

8829/251

46

280

8829

IV 186 -
#224

БЪЛГАРСКА СТАРИНА

46

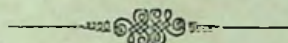
280

ПОВРЕМЕНО СПИСАНИЕ

ИЗДАВАЕМО ВЪ НЕОПРЕДѢЛНО ВРЕМА,

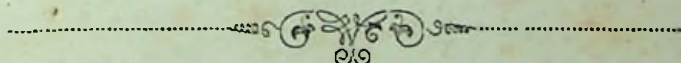
ОТЪ

* * *

КНИГА ПЪРВА. — ИЗДАНИЕ ПЪРВО.

Мѣсяцъ Чръвень [Юлие] 1^м

БУКУРЕШТЬ.

Въ Книгопечатницѣ тѣ Стефана Расидеска.

1865.

03
294
3.201

141 8.

П Р Ъ Д Г О В О Р Ъ.

Българска-та Старина ште ся издава въ неупрѣдѣлно врѣмя и въ неупрѣдѣлна величина, а прѣдмѣтъ и съдържание того списания ште бждѣтъ слѣдныя:

1. *Отломки отъ открытыя до сега Българскы древности и старины съ любословны изслѣдованыя.*
2. *Любословны изискванья о древности Българскаго языка.*
3. *Изслѣдованье Българскаго Баснословія или стараго нмъ въройсповѣданія, съхранены въ народны тѣ обычаи и обряды, празници, приказки, баяныя, омитеныя съ воды и проч. и проч.*
4. *Основны начяла за Българскж тж най-старж повѣстность.*
5. *Чърковна та Българска повѣстность.*

Това повремено списание „Българска Старина“ ништо политическо нѣште съдържава, нити кому-си ште бжди противно. То ште има свободенъ пжтъ на всѣкадѣ, и всѣкъ, кой желай, можи го добы дѣ то покажи да му ся испроводи отъ назначены тѣ на края надстоителы.

Колко-то же за първобытность тж и важность тж на прѣдмѣты тѣ, кои-то обнародува „Българска та Старина,“ остава на здравомыслено то разсуждение на учены тѣ да рѣшыжтъ.

СЪЧИНИТЕЛЬ.

I.

ОСНОВНИ НАЧЯЛА

ЗА БЪЛГАРСКИ ТЪ НАЙ СТАРИ ПОВѢСТНОСТЪ.

— Най-стари тѣ начала повѣстности всѣкаго народа ся крыють въ неговы тѣ первобытны жилища, въ негово то старонародно вѣройсповѣданне, въ неговый первобытенъ языкъ. —

УВ О Д Ъ.

По испытаны тѣ и удобрены тѣ ислѣдованья на най-учены тѣ любословцы и языкоиспытатели (лингвисти) признато и приѣмнѣно е за неоторимо начало и доказательство: чи сички тѣ живѣющы въ Европѣ народи сѣ приселци въ общѣ отъ великажъ Азиѣ, нѣкои си отъ памтивѣка юште, а нѣкои ся въ познаты отъ чясти врѣмена и поврѣменности, до колко е забѣлѣжила о тому всемирная повѣстность.

А въ юште по-обшырнѣ смыслъ учени тѣ отдавѣтъ и прѣо то появление на свѣта чловѣчьскаго рода въ общѣ въ Хиндистанъ, какъ то и прѣво то разсѣяние на науки тѣ отъ тамо е почнало.

Ето што говори о тому единъ ученъ:

La philosophie Indienne est tellement vaste, que tous les systèmes de philosophie s'y rencontrent, qu'elle forme un monde philosophique, et qu'on peut dire à la lettre que l'histoire de la philosophie de l'Inde est un abrégé de l'histoire entière de la philosophie.

(Cours de l'hist. de la phil., par M. V. Cousin, 5, L.).

— Индийско то мѣдрословие е толкова обшырно, штото сички тѣ системи мѣдрословия ся срѣштыжъ въ него; то съставля единъ цѣль свѣтъ мѣдрословия и можи ся каза буквално, чи повѣстность та Индийскаго мѣдрословия е едно съкраштение на цѣлѣ тѣ повѣстность мѣдрословия. —

А другадѣ истый списатель говори: L'Orient est le berceau de la civilisation. L'histoire remonte jusque là et pas plus. — Азия е люлка та образования. Повѣстность та до тамо достигва и нѣ по-нататакъ. —

Другъ же единъ ученъ говори слѣдныя врѣху Хиндистанъ:

— Appelé, par sa propre, destinée et par les enseignements des siècles présé-

dents, à la recherche plus active et plus éclairée de la vérité complète, le dix-neuvième siècle a senti que pour que les investigations historiques, philosophiques et religieuses, eussent désormais une base solide, elles devaient commencer par le monde oriental, précurseur, dans le domaine de l'intelligence et de la pensée, du monde occidental qui déjà, du temps de Platon, s'en reconnaissait le disciple. C'est donc pour favoriser ce sentiment qui se manifeste de plus en plus et pour obéir à une pensée généralisatrice que j'ai entrepris des travaux sur la philosophie orientale, l'expression la plus haute et la plus complète de la pensée de l'Orient. Au milieu de ce monde presque tout nouveau pour nous, l'Inde, avec sa langue sanskrite si savante et si métaphysique, avec sa pensée religieuse si profonde et si sublime, sa pensée philosophique si abstraite et si hardie, son imagination si poétique et si gigantesque, et sa nature si merveilleuse et si féconde, nous apparaît comme le grand et antique foyer de la pensée humaine, comme le point central et rayonnant de ce vaste cercle d'idées philosophiques et religieuses, d'idiomes frappants de consanguinité, qui a enveloppé la haute Asie et qui a fini par embrasser presque tout l'ancien monde. C'est en effet sur les hauts plateaux de l'Asie qu'a été jeté primitivement l'enigme du genre humain; c'est de là que le grand fleuve de la civilisation est parti avant de couvrir l'Europe et avant de laisser derrière lui de vastes déserts de sables. L'humanité ne peut être bien comprise partiellement. Il faut la voir dans son ensemble; il faut assister à sa naissance, à son âge viril et à sa décadence; il faut pouvoir renouer les anneaux de cette grande chaîne qui, comme le Nil, dérobe encore son commencement aux regards du monde. Cette chaîne, pour nous, a son anneau le plus reculé dans l'Inde; c'est jusque-là, comme jusqu'aux montagnes de l'Abyssinie pour le Nil, qu'il a été donné jusqu'ici à la science humaine de remonter. Il est peut-être réservé à l'avenir de soulever le voile qui couvre encore les hautes origines du monde.—

(Essais sur la philosophie des Hindous etc. par G. Pauthier . . . Paris, MDCCCXXXIII.).

—Девятнадестый вѣкъ чрезъ свое то собствено назначение и чрезъ науки тѣ на прошедши тѣ вѣкове, призванъ въ по-дѣлательно и по-размислено изискание на цѣлѣ тѣ истинѣ, почувствува чи исторически тѣ, философически тѣ и религиозни тѣ изслѣдованья, да бы имали отъ тукъ на-татакъ едно здраво основание, тии трѣба да започнѣтъ отъ Вѣсточный свѣтъ, кой е былъ прѣдтеча, въ облъсть тѣ на знание то и мысль тѣ, на Западный свѣтъ кой то юште, отъ Платоново то врѣмя, ся признаваше неговъ ученикъ. Да бы убо подпомогнѣлъ това чувствување кое ся показва выше и выше и да бы послушалъ на еднаж производителнѣ мысль, прѣдприѣхъ трудове тѣ връху Вѣсточно то мѣдростовие (философия) най-высоко то и най-пълно то израже-

ние на мысль тѣх Востока. Между той-зи свѣтъ почти свѣсѣмъ новъ за насъ, Хиндиستانъ, съ свой самскритъ языкъ толкова учебенъ и толкова метафизическы, съ свои тѣх вѣройсповѣднѣхъ мысль толкова дълбокѣхъ и толкова высокѣхъ, съ свои тѣх си философическѣхъ мысль толкова дълбокомысленнѣхъ и и толкова отважнѣхъ, съ свое то въображение толкова творическо и толкова великанско, и свои тѣх природѣхъ толкова удивительнѣхъ и толкова избылнѣхъ, Хиндиستانъ, казвамы, ни ся извѣва голѣмо то и древното гнѣздо на чловѣчскѣхъ тѣхъ мысль, кату една точка срѣдоточна и усвѣтляюща отъ той-зи широкъ кръгъ на философическы тѣхъ и вѣройсповѣдны тѣхъ идеи, на узирително сродсвенны нарѣчыя, кога обѣмна горнѣхъ Азиѣхъ и кога достигна да обигърни сичкыя почти старъ свѣтъ. Въистинѣхъ чи на горны тѣхъ Азийскы равнины ся е поавилъ за първы пѣтъ чловѣчскый родъ; и отъ тамо е протекла голѣма та рѣка образования прѣды да покрыве Европѣхъ и прѣды да остави подирѣхъ си обшырны песачливы пустыны. Человѣчештина та не можи бы добрѣ позната чястно. Трѣба да нѣхъ видиме въ свои тѣхъ заедность. Трѣба да присѣтствуваме въ рождение то ѣхъ, въ зрѣлѣхъ тѣхъ ѣхъ възраст и разпадванieto ѣхъ. Трѣба да можиме да свързимъ на ново кръжила та на таѣхъ голѣмѣхъ веригѣхъ кога, кату Нилъ рѣка, крыве юште свое то начяло отъ зрѣние то свѣта. Тамъ верига, за насъ, има свое то най-отдално кръжило въ Хиндиستانъ; и до тамо само, какъ то за Нилъ до Абысинийскы тѣхъ планины, е дадено до сега на чловѣчнѣхъ тѣхъ наукѣхъ да ся възкачи. Негли за бѣдушность е прѣдоставено да ся дигни було то кое покрыва юште далѣчны тѣхъ начяла свѣта.—

Истый ученъ говори и слѣдныя, въ истое съчинение:

—Selon une tradition curieuse, conservée dans le Dabistan, Callisthène aurait envoyé en Macédoine, du temps d'Alexandre, entre autres curiosités indiennes, un système technique de logique que les Brahmanes avaient communiqué aux Grecs, et qui fut le fondement de la méthode d'Aristote. —

Démocrite vivait 500 ans environs avant notre ère. Il voyagea en Egypte, en Perse et dans l'Inde, selon Diogène Laërce, Clément d'Alexandrie et Élien.

—Спорядъ едно любопытно прѣдание съхранено въ Дабистанъ, Колистенъ, въ врѣмя Александра Македонскаго, былъ проводилъ въ Македонияхъ, между другы тѣхъ индийскы любопытности, и еднѣхъ искусственѣхъ системѣхъ на логикѣхъ (мысленикѣхъ), коѣхъ Брахмани тѣхъ были съобштили Гръкамъ, и коя е была основа та на Аристотеловѣхъ тѣхъ методѣхъ. —

Демокритъ живѣлъ 500 год. близо прѣды Хріста. Той пѣтувалъ въ Египетъ, въ Персиѣхъ и въ Хиндиستانъ, спорядъ Диогена Лаертия, Климента Александрийскаго и Ёлияна. —

А една нова списатѣлка, вѣшта въ Самскритѣхъ тѣхъ книжнинѣхъ, Госпожа

Clarisse Bader, членъ отъ Азійатско то дружество въ Парисъ, говоряща за Самскритскѣ тѣ книжницѣ въ Англичѣ, въ Германіѣ и въ Франціѣ, до какъ стѣпень е дошла, казва въ свое то си съчинение. — *La femme dans l'Inde antique — N'est ce pas un moment favorable pour appeler l'attention sur un littérature éminemment moralisatrice? La Grèce et Rome, seules sources reconnues jusqu' à présent de la perfection classique, sont taries.* —

— Не е ли сега една счастлива минута да призовеме внимание то камъ една книжевность величественно наравоучительна? Гърция и Римъ, сами признати до сега за источници класическаго съвършенства, присѣхнахъ. —

Това е мнѣние то и стремление то на учены тѣ за бѣдущѣ тѣ книжевность въ Европѣ, т. е. да додѣтъ на истини тѣк начяла Повѣстности чловѣчества, а нѣ да ся водѣтъ вѣкы слѣпо отъ записаны тѣ въ Гръцкы тѣ, Еврѣйскы тѣ и Латинскы тѣ книги.

Ето што говори и Лукианъ, гръцкы писатель, (живный около 180 г. послѣ Христа) връху начало то на мадрословие то т. е. на наукѣ тѣ, въ свое то си съчинение — *Δραπέται-Отстѣпници*, — дѣ олицетворява въ женскы родъ мадрословие то [Философія та] и прѣдставя го говорящо съ Зевса, кату дъщеря съ башта си :

Φιλοσοφία. Ἦξα μὲν, ὦ πάτερ, οὐκ ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας εὐθὺς, ἀλλ' ὅπερ ἐδόκει μοι χαλεπώτερον τοῦ ἔργου εἶναι, τὸ βαρβάρους παιδεύειν, καὶ διδάσκειν, τοῦτο πρῶτον ἡξίουν ἐργάσασθαι· τὸ Ἑλληνικὸν δὲ εἶων ὡς ῥᾶστον��ποβαλέσθαι, καὶ τάχιστα, ὥς γε φηγὴν, ἐνδεξάμενον τὸν χαλινὸν οἶον τε, καὶ ὑποταχθῆσθαι τῷ ζυγῷ, ὁρμήσασα δὲ εἰς Ἰνδοὺς τὸ πρῶτον, ἔθνος μέγιστον τῶν ἐν τῷ βίῳ, οὐ χελεπῶς ἔπεισα καταβάντας ἀπὸ τῶν ἐλευθάντων ἐμοὶ συνεῖναι· ὥστε καὶ γένος ὀλίβιον οἱ Βραχμῶνες τοῖς Νεχраλοῖς καὶ Ὀξυδράχαις ὄμοιοι, οὗτοι πάντες ὑπ' ἐμοὶ τάσσονται, καὶ βιῶσι γε κατὰ τὰ ἡμῖν δοκοῦντα, τιμῶμενοι πρὸς τῶν περιόικων ἀπάντων, καὶ ἀποδνήσκουσι παράδοξον τινα τοῦ θανάτου τρόπον.

Μετά γοῦν τοὺς Βραχμῶνας, εἰς Ἀθιοπίαν εὐθὺς, εἴτα εἰς Αἴγυπτον κατέβην, καὶ συγγενομένη τοῖς ἱερεῦσι καὶ προφῆταις αὐτῶν, καὶ τὰ θεῖα παιδεύσασα, ἐς Βαβυλῶνα ἀπῆρα, Χαλδαίους τε καὶ μάγους μύησουςα, εἴτα ἐς Σκυθίαν ἐκείθεν, εἴτα ἐς Θράκην, ἔνθα μοι Εὐμολπος τε καὶ Ὀρφεὺς συνεγενέσθην, οὗς καὶ προαποστείλασα ἐς τὴν Ἑλλάδα, τὸν μὲν ὡς τελέσειεν αὐτοὺς, τὸν Εὐμολπον, (ἐμεμάθηκε γὰρ τὰ θεῖα παρ' ἡμῶν ἅπαντα), τὸν δὲ ὡς ἐπάδων προσβιβάλοι τῇ μουσικῇ, κατὰ πόδας εὐθὺς εἰπόμεν. —

Т. е. чи мадрословие то, наука та, най-напрѣдъ въ Хиндистанъ ся явила въ Брахманы тѣ, а послѣ въ Етиопіѣ, послѣ въ Египетъ и въ Вавилонъ въ Халдѣи тѣ, отъ тамо въ Скытиѣ, послѣ въ Тракиѣ, отъ дѣ Евмолпъ отишаль въ Еладж и гы научиль вѣройсповѣдание, а Орфевсъ гы научиль музикѣ [гря], и тѣй започнѣла наука та въ старѣ тѣ Еладж, отъ

Тракийцы тѣ, кои нѣсѣ были Елени, нѣ говорили сѣ юште единѣ твердѣ ближенѣ языкѣ съ тѣхѣ. —

Възпомянаемо же въ Старый Завѣтъ мѣсто *Едемъ* (рая) за първо обитаиште първаго чловѣка, най-ученни днѣшни Европѣйци, изслѣдуюшти го въ строгѣ сравнителнѣ любословнѣ наукѣ, т. е. съ разсѣдильненѣ разборѣ на записано то въ Стария Завѣтъ земеописно положение и на днѣшни тѣ точны изслѣдованыя на тѣхѣ мѣста, горы и рѣкы, доказвѣтъ чи то мѣсто снадало въ горы тѣ *Beloutag*-Белур-даг (свѣлта гора), на мѣсто дѣ то той-ли хрѣптѣ (грыда) сѣ съединява съ Хималаѣ камѣ равнинѣ тѣ на Памирѣ.

Учени тѣ сѣ дѣлили до сега народы тѣ, въ Европѣ и Азиѣ, на двѣ главны отдѣлѣныя: на *Индоевропѣйски* и *Семитичьски*, какѣ то и языцы тѣ имѣ. Въ първо то отдѣлѣние спадѣтъ потомци тѣ на Ирияны тѣ, а въ второ то потомци тѣ Симови.

Нѣ това имя *Семитичьски* (потомци Симови), въ повѣстувателнѣ истиннѣ смисълѣ, не е право, дадено е само тѣй отѣ учены тѣ за улеснение и порядкѣ повѣстности; зашто то по днѣшнѣ тѣ истыштенѣ и усъвършенствуванѣ почти наукѣ, тии стари знаныя, чърпаны отѣ Еврѣйски тѣ книги, за Симовы, Ифетовы и Хамовы потомцы, какѣ то и за другы много работы, оставѣтъ настрѣны, и наука та, да бы дошла до истинны слѣдствыя, трѣба да бѣди свободна и независима отѣ всѣко прѣдразсѣдие и отѣ всяко извънестественно измышление, какѣ то говори твердѣ умно о тому и ученый *A. de Humboldt*. въ свое то си съчинение *Cosmos*:

— *La science, pour être indépendante, a besoin de n'être gênée par aucun dogme, comme il est essentiel que les croyances morales et religieuses se sentent à l'abri des resultats auxquels la science peut être conduite par ses deductions.* — Науката, за да бѣди независима, не трѣба да сѣ стяснѣва отѣ никакво вѣроисповѣдно правило, какѣ то е необходимо и за нравствены. тѣ и вѣроисповѣдны тѣ вѣрваныя да бѣдѣтъ зашитены отѣ слѣдствыя та до кои то наука та можи да сѣ доведе отѣ свои тѣ измѣненныя. —

Неимянование то *Индоевропѣйски народи* и *языци* имало е за основѣ, освѣнь друкы тѣ доказательства, изчърпани отѣ науки тѣ, най-много сродство то на языцы тѣ, кои то говорѣтъ или сѣ говорили Европѣйски тѣ народи, съ Самскытѣ и Зандскы най-стары съхранены въ Хиндиستانѣ писмены языцы.

И дѣйствително чи това е едно живо и неоторимо доказательство кое не подпада въ никакво си съмнѣние и упровергание.

Сравнително то любословие достигна юште по-далѣчь чрѣзь ежеднѣвны тѣ новы успѣхы въ языкоиспитание то и сега дава едно по-обшырно и по-

обшто потомствено имя на народы тѣ: расе агуенне-иарианско племя, какъ то и на языцы тѣ *langues aryennes-иариански* языцы.

Учени тѣ полагають чи то *иарианско племя* нѣкогашъ е имало своѣ тѣхъ первобытнѣхъ люлкѣ—жилиште—, и, чи раздѣливше ся на двѣ голѣмы отдѣлѣныя, поради вѣройсповѣднѣхъ тѣхъ разликѣ, кога ся види въ *Виды и* и *Законъ* тѣхъ книгы *Занд-Авеста*, отъ послѣ юште сѣ живѣли заедно за нѣколко врѣмя и учени тѣ имъ сѣ имали сношеня между си заради вѣройсповѣдныя раздорѣ, кой е послѣдовалъ въ тѣхъ. И дѣйствительно чи сравнительна наука на сичкы тѣ иарианскы языцы можи ны доведи до единѣхъ по-первобытнѣхъ повременихъ языка, въ коихъ то първи тѣ отцы на Индийцы тѣ, на Персийцы тѣ, Римляни тѣ, Славяни тѣ, Келти тѣ, Германци тѣ и на Грци тѣ сѣ живѣли заедно въ сѣшты тѣ ограды и подѣ сѣшты тѣ стрѣхы.

Ето што говори единъ ученъ языкойспытатель врѣху той-зи прѣдмѣтъ и за стары тѣ Ирианы:

— Jetez les yeux sur le tableau comparatif du verbe auxiliaire *as*, être, dans les divers langues aryennes. Le choix de *as*, entre toutes les racines qui auraient aussi bien pu exprimer l'idée de l'existence, et l'addition à cette racine d'une série de désinences personnels, ont été des actes individuels, ou, si vous le voulez, des faits historiques. Ils se sont accomplis un jour, à une certaine date et en un certain lieu; et puisque nous trouvons ces mêmes formes chez tous les membres de cette famille, il s'ensuit qu'avant que les ancêtres des Indiens et des Persans se fussent dirigés vers le sud, et que ceux des Grecs, des Romains, des Celtes, des Teutons et des Slaves eussent fait leur première étape vers les rivages de l'Europe, il existait un petit clan d'Aryas établis sur le plus haut plateau de l'Asie centrale, et parlant un langage qui n'était encore ni le sanscrit ni le grec, ni l'allemand, mais qui contenait les germes de tous ces dialectes. Ces Aryas étaient agriculteurs et étaient déjà parvenus à un certain degré de civilisation; ils avaient reconnu les liens du sang, et consacré les liens du mariage; et ils invoquaient l'Être qui donne au ciel la lumière et la vie, sous le même nom que l'on entend encore aujourd'hui dans les temples de Bénarés et dans nos églises chrétiennes. —

— Мѣтнете поглѣдъ си на сравнителнѣхъ таблицѣхъ спомогателнаго глагола *асъ*, быти, въ разны тѣ иарианскы языцы. Избрание то на *аса*, между сичкы тѣ коренны слогове кои также бы могли да изражѣють мысль тѣхъ на сѣштествование то и прибавление то на той-зи коренъ на единъ рядъ личныхъ значении кои сѣ были сичкы изъ начала личны мѣстоймянныя, были сѣ дѣла личны, или, ако го штеге, дѣла историчьскы. Тии ся сѣ исполнили единъ день, въ едно упрѣдѣлено врѣмя и въ едно нѣкое си мѣсто; и, защо то нахождаме тѣй-зи исты формы въ сичкы тѣ членове на тѣхъ фамилий

[арианскаго языка], отъ того слѣдова чи прѣды іоште да ся отправѣть, праотци тѣ Индійцевъ и Персовъ, камъ Югъ, а праотци тѣ на Грьцы тѣ, Римляны тѣ, Келты тѣ, Тевтоны тѣ и Славяны тѣ прѣды да си вѣстановѣть първо то станиште камъ Европѣйскы тѣ крайбрѣжыя, сжштествувало е едно малко племя отъ Арии вѣстановени вѣроятно по най-высокаѣ равнинѣ въ срѣднѣхъ Азиѣхъ, и кое е говорило единъ языкъ кой не е былъ іоште ни самскрый, ни гръцкый, ни нѣмскый, нѣ кой то е съдържявалъ источника на сичкы тѣ тыя нарѣчыя. Тѣй-зи Арии сж были орачи и были сж вѣкы достигли на единъ нѣкои си стѣпень образования. Тии сж отбѣгвали смѣсь тѣхъ на кровь тѣхъ и были сж освятили брака; и тии ся сж молили Сжштесту кое дава свѣтлость тѣхъ на небо то и живота, подѣ исто то имя кое чуваме іоште днесъ въ храмовѣ тѣхъ на Бенаресъ и въ нашы тѣхъ чърквы. — [Max Müller, La science du language, cinquième leçon, p. 227.].

Други же учени казвѣть чи 1500 год. прѣды Хріста единъ народъ е излѣзалъ отъ нѣдра та на Ариѣхъ (Arie) кой то ся е отправилъ камъ Югъ, прѣминѣлъ Хималайскы тѣхъ горы, побѣдилъ туземцы тѣхъ, Дасии тѣхъ, чрѣзь свое то си нѣравствено прѣймѣштество и умно развитие, съставилъ въ Саптасинду (Индия погърчено) езгро то индійскаго народа.

Какъ и да е сички тѣхъ днѣшни най-учени языкойспытатели приѣмѣть таѣхъ мысль, основающти ся на сродство то и единство то языковъ.

По това направление, т. е. по шествие то на сравнителнѣхъ тѣхъ наукъ языкойспытания, ные ся зауѣхмѣ да напишѣмѣ — *Основныѣхъ начала за Българскѣхъ тѣхъ най-старѣхъ новѣстность* — отхвърляющти на стрѣны скытскы тѣхъ и татарскы тѣхъ ямы, въ кои то тѣхъ немилостиво сж ны хвърляли и стари и нови писатели, кои сж писали за насъ, безъ да познавѣть языка ни, народны тѣхъ ни отъ старости съхранѣны обряды и обичаи, старонародно то ни вѣройсповѣдание, нѣксы тѣхъ, приказкы тѣхъ и пословицы тѣхъ ни, първобытны тѣхъ наймянованы на мѣста та по кои то живѣймы отъ памтивѣка и проч. и проч. Нѣ по-малко отхвърляме и неосновнѣхъ тѣхъ мысль, коѣхъ сж имали сички почти до сега учени, чи мѣсто първаго появленія и разсадникъ първаго приселения на славянско то днѣсь названо племя, было ушь отъ Севѣръ на Югъ, а имянно отъ рускы тѣхъ пустыны, по кои то сж ни скытали *историцы тѣхъ* неуморно; а нѣ отъ Юго-Вѣстокъ камъ Сѣверо-Западъ какъ то е дѣйствитѣлно и было то първо и най-старо приселение.

Нѣ чи не признаваме познаты тѣхъ нѣкои си по-последны приселенны отъ Севѣръ, нѣ чи штѣмъ доказа неоторимо, зашто ные сме първи тѣхъ и най-стари тѣхъ жители въ Европѣхъ и най чисти тѣхъ потомцы на Арии тѣхъ, дѣ то ся и до днѣсь нахожда обитающтѣхъ Българскый родъ; и чи тии последны приселенны сж были се пакъ отъ нашы единородцы Българы, кои сж были зѣли

онова направление юште отъ Хиндистанско то си приселение и отъ Бабылонскы тѣ страны, дѣ то ся задържахъ много врѣмя, и послѣ въ познаты отъ повѣстности времена доходяди въ Европа, нѣ изеднахъ, нѣ на нѣколко си пѣти, и смѣсли сѣ ся съ свои тѣ однородны братыя; а нѣ чи были *татарскы плъцишта* (орди), какъ то сѣ искали да ги прѣдставѣхъ странни тѣ *историци*, повлечени отъ византийскы тѣ прѣстрасны и невѣжы списатели или же имѣюшти и свои си цѣль! . . .

Татарски нѣкои си *орди* сѣ прониквали въ Старо-планинскы полуостровъ, нѣ то е было твърдѣ послѣ и кога то вѣкы Българскы царства сѣшществухъ и имя то Българинъ е было познато добрѣ въ Европѣ. А и тии Татари и до днѣсь се Татари сѣ остави.

Всѣкъ здравомыслящъ чловѣкъ можи да разсѣди чи тии най-стари приселеныя, отъ Хиндистана въ Европѣ, нѣсѣхъ могли да станѣхъ тѣхъ за скоро, ни ти изеднахъ, нѣ трѣбало е вѣкове за изпълнение то имъ; ни ти пакъ сѣ могли сички тѣ да мнѣхъ по едно се направление и прѣзъ едно само мѣсто; зашто то нѣкои си направлены и мѣста, а имянно мало-азийскы тѣ и Веспора, были сѣ заузѣти отъ по-първы тѣ приселеныя и поради коуж причинѣхъ сѣ ставали и бѣове между имъ, ако и да сѣ были единоплеменни.

Положивши себѣ за свято и неоторимо начало: *Племена та въ приселеныя та си доносяхъ съ себе си първобытно то си земописание, свое то въройсновданне и прилагхъ това земописание на новы тѣ мѣста по кои то ся населяхъ, положивши, казваме, това свято и неоторимо начало, започваме краткы тѣ си изслѣдованыя за сега отъ тахъ точкѣхъ зрѣния за българско то най-старо бытие.*

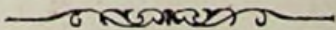
А изслѣдованыя та си раздѣляме на слѣдныя:

1. *Каквы мѣстны названыя сѣ съхранили Българи тѣ въ днѣшны тѣ си жилишта, принесены отъ стары тѣ имъ жилишта Хиндистанъ.*
2. *Каквы остаткы отъ индийско то старо въройсновданне ся нахождѣхъ въ днѣшны тѣ народны българскы празници, обряды и обичаи, баяны и очиштеныя съ воды, пѣсны, приказкы и пословицы, поклоненыя въ нѣкои си нештѣры какъ то и сами тѣ имяны боговъ и проч.*
3. *Каквы възпомяныя е съхранилъ самъ народъ за приселение то си отъ Хиндистанъ.*
4. *Сравнение българскаго языка съ самскритаго и зандскаго и живы доказателства на много единственны свойства, коихъ само българскыи языкъ, отъ сичкы тѣ други европѣйскы языцы, и до сега юште е съхранилъ.*
5. *Имя то Българинъ што значи и какъ е съхранено подъ това значение юште отъ начала приселения имъ въ Европѣ.*

6. *Повѣстуватѣлы възпоминаныя тры вѣка прѣды Хріста, въ народны пѣсны пѣяны и до днѣсь іоште по Българинѣхъ отъ народа.*
7. *Разясненіе на Волжянско то приселеніе и на мечтаемы тѣ за татарскы орды Аспаруховы и Кубратовы военны отдѣльныя.*
8. *Кои сѣ причины тѣ што сѣ увърдили Българи тѣ до сега іоште тѣя толко древны остаткы.*
9. *Да ли сѣ имали Българи тѣ писменность и книги прѣды крѣщеніе то Прѣславскаго двора, и каквы доказатѣльства имаме на това.*
10. *Разборѣ вѣрху мнѣныя та кои то сѣ имали досегашны многи писатели а), чи Българи тѣ были ушѣ татарскаго рода и поколенія; б) а други нѣкои си чи Славяни тѣ и Германци тѣ были ушѣ потомци на Ски-ты тѣ, кои то (Скыты) не были ушѣ татарскаго рода и проч.*
11. *Народна та Българска цивилизация, сѣхранена въ тѣхъ, коя гы отличава онѣ другы тѣ народы и остаткы отъ стары искусства, занятія и художества въ народа днѣсь сѣхранени, кои сочѣтъ едно твърдѣ старо и отдално отъ днѣшны тѣ времена образование.*

Тѣя сѣхъ начяла та и направление то по кои то штѣмъ сѣ държѣ въ изслѣдованія та настоящаго си съчиненія — *Основни начяла за Българскѣхъ тѣхъ най-старѣхъ повѣстность.* —

Нѣ да бы дошли до тѣхъ точки прѣдмѣта си нужно е да мѣтнимъ първо единъ краткъ поглѣдъ вѣрху най-важныя точки всемірной повѣстности и тѣй да започниме нашѣ тѣхъ Българскѣхъ.

НѢКОЛКО РѢЧИ

ВЪРХУ ВСЕМІРНАЖ ПОВѢСТНОСТЬ.

Упрѣдѣленіе Повѣстности.

Рѣчь та *повѣстность* на болгарскы языкъ съотвѣтствува съ рѣчь тѣ *исторія*, коѣ то сички тѣ почти Европѣйски языци сѣ приѣмнѣли отъ грѣцкаѣ мнимѣ първобытнѣ рѣчь *исторія*; мнимѣ първобытнѣ казваме, зашто то нейный коренъ слогъ е *ист* кому кату ся прибави изгубена та дигама *Ѣ* става *Ѣ-ист=вѣст*, равно съ нашаѣ първобытнѣ рѣчь *вѣстѣ*, коѣ значи: *вѣданіе, извѣстіе, знаніе*.

Ныне на нашъ болгарскы языкъ имаме и глаголь *вѣдѣж* или *вѣданѣж*, *вѣданѣж*, *вѣданѣж* и съкратено *вѣмѣж*, коѣ значи: *знаѣж*, имамъ знаніе, вѣстѣ, вѣданіе отъ нѣшто си.

На Самскрѣтъ и Зандскы языкъ исто ся находи тая рѣчь *вѣста* или *вѣда*, коѣ значи: *вѣданіе, знаніе точно*. Най-стара та самскрѣта свѣта книга носи имя *Вѣда* мн. *Вѣди*, коѣ сѣ тълкува отъ учены тѣ имѣ: *вѣданіе, знаніе*. А на Зандскы языкъ Заратовы тѣ книги носѣтъ имя *Занд-авѣста* и *авѣста* значи *узнато, упрѣдѣлено, извѣстено* или *узнато* нѣшто. Послѣ и на самскрѣтъ языкъ и рѣчь *авѣстита* или *авѣстана* се въ истое значеніе. Една же отъ богослужебны тѣ Зандскы книги носи имя *Іасна* или *Изясне*, коѣ тълкувѣтъ учени тѣ: *изясненіе каѣж Бога*.

На това основаніе ныне прѣдпочетохмы, въ нашъ болгарскы языкъ, наша тѣ чистобългарскѣ рѣчь *повѣстность* вмѣсту приправенѣж тѣж отъ Грѣцы тѣ *исторія*-исторія. Защото нашый языкъ нѣма никакѣж си нуждѣ да заѣма чюзды рѣчы отъ други языци имѣюшѣ въ избылность свои си и можѣшѣ да зѣми отъ маткѣ тѣж си самскрѣтаго и Зандскаго языка, и удобенѣж сѣшѣ да стваря новы по потрѣбѣж тѣж си; а нѣ да заѣма створены тѣж и прикроепы тѣж отъ грѣцкаго языка свои рѣчы кому ги е нѣкогашѣ той далѣ!

Сама та убо рѣчь *повѣстность* значи *вѣсти, знанія, извѣстія*, кои то чловѣкъ е събралѣ отъ начала поавленія си на свѣта и събира іошѣ до днѣсь.

Начало Повѣстности.

Между сички тѣ свѣтовны створеныя чловѣкъ е даренъ отъ майкѣ си природѣ съ такъвъ съвършенъ умѣтъ съставъ. Литото той самъ може и умѣе да размышлѣва и разсѣждава врьху сички тѣ други сжиттества, т. е. врьху нихны тѣ дѣйствія и страданія или просто врьху положение то имъ; а впечатленія та кои то му причишавѣтъ неговы тѣ разглѣдвающы и разсѣжденные, да втѣплѣва въ главѣ си и да ставѣтъ понятія отъ коихъ то ся съставля *умъ* му; зашто то *умъ* не значи друго освѣнъ: *знанія добыты въ главѣ чловѣка*. А кату добые чловѣкъ *знанія*, има и тажъ дарѣтъ отъ природы не само да ги съхранѣва, спрѣчь запомя въ себѣ си, нъ юште и да ги придава и повѣствува другимъ чрѣзь языка си. Што то първо то *начало повѣстности* ся крые въ първо то чловѣчско появленіе на свѣта, кога то ся е створилъ отъ него и говореный языкъ.

По тому начала та на най-старѣ тѣ повѣстность всѣкаго народа сякрыѣтъ въ неговый первобытенъ языкъ; заштото языка е орѣдіе то чрѣзь кое то чловѣкъ е изражавалъ отъ зачала появленія си и до днѣсь понятія та си, кои нѣсѣтъ друго, какъ то вышеказаме, освѣнъ *знанія*, *вѣсти*. Нъ тукъ разумѣваме, твърдѣ въ тѣснѣ смѣсь, первобытный языкъ т. е. корени тѣ му слокове кои нѣсѣтъ притърпѣли никакво си отстрѣнено измѣненіе и коихъ первый чловѣкъ е створилъ отъ разнovidно то дѣйствие природы, за кои то, може ся каза, чи тии изражавѣтъ само то дѣйствие природы на чловѣка и негово то къ ней отношение. Съ други рѣчи да кажимъ по-ясно: ако бы было възможно да ся разтопѣтъ химичѣски, тии первобытни корени рѣчи, ште ся види въ тѣхъ вѣществено само то дѣйствие природы.

Въ первобытный языкъ чловѣка ся сѣ съхранили нѣколко си даже цѣли рѣчи кои доказвѣтъ чрты отъ неговы первобытенъ животъ и потвърдѣвѣтъ съхранены тѣ отъ погрѣданія нѣкои си тѣмны вѣсти о тому, за кои то писаная повѣстность никакво удовлетвореніе не е въ възможность да даде.

Забѣлѣшка. Умъ = знаніе. Българи тѣ казвѣтъ: не умѣе да направѣ нѣшто т. е. не знаѣ да направѣ. А раз-умъ е разположеніе то на знанія та. Сички тѣ чловѣци имѣтъ умъ т. е. събирѣтъ въ общѣ знанія въ главы тѣ си, кату ся породѣтъ на свѣта съ цѣлы и здравы чюства, нъ сички тѣ имѣтъ раз-умъ т. е. не знаѣтъ да разполагѣтъ знанія та си или въ ползѣ себѣ, или въ ползѣ другимъ. Такива же безъ разумъ чловѣци сѣ твърдѣ близо до безсловесны тѣ животны, зашто то и тии имѣтъ до нѣкои си стѣпень умъ = знанія, нъ не могатъ да ги разполагѣтъ какъ то чловѣци тѣ т. е. имѣтъ разумъ.

Умъ е рѣчь съставена отъ прѣдлога *у* и отъ лично то мѣстоиманіе *мъ* = *мѣ* = *мѣн* = мене, и значи буквално: *у менѣ* т. е. държа нѣшто си *у менѣ* си, въ главѣ тѣ си, имамъ знаніе. Това му е первобытно то значеніе; а послѣ има и значеніе:

ѣмъ=ѣмамъ, по-ѣмамъ, разбирамъ, научавамъ и др. Българи тѣ казвѣтъ за чьловѣка кой учи ижчно т. е. добыва знанья: Не поѣма или не приѣма. Народъ по нѣгдѣ си виѣсту умъ изговоря юмъ.

Въ Хиндистанѣ кога то шѣтъ испълни пѣрвѣ тѣ молитвѣ или посвящение на едно дѣте, кое то е назначено да стане брахманинъ (попъ), произносятъ въ молитвѣ тѣ таѣ истѣ рѣчь умъ нѣколко си пѣти т. е. благославѣтъ го да добые умъ; а то не значи друго освѣнъ да добые знанья, наукѣ въ свѣты тѣ книги, кои то, по бѣдушно-то си звание, трѣба да изучи добрѣ. Това ся е съхранило и въ Българи тѣ да благославѣтъ и свѣтвувѣтъ млади тѣ: Богъ да ти даде умъ сынко и разумъ; и то ште му доди ума, ами кого ште намѣри; а то значи, чи и простый народъ знае и вѣрва чи ума отъ послѣ доходи т. е. чи чьковѣкъ добыва постѣнено знанья и тѣи ставѣтъ въ него умъ, а не какъ то иштѣтъ мѣдрологици тѣ да мѣдрувѣтъ врѣху ума и врѣху другы много!

Ето една остатка на едиѣ голѣмѣ истинѣ, кои народъ нашъ е съхранилъ въ себѣ си отъ памтливѣка!

Въ Индийско то баснословие Омѣа, жена Сивова, ся прѣдстави за най-голѣмото свѣршенство умнаго развития. Забѣлѣжительно е единство то на рѣчь тѣ Омѣа=ума, съ нашѣ тѣ рѣчь умъ и съ значение то ѣ!

Въ Индийскы тѣ молитвы Ом или аум = ом или аумъ е единый таенъ и свѣтъ слогъ, кой то е предложенъ прѣдъ сичкы тѣ имѣ молитвы и възклицанья. Съставенъ же отъ тры буквы, а, у и м, двѣ тѣ сѣ сливѣтъ въ ѳ. Той значи или тѣкува трыма та голѣмы Богове кои съставѣтъ Брахманскѣ тѣ Троицѣ. Брахма, съ а, Вышну, съ у, и Сива съ м. —

Предмѣти Повѣстности.

Чьловѣкъ по природныи си умны съставъ иска сичко да знаѣ на свѣта, какъ то и сичко да владѣе въ кое то е успѣлъ и успѣва довольно. Нѣ тука, кату казваме *свѣтъ*, не разумѣваме само нашыи земенъ крѣгъ на кого то обитаваме, нѣ и сичкыи другъ голѣмъ свѣтъ т. е. небесны тѣ тѣлеса кои то видиме и невидиме, и при кои то нашыи земенъ крѣгъ е една твърдѣ малка чѣстица.

Колко то за прѣдмѣты тѣ, кои то сѣ въ нашый земенъ крѣгъ, чьловѣкъ прѣзь самы тѣ си естествены неговы орѣдья, успѣлъ е и се успѣва на напѣдъ да узнаѣ множество работы отъ близо; нѣ за небесны тѣ тѣлеса, пакъ прѣзь умнаѣ си силѣ, измыслилъ и устроилъ е искусствены орѣдья чрѣзь коиѣ то е узналъ до сега твърдѣ много и о нимъ. Што то въ обшпрѣжъ смысль повѣстность та обѣма сичкы тѣ знанья чьловѣка, а въ по тѣснѣ смысль обѣма и има за главенъ си прѣдмѣтъ само чьловѣчскы тѣ дѣла, съ строго разсѣждение, удобряюща добры тѣ и усѣждающа злы тѣ; и това твори за въ ползѣ и поучение чьловѣчскаго рода.

Кога то же повѣстность та обѣма дѣла та на сичкы тѣ познаты по земныи крѣгъ чьловѣцы, тогава ся назова *всеобщита* или *всесѣрна* повѣстность;

а кога то обѣма и повѣствува дѣла та одного самого народа, чловека, мѣстно или повремено нѣкое си събытие и проч., тогава ся назовава частна повѣстность.

Источници Повѣстности.

Първи и най-стари источники повѣстности были сж: живи тѣ попрѣданыя, кои то ся сж съхранявали и придавали въ приказки, пѣсны и пословицы отъ рода въ родѣ, и кои до днѣсь юште сжшществувжть въ многы народы.

Послѣ иджть остатки тѣ отъ стары зданья и окопы по повърхности и по вжтрѣшности земы; остатки отъ издѣлья: мѣдны, желѣзны, срьбьрны, златны, костяны, каменны, гниляны (прѣстены) и друг.; разнообразни тѣ начертаныя по разны прѣдмѣты, кои то сж и начяло то писменности. А кога то вѣкы писменность та е почнѣла да ся извѣва и усъвършенствува, тогава и повѣстность та е почнѣла да ся записва постѣпено по-съвършено.

Нѣ въ такова положение на подобны источники, разумѣва ся, повѣстность та не е могла да бѣди истинна по сичкѣ тѣ обшырность на първы тѣ и стары тѣ сказаныя и записки; зашто то тамъ ся сж въвели басни и измышленыя такива, кои никакъ нѣсж сжшществували; а най-паче отъ разновременны тѣ жрыцы и попове, кои най-много льжовны работы сж измыслили и държали сж народы тѣ въ тьмотѣ и невѣжьство, да бы могли да гы владѣжть и да живѣжть отъ труда и отъ пота имъ.

Тии сж искали да прѣдставжть себе си нѣшто повѣчъ и друго отъ чловецы т. е. чи тии познавжть нѣкаквы си извънестественны силы, а то сичко е ставало съ открытие то на нѣкои си природны тайны, кои то простый народъ не е знаилъ, и приѣмалъ гы и вѣрвалъ гы за извънестественны, открываемы жрыцамъ отъ едно или отъ много невидимы и всесплны сжшщества или богове, съ кои то ушь жрыцы тѣ имали сношенныя и имъ гы казвали! Такива нѣшта видимъ и до днѣсь въ многы вѣройсповѣданыя на многы народы.

Освѣнь тыя, заблѣжденныя та кои ся сж въвели отъ самы тѣ учены, писавши по разны убѣжденныя, какъ то н. п. мысль та коя то е толкова владала въ хрѣстианскы тѣ народы, чи Еврѣи тѣ сж первый помавившъ ся на свѣта и избранный отъ Бога народъ, чи тѣхный языкъ е *на кого то е Богъ говорилъ Адаму*, и чи отъ него сж произишли сички тѣ други языци и други много подобни неосновни работы. За стари тѣ Грыцы што ся е мыслило чи тии сж първи тѣ въ Европѣ и чи тѣхный языкъ е първобытенъ языкъ и др., тии сички сж нанесли едно голѣмо заблѣжжение въ писанѣ тѣ всемирнѣ повѣстность. За това днѣшна та наука и искусство ся е занимало и занимава ся непрѣстанно да отдѣли и очисти повѣстность тѣ отъ тыя не ..

истины и да ѣ положи на истинны и доказаны основаны, до колко то е възможно чрѣзь досегашны тѣ открытыя и испытаныя, кату отхвърля на стрѣны басны тѣ и измыслены тѣ приказки, кои сѣ писали и оставили разни народи. А на това нова та наука има за най-отдалны и най-истины источники Прианскаѣ богатѣ книжнинѣ, коя сбѣма първы тѣ начяла на сичко почти што е до сега Европѣйска та наука открыла и усъвършенствовува, и има юште да открье и усъвършенствовува.

По той-зи начинѣ Европѣйска та повѣстность ште зѣми съвсѣмъ другъ ходъ за малко врѣмя, и книжнина та ште вниди въ едно друго обшырно и ново поле, дѣ ште найди другы по благовонны цвѣтове и плодове, родены въ растворены хиндистанскы въздухъ прѣды нѣколко си тысящты години!

Раздѣльныя повѣстности.

Всеобшта та повѣстность, какъ то е до сега писана, дѣли ся на тры главны отдѣлѣныя: на старѣ, срѣднѣ и новѣ. А послѣ има и другы подраздѣлѣныя, какъ то нѣкои си повременности въ кои то ся сѣ понавѣвали въ дѣйствыя нѣкои си знамянити народи или чловѣци, вѣройсповѣдны или гражданскы промяненныя, знамяниты нѣкаквы си поавленныя, събытыя и др. А тии сички сѣ забѣлѣжени кату главни точки служащты за по-лесно запомняне и разяснение повѣстности.

Съ другы рѣчы да кажимъ: наука та искала да наряди и прѣстави всеобштаѣ повѣстность чловѣчества кату единъ цѣль животъ чловѣка, кои има свои тѣ възрасти (поры), и всѣко знамянито обшто или чястно събытие ся е трудила да съедини и положи въ связь и рядъ повѣствовуванія на свое подобно мѣсто. Нѣ това не можи да бѣди, ако не ся почни отъ еднѣ първѣ точки времени и мѣста. За това лѣтоброение то и земеописание то сѣ двѣ необходимо нужди науки за повѣстность тѣ и безъ тѣхъ не е възможно единъ чловѣкъ да има точны знанья повѣстности.

До сега всемирна повѣстность нѣма другѣ първѣ точки лѣтоброения, освѣтъ точкѣ тѣ сътворения міра по Мойсеювы тѣ книги, кое лѣтоброение, между християнскы тѣ же народы, е неустановено и разнovidно, поради разногласие то на еврѣйскы тѣ книги отъ коихъ то е чърпано това знание.

Учени тѣ сѣ мыслили за по-естественѣ точкѣ отшествія имъ въ лѣтоброение то, сътворение то міра или по-право чловѣка; нѣ до сега наука-та никакъ не е могла да упрѣдѣли таѣ точкѣ.

Познатое лѣтоброение отъ европѣйскы тѣ народы е слѣдное: Спорядъ всточны тѣ, отъ сътворение міра, было: 7373 г, а спорядъ западны тѣ: 5869 г.; Спорядъ Еврѣи тѣ же: 5625; а спорядъ другы нѣкои си учены изслѣдователи сѣ прѣдполагѣть и другогаче броеве.

Нъ спорядъ нехрістианы тѣ народы, имянно Кинези тѣ и Индійци тѣ, това приѣмнато отъ хрістианы тѣ въ общѣ лѣтоброение, никакъ не е съгласно съ нѣхно то число; зашто то тѣхно то лѣтоброение, отъ сътворения свѣта, отива твърдѣ далѣко, и тии имѣть нѣкаквы си повѣстувательны доказательства, врѣху нѣкои си събытия, кои надминувѣть твърдѣ много европѣйскы тѣ въ лѣтоброение то.

Това, по Мойсеювы тѣ книги, лѣтоброение сѣ дѣлили на три главны повременности: а) отъ сътворения свѣта до потопа; б.) отъ потопа (5131) до рождение то Хрістово; в.) отъ рождение то Хрістово (1865) до днѣшны тѣ времена. По това же лѣтоброение раздѣлена е и всемірна повѣстность на три главны повременности, т. е. най-стара та започва отъ сътворения свѣта и достига до 500 г. подиръ Хріста; зашто то тогава вѣкы ся разваля западна та Римска държава отъ севѣрны тѣ народы, исчезва вѣкы старый гражданскы общественъ и нравственъ свѣтъ и основава ся други новъ.

Забѣлъшка. Тая мысль чи—старый свѣтъ исчезва и ся останѣва новъ—не е основана на истинѣ тѣ; зашто то истинно то родопокоеение, какъ то и мѣсто то на народы тѣ, кои то учени тѣ сѣ зѣмали за новы и за първы пѣть появивши ся въ Европѣ или по нѣкои си мѣста Европы, никакъ нѣ сѣ были познати въ точность; понеже сравнителна та наука и языкоиспытание то, отъ конѣхъ то само могатъ ся добы истинны и точны знаныя о подобнымъ прѣдмѣтамъ, не бѣхъ юште напрѣдовали, кога то историци тѣ сѣ рѣшили и записали това раздѣлѣние повѣстности. По днѣшнѣхъ тѣ наукъ всемірная повѣстность почва да зѣма друго съвсѣмъ направление и ште достигни да отхвърли множество неосновно записаны и натрупаны работы.

Срѣдна та повѣстность достига до 1500 г. подиръ Хріста и означава ся отъ различни знамяниты поавленія, какъ то: остановление то на турскѣхъ тѣ държавѣхъ въ Европѣ; открытие то на Америкѣхъ и Добронадѣждный Мысъ (le Cap de bonne Espérance); чърковно то прѣобразование. Нова же повѣстность достига до наши тѣ времена и шествува на напрѣдъ.

Колко то за точкѣхъ тѣхъ мѣстности т. е. дѣ е было първо то поавление чловѣчьскаго рода и отъ дѣ е почнѣло негово то разпрострънение по сичкый земны крѣгъ, всемірна повѣстность, се пакъ по Мойсеювы тѣ книги въ повѣстувательнѣхъ смыслѣ, съгласно е шествувала т. е. първа та люлка чловѣчства въ великаѣхъ Азиѣхъ е положила. И на това тѣ, чрезъ учени тѣ открытыя и изслѣдованыя, има твърдѣ много удовлетворительны доказательства, за европѣйскы тѣ народы чи сѣ дѣйствительно приселци отъ Азиѣхъ въ Европѣ; а най-необоримо доказательство е, какъ то и другадѣ казахме, голѣмо то сродство на европѣйскы тѣ мъртвы и живы языцы съ Самскыи и Зандскы языкъ, най-стари съхранени писменно въ Хиндиستانъ языцы, поради кое учени тѣ бѣхъ назовали европѣйскы тѣ языцы и народы *Индоевропейски*; а нова та днѣшна наука. имѣ дава название то *иариянски языци и народи*.

Нъ за точкѣ тѣ времени т. е. когы е сътворенъ свѣта и когы ся е появили чловѣчскый родъ на него, всемірная повѣстность нѣма о тому никаквы удовлетворительны знанья, а ни ти языкоиспитание то и сравнительно то любословіе ни ти друга нѣкоя си наука и искусство могжть достигна до тамо!

Истинѣ чи сички тѣ стари вѣройсповѣданья, кои то сѣ служили за повѣстность старимъ народамъ, възпомянужть едно и какво да е първобытно *неустроено* вѣщество отъ кое е сътворенъ свѣта, нѣ, когы и какъ, о тому никаквы доказательства нѣма. Отъ того проиходи и разногласие то въ лѣтоброение то о сътвореніи свѣта, зашто то е нѣшто неизвѣстно т. е. вѣрмя то когы е сътворенъ.

Многи учени' ся сѣ покушавали чрѣзь различни искусствены испытанья и изслѣдованья да достигнжть до нѣкакво си удовлетворительно слѣдствие, нѣ нѣсѣ могли. Толкова само сѣ успѣли. чрѣзь множество открытыя, да узнжть, чи той-зи свѣтъ, земный кржгъ, е притърпѣлъ твърдѣ много разоренья и промяненья, што то лѣтоброенья та възрасти. кои то му сѣ отдали, тѣй-зи и онѣй-зи народи, нѣсѣ точны и истинны. Това сѣмшто можи ся каза и за лѣтоброение то потопа т. е. чи не е точно и истинно, ако и да е доказано чрѣзь нейзбройны и необоримы доказательства, чи дѣйствительно е былъ, освѣнъ попрѣданья та на сички тѣ почти народы чи е было нѣкогашъ потопись.

Индийски тѣ стари книги, какъ то и грѣцки тѣ, кои то сѣ зѣли тѣхъ знанья отъ Индийцы тѣ, спомянужть нѣколко си потопа. Само еврѣйски тѣ книги сказвжть за единъ и то всеміренъ потопись, кой навѣрно чи е послѣдныи.

Забѣлѣшка. Врѣху неосновно то лѣтоброение въ Еврѣйскы тѣ кпигы освѣнъ другыя могжть ся прѣдложи и слѣдныя: Въ изслѣдованіе то за древность тѣ на Зандскы тѣ кпигы и на ния то З а р а т ѣ (Зороастръ погрѣчено), учени тѣ навожджть множество отломкы отъ стары списатели:

— 'Αριστοτέλης δ' ἐν πρώτῳ περὶ φιλοσοφίας καὶ πρεσβυτέρους (τοὺς Μάγους) φασὶν εἶναι τῶν Αἰγυπτίων καὶ δύο καὶ αὐτοὺς εἶναι ἀρχαίς, ἀγαθὸν δαίμονα καὶ κακὸν δαίμονα· καὶ τῷ μὲν ὄνομα εἶναι Ζεὺς καὶ Ὀρομάσσης, τῷ δὲ Αἰῶνι καὶ Ἀρειμάνις. (Диог. Лаэрт.).

— Аристотель же перво о маѣрословію. Маги тѣ сѣ по-стари, казвжть, отъ Египтяны тѣ, и тии вѣржъ въ двѣ начала, добръ и злыъ духъ: одному же имя *Ира-мъздъ* (Ζεὺς), а другу му Ариманъ—Ахаранъ (Αἰῶνι грѣци). (Диог. Лаэрт.).

— Bérosee, qui nous a été conservé dans la traduction Armenienne d'Eusebe, mentionne une dynastie mède fondée à Babylone par un roi nommé Zoroastre, longtemps avant Ninus; il aurait vécu vers l'année 2234 avant Jesus Crist.

Xantus le Lydien (470 avant J. C.) cité par Diogène Laërce, place Zoroastre le prophète en l'an 600 avant la guerre de Troie (1800 an av. J. C.).

Aristot et Eudoxe, selon Pline (hist. nat. XXX, 1.), plaçaient Zoroastre 6000 ans avant Platon; Hermippe le plaçait 5000 ans avant la guerre de Troie. (Diog. Laërt, Proœm.).

Pline (hist nat. XXX, 2.) dit que Zoroastre vivait plusieurs milliers d'années avant Moise le Juif, qui fonda une autre sorte da magie.

Днѣшна та наука не приѣма послѣдний потопъ за всеобштъ, спорядъ какъ то е залпсано въ сврѣйскы тѣ книги, нѣ за чястенъ т. е. чи сичкы земень крѣгъ не ся е потопилъ, ни то сички тѣ чьловѣцы и животни сж изгинѣли.

Многи учени сж писали врѣху той-зи прѣдмѣтъ и трудили ся сж разновидно да докажѣтъ естествены тѣ причины отъ кои то е станѣлъ послѣдныи потопъ, и начина даже какъ е станѣлъ; какъ то и за сѣтворение то мѣра. Ные штѣмъ говори о тому нѣшто си въ кратцѣ, по най-новы тѣ удобрены отъ учены тѣ изслѣдованья, нѣ само въ извѣдъ на повѣстсвувательнѣ та чясть. а нѣ сѣ математичьскы тѣ имѣ доказательства, кои то тии учени мѣжие сж довели; зашто то тука не е нашъ прѣдмѣтъ то. Послѣ штѣмъ дойди на спасены тѣ отъ потопа народы и на нхно то приселение отъ Азѣи въ Европѣ, между кои то штѣмъ видѣ и нашы тѣ стары праотцы Българы или въ обшырнѣ смьслѣ *Словени*, кое е нашыи единственъ прѣдмѣтъ въ настоящее сѣчнение.

(Ссѣдова въ II-тъ книгѣ).

I.

БЪЛГАРСКО ТО СТАРОНАРОДНО

ВЪРОЙСПОВѢДАНІЕ.

Съхранено въ народны тѣ ни попрѣданыя, приказки, празници, пѣсны, домашны обичаи и обряды, баѣныя, очищенные въ воды и поклоненныя по нѣкои си горскы усамены мѣста, избраны дървета, ныришта, пещеры и проч. и проч.

Сама та природа е побудила първаго чловека да ништи едно выше отъ себе си същество, кому е отдавалъ створение то мѣра. Първитѣ чловецы сѣ славили Божество то въ появляныя та природны, а нѣ самы тѣ твары т. е. въ тѣхъ сѣ славили безмъртны тѣ начала, кои то нѣ оживляють и съдържавють; уличетвореныя та нѣ многобожие то сѣ послѣдны явления въ повѣстность тѣ чловечества.

У В О Д Ъ.

Кога то мѣтниме само единъ краткъ поглѣдъ на съхранены тѣ и до днѣсь нашы народны празници, зборове и на обряды тѣ кои то твори и изпълѣва нашый народъ въ тѣхъ, какъ то н. п. на *Сурваки* (на новъ годинѣ), на *Кждени тѣ* или *Бждни тѣ вечеры*, *Мрьсны тѣ дны* или *Кракану*, *Бабинъ-денъ*, *Куковъ-денъ* и игры тѣ *Кукиры*, *Лада* и *ладуванье то* или *Кумиченье то* (св. Лазарь въ хрістіанскый календарь), *Енювъ-денъ*; *Мартинъ сѣботы*, *Дванайси петъцы*, *Русалки* и *Горешлаци празници* и други, до скличвание то на цѣлѣ годинѣ съ *Коляда* и *кольдвание то*, кога то, казваме, мѣтниме само единъ краткъ поглѣдъ врьху тыя стародревны остаткы, кои нигдѣ ся не спомянувань въ чърковны тѣ узаконены празници, нити сѣ отъ хрістіанскаго вѣка, никакво съмнѣние не ни остава, чи то е было старобългарско то наше вѣройсповѣдание прѣды убрытанье то ни въ хрістіанство то, и чи ные сме имали нашъ особенъ българскы народенъ мѣсецословъ или календарь, кое ся потвърдѣва и отъ самы тѣ съхранены имена на мѣсецы тѣ, какъ то: *Малкъ Сѣчку* и *Голямъ Сѣчку*, *Тръванъ*, *Заревъ* и проч.

А кога то убърнеме внимание си на баснословны тѣ наши народны пѣсны, на обшырны тѣ приказки и на съхранены тѣ въ тѣхъ имена какъ то: Змѣюве и Змѣици, Юди, (на Самскрытъ языкъ *Юда* е равно съ наше *Змѣя*), Вили и Само-Вили, Горски Диви и Само-Диви, Вѣди и Злини, Вѣштици или Вѣштирици, Бродници или бродяшти ноштык Златворни духове, Выхрове и Выхрушки и др.; на баганыя та въ коимъ ся спомянуваѣть и нѣкои си цѣлы значительны имена какъ то: *Отуръ, Намытъ, Нѣжитъ, Уроки, Збѣйшта, Опа-ла* и др.; на обшырны тѣ имъ съдържаныя въ кои то ся разяснѣва почти сичко то старо вѣрвание, какъ то н. п. за еднобожие то, отъ приказкѣ тѣж за *Дюда Господя* и за *Златъ Бабъ*, а за двоебожие то отъ Бѣлъ Бога или Бѣлю и Бѣлинъ, Чърны Богъ или Чърнило, зли и добри духове и прѣдупхранительны тѣ срѣдства, кои то простонародие то употрѣблѣва и до днѣсь противъ тѣхъ, за умиление то или изгонение то имъ, чрѣзь баганыя, кѣденныя и умывание съ нѣкаквы си познаты былки (трѣвы) и проч., кога то, казваме, убърнеме внимание то си съ едно зрѣло разсѣждение врѣху сички тѣ тыя, видиме дѣйствительно чи то Българско старо вѣройсповѣдание было твърдѣ развито и обѣма множество работы, кои то никакъ не принадлежѣтъ европѣйскому міру.

Подиръ такова едно кратко приглѣдвание, естествено и отъ само себе си ся ражда въпроса: Когы и дѣ ся сѣж увели и установили тѣй-зи толкова обшырны вѣрваныя въ Българи тѣ? Да ли сѣж първобытно тѣхно изобрѣтение и измышление или сѣж ги заѣли отъ другы нѣкои си народы? Ако мѣтнѣме поглѣдъ си въ латинско то и грѣцко то баснословие, кои то сѣж познати за най-стары въ Европѣ и за *класичны*, да кажеме тѣй, никакво разрѣшение не находиме на той-зи въпросъ; зашто то тии сѣж зѣли съвсѣмъ другы направленья и никакво единство не показваѣтъ съ наши тѣ. Нѣ ако обърнеме поглѣда си въ Самскрыты тѣ стары книги, въ Зандскы тѣ, въ записаны тѣ остаткы на Бабылонскы тѣ древности, и въ самы тѣ съхранены въ Хиндиستانъ народны имъ празници и обряды, какъ то сѣж ги описали учени тѣ пѣтѣшественици, виждаме едно удивительно единство, кату срѣштаме въ тѣхъ множество сѣшты имена и обряды цѣлы, творимы отъ тѣхъ нѣроды тамъ въ Хиндиستانъ и до днѣсь какъ то и отъ наши тѣ Българи въ Българиѣ! Што то никакво съмнѣние не ни остава чи Българи тѣ сѣж си ги принесли въ приселение то си отъ Хиндистана въ Европѣ; зашто то *племента въ приселеныя та си приносятъ и свое то си вѣройсповѣдание*, какъ то и *свое то си земеописание*. Нѣ тука ся ражда другы въпросъ: какъ Българи тѣ да задържѣтъ въ толковѣчно разстояние тѣхъ старовремены вѣрваныя тѣй цѣло и въ удивительно единство и до днѣсь? Отговоръ на той-зи въпросъ за сега е: чи Българи тѣ нѣсѣж задържали само тыя работы, нѣ и множество

народны имена, кои то носѣтъ, сѣ сѣшты съ имена та, кои то сѣ записани въ Самскрѣты тѣ книги и кои то носѣтъ юште тамошни тѣ народи какъ то на пр. Станю или Стоянъ, Рада, Ганю, Ганчу, Гана, Гаяка; Нану, Нана, Нанку, Нанка, Нену, Нена, Ненку, Ненчу; Їенку и Їенка, Чену и Чена, Цену, Цена, Сиву и Сива, Сивку и Сивка; Първу и Първа; Ману и Мана; Вышну и Вышна; Сѣйку и Сѣйка и др. много. Имена на прѣдѣлы тѣ, какъ то: Загорье и Нагорье, Котилъ, Шуменъ, Нага, Ънгль, Луна и мн. др. ся нахождѣтъ въ стрѣны тѣ на Ъмалайскы тѣ горы, при Сѣйкы тѣ (Сѣмашти=Орачи), какъ то и въ Българинѣхъ днѣсь. А отъ тыя, какъ то и отъ много други доказательства н. п. въ языка българскы, очевидно и необоримо ся види: чи Българи тѣ сѣ прави тѣ потомци на Арии тѣ (Aryas) и имя то Българинъ е равно съ имя то Aryas=орачъ, какъ то другадѣ штѣмъ говори въ обшърность о тому.

Въ обштѣ кату сравниме българско то тѣй съхранено старо вѣройсповѣданне съ Самскрѣты тѣ книги, *Вьды тѣ* и други, съ Заратовы тѣ, съ *Занд-Авѣста*, какъ то и языка българскы съ тѣхъ языцы, виждаме чи ся обѣмѣтъ и двѣ тѣ вѣройсповѣдания въ насъ, нѣ прѣудолѣва Заратово то вѣройсповѣдание т. е. двоебожие то, какъ то и Зандскый языкъ; а отъ того дохождаме до здраво-мыслено то заключение: чи Арии тѣ отѣлившись ся въ Азиѣхъ отъ памтивѣка, може бы поради религиозны раздоры, приселявали ся сѣ въ Европѣхъ, приносивши и свое то вѣройсповѣдание, отъ кои то приселци сме ные Българи тѣ прави тѣ потомци, съхранивши старо то си вѣройсповѣдание, и языка и земеописание отъ чѣсти, а въ най-голѣмѣхъ строгость старо то занятие на Арии тѣ *орачество то*.

Въ баснословие то всекаго народа ся крыжѣтъ негови тѣ най-стари чѣрти живота му; нѣ въ първобытно то му баснословие, а нѣ въ смѣсь тѣхъ, какъ то е грѣцко то баснословие.

Нѣма по-смѣсено и по-забыркано баснословие отъ грѣцко то; зашто то не е нѣхно първобытно, нѣ внесено въ тогавашнѣхъ Грѣцинѣхъ отъ разны прибѣгши тамо людие, принадлежѣшти на разны народности. Ни ти има друго подобно на свѣта баснословие да прѣдставля такавѣхъ гнуснѣхъ развратность въ всички тѣ отношѣния, какъ то е старогрѣцко то! Тамъ ся развивѣтъ страсти тѣ до най-голѣмо то безчювствено скотство, а най-отвратно то, до противестественѣхъ неубузданость! Богове тѣ и Богыни тѣ имъ ся прѣдставляжѣтъ пѣянци, блѣдници и содомци! Завистливи и гонители единъ противъ друго, лукави и лѣскатели, низки и ничтожни. Напусто нѣкои си любословци сѣ искали да прѣтѣлѣкужѣтъ и да измѣдрувѣтъ нѣшто си отвѣчено и приносно отъ тыя заблѣжденны, напусто, казваме, зашто то Зевсово то приструване на разны животны, за да достигни страстны тѣ си наслажденны, грабление

то Ганимидово и отвлачанье то му въ Олимба, да служи кату вѣночърпецъ богамъ и въ стаѣ тѣ особно Зевсу; Афрадитино то блѣдство, дѣштерѣ Зевсова, съ Марса и уловление то ѣ отъ мѣжа ѣ Ифеста, послѣ тържественно то ѣ обличение прѣдъ сички тѣ богове и богыны, хватена ѣ склѣштена гола, на блѣднѣ тѣ постельнѣ съ либовника си Марса, отъ новидимы тѣ примкы, кои мѣжа ѣ бѣ подложилъ тамо, и послѣ изгонение то ѣ отъ Олимба, тыя сичкы, какъ то и множество други подобны тѣмъ, никакво нѣравствено или отвлечено и приносно добро тѣлкувание не можѣтъ има, освѣнъ скотскы. развратности, чѣрти стараго живота на Грьцы тѣ! А и нити можѣхъ другоаче баснословие да имѣтъ стари тѣ Грьцы, зашто то не бѣхъ едно племя и еднокръвнина чѣловѣцы тѣ кои то съставихъ той-зи народъ, ѣште отъ начѣла поавлениѣ му, нѣ зганъ и збирѣтина отъ разны прибѣгшы тамо людие, какъ то и сама та имѣ повѣстность го доказва явно. Таа е една необорима истина и можѣ ся убѣди чѣловѣкъ ѣште съ примѣры живы и днѣсь, не само въ чѣловѣцы тѣ нѣ и въ животны тѣ. Ако днесъ бѣхъ ся стекли на едно мѣсто свободно людие отъ разны племена и народности, нѣ людие прости, необразовани и неучени, какъ то сѣ были тогавашни тѣ времена, кога ся е съставила названа та стара Елада, всякъ здравомыслящъ чѣловѣкъ можѣ да разсѣди: какъ бы ся породило на него мѣсто! Такъ исто ако бы збралъ чѣловѣкъ, отъ единъ родъ неопытомены животны, нѣ отъ разны прѣдѣлы и отъ разны союво и породицы, и бы искалъ да състави еднѣ чѣрдѣ постоѣаннѣ на едно мѣсто, видѣлъ бы какъ стремленѣ шѣтъ ся породи между имѣ и какъ боюве и нападенѣ! а напротивъ, ако бы зѣлъ се отъ еднокръвнинѣ, видѣлъ бы съ какъ тишинѣ и мирность бы живѣли тѣи между си!

Ето што говори единъ ученъ списатель вѣрху това грьчко баснословие:

En effet, vains, légers, voluptueux et crédules, les Grecs adoptèrent aveuglément, aux dépens de la raison et des mœurs, tout ce qui put autoriser leur licence, flatter leur orgueil, ou donner carrière à leurs songes métaphysiques; peuple sans liaison politique et tolérant par essence, l'homme d'Athènes ou de Sparte reçut facilement les cultes étrangers, et vit sans opposition se confondre ensemble les rites, les dogmes et les usages d'origines les plus éloignées.

(Mythologie Pittoresque universelle par J. Odolant-Desnos.)

—Вѣистинѣ, суетни, лекгоумни, сластолюбиви и лѣгковѣрци, Грьцы тѣ приѣмнахъ слѣпо, противъ правыя разумъ и противъ нѣравы тѣ, всѣко нѣшто кое то имѣ допуштѣ своеволство то, кое то имѣ лѣскаѣше гордость тѣ, или кое то даваѣ свободно течение на метафизичѣскы тѣ имѣ сѣништа; народъ безъ политичѣскѣ связъ и вѣротѣрпѣашѣ видомъ, Атинѣйчѣнина и Спартиѣтина приѣмна лесно чюзды тѣ богослуженѣ и видѣ безъ съпротивление

да ся слѣхъть ведно обряди тѣ, догми тѣ и обичаи тѣ отъ най-отдалечены тѣ начяла.

Между християнскы тѣ днѣшны народы най-обшырно съхранено писмено баснословие, какъ то и най-млого изваіани или излѣіани кумиры и други остаткы баснословнаго вѣка имѣть потомци тѣ на Латины тѣ и на старытѣ Грьцы; заштото много отъ тѣхны тѣ прѣды християнства книги ся съхранихъ, какъ то и изваіани тѣ имѣ богове и богыны, остаткы отъ стары тѣ имѣ отъ чясти храмове, отбѣгши кату отъ чюдо удара християнскаго вѣка, кой въ първо то си усиление быде най-голѣмъ разоритель на старовремены тѣ работы, и иска сичко друго да исчезни отъ свѣта и нити споманъ да остане! Това ся доказва отъ сичкы тѣ по духу християнства написаны книги, въ кои то ся вижда на всѣкъ рядъ гонение, умраза и іарость камъ сичко што не е християнско! Вторы же по-страшенъ и по-свирѣпъ разоритель на стародревны тѣ работы, въ обште, быде фанатизма мухамеданства, кой то гы упустоши не само по Азиѣ, нѣ и по Европѣ, до дѣ то можя да достигни крака на турко-татарскы тѣ орды, и той упустошаваше сичко што не бѣше мухамеданско, придавающъ огню!

За съхранение то на гръцкы тѣ стародревности, днѣшни тѣ названи еленски потомци сѣ длѣжни да бѣдѣть за всегда признаѣли първо на латинскы тѣ народы и второ на германскы тѣ, кои то, подиръ конечно то разорение на мѣстице то *Елада*, не само гы съхранихъ нѣ изслѣдовахъ гы съвършенство и сега нови тѣ Грьцы гы учѣть отъ тѣхъ.

Никой не можѣ отказа чи, ако не бѣхъ тии народы, трудно штеше да ся възроди пакъ нова та гръцка народность, какъ то бѣше удавена и исчезла почти съвсѣмъ.

Западни тѣ народы испълнихъ това нѣ за любовь на днѣшны тѣ названы Грьцы, ни ти за любовь на праотцы тѣ имѣ, нѣ за любовь на наукъ тѣ, коіа то ся разви въ тѣхъ и шествуваше и шествува въ съвършенството. Това исто сторихъ, тии, и съ еврѣйскъ тѣ старѣ книжнинѣ, коіа, ако бѣше остало на Еврѣй тѣ, не само не можеше да доди до такива съвършенны изслѣдованья, до кои то е дошла днѣсь, нѣ можаше даже малко по малко и да исчезни. Тии отидохъ и ходѣть іоште по сичкы тѣ почти познаты мѣста земнаго крѣга и направихъ и правѣть толкова важны за наукъ тѣ откритыя, какъ то и много отъ стародревности тѣ на многы непознаты отъ прѣды народы изслѣдовахъ и извадихъ на свѣтъ.

Наши тѣ български стародревности сѣ притѣрпѣли и тии много удары и упустошенныя, какъ то и на другы тѣ народы, нѣ въ тѣхъ ся е случило и нѣшто си повѣчъ іоште прѣды християнскы вѣкъ, кое е слѣдовало почти до послѣдны вѣкъ. Елинизма съ *големъ тѣ си идеѣ* е былъ най-голѣмъ

гонитель и разоритель Българизма, зашто то грѣцкы малакъ народъ е искалъ всѣ-когы да ся умножи отъ българскаго, съ мысль тѣ да го притопи и слѣе въ себе си. О тому е писано обшырно и не ни е тукъ прѣдмѣта да ся впуштаме въ това. Стига да мѣтни единъ безпрѣстрастенъ чловѣкъ поглѣда си на повѣстность тѣ и да види крвопролитны тѣ битки кои то прѣды хрѣстианство то іоште сѣ ставали между тракийскы тѣ българскы народы и грѣцы тѣ, а послѣ хрѣстианство то между византийскѣ тѣ имперіи и Българы тѣ, до падение то и на двѣ тѣ тыя държавы подъ турскѣ тѣ власть, стига, казваме, да мѣтни поглѣда си врѣху тыя, и ште види: кои сѣ были истинны тѣ причины на тыя международны гоненія, на тыя два народа, Грѣцы тѣ и Българы тѣ! А послѣ падение то имъ, гонение то отъ стрѣны грѣко-фенерскаго свѣштества противъ българскѣ тѣ народность, се съ истаѣ цѣль панелинизма, слѣдовало е и слѣдова и до сега! Повѣчъ българскы стародревности, книгохранилишта цѣлы, сѣ изгорили грѣцки тѣ калугери, а нѣ неубузданы тѣ завладѣтели Българій, азиатски тѣ плчишта! И о тому е доста обшырно писано и познато е всѣкому Българину.

При такива убо обстоѣятелства, всѣкъ можи да разсѣди, не е было възможно на Българы тѣ да съхранѣтъ нѣшто си вѣществено отъ стародревности тѣ си, освѣнъ въ попрѣданыя та си, обряды тѣ и обичаи тѣ си и др., какъ то выше казахме, коихъ никой не е можалъ да имъ отѣмни. А колко то за куміры и другы подобны остаткы баснословнаго вѣка, ако нѣсѣ виждѣтъ въ Българы тѣ, тому причина е, чи българско то старонародно вѣройсповѣдание не е было таково, какъ то штѣмъ видѣ въ слѣдуюшты тѣ изслѣдованія.

Въ настоящее съчинение читатели тѣ нека не искѣтъ рядовно описание старонароднаго ни вѣройсповѣданія, зашто то подобно нѣшто е за сега невъзможно. Наши тѣ изслѣдованія ште имѣтъ за прѣдмѣтъ чѣстно то описание на народны тѣ ни празници съ обряды тѣ имъ, сравнитѣлно съ Самскрыты тѣ и Зандскы тѣ имяна и обряды въ богослуженія та имъ; какъ то и описание то на сичкы тѣ оныя въ кои то е съхранено наше то старобългарско вѣройсповѣдание, до колко то е намъ познато и възможно; а подобны изслѣдованія, подпылнени и усвѣршенствувани и отъ другы изслѣдователи, штѣтъ служи съ врѣмя за вѣщество да ся опиши рядовно то наше старонародно вѣройсповѣдание, кое ште разіасни най-стары тѣ чѣрты нашего живота и най-стары тѣ начяла повѣстности ни.

I.

СУРВАКЫ или СУРЪ-СИВА БОГЪ,

Празникъ славимъ въ общѣ въ Българиѣхъ отъ народа, на новъ годинъ,
въ день св. Василия, 1-го Января.

По сичкѣхъ Българиѣхъ той-зи празникъ носи пародное имя *Сурваки* и творять ся въ него общи обряди отъ народа. Да бы описали подпльно сичкы тѣ му обряды трѣба да започниме отъ прѣдпразенствие то, кое назовавать *Бждны* или *Кждены вечарь*, и кое въ най-голѣмъ точность испълнѣвають орачи тѣ, селци тѣ. Тии прѣдъ *Сурваки* варять жито и разны сухы овоштыя и бобове, отъ сичкы што има въ кѣштѣ си всѣкый. При томъ мѣсжить и питѣ отъ най-чистое брашно коуж назовавуть *Боговицъ* или по-просто *Бугувицъ*, т. е. пита приносъ Богу. Тѣа пита има видъ крѣга и на повърхности ѣй, отгорѣ ѣй, сж тѣглени двѣ чърти на крѣсть, источени отъ тѣсто; на крайшта же на сѣкѣ чъртъ привыто е друго по-тънко тѣсто изгърбено на вѣтрѣ, а крайшта му сж залѣпени на укрѣжностъ тѣхъ *Боговицъ*, и то съставя видъ лѣка; на всѣкы же жгълъ въ срѣдоточие то, дѣ ся крѣстосвѣтъ голѣми тѣ чърти, има по едно кльбце направено такъ же отъ тѣсто. Въ нежъ питѣ съкрывають срьбьрны пенязи, особито стары отъ называемы тѣ *Бабки*, и дрѣновы пѣпки съ клончета, и така кату ѣхъ нарядѣють опичѣть ѣхъ въ пелитѣ. Прѣзь него вечарь сичка та челядь трѣба непрѣменно да бѣди у дома си и да присѣтствува на *Кждены вечарь*. Кату сложѣть стола за вечерѣхъ, *Боговица* ся полага на срѣдѣ стола, а вареное жито и овоштыя на около. Освѣтъ же вареныя плодове, гуждѣть, прѣзь него вечарь, и неварены отъ сичкы видове колко то имѣть, какъ то оряхы, ѣаболкы, крушы, сливы и др., а отъ злакове тѣ: чесапъ, лукъ и др., гроздие, вино, медъ, сухо жито, ечемикъ, лѣштя, грахъ и др., съ еднѣхъ рѣчь отъ сичкы земеродны плодове кой то имѣть орачи тѣ Българи. Кату ся натѣкми на той-зи начинъ стола, тогава най-старый, кой между селци тѣ Българи застѣпва въ дома си мѣсто свѣштеника, зѣма *ѣмеша* или *лѣмеша* отъ рало то, и кату гуди огънь на плоскакъ му стрѣнѣхъ, гужда и ладапъ и почва да кѣди стола и домашныя рядомъ, държѣптъ въ рѣкѣхъ запаленѣхъ вохчанѣхъ свѣштъ или имѣѣптъ ѣхъ залѣпенѣхъ на ѣмеша. Той издумва и нѣкаквы си особыя молитвы, кату за добро то

дочякване на *Сурваки*, за бѣдушто то плодородие въ годинѣ тѣ и за здравие то на цѣлѣ тѣ челядь и проч.; послѣ изхожда съ ѣмеша въ рѣкѣ и кѣди рядомъ сички тѣ кѣштвы стаи и обграды, дѣ живѣе добытакъ имѣ и дѣ сѣ стоварены земеродны тѣ имѣ плодове, за кои то ся сѣ мѣчили прѣзь цѣлѣ тѣ годинѣ да ги съберѣтъ; особено же внимание убѣрѣтъ въ хлѣва и гражда дѣ е добытакъ имѣ съ кого работѣтъ земѣ тѣ и си привѣждѣтъ овцы и другы скотове.*).

Така кату ся свѣрши той-зи стародревенъ обрядъ, съ най-голѣмаѣ благоговѣйность, сѣдѣтъ около стола сички тѣ домашни, а старѣйшый разгѣна тогава *Боговицѣ тѣ*, благославяшѣ нѣшто си народно, и дава сѣкому по кѣсѣ, кату отдѣли и чѣсть за добытака, кату за волове тѣ, овцы тѣ, коние-тѣ и проч., съ кое то ги захранѣтъ на утрѣ, да имѣ бѣдѣтъ живи и здрави за цѣлѣ годинѣ. Тогава почѣтъ да вечерѣтъ сички весели. А въ разстоѣние то вечера, кой то отъ домашнихъ кѣхни, старѣйшина му подарѣва нѣшто си, кату говѣда, овцы, коние, и друг.; него же кѣханѣе сматрѣтъ за добѣръ знакъ начѣла новыя години. А кой то намѣри сѣбѣрный пенѣзь въ свои дѣлѣ *Боговицы*, сматра ся за благополученъ. *Кѣденый Столѣ* не ся разтрѣби него вечерѣ нѣ стои цѣлѣ ношѣ накѣченъ отъ вышеречены тѣ плодове. Огнѣ же гори цѣлѣ ношѣ непрѣстано на огниште и сматрѣтъ го за голѣмо зло, ако угаснѣе прѣзь неѣ ношѣ. А мѣжескый полѣ, по-млади тѣ, приготѣтъ си дрѣновы кѣчѣсты вѣйкы за сутрѣшний день, кои ся кѣдѣтъ него вечерѣ отъ старѣйшинаѣ тѣ,

Послѣ вечера нарѣждѣтъ ся около кѣшное огниште и, кату разравѣтъ жаравѣ тѣ, на него мѣсто гужѣтъ пѣпки отъ дрѣнѣ, наричѣюшти ги сѣкому отъ присѣтѣствующиѣхъ, кому шѣ гадаѣтъ (налучѣтъ), и ги пукѣтъ, т. е. глѣдѣтъ внимѣтельно коѣа шѣ ся разпукни отъ топлины огништа и подскочи по-много, и тѣлѣкуѣтъ: чи той, кому е нарѣчена, шѣ бѣди веселѣ и здравѣ прѣзь цѣлѣ годинѣ! а коѣа то не ся разпукни и не подскочи, тѣлѣкуѣтъ противное. Сѣкому безъ исключения отъ присѣтѣствующиѣхъ наричѣтъ и пукѣтъ дрѣновы пѣпки, освѣнѣ това и за отсѣтѣствующиѣ тѣ отъ своихъ въ странство творѣтъ това гадѣние и мѣдруѣтъ по нѣшто си. Кату псѣпѣнѣтъ и това, лѣгѣтъ си да спѣтъ, а една отъ по-стары тѣ жены сѣди будна около огнѣа и ге подклажда прѣзь цѣлѣ ношѣ, вардѣшта строго да не нѣкакѣи угаснѣе!

Кой то же отъ по-млады тѣ момѣта ся събуди и стѣни по-рано, зѣма

*) Въ Македониѣ того кой кѣди прѣзь кѣдены тѣ вечера назоваѣтъ го Палчѣ, а то има равно значенѣе съ жрѣцѣ. Знаѣно е чи въ старо врѣмя, а и сега ѣште въ Индиѣ, какъ то и въ другы тѣ стары народы, жрѣци тѣ сѣ палили приносяемы тѣ въ жѣртѣ вешты. Рѣчь та же жрѣцѣ значи палчѣ, коренный слогъ жѣ р=жар, жарити=палити и проч.

си приготвенѣ тѣ отъ дрѣново дърво вѣйкѣ, коѣа ся казва вѣкы *Сурва-*
кница, и почва да пиба рядомъ сичкы домашны, спяшти юште на постелѣ
тѣ, поздравляюштѣ ги съ слѣднѣхъ молитвѣхъ:

Сърва година!
Бесеа година!
Пашкѣа на лѣсѣ!
Класѣ на нивѣ!
До годинѣ
Живо здраво!

Другче.

Сърва, Сърва година!
Голѣмѣ класѣ на нивѣ!
Жьлтѣ мамѣа на лѣсѣ!
Чървена лѣсека въ градинѣ!
Живо и здраво до годинѣ!

Македонско.

Сива, Сива Василица!
Када сѣ си увасила!
Тамѣ горѣ на Бей-пѣнарѣ!
(тамѣ горѣ на Бѣлѣ Дѣнавѣ).
Шчо имаше, шчо нѣмаше?
Златна чаша и коната!
Божикѣ ми е по небеси,
Слава мѣ е пасла земѣа!

Така кату поздрави първо сичкы домашны, трѣгва и по роднины си,
сѣсѣды и познаты и ги изряжда поздравляюштѣ ги за *Сурвакы*—новѣ годинѣ
съ вышерѣченны пѣсны, и шибаюштѣ ги съ зеленаѣ дрѣновѣ кычястѣ вѣйкѣ
Сурвакницѣ. Това же творѣтъ всекому, кого то срѣшнѣтъ прѣзъ него день
сурвакаюшти, безъ разликѣ народности и вѣройсповѣдания.

Той-зи народенъ празникъ Българи тѣ въ общѣ го зѣвѣтъ *Сурвакы*,
какъ то н выше казахме, и уважявѣтъ го най-много отъ сичкы тѣ други
празници; а момчета та, кои ходѣтъ по вышейзложеному начину да поздра-
влѣвѣтъ, казѣтъ ги *Сурвакници* (мнѣж. бр. отъ *Сурвакникѣ*), дѣйствиѣ то же
ся казва *Сурвакати*. Сѣкы съ удовольствие голѣмо приѣма у дома се *Сурва-*
кници и има го за голѣмѣ честь да му идѣтъ да го *сурвакѣтъ*, шибаюшти
го съ зелѣны тѣ дрѣновы вѣйчыцы и пѣюшти му вышейзложены тѣ молитвены

поздравы, за кое то ги обдарявѣтъ съ пенязы, овоштыя сухы, съ краваи или съ рязновидны отъ тѣста изваѣаны и упечены кипове, кату *куклы*, *кончета*, *телеца*, *петлети* и друг.

Прѣды да кажиме, какъвъ е былъ той Богъ Суръ и Сива, и отъ дѣ е остало то въ Бѣдгары тѣ, да му ся струва такова тържество и такива обряды, трѣба да кажиме, какъ разтълкувѣтъ сами тѣ селци *Кжденый вечеръ* и вида на Боговицѣ тѣ, и тогава да постѣпиме въ тѣхъ изслѣдованя.

Сама та рѣчь *Боговица* или *Бугувица*, какъ то си нѣ изговарѣтъ селцитѣ, показва чи тѣа пита ся мѣси и приноси нѣкому си Богу. А кому другому Богу можи да бѣди освѣнь *Суру* или *Сиву* Богу, какъ то само то имя на празника *Сурвакы* и само то имя *Сива*, въ македонскый поздравъ, го показвѣтъ? Селци же ѣ тълкувѣтъ крои така: За съставены тѣ въ крайшта та на кръстосаны тѣ чърты, посрѣдѣ *Боговицы*, лѣкове, казвѣтъ, чи тии знакове ся творѣтъ за войници тѣ, да имъ бѣди благополучна нова та година; а кльбца та, кои то сѣ на сѣкы жгълъ въ срѣдоточие то *Боговицы*, дѣ ся кръстосвѣтъ голѣми тѣ чърти, изобразявѣтъ *куны* отъ жита, и то ся твори за орачы тѣ, да имъ бѣди благополучна нова та година; а срьбърный пенязъ изобразява чистотѣ на сѣко нѣшто отъ кое имѣтъ потрѣбѣ, т. е. жито да стани кату срьбро чисто и друг. Сухи тѣ же плодове што ся полагаѣтъ на кжденый столъ и ся кждѣтъ ведно съ *Боговицѣ тѣ*, пастрѣтъ ся прилѣжно до сѣйдбѣ и размѣсѣтъ отъ тѣхъ въ семена та истаго рода, кога то ги сѣѣтъ, да имъ бѣдѣтъ плодородни, кату благословены на *Кжденый вечеръ*; а дрѣнове тѣ пѣпки и клончета што гуждѣтъ въ Боговицѣ тѣ, и вѣйкы тѣ отъ дрѣна што употрѣблявѣтъ да сурвакѣтъ съ тѣхъ шибаюшти, това тълкувѣтъ селци тѣ, чи какъ то дрѣна пѣпи и ся развива най-напрѣдъ, а зрѣе най-сѣтнѣ, и какъ то той е най-ягко дърво, тѣѣ да бѣдѣтъ и тии. А за добытака што дѣлѣтъ по кѣсъ отъ *Боговицѣ тѣ* и го захранвѣтъ съ него, то ся твори да имъ е здравъ и живъ за цѣлѣ годиѣж. Нека забѣлѣжиме юште чи *Сурвакыцы тѣ сурвакѣтъ* и добытака въ хлѣвѣ и въ обградѣ тѣ съ истытѣ пѣсны, шибаюшти го излегкѣ съ дрѣновы тѣ вѣйчицы!

Женоскый полъ исто твори нѣкаквы си обряды на Сурвакы, кои сѣ слѣдныя:

Дѣвойки тѣ на *Кжденый вечеръ*, кату сѣднѣтъ на стола, първый залакъ (хапкѣ) не изѣдѣтъ, нѣ гуждѣтъ го тайничко подъ стола и послѣ го зѣмѣтъ и прѣзь неж ноштъ го гуждѣтъ подъ вазглавницѣ тѣ, и какъвъ то сѣнь сѣнувѣтъ неж ноштъ, той штѣлъ ушь да излѣзи истиненъ! разумѣва ся чи дѣвойки тѣ нѣмѣтъ другѣ по-озбылнѣ грѣхѣ освѣнь за бракосъчитание то си.

На утрѣ же, сутрѣнь тѣ рано, кату разтрѣбѣтъ хубавичко въ кашты и помытѣтъ, какъ то е обшты обичаи въ Бѣлгаркы тѣ да исполнѣвѣтъ сичкытѣ домашны службы, събирѣтъ смѣтъ тѣ на мѣтлѣ тѣ и кату стѣпнѣтъ на

нежъ, услужьтъ ся съ внимание, какво мъшко имя ште чюжтъ, него чясъ най-прѣдъ да ся извика или у тѣхъ или у съсѣды тѣ, и то имя ушь штѣлъ да носи бѣдушый имъ съпругъ!

А прѣзь дня на Сурвакы, събиржтъ ся въ всѣкж улицж друшки дѣвойки и кату гуджтъ единъ чистъ мѣдникъ съ водж, кой е отъ вечярь юште приготвенъ и въ кого сѣка е спустила свои прьстенъ, и е принуштуваль той мѣдникъ, съ водж тж и прьстены тѣ, подъ нѣкое си дърво, а обично подъ шипцово (грандафилъ), съставжтъ кржгъ, нъ разумѣва ся чи сж примѣнени и натруфени съ най-хубавж тж си примѣнж и накыты, и почвжтъ да отпѣвжтъ нѣкои си гадательны отпѣвки какъ то: *Злата тояга изъ село ходи, судна булка подай прьстенъ!* По срѣдѣ кржга имъ стои положенъ мѣдника съ прьстены тѣ и една малка дѣвойчица, коя е нарочно за това избрана и коя стои близо до мѣдника и подиръ всѣкж отпѣвкж изважда по-единъ прьстенъ. Всѣка отъ дѣвойки тѣ глѣджтъ съ нестерпение да виджтъ, да ли е нейпъ извлѣченный прьстенъ, послѣ отпѣванаж отпѣвкж, кожъ тълкувжтъ за нейно то бѣдушто бракосъчитание. Вышейзложенаѧ же отпѣвка ся тълкува: *Бирнишки сынъ* т. е., чи дѣвойка та, коеѧ принадлежи изваденый прьстенъ подиръ тажъ отпѣвкж, ште да ся бракосъчитае съ бирнишки сынъ. [Въ старо врѣмя бирници тѣ, чьловѣци кои сж събирали царско то даждие, носили сж златы тоѧгы въ знагъ чина си].

Всѣкъ прьстенъ ся спушта въ мѣдника до тры пѣти и отпѣва ся, а дѣвойки тѣ пѣжтъ двѣ по двѣ засобно. Отпѣвки тѣ же сж се гадательны, отъ кои то забѣлжваме слѣдныя съ тълкувание то имъ.

Кона куди, соколъ държи,
Сѣдни кѣлка, подай прьстьнь!

(Значи болѣринъ).

Бытка тоага прозоръ ми бие,
Сѣдни кѣлка, подай прьстьнь!

(Значи войникъ, свободенъ).

Позлатенъ топоръ врата бие,
Сѣдни кѣлка, подай прьстьнь!

(Значи богатъ).

Злати гривни на постелж дрънкжтъ,
Сѣдни кѣлка, подай прьстьнь!

(Значи златаръ).

Изскри искачѣть изъ кѣзничкѣ,
Сѣдни бѣлка, подай прѣстънь!

(Значи кувачъ, желѣзодѣлецъ).

Бѣло книжѣ, чѣрно мѣстило,
Сѣдни бѣлка, подай прѣстънь!

(Значи ученъ на книгѣ).

Пѣрцалиште на гнойште,
Сѣдни бѣлка, подай прѣстънь!

(Значи шивачъ).

Цѣрвѣль влаци, прѣзъ долъ бѣга,
Сѣдни бѣлка, подай прѣстънь!

(Значи ускокъ, хайдутинъ).

Свито кѣче на камаче,
Сѣдни бѣлка, подай прѣстънь!

(Значи сиромачъ, просякъ).

И други много подобни отпѣвки ся отпѣвѣють, до дѣ ся свѣршиють и изрядѣть снѣки тѣ прѣстени по тры пѣти всѣкъ. На това гадалиште, освѣнь дѣвойкы тѣ, присѣдѣстѣвѣють и жени и тии спущѣють прѣстены въ мѣднику, наречены на сынове тѣ имъ, да ся отпѣвѣють и тии, да видѣть за бѣдушѣ имъ женидѣж, каква ште бѣди, т. е. съ каквѣ невѣстѣ шѣть ся задоми; зашто то мѣшки нѣсѣ помѣсѣють тамо.

Така кату свѣршиють той-зи стародревенъ обрядъ, вода та отъ мѣдника изливѣть на крѣстопѣтиште и глѣдѣть, ако мине мѣшь най-напрѣдъ, тѣлѣвѣть чи отпѣты тѣ гаданыя скоро шѣть ся испѣлни; ако ли же мине женско, шѣло да ся забавѣть!

Тыя сѣ обряды тѣ, творимы на *Бѣдний вѣчѣрь* и на *Сурвакы*, до колко то е намъ познато, най-паче отъ селѣы тѣ, орачи тѣ Бѣлгары; зашто то по градишта та сѣ изчезнѣли, гонени отъ просто то свѣштѣнство или прѣзираемы отъ самы тѣ гражданы, кои сѣ зѣли ушь друго обрѣзование, какъ то тии мечѣють, смѣсивши ся съ разны други народы и взѣвши отъ тѣхъ развратности паче и лукавѣтины, нѣжели нѣшто си добро!..

Ные казахме по-горѣ чи такѣва народни праздниѣы, съ подобны обѣщѣны обряды и тѣржѣства празнуемы, нѣсѣ друго освѣнь старобѣлгарско то вѣройспѣвѣдание прѣды принѣтие то имъ на христѣианство то, и чи Бѣлгаритѣ

и сега ги привнеса въ грехоление то си юште отъ Хиндистана въ Европѣ. Нека
покажемъ първо въ видѣе саха та рѣчь *Сурваки* какъ е съставена и каквы зна-
ченія имѣе, и тогава да дойдемъ до сравнение то съ записаны тѣ въ самскрты
и санскрты. И се твориха тѣ юште и до днѣсь въ Хиндистанъ отъ тамошны
и нѣкои нѣкои образы, кои сѣ съхранили старо то си въройсповѣданіе.

Българскъ рѣчь за *Сурваки* е *Суръ* отъ коуж става прилагателное *Суровъ*.
Българскъ тѣ имѣе *суръ* *хлѣбъ*, т. е. неупеченъ, и *сурово дърво*, т. е. неиз-
мѣненъ, нѣтъ гниенъ. Освѣтъ тыя, *Суръ* казвѣтъ и за *Сивъ пенеліанъ*, какъ
то е *Сивъ* *еленъ* (ругачъ, кошуть). Отъ това же прилагател-
но *суровъ* въ нѣмъ, кое има значение притяжания на българскы языкъ, по
своѣмъ сѣ свойства, съставлятъ ся и имѣна на *акъ*, какъ то и отъ други о-
кончания на нѣмъ, нѣмъ, кое даватъ на тѣхъ рѣчи едно по-силно и по-обшър-
но значеніе притяжания едѣ съ другѣ рѣчи да кажиме *събирания*, какъ то:
суръ, *суровъ*, *суровакъ*, *камень*, *каменакъ* и друг., *суръ*, *суровъ*, *суровакъ* и съ-
притенъ *сурвакъ*, отъ дѣ и нарѣчие то *сурваки* на *ы*, [подобно нарицателно
имѣе *сурваки* рѣчи имаме доста на българскы языкъ, какъ то на *застъ*
суръ, *суровъ*, *суровакъ* и друг. мног., кои съ това окончание на *ы* зна-
ченіе имѣе сѣ образъ или обрядны дѣи]. Отъ *суровакъ* же става *сурвакникъ*,
коя нѣмъ *сурвакъ* зовѣ *Суру* или *Суроваку*, и дѣйствително онѣй-зи
имѣе по нѣмъ та възмѣна въ него день вышеописаныя обряды зовѣтъ
и *сурвакникъ*, а *сурвака* та вѣйка съ коуж *сурвакжтъ*, зове ся *сурвакница*, какъ-
то нѣмъ. Отъ сичемъ тыя видѣхмѣ чи отъ той-зи корень *суръ* съставени-
и рѣчи сѣ сичемъ по свойству българскаго языка правилно произведени, ка-
къ то и по нѣмъ то значение на тажъ рѣчь *сур*, *суровъ*=зеленъ и неупеченъ,
и *суръ*, *суръ*, *суровъ*. Нѣ освѣтъ тыя значенія рѣчь та *сур* има и значение
свѣтъ, *свѣтъ* рѣчь сѣ находи въ Зандскы языкъ *Зур* и значи свѣтъ, свѣта
и нѣмъ сѣ знае стари тѣ Занди и въ коуж сѣ потапіали новоубрашта-
нати сѣ на нѣмъ тѣ вѣрж. На Самскрты языкъ има рѣчь *Soura*=свѣтлый,
и *A-soura*=не-свѣтлый съ *a* отрицателно. На нашъ българскы языкъ сѣшти
почти вѣй съотвѣтствующы рѣчи имаме *Жур* или *Жар*, свѣтлость, а въ
рѣчь тѣ *Зур-а*=свѣтлость, какъ то си го изговаря нѣродъ, (въ писменный
имѣе *Зора*=свѣтлость), сѣ види явно съхранена старобългарска та рѣчь
Зур, *Зур-а*. Штото отъ сички тѣ тыя дохождамы до истинно то заключе-
ніе чи рѣчь та *Сур* е равна съ рѣчь та *Сива* и съ рѣчь тѣ *Зур*=свѣт-
лый. А Македонскы поздравъ: *Сива*, *Сива Василица* и проч. потвърдѣва
намъ неоторимо чи той-зи Богъ, кому сѣ е творило тържественъ празникъ на
новѣ годишъ и сѣ твори юште и до днесъ въ общѣ отъ Българскаго наро-
да, не е други нѣ *Сива* индийскы Богъ, едно отъ индийско то *тримурти*
трипличие, Брахма, Вышну и Сива.

Македонско то Сирвакы:

Сива, Сива Василица!
Када сѣ си увасилала!
(Тамо горѣ на Бей-Пѣнарз!)
Тамо горѣ на Бѣлз Дѣнавз!
Шчо имаше, шчо нѣмаше?
Злата чаша и коната!
Божикз ми е по небеси,
Слава мѣ е пасаж земѣж!

.

Разяснѣва намъ јавно това и то сѣ други рѣчы значи: *О ты Сива! нашъ старобогъ! кога сѣ си измѣнилъ и станѣлъ Василица т. е. празникъ бога Сива, кога сѣ си приобѣрнѣлъ на празникъ св. Василия? Ты што сѣ славѣше по горы, при студны извори и при бѣлз Дунава, дѣ сѣ пѣгаше СУР=усвятенѣж водѣж, сѣ златы чяшы и сѣсжды! А! сега вѣкы сѣ слави рождество Христово! Христосъ нашъ е сега по небеси, и негова слава е по сичкѣ земѣж! . . . *)*

Нека изслѣдоваме сега когы и какъ сѣ е славилъ Сива богъ въ Хинди-
станъ и каквы качѣства сѣ му отдавали.

Въ Индийско то най-старо вѣройсповѣдание *Сива* е едно отъ трилично то (Тримурти=Тройца) тѣхно божество, *Брахма Вышну, Сива*. Спорядъ най-учены тѣ же изискатели на индийскы тѣ древности и най-вѣрны тѣ описатели пѣтишественицы въ Хинди-станъ, Сива сѣ е славилъ за Богъ въ най-отдалнаѣ древность тамъ, и изрѣзани тѣ въ каменны тѣ стѣны цѣли храмове, пагоди и выришта, кои сѣ сѣ съхранили по нѣкои си стрѣны, отдавѣтъ сѣ на неѣж повременность кога то сѣ е славилъ само той, Сива Богъ, въ тѣхъ прѣдѣлы. Нему сѣ е отдавало всесилие, т. е. чи той правилъ и развалѣалъ сичко на свѣта, и спорядъ това отдавали сѣ му твѣрдѣ много прилагатѣльны имена.

Индийски тѣ пѣрвы мѣдречи, види сѣ, взѣвши самѣ тѣ природѣж въ обшѣтѣ и разглѣдавши чи тѣа отъ малкы чѣстицы започва, растѣ до единъ стѣпень и послѣ пакъ сѣ разтлѣйва и дохожда до тѣхъ най-малкы чѣстицы, отъ кои то пакъ започва појавление то си подѣ истый или подѣ другъ крои, дошли сѣ до заключение то: чи ништо на той-зи свѣтъ не сѣ изгубва, нѣ става само едно временно движение, кое по видимому чѣловѣкъ мысли да е измяна. Подѣ той-зи исты разрядъ сѣ положили тии и чѣловѣка, за това сѣ дошли

*) Бей-пунаръ=княжевъ кладенецъ, близо до Охридъ на планинѣж тѣ. *Коната* =гърне прѣстено въ кое наливѣтъ вѣно. *Божикз*=рождество Христово по македонскы.

до узаконено то отъ тѣхъ начяло: чи рождение то чьловѣка не е друго освѣнь появление то му на свѣта подѣ единъ новъ крой; а смърть та му не е друго освѣнь чи той неште ся яви вѣкы подѣ истый той-зи крой. Нъ за да не бы остали въ омысль тѣ, какъ той-зи свѣтъ и сичка та природа ся движи тѣй отъ само себе си, безъ едно высше и всесилно сжшество, дошли сж до заключение то на еднoboжие то и дали му имя *Сива*, какъ то и качество то на *створитель* и *разоритель*, съгласно съ природны тѣ явленя. Нашый прѣдмѣтъ е тукъ само за това индийско Божество.

Забѣлѣшка. Наши тѣ Българи съхранили само на новъ годинъ да го празнуваѣтъ, какъ то видѣхме, а то по качество то што му сж отдавали стари тѣ Индийци какъ *renovateur par excellence*—главный възобновитель; зашто то въ Индиѣ му празнуваѣтъ и нѣколко си други празници, какъ то по долѣ шѣмъ говори о тому.

Въ индийски тѣ святи книги най-много противорѣчашты попрѣданыя ся сж съхранили врѣху това божьство, а то пройсходи отъ древность тѣ на Сивово то богослужение, кое то е много по-старо отъ Вышново то, и тии противорѣчя ся сж въвели въ теченя та на вѣкове тѣ, кога то ся е въстановлявало второ то. Подобни събытия ся виждѣтъ въ сички тѣ почти стары вѣройсповѣданя.

Ето што казваѣтъ Индийски тѣ богословци за Троицѣ тѣ си:

„Кога то сж станѣли четернайси тѣ свѣтове съ ось тѣ (ахе) коѣ минува прѣзь тѣхъ надѣ планинѣ тѣ *Kailasa*—Кайласа, тогава ся появилъ на върха на неѣ планинѣ триъгла (*triangle*) *Иони*, и въ *Иони*, *Лингама*. Той-зи *Лингамъ* (дърво живота) ималъ тры коры; първа та и най-вѣнкашна та е былъ *Брахма*, срѣднѣа та былъ *Вишну*, а най-вѣтрѣшна та, най крѣхка та, былъ *Сива*; и кога то три тѣ богове сж отдѣлили, неостало друго въ триъгла освѣнь голо то стѣбло, кое то е вѣкы подѣ наблюдение то Сивово. Сива богъ обитавалъ на златѣ тѣ планинѣ *Кайласа*. Тамо имало едно плоско наслано мѣсто врѣху кое то ся нахожда единъ чѣтвертитъ (четероѣглый) столъ, украсенъ съ девять безцѣнны каменѣ, и въ срѣдѣ тѣ *Падма* (*lotus*—лотъ растение), носѣшъ въ нѣдра та си триъгла, начяло и изворъ на сичкы тѣ нѣшта. Отъ той-зи триъгль излѣзва *Лингамъ*, Богъ вѣченъ, кой то обитава тамо вѣчно.

Забѣлѣшка. Дрѣнови тѣ крѣхки вѣйчицы кои то употрѣбляваѣтъ Български тѣ сурвакпици, та сурвакѣ съ тѣхъ на новъ годинъ, въ славъ и честь Сиву Богу или Суру) какъ то и зелены тѣ пѣпки кои то гуждѣтъ въ Бугувицѣ тѣ на Кѣденый срѣшту Сурвакы вечаръ, вижда ся чи имѣтъ нѣкакво си отношение съ *Лингама* (дърво живота) на кое то стѣбло то наблюдавалъ за всегда Сива. А обиталиште што му отдаваѣтъ на върха на златѣ тѣ планинѣ *Кайласа* има нѣшто си отношение съ съхранено то въ въ Македонско то Сурваканье: Сива, Сива и проч. шчо имаше, шчо нѣмаше, тамо горѣ на Бей-пунаръ? (на планинѣ тѣ коѣ носи днесъ

това имя при Охридъ); злата чяша и коната т. е. чи Българи тѣ съхранили върване то, чи Сива обитавалъ на планинѣ тѣ и заборававши златѣ тѣ планинѣ Кайласа въ Хиндистанѣ, сѣкы го е мыслилъ по свои тѣ ближны планины, а другы го славили около Бѣль-Дунавѣ.

А спорядъ тогдашны тѣ времена прѣдставляли сѣ Сива чи былъ и ужененъ и ималъ и либовницы отъ коихъ ималъ и дѣца. Отъ първаж си женѣ, коѣя ся звала Бавани или Първата [горска царица], добылъ два сына, единъ Ganеѣа—Ганеса, Богъ лѣта (години), ума и числа; другой же Сканда, Богъ рата; и другы много синове и дѣштеры ималъ отъ либовницы тѣ си, кои сѣ были се убожени и отдавало имъ ся по нѣкое си свойство. Освѣнь тѣхъ, Сиву сѣ отдавали и нѣколко си въплотенныя (incarnations) подъ разны имена, отъ коихъ въ едно ся вижда и въспомынаемыи *Сурѣ* въ Българинѣ, вмѣсту Сива, какъ то видѣхме; а то е Machécha Coura=Махеша Сура, великий Сура, Seigneur des Açouras, roi à tête de buffle et de mauvais genies=Господь на духове тѣ първаго стѣпена; царь съ биволскѣ главѣ и начяльникъ на злы тѣ духове.

Въ индийско то баснословие сѣштествува и само имя то *Сура*, имя на добры тѣ духове, кое буквално значи *свѣтлый*, и съответствува съ българское *Бѣль-Бог* или *Ирѣ-мъздъ*=даѣаштый свѣтлость и приносно добринѣ тѣ. *Сура* е равно и съ *Дѣва*, въ Индийско то баснословие, а въ Зандско то, *Сура* *Дѣва*=Богыня на безмъртно то питие *А-мрита* или самаѣа *А-мрита* улицетворена. *Surya*=Суриѣа ся спомынува юште въ Индийско то баснословие, за сынъ на Касиѣана и Адита, и Богъ слънца. Нѣкои си брахмани го сматрѣтъ за най-голѣмъ отъ богове тѣ и казвѣтъ: чи той управлѣва въ движение то на небесны тѣ крѣгове, звѣзды и мѣсеца, на четиры тѣ врѣмена, кои то ся движѣтъ рядовно около него.

Забѣлѣшка. —Индийскы нѣкои си царь Суратъ съставилъ празникъ Богу Сиву.—Българи тѣ на новѣ годинѣ празнувѣтъ Сурвакы и пѣѣтъ: Сурова година, весела година и проч., неможи ли ся заключи, чи Сурова година, ште кажи Суратова година? а ако Суратова ся е измѣрило на Сурова, то ништо не значи за толковѣчно едно разстоѣние. А Суратъ не е ли Зуратъ—Заратъ, (Зороастръ погърчено)? Сива ся славилъ за Богъ слънца, промянение времени и пр. какъ то въ Зандскы тѣ книги *Ирѣ-мъздъ*, кое буквално значи мъздаѣѣй=даруѣаштый *ирѣ тѣ*=свѣтлинѣ тѣ.

Около Сива подагѣтъ при другыя и *Aghni*=Ѣгнь=Огнь, духъ или богъ огня.

Ные видѣхме чи Българи тѣ въ Бѣдный вѣчярь срѣшту *Сурвакы* пазѣтъ цѣлѣ ношть да не угаснѣе огня! Нѣма никакво съмнѣние чи той толко строгъ обрядъ, прѣдставля присѣтствие то *Aghni*=Огнь, бога огня при Сива.

По-славни тѣ праздници што сѣхъ празнували въ Хиндиستانъ *Сиву Богу* и жени му *Първи* сѣхъ слѣдни тѣ: въ 7, 8, и 9, на *Tchaitra*—Чѣтра [Мартъ-Априль] и той е пролѣтний празникъ, кого, какъ то и выше спомянѣхъ, съсѣставилъ царь *Sourata*—Сурата. Българи тѣ въ това исто врѣмя съхранили народны праздницы, какъ то 1-го Марта: покачѣтъ по кѣшты тѣ си чървены платове въ знакъ радости, чи посрѣштѣтъ пролѣтъ, а на малкы тѣ дѣца вързѣтъ на шиы тѣ и на рѣцѣ тѣ приплетенъ кончець отъ чървенѣ и бѣлѣ краскѣ, и това го носѣтъ, до дѣ ся поѣавѣтъ лѣстовици тѣ; а штомъ ся поѣавѣтъ тии, и ги види носѣштый такива ниткы, коихъ назовавѣтъ *гадалушкы* (отъ гадаѣ глаголь), сѣжсѣвѣтъ ги и кату зѣмѣтъ прѣстъ отъ земѣ тѣ, ведно съ тѣхъ захвърлѣтъ ѣ на горѣ въ въздуха на кадѣ то лѣтай новопоѣавившаѣ ся лѣстовица, и вѣрвѣтъ чи тамо дѣ то падни захвърленаѣ прѣстъ съ *гадалушкѣ тѣ*, ште израсте копарь!

Забѣлъшка. Старци тѣ и Бибѣ тѣ въ Българѣхъ приказвѣтъ чи лѣстовици тѣ зѣмѣ живѣли въ топлы тѣ мѣста дѣ то не падало снѣгъ и дѣ то расте чърный пиперь и хубавы тѣ миризливы работы; и чи тии за да идѣтъ тамо, трѣбало да минѣтъ едно твърдѣ голѣмо море и чи орли тѣ или жерави тѣ ги приносили на гърбове тѣ си. А то мѣсто было тамъ дѣ то истича слѣнце то и проч.

Не е ли то ѣвно възпомянанне на старо то имѣ отѣчѣство Хиндиستانъ, отъ дѣ то ся сѣхъ присѣлили въ Европѣ? Поздрава на лѣстовици тѣ и вѣрване то чи дѣ то падни гадалушка та ште израстѣ миризливый злакъ копарь, голѣмо то море чрѣзь кое то минували лѣстовицы тѣ, да идѣтъ на него мѣсто дѣ то растѣ чърный пиперь и миризливы тѣ работы, тамъ дѣ то истича слѣнце то, тии сички нѣсѣ друго освѣтъ Хинди-станъ. Подобны възпомянанья, какъ то за животодавиѣ тѣ водѣ и другы, штѣмъ видѣ много въ изслѣдованья та си.

А по нѣкои си мѣста въ Българѣхъ, имѣнно же въ Котиль, прѣзь не-го день т. е. първаго Марта, прѣдѣ истечения слѣнца, ходѣтъ въ горѣ тѣ, дѣ вѣрвѣтъ чи ушь една дѣва—мома выкала: *Иди си зима, да доди лѣто* и проч., и тѣа была оставѣла разны скѣпоцѣнны дарове за оныя, кои идѣтъ да ѣхъ чюѣтъ кату выка. То исто творѣтъ и Есень, не. повнѣхъ въ кой день, ходѣтъ да чюѣтъ *Днди*, кату выка: *Иди си лѣто да доди зима* и проч., А въ девятаго Марта мѣсеца помытѣтъ си добрѣ дворове тѣ и запалвѣтъ смѣтъ тѣ посрѣдѣ двора, прискачающти огня по тры пѣты; това же творѣтъ да ги не хапѣтъ зѣми тѣ прѣзь цѣлѣ годинѣ! Тогова казвѣтъ селци тѣ, чи *хладъ* въздуха (зима) влизала до 40 растѣцы въ земѣ тѣ, а топлина та, што е была въ земѣ тѣ, исходила тоже 40 растѣцы вѣнъ отъ повѣрхности зѣмы. Казвѣтъ ѣште чи отъ него день испѣлзѣвали зѣми тѣ отъ зимовишта та си.

Другы праздни празнувѣтъ Индийци тѣ на *Bhavani* ou *Parvati*—Пър-ва Сивова жена въ 10-ый на *Циашта* [Май-юние] или рождение то Ганга

Послѣ на 6, 7, 8 и 9, мѣсечны дны на Асуина [Септембр. Октомбр.] то е праздникъ есены и е посвященъ на Bhavani Dourga-Kali. (*Вавани* ные нѣмаме б съ придыхательное h) е едно отъ отдаваемы тѣ качества на *Първж*, жена Сивова, кое буквално значи: мома-дѣвица; *Дурга* тоже е отъ нейны тѣ качества, кое буквално значи la guerrière=военаѣа, а *Кали*, се нейно качество, значи буквално le temps Siva, féminisée=врѣмя олицетворено въ имя Сива въ женскы родъ. Въ Българиѣ што ходѣть първаго Марта и Есень, какъ то выше казахме, да слушѣть *Дървж* и *Дърда*, кату выжѣть за промянение то на врѣмя то, нѣсѣ ли тии се остатки отъ тѣхъ индийскы праздники?

Той-зи Есень праздникъ е знамянить за Индийцы тѣ и тии тогава ко-
ложѣть множество животны, а най-паче биволи, прѣдъ капишта та на таѣ
богынѣ.

Послѣ иди праздника на 14 Margasirsha=Маргасирша [Ноемвр. Декемвр.]
кого празнуваѣть въ честь на *Вавани-Гори*, прѣзъ кога ѣдѣть най-много слад-
кы варидбы отъ орисъ. Guani=Гога [женскы родъ], значи: *голъма, изобилна*.
Другы праздникъ е на 4, мѣсеца Maga=Мага, между Иануария и Февруария.
Мага значи *голъмъ*; сравн. нашаѣа рѣчь *могъ, могущый* и проч.

Българи тѣ исто зовѣть Иануариѣа *Голъмый мѣсецъ*, а Февруариѣа *Мал-
кый мѣсецъ* или *Голъмъ Сичку* и *Малкъ Сичку*. А въ първаго Иануариѣа, какъ
то обшърно описахме, празнуваѣть *Сурвакы*, Сива или Сура и почваѣть новѣ
годинѣ.

Сива ся е сматралъ и кату разоритель, какъ то казахме, и слѣдова-
тельно противникъ на Брахма създателя, и на Вышну съхранителя; а ра-
зорение то Сивово не е было конечно унищжение, нѣ привръщанье на другъ крой.

Види ся ѣавно чи кога то ся е славиль юште Сива, двоебожие то, кое
то ся види въ Зандскы тѣ книги, не е было юште въведено и чи ѣариѣан-
ско то племя не е было юште раздѣлено религиозно; нѣ зло то и добро то
ся е отдавало се Сиву богу.

Забълъшка. Начало то на двоебожие то ся види въ сичкы тѣ стары и новы
вѣройсловѣданыя т. е. всѣкому Богу ся противопоставѣть се нѣкаквы си противны сѣш-
тества съ кои то сѣ имали или имѣть борбы. Види ся чи створители тѣ на сичкы тѣ вѣ-
ры сѣ зѣли само то течение на сичкы тѣ природны и свѣтовны работы т. е. положител-
ность та и отрицательность тѣ на кои то е съставенъ сичкы вѣщественъ и умны свѣтъ,
а въ течение времена ся поѣавило и особно то олицетворение.

Сива сѣ го прѣдставѣали съ пять главы, четиры рѣцы и тры очи на
главнаѣ му главѣ, Той е ѣздилъ на быка Нанди, държялъ въ еднѣ си рѣ-
кѣ тризѣбецъ, а въ другаѣ си *Падма*; небеснаѣа вода падала на чело му,
кое е было покрыто отъ гѣсты космы (власы). А кога сѣ го зѣмали кату
Бога злины (Чърны-Богъ), тогава сѣ го прѣдставѣали съ остры зѣбы, огнь

е излизалъ отъ зѣпнатия му уста, на пламенаѣ му главѣ былъ единъ вѣнецъ съставенъ отъ черепы на чьловѣчьскы главы, тѣло му было упасано отъ смо-
цы (голѣми зьми), рѣцѣ му въорѣжени отъ сабѣѣ и отъ пламень; тогава же
вмѣсту быка, носилъ го е тигръ, а тѣло му было прѣдставлѣно сиво-пепелено.

Българи тѣ прѣзь недѣлѣѣ тѣ подирь *Сурвакы* вѣрвѣтъ и празнувѣтъ
тихомъ нѣкой си страшны дны, коихъ наричѣтъ *Мрьсници* или *Мрьсны дны*,
и приказвѣтъ чи тогава ушь ходило ноштѣѣ нѣкакво си страшило, кое на-
зовавѣтъ *Караканчѣ* или *Краканчѣ* = крачястѣѣ, и го описвѣтъ отъ колко то
сѣмъ заповнилъ такъ:

Кланъ, кланъ недокланъ!
Дранъ, дранъ недодранъ!
Оши ми сѣ лѣпатѣри!
Зѣбен ми сѣ иглатѣри!
Кого стигна, кого бодна!
Кого бодна кръвь пѣшта!

Нѣма никакво сѣмнѣние чи това страшило прѣдставля *Сива* злотворна-
го, зашто то прѣзь тѣхъ дны Българи тѣ никаквы обряды не творѣтъ, само
сѣ вардѣтъ да не излизѣтъ повнѣѣ ноштѣѣ, нѣ и не работѣтъ ништо; разу-
мѣва ся чи селци тѣ Българи въ кои то ся сѣ увардили тыя стародревны
остаткы.

Забѣлъшка. Окончание то на ура, кое ся види въ рѣчы тѣ иглатура и
лупатура, кои рѣчи сѣ игла, иглатъ, иглат-уръ, лупата, лупат-ура, тии
окончания сѣ свойственны българскому ѣзыку и означавѣтъ увеличение, какъ то отъ мо-
мѣ, момина, моминдра, кое значи голѣма, ѣдра мома = дѣвойка, отъ жѣбѣ,
жѣмбура = голѣма извѣрѣдно жѣба и мног. др. това же сѣшто окончание е свойстве-
но и самскрѣтому ѣзыку въ множество рѣчы.

Независно же отъ вышѣѣзложенѣѣ, забѣлѣжваме ѣоште чи кѣждѣние то
што видѣхѣме да правѣтъ селци тѣ на *ѣмаша*, срѣшту *Сурвакы* на *Кѣждѣный*
вечѣръ, е отъ най-стары тѣ обряды кои ся срѣштѣтъ въ самскрѣты тѣ кни-
гы. Подобно нѣшто, да кѣдѣтъ на *ѣмѣта*, [желѣзо на рало то што пори
земѣѣ тѣ], ся види въ *Рамаланѣѣ*, дѣ ся описва *Сѣтѣино то* рождение отъ
брѣзды тѣ на нивѣѣ тѣѣ, кога то башта ѣ царь *Ценкѣѣ* или *Цанака* отишѣлъ
на нивѣѣ тѣѣ съ невѣсты тѣ си и, кату испѣлнилъ едно жѣртвопрѣносѣние, на-
кѣдившѣ съ ѣмѣша брѣзды тѣ на нивѣѣ тѣѣ, помолилъ ся Богу да му даде
кѣждѣно, зашто-то былъ безъ чѣда; видѣлъ тутакъ си едно хубаво дѣтенце, чи
излиза напрашено отъ брѣзды тѣѣ и прѣстира рѣчицы тѣ си кѣмъ него; сѣ-
времени же видѣлъ на въздуха хубавѣѣ богыниѣ *Радѣѣ*, богыниѣ любви, и чюлъ
гласъ кой му говорилъ: Това е твоѣа та дѣштерѣѣ, коѣѣ то ште наричѣшь *Сѣта*,

запто то излѣзи изъ земѣж тѣ кату едно растение кое насыпта чловѣцы тѣ; а цвѣтове разни падали отъ въздуха. —

А за скотове тѣ (добытака си) што имѣть голѣмо внимание, селци тѣ Българи, въ молитвы тѣ и въ обряды тѣ си, и то ся вижда въ молитвы тѣ на стары тѣ Іѳриіаны, въ Ригъ-Вѣда, и другадѣ, дѣ ся относьтъ на *Адити* земѣж тѣ, на зорѣж тѣ и слънце то, да имъ дадѣтъ говѣда, коние и пр. А въ *Занд-Авста*, дѣ говори Богъ царю Иму (именит. Има), чясто ся възпомянува въ молитвы тѣ, *земы, говеда*, и проч.; Въ *Иснѣж* же въ еднѣж молитвѣж ся говори: *Кой е първыо хайатъ даіашто, пасушта, товарѣшта, мжжешта* и проч., т. е. кой е първыо кой то дава хайатъ—животъ (сравн. българское *нихае ли* и др.) на пасушты тѣ животны, на товаримы тѣ, на чловѣцы тѣ ипроч.

Знакове тѣ же въ *Бугувицѣж тѣ* на лѣжкове тѣ, што правѣтъ и тълкувѣтъ селци тѣ за войници тѣ, а клѣбца та за орачи тѣ, показвѣтъ най-стары тѣ чърты живота на Българи тѣ, т. е. чи тий сѣж были изъ начяла іоште поіавления си *войници* и *орачи*, какъ то и Іѳриіани тѣ спорядъ описание то на най-учены тѣ индиіанисты. И дѣйствительно когато мѣтнимъ единъ поглѣдъ врѣху българскѣж тѣ най-старѣж повѣстность, до колко то е съхранена разсѣіана тукъ тамѣ, видиме чи Българи тѣ до падение то си подъ турскѣж тѣ власть сѣж были *войници* и добри войници, какъ то и орачи, кои качѣства и до сега никакъ нѣ сѣж изгубили, а особито послѣдно то.

Отъ сикъ тыя, до сега доказаны, можемы каза точно и рѣшитъльно: чи Българи тѣ сѣж дошли въ днешны тѣ си прѣдѣлы отъ Хиндистанъ въ най-отдалнаѣж древность, кога то сѣж вѣрвали тамо за върховно божество *Сива бога*, и то приселение е станѣло прѣды іоште да ся раздѣли іѳриіанско то племя въ Хиндистанъ, и донесли сѣж си тѣхъ вѣрваныя отъ тамо. А послѣ кату ся раздѣлило іѳриіанско то племя, спорядъ Заратовы тѣ книги религиозно, послѣдовали сѣж іоште другы приселения, кои сѣж доказвѣтъ отъ съхранены тѣ исты вѣрваныя съ зандскы тѣ книги, отъ особны тѣ свойства іазыка, отъ множество исты значительны имяна, обряды и др., кои то въ ни единъ отъ индоевропѣйскы тѣ іазыцы не ся виждѣтъ тѣж исто съхранены, какъ то въ Българи тѣ т. е. въ съхранены тѣ имъ обряды, іазыка и проч. Съ другы рѣчы да кажиме: видимы тѣ особны свойства въ іазыка на самскрыты тѣ книги и на зандскы тѣ, кой то въ ни единъ отъ индоевропѣйскы тѣ названы іазыцы не ся нахождѣтъ, какъ то и религиозны тѣ особности, множество отъ тѣхъ ся виждѣтъ исти въ българскыи іазыкъ и въ съхранено то имъ старонародно вѣройсповѣдание.

Всѣкъ можи да разсѣди сега и да разумѣе, каквы тайны ся крыжтъ въ нашы тѣ старонародны праздницы и въ обряды тѣ имъ, и до каквы открытыя можеме да додиме за наше то най-старо бытие съ пълно то и съ обшырно то имъ изслѣдование.

(Слѣдова въ II-тѣж книгѣ).

О ДРЕВНОСТИ БЪЛГАРСКАГО ЯЗЫКА.

Языка е съвременно появленіе на свѣта съ чловѣка. Врѣмя то усъвършенствува іа-зыцы тѣ и врѣмя то ги ослабѣва, съкру-шава и разтѣйва.

У В О Д Ъ.

Языкѣ чловѣка отъ прѣвобытно то си състоіаніе слѣдѣ много вѣкове ся образува кату ся обработи и стани богатѣ, послѣ става удобойрѣчливѣ да можи да изражява най-заплетены тѣ мыслы, кои то духѣ и въображеніе чловѣка можи измысли и роди.

Нѣ какѣ то чловѣкѣ е подложенѣ възрасти, коіа го ослабѣва и съкру-шава най-скѣпнѣ, тѣмъ и іазыкѣ е подложенѣ времени и постѣпено ослабѣа-юштѣ, достигва въ разложеніе и въ странны гласопроизношенны, или толко-ва ся отдалѣчява отъ прѣвѣ тѣмъ си маткѣ и источникѣ, штого едва можи ся позна чи е нѣкошѣ отъ тамо истекалѣ. Примѣры и на едно и на друго и-маме, за въ Европѣ, стары тѣ писменны іазыцы и говоримы тѣ днѣсь, кои прѣды нѣколко си вѣка нѣсѣ были такива какѣ то ги чѣтѣме въ книги тѣ и слушаѣме въ говору. Необоримы же доказательства на нашѣмъ тѣмъ рѣчѣ сѣ: най-стари тѣ имѣ писменны памятници, кату ги разгѣдаѣме постѣпено и ви-димѣ разнovidно то имѣ състоіаніе въ теченіе то на вѣкове тѣ; а за въ Азиѣ служи намѣ за примѣръ самскрытый писменѣ іазыкѣ съ днѣшны тѣ го-воримы тамѣ нарѣчя.

Прѣвобытны іазыкѣ чловѣка е былѣ простѣ, т. е. несъставенѣ, и из-ражявалѣ всѣмъ вѣштѣ не само кату чи ѣмъ показва съ прѣстѣ, нѣ іоште и само то ѣ естествено значеніе, какѣ то си е въ природѣмъ тѣмъ, когато е тіа да-ла впечатленіе то прѣвому створителю іазыка. Нѣ временно то влианіе въ многы іазыцы, а особито въ обработены тѣ прихытрено, какѣ то е старо-грѣцкый и латинскый, измѣнило е до такѣмъ стѣпенѣ звука (гласопроизноше-ніе то) прѣвобытнаго іазыка и съставило е такива отстрѣненны нѣкои си рѣ-чы, што то удобрено то имѣ словопроизводство, отъ старѣмъ тѣмъ наукѣмъ, ста-нало е най-безмѣстно, и сравнимо съ общѣе сродство іазыковѣмъ, по новѣмъ тѣмъ сравнителнѣмъ наукѣмъ, прѣдстава ся съвсѣмъ странно!

Нашѣмъ българскы іазыкѣ е изключенѣ отъ такова безмѣстно словопрои-зводство, зашто то не е работенѣ отъ учены тѣмъ по начина на старѣмъ тѣмъ

наукѣ. Сичко што е писано до сега о *славянскому языку*, писано е по подражанию отъ учебны тѣ книги, кои сѣ писани за други тѣ языцы, а най-много за грѣцкыи и латинскыи. Нѣ то подражение не можи ся приложи на нашъ языкъ, кои има свои тѣ особыи свойства и кой е удържялъ множество отъ стары тѣ пѣрвобытны кроюве отъ коихъ тии, грѣцкый и латинскый, одавно ся сѣ отсѣрѣнили и прикроили другче, а най-паче поради голѣмѣ тѣ смѣсь, коѣ сѣ притѣрпѣли тии языцы, и тѣѣ, подражатели тѣ, вмѣсту да дадѣтъ славянскому языку правы тѣ разясненныя, заблѣдили го и острѣнили го отъ пѣрвѣ тѣ му маткѣ до толко, што то, по тѣхны тѣ тѣлкуванныя, затымѣнили сѣ и най-ясны тѣ му значенныя!

Вѣ сравнитѣльнѣ тѣ же наукѣ языковѣ *славянский языкъ* тѣвѣрдѣ малко е вхождалъ, а старобѣлгарскый писменъ и говоренъ языкъ, никакъ не ся е и спомынувалъ, кой е матка та и извора славянскаго названаго мѣртваго днѣсь языка.

Причина того е было, най-много, удобрено то и вкоренено то мѣѣние вѣ главы тѣ на учены тѣ Славяны, [отъ кой то сѣ чѣрпали, тѣвѣрдѣ мимоходомъ, знанныя та си о *славянскому языку* и европѣйскы тѣ други учени], чи славянска та писменность и книжнина не е сѣштествувала прѣды Кирила, кого сѣ полагали за пѣрваго ѣ изобрѣтателя, по подражанию ушѣ на грѣцкѣ тѣ и отъ чѣсти на латинскѣ тѣ писменность и проч., какъ то и за свѣштенно то старобѣлгарско писание, отъ дѣ, по тѣхно то мѣѣние, започвала ушѣ славянска та книжнина и чи то ушѣ было приводъ отъ грѣцкы!

Незавыспо же отъ тыя, голѣмо то сродство и единство на множество рѣчы, кои сѣ виждали вѣ славянскыи и грѣцкыи языкѣ, вѣ чѣрковны тѣ книги, давали сѣ имъ кату едно неоторимо потѣвѣрденне на тыя мѣѣнныя; зашто то тии учени нѣсѣ знаили корена и источника на това сродство и вѣ много рѣчы единство на тыя два языка, кое отива много вѣкове по-нататакъ отъ крѣштенне то на Славяны тѣ и отъ поѣявление то на чѣрковнѣ тѣ имъ книжнинѣ, и кое сродство и единство е сѣвѣсѣмъ друго отъ онова, кое ся е отъ послѣ вѣводило вѣ чѣрковны тѣ книги по разны причины, познаты вѣ повѣстность тѣ; какъ то е изединение то на текстове тѣ имъ сѣ грѣцкы тѣ, кое е започнѣло ѣоште отъ раздѣление то на чѣрѣвѣ тѣ, на Вѣсточнѣ и Западнѣ, и ся е продължавало за нѣколко си вѣкове; а най-много поради наводнение то *грѣцизма*, кое е толково силно владало вѣ Бѣлгарийѣ и владѣ ѣоште вѣ главы тѣ на благоговѣйны тѣ православны Славяны!

Най-послѣ учени тѣ Славяны ся сѣ водили безусловно отъ приѣмнатое старо мѣѣние за начѣло то повѣстности, за народы тѣ вѣ Европѣ, и вѣ начѣло то повѣстности языка. Нѣ по-малко го е заблѣждало и отдѣление то

на вѣрж тѣ, въ Вѣсточнѣ и Западнѣ, зашто то едни сѣ подражывали и сѣ сѣ прилѣпявали при *гритинѣ тѣ*, а други при *латининѣ тѣ*.

Имѣюшти за прѣдмѣтъ да докажѣмъ свѣту древность тѣ болгарскаго языка, какъ то и истинно то начало повѣстности болгарскаго народа, започваме изслѣдованя та сѣ, кату прѣдложѣмъ най-напрѣдъ начала та кои то имаме за първобытнѣй языкъ чловѣка. А тыя отломкы ные извождаме отъ неиздадено то юште на свѣтъ наше съчинение: *Ключъ болгарскаго языка*.

НАЧАЛО ЯЗЫКА.

Языкъ е съвремено появлѣние съ чловѣка на свѣта; чловѣческы тѣ же на свѣта дѣйствыя или страданя сѣ почнѣли тутакъ-сѣ съ негово то появлѣние, т. е. той е ималъ тутакъ-сѣ работѣ съ природѣ тѣ въ общѣ и та е имала съ него.

Първобытнѣй языкъ чловѣка тамъ трѣба да сѣ ишти, а нѣ въ писменны тѣ памятницы, кои то не отивѣтъ, а ни ти можѣтъ да идѣтъ, до тамо; зашто то сѣ притърпѣли тысячты измѣненя въ гласопроизношеніе то, въ сѣстава на първобытны тѣ коренны рѣчы, кои то за много врѣмя сѣ изражывали цѣлы и пълны мысли, и проч., разностѣпено и притърпѣвѣтъ юште разны измѣненя ежеднѣвно. А кату сѣ зѣми та точка за най-отдалнѣ и непрѣдѣстѣпнѣй вѣкы границѣ, сички тѣ языци можѣтъ сѣ доведи до тамо съ сравнитѣлно то по-между имъ разложение.

А какъ то за языка, тѣй и за начало то на старобытность тѣ на народы тѣ, кату сѣ зѣми за такавѣ точкѣ и непрѣдѣстѣпнѣй границѣ самскрытаѣ най-старѣ книжнинѣ, зашто то наука та не е открывала ни ти признава другѣ за по-старѣ до днѣсь, старобытность та на народы тѣ тамо трѣба да сѣ ишти, т. е. въ сравненіе то на описаны тѣ въ неѣ книжнинѣ съ съхранены тѣ въ народы тѣ.

Отъ това глѣдоточіе начнѣвши и по той-зи начинѣ размысливши, ные додохме най-послѣ до слѣднѣе заключеніе:

Първобытнѣй языкъ всѣкаго народа трѣба да сѣ ишти въ първобытно то появлѣние чловѣка на свѣта; а най-старата повѣстность или най-първое начало всѣкаго народа трѣба да сѣ ишти въ първобытнѣй му языкъ. Съ други рѣчы да кажемъ: Языкъ всѣкаго народа трѣба да сѣ разложи и докара до еднѣ такавѣ точкѣ или границѣ отъ коѣ то по-нататакъ вѣкы не е възможно да сѣ иди.

А спомагатѣльны тѣ срѣдства или мѣрило на подобно едно разложение и учистѣние отъ разнovidно то гласопроизношеніе и отъ въведены тѣ и при-
трупаны тѣ отъ послѣ прѣдлозы и окончаня, отъ приносны тѣ и отвѣчены

тѣ значенія и др., тѣя срѣдства сѣ, казваме, признаты тѣ днѣсь за най-стары языцы, самскрытый и зандскый языкъ или по-право да кажиме иарианскый старъ языкъ.

Нѣ наша тѣ рѣчь тукъ е само за европѣйскы тѣ мъртвы и живы языцы и за персийскы языкъ; какъ то и за бабылонскы тѣ стары надписы или съхранены нѣкои си рѣчы въ другы языцы въ Азиѣ, по направиленія та отъ дѣ то е минувало голѣмо то иарианско племя въ приселенія та си.

Древность та болгарскаго нашего языка по той-зи начинъ штѣмъ ся потруди да изслѣдоваме и докажиме, какъ то и наше то старо бытие тамъ штѣмъ иска, т. е. въ иарианскѣ тѣ въ общтѣ книжинѣ, кату започниме нѣ отъ отвлѣчены умствованія и догаты, нѣ отъ авны и познаты работы съ разложитьленъ начинъ.

Съ сичко чи досегашни тѣ европѣйскы учени, изслѣдователи на сравнительно то любословие и на языкоиспитание то, никакъ наше то имя *Българинъ* и *болгарскы языкъ*, нѣсѣ приѣмѣли да съпричислѣтъ, ако нѣ за источникъ, а то понѣ за едно просто сравнение, въ изслѣдованія та си на това ново юште искусство; нѣ какъ то стари тѣ Гръци писатели сѣ ны хвърляли и тѣпкали въ *скытскѣ дълбокѣ* и *тѣмѣ имѣ народовѣ*, тѣй и тѣй, днѣшны европѣйскы учени, съпричислявѣтъ ны съ *финскы*, *чърменскы* и не знаѣ юште съ каквы другы мечтайны племена, и качвѣтъ ны, нѣ по Хималайскы тѣ горы и въ подножыя та имѣ, отъ дѣ то сме древлѣ изишли, нѣ по *урагскы тѣ* дивы и пусты горы и планины!...

А за языкъ ни приписвѣтъ единъ не знаѣ какавъ старъ мечтаенъ отъ тѣхъ особенъ языкъ, отъ кого то ни ти рѣчь ся вижда въ нашъ писменъ и говоренъ святоболгарскы языкъ!

Съчинитель.

I.

ОСНОВАНІЕ ТО КЛЮЧИ

БЪЛГАРСКАГО ЯЗЫКА.

Ключь болгарскаго языка е съставенъ отъ цѣло то старобългарско *ас-* *букы* и той отваря сичкы тѣ болгарскы рѣчы т. е. показва първобытно то имъ значенне, не само до слокове тѣ, нѣ и до най-слабый гласецъ.

Той докарва языка ни до първаѣ тѣхъ и послѣдныѣ тѣхъ точкѣ на конѣ-то е основанъ мыслено, говорено и писмено, и по-нататѣкъ отъ таѣхъ границѣ не можѣ ся оти.

А таѣ първа и послѣднѣя точка е: най-слабый гласецъ кого то можѣ да произнесе родившій ся на свѣтъ слабъ юште человекъ, и кой то гласецъ на нашъ болгарскы языкъ ся пише съ полугласнаѣхъ или нѣмогласнаѣхъ буквѣхъ *а*, коѣ е равна въ значенне то си съ образовано то и цѣло то вѣкы лично мѣстоймянне *асъ*, коѣ значи *быти*, *има мя*, *сжитестествѣѣ*, *être*.

На самскрый языкъ неупрѣдѣлно то наклоненне сжитествительнаго глагола *быти* е *ас=être*, т. е. истое лично мѣстоймянне първаго лица на нашъ болгарскы языкъ *асъ*, коѣ въ старочърковный ни языкъ е писано *азъ*.

Забѣлѣшка. Отъ сичкы тѣ народы, говорящѣ днесъ славянскыи названъ языкъ, само Българи тѣ изговарѣѣ лично то мѣстоймянне първаго лица *асъ* равно какъ то е въ самскрый языкъ неупрѣдѣлно то наклоненне сжитествительнаго глагола *ас=être=быти*. Нѣ то ся изговарѣѣ и разнообразно отъ народа, кой самъ себе си назовава Българиѣ, Българѣ и Булгариѣ. и. п. по нѣгдѣ си казвѣѣ: *асъ* или *іасъ*, *азъ* или *іазъ*; по нѣгдѣ си: *ас-ка* или *ас-кана-къ*, тѣѣ и ублагозвучено *іа-съ*, *іа-ска*, *іа-скана*, *іа-скана-къ* нѣгли и другче. А другадѣ казвѣѣ само *іа*, вмѣсту *асъ* и проч., какъ то го изговарѣѣ Руси тѣ, Сърби тѣ и други нѣкои си славянскыи племена. Това же свойство болгарскаго языка; да прибавѣ по нѣколко си окончанѣя на коренѣ тѣ си рѣчы, какъ то и въ само то народно имя Бѣлг-ар-иѣ, иминительны нѣкои си падежы на *а*, *у* и *о* и друг., това, казваме свойство ся види и сжитествуе въ самскрый языкъ, а най-паче въ заидскый, за коѣ то ные ште имаме приликѣ да говоримъ въ обширность другадѣ, въ сравненне то болгарскаго языка съ самскрытаго, и тамо штемъ доказа чи тѣѣ окончанѣя нѣ сѣ татарштинѣ, какъ то нѣкои си неопытѣ любословци Славѣни и други сѣ мѣдровали о тому.

Разясненне. Сама та рѣчь *языкъ* кату ся разглови до първобытнѣй си слогъ, а отъ него до първобытнѣй гласецъ, отъ кого ся е произвела и тѣѣ

какъ то ѿх видиме ся образовала н. п. отъ , ѿ станѣло а, ухрабрено, а съ прибавление то на указательнѣ тѣхъ първобытнѣхъ чѣстица съ (отъ коѣхъ е произишло *сѣи*=*сей*) станѣло подиѣлено а-съ, азъ, или *ѣазъ* ублагозвучено, произвело ся е *ѣазыкъ*, кое има значение, ако можиме каза тѣмъ: *ѣазыкъ*=*оржде* кое то *изражява* *дѣла* *та* *на* *аса* *ми* т. е. на бытие то ми.

На *акъ* въ прилагателнѣ видѣ, нѣ съштествитѣлно събиратѣлно значеніе имѣющы рѣчи, на българскы *ѣазыкъ* имаме много, какъ то: *вѣрба*, *вѣрбакъ*, *дрѣвъ*, *дрѣбакъ*, *дрѣвънѣ*, *дрѣвнѣкъ*, *камень*, *каменѣкъ*, и друг., тѣмъ исто и на *икъ*, какъ то: *сѣборѣ*, *сѣборѣнѣ* *сѣборѣнѣкъ* и съкратено *сѣборѣнѣкъ*, *сборѣнѣкъ*; *звѣзда*, *звѣздынѣ*, *звѣздынѣкъ* съкр. *звѣздынѣкъ*; *грѣмѣ*, *грѣмѣнѣ* *грѣмѣнѣкъ*-*грѣмѣнѣкъ*; *нѣжѣ*, *нѣжѣнѣ*, *нѣжѣнѣкъ*, *нѣжѣнѣкъ*; *мыслѣ*, *мыслѣнѣ*, *мыслѣнѣкъ*, съкр. *мыслѣнѣкъ*; *жѣзѣ*, *жѣзѣнѣ*, *жѣзѣнѣкъ*, съкр. *жѣзѣнѣкъ* и друг.; по това исто свойство ся е произвела и рѣчь тѣхъ *ѣазыкъ*: отъ *азъ* или *ѣазъ* става *ѣа-зѣкъ* и значи буквально: събораніе отъ *асове*, а съ други рѣчи: *оржде* *чрѣзъ* кое *чѣловѣкъ* *изражява* *сѣ* *живѣ* *гласъ* или *чрѣзъ* *никаквы* *си* *чѣрты* *чѣртай* и *ниши* *мыслы* *тъ* *сѣштества* *си*, *себе* *си*, *аза* *си*.

А зашто то много съштества *асове*, съвѣкупени ведно, съставѣтъ единѣ народѣ, за това рѣчь та *ѣазыкъ* въ чѣрковно то ни писаніе има и значеніе то *народѣ*. — Хвалите Господа вси *ѣазыци*, т. е. вси народи.

Освѣтъ тыя значенія, што има рѣчь тѣхъ *ѣазыкъ*, и вѣштественно то *оржде* кое е въ уста чѣловѣка и животныхъ носи това исто имянованіе, *ѣазыкъ*, просто безъ по-далѣчнѣхъ мыслѣ. А послѣ и вѣско друго нѣшто и въ неудушевлѣны тѣхъ, ако има такова подобіе, т. е. ако прилича на кроѣ *ѣазыка*, казва ся и то *ѣазыкъ* по общто то свойство на сичкы тѣхъ *ѣазыцы*, да назоваваѣтъ чѣловѣцы тѣхъ по подобіе на тѣлѣсны тѣхъ си ждове и други множество вѣшты неудушевлѣны, съ исты тѣхъ рѣчи, какъ то: *кракъ* *стола*, *рѣцѣ*, *главы*, *очи*, *уши* и проч. А това е едно отъ неоторимы тѣхъ живы доказатѣльства чи чѣловѣкъ, положивъ себе си за първѣхъ точкѣхъ и назвавъ себе си *ѣ=асъ*, исто олицетворилъ мысленно и сичкы тѣхъ други обкрѣжяющы го съштества и вѣшты, и съставилъ *ѣазыка*, отдавающъ вѣсѣмъ *личностъ*, *брон* и проч. Съ други рѣчи да кажиме: сичко што можѣ да назове въ себе си и да отдаде на себе си чѣловѣкъ умно или вѣштественно, назовава го и отдава го и въ сичкы-тѣхъ и на сичкы тѣхъ съштества и вѣшты кои подпаждѣ на неговы тѣхъ чѣюства или чрѣзъ вѣображеніе то си ги намысла. Така е съставенъ чѣловѣчскѣй *ѣазыкъ* и по това само ся отличава чѣловѣкъ отъ животны тѣхъ.

Ныне въ прѣдговору си казахме чи нашето начѣло и твѣрдо убѣжданіе е: *чи ѣазыка е сѣверено поѣявленіе съ чѣловѣчско то първо поѣявленіе на свѣта*, а въ нашѣй българскы *ѣазыкъ* видѣхме чи *Българина* *себе* *си*, *бытіе* *то* *си* назовава съ лично то мѣстоймяніе *асъ*, кое е съставено и попълнено отъ

первой гласной в, кого родившийся на свѣтъ чловѣкъ или падшее отъ май-
чинъ тѣхъ си жтроба дѣте, прѣды іоште да ся ухрабри дроба му чрѣзь въ-
дыхаемый и надыхаемый въздухъ, не можи да произнесе никакавъ другы гласъ
освѣтъ в, отъ него же, т. е. отъ попълненное азъ и іазъ, произошло іазыкъ,
кое надѣхмо и нѣто значи, што то на това основание упираюшти ся ные до-
казывае до сѣдѣное заключение рѣшительно: *Сама та рѣчь іазыкъ, на болгар-
скомъ доказана чѣ тѣхъ е была и е орждие кое отъ начала поіавления си и до се-
га на прѣдѣхъ дроба освѣтъ да гласи сички тѣ чловѣчскы дѣла; а то ште ка-
жи съ други рѣчи: чѣ сички тѣ чловѣчскы дѣла можтъ ся цѣна отъ него,
т. е. отъ іазыка, най-добрь до тѣкой си стѣпень истинно, а нѣ какъ то сѣ
же написаны тѣхъ памятницы того и онаго народа, кои сѣхъ писали по-взображе-
ние нѣо си и кои сѣхъ притѣрпѣли толкова измяненія! Што то наше то на-
чѣло о необходимости ся основава и то на неоторимаѣхъ истинѣхъ здравомыслия:
чѣ най-стари тѣхъ и най-истинни тѣхъ начала повѣстности всякаго народа ся
заключиваѣхъ въ първобытнѣй му іазыкъ.*

Забѣлѣшка. Голѣмыи или дебелыи **Ж** какъ то го назовѣтъ граматичи тѣхъ, не е
друго освѣтъ в удвоенъ **ВВ=Ж**. То ся види отъ самый му крѣп. Названи тѣхъ же сѣхъ-
шестестыи рѣчи, какъ то камень, пламень, острѣ и др., кои ся пишѣтъ пра-
вильно съ в въ стары тѣхъ рѣкописы, а въ говореныи нашъ іазыкъ имъ ся слуша и само
то тѣхъ произношеніе, ставѣтъ прилагательни, кату ся пишѣтъ съ удвоенныи **Ж**, какъ то
камень жость, пламень огонь, острѣ жожъ и др., тѣхъ іавны прилагательны въ
старости ся сѣхъ писали: камень, пламень, острѣ; доказательство е образованое
отъ словъ: камени и каменный, пламени и пламенный, остры и острый и др.

Нѣе казахне названи сѣхъшестестыи за камень, пламень и острѣ, а іавни
прилагательны за камень, пламень и острѣ, зашто то първи тѣхъ ако и да ся названи
отъ граматичи тѣхъ сѣхъшестестыи, за рѣчи тѣхъ: чѣ камень значи само камака, пламень
само плахъ и острѣ само острѣ то на ножа, обаче тѣхъ сѣхъ чисти прилагательни, не-
повторя дѣтъ отъ граматичи тѣхъ. Сички тѣхъ рѣчи іазыка сѣхъ прилагательни безъ исключения,
изражають едно и кажео да е качество, освѣтъ личны тѣхъ мѣстоймяныя, кои сами въ пра-
ва смысле сѣхъ сѣхъшестестыи и изражавѣтъ особно личность тѣхъ безъ да й ся прилага
кажео си качество, за това тѣхъ иѣмѣтъ и родѣ.

Нѣе казахне другадѣ чѣ чловѣкъ отъ първо то си поіавленіе на свѣта е поч-
наѣтъ да има тѣхъ работѣ съ природѣ тѣхъ и тѣа съ него, и почиѣлъ е по природ-
ны тѣхъ дѣйствія, кои то сѣхъ паложены на него и безъ да ште той, да стваря іазыка по
самы тѣхъ иѣйны дѣйствія, по тому створени тѣхъ тѣхъ рѣчи не можтъ да бѣдѣтъ освѣтъ
личности т. е. прилагательны въ общѣ. Нѣ за първобытныи гласъ в, отъ кого ся е о-
бразовало лично то иѣстоймяние, не е вѣкъ тѣхъ. Той гласъ е естественъ въ живѣй чѣ-
ловѣкъ какъ съ други рѣчи да кажемо, той е начало то живота чловѣка на свѣта. За-
што то, чловѣкъ кату падни отъ майчинѣхъ тѣхъ си жтроба и произнесе него пър-
выи гласъ, първыи точныи іазыкъ, то не значи друго освѣтъ чѣ казва: ась додохъ на
свѣта, живѣю, сѣхъшестествувамъ. Истинѣхъ чѣ чловѣкъ іоште въ майчинѣхъ тѣхъ си
жтробѣ изхлѣдитъ ся показни знакъ живота съ движеніе то си, нѣ то іоште не е

начало языка, ни ти начало живота му на свѣта. А и него първобытѣнь гласъ чловѣкъ не можн го произнеси безъ съдѣйствие то на природѣ тѣ, т. е. ако въздуха не бы входилъ въ дроба му и не бы му подкаралъ, ако можеме каза тѣй, махнѣ тѣ, да почни вѣкы да ся движи и работи.

Не знаѣмъ ако въ другъ языкъ отъ стары тѣ и новы тѣ, кои то учени тѣ подъ общто то имя *иарнианскы языцы* сега назоваваѣтъ, не знаѣмъ, казвамъ, ако название то *языки* имъ можн ся произведи по той-зи начинъ, на такова здравомыслие, какъ то на нашъ болгарскы языкъ видѣхмѣ, и кое само е достаточно да разлѣе единъ голѣмъ и узаритѣленъ свѣтъ, да не казваме изеднѣшъ, да рѣши и положи правѣ тѣ основѣ на ново то искусство языка — *La science du language* — врѣху кое то най-нови тѣ языкоиспытатели толкова сѣ писали и пишѣтъ!

Кату зѣмимѣ два та европѣйскы *класичны* и *най-стары* въ Европѣ названы языцы, старогръцкый и латинскый, не само не виждаме такова нѣшто, нѣ видимѣ едно съвсѣмъ друго название и значение на рѣчь тѣ *языкъ* имъ. На старогръцкы языкъ лично то мѣстоймяние, първаго лица, е *ἐγώ* = ась, а языка си назоваваѣтъ *γλῶσσα* или *φωνή*. Ако доведемѣ лично то имъ мѣстоймяние на *ἔζω*, съ измѣнение то на буквѣ тѣ γ въ ζ, види ся истинѣ едно приближение съ наше то *азъ*, нѣ рѣчь та на языка имъ *γλῶσσα* = гласъ, никакво сходство нѣма какво то има наше то *азъ* или *языкъ* съ языкъ; зашто то рѣчь та *γλῶσσα* не е друго освѣнъ наше то исто *гласъ*. Доказательство же неоторимо на това е рѣчь та *φωνή* = гласъ, коѣ сѣ употрѣблявали въ атичскы языкъ, вмѣсту *γλῶσσα*, ушь кату за по-еленскѣ и коѣ, какъ то всѣкъ види, не е друго освѣнъ едно тѣлкование на рѣчь тѣ гласъ = *φωνή*.

Отъ того види всѣкъ ясно чи грѣцкое *γλῶσσα* или *φωνή* изражаваѣтъ само гласа кого произноси чловѣкъ; нѣ нѣе знаѣмѣ чи и животны тѣ произносаѣтъ почти сичкы тѣ гласове кои то произносаѣтъ и чловѣци тѣ, примѣръ папагала, нѣ тии гласове нѣсѣмъ языкъ! Самый прѣдѣлъ между животны тѣ и чловѣцы тѣ е *языки* съ значение то кое то има въ насъ Болгары тѣ, какъ то го разяснихмѣ по-горѣ.

Рѣчь та же *λόγος* = слово на старогръцкы, и рѣчь та *ἄλογος* = без-слово, коѣ отъ послѣ е въведена въ старогръцкы языкъ за отличие чловѣка отъ животны тѣ, т. е. на словесны тѣ отъ безсловесны тѣ, доказва чи тии сѣ чувствовали недостаткѣ тѣ и нездравомысленность тѣ на рѣчы тѣ *γλῶσσα* или *φωνή* за право то и истинно то изражение чловѣчскаго языка.

Забѣлѣшка. На самскы языкъ първое лице личнаго мѣстоймяннн е: *aħan* = ась; на заѣдскы е *azēm*; на литовскы *išz*; на готскы *ik*; на грѣцкы *ἐγώ*; на латинскы *ego*; на нѣмскы *ich*; на франц. *je* или *moi*; рускы, полскы, чешкы, хърваттскы, сърбскы *ja*.

Освѣтъ рѣчь тѣ *іазыкъ*, въ насъ Българи тѣ, коіа сама можи да разлѣ единъ узаритьленъ свѣтъ на ново то искусство іазыка, какъ то и выше казахме, ные имаме и другы подобны рѣчы. съхранены въ писменность тѣ и въ говору ни; какъ то н. п. сѣ отрицательни тѣ частици слова, коихъ употреблѣва самскрытый іазыкъ и кои сички, безъ исключения, ся сѣ съхранили въ нашъ іазыкъ и въ него само можи имъ ся разіасни и узна това отрицательно значение по най-здравомысленны начинъ.

Говоряшти же тукъ исключительно само за нашъ българскы іазыкъ, ные не исключяваме другы тѣ славіанскы названы іазыцы отъ това приѣмѣшество, само толкова казваме чи тии, взѣвши друго направление, отстрѣнили ся сѣ и отстрѣнѣвѣтъ ся твърдѣ много отъ това първобытно огниште отъ дѣ е истекла първа та зара іазыковъ.

II.

ОТРИЦАТЕЛЬНИ ТѢ ЧАСТИЦИ СЛОВА, НИХНО ТО НАЧЯЛО И ИСТИННО ТЪЛКУВАНІЕ ОТЪ БЪЛГАРСКИ ІАЗЫКЪ.

Познато е чи сички тѣ мысли и разговори чловѣка сѣ подложени на *положитѣльность* и *отрицательность*, т. е. въ всѣкъ мысль и въ всѣкъ говоръ заключава ся поніатіе то *быва* и *не быва*, иначе не можи да бѣди ни мысль, ни разговоръ.

Първи тѣ сътворители іазыка за да изражявѣтъ отрицательны тѣ си мысли, назначили сѣ единъ гласъ най-напрѣдъ, кому послѣ за усиление или по-іасно разіаснение отрицательности, какъ то за множественъ брой, за първо и второ лице и проч., прибавили му изъ начяла и съгласны нѣкои си буквы и станѣлъ, той първы гласъ, слогъ; а послѣ му додавали и другы слокове за допълнение по-іаснаго имъ изражения, какъ то е слѣдовало въ състава и на сички тѣ другы части рѣчей, изражяюшти цѣлое слово.

Такива частици, отрицательность изражяюшти, нахождѣтъ ся въ сички тѣ іазыцы и безъ тѣхъ никой іазыкъ не можи да сѣшествуетъ, ни мысленъ, ни говоренъ, какъ то и течение то на сички уменъ и вѣштественъ свѣтъ на това начяло е подложено.

Нашый прѣдмѣтъ тукъ е за българскы іазыкъ, т. е. да докажѣме чрѣзь

него какъ първый гласецъ, отъ кого сж съставени отрицателни тѣ частици слова, има тажъ силж, и какъ ся сж съставили тии частици, отъ кои ся виджѣть въ сичкы тѣ индоевропѣйскы ꙗзыцы, какъ то и въ признатж тж имъ маткаꙗ самскрѣтѣ ꙗзыкъ ся сж съхранили най-много.

Ные казахме въ прѣдговору си: чи сравнительно то срѣдство въ разложение то на ꙗзыцы тѣ, по удобренж тж отъ учены тѣ сравнительнж наукж, е самскрѣтѣ ꙗзыкъ т. е. той е кату камень испытанія за ꙗзыкоиспытатели тѣ и до тамо ся допиржѣть сичгы тѣ за потвърждение на изслѣдованія та сѣ, за това започваме отъ него изслѣдованія та си врьху отрицателни тѣ частицы слова, отъ коихъ дѣйствительно ся нахожджѣть въ сичкы тѣ индо-европѣйскы названы ꙗзыцы, часть или сичкы.

Въ самскрѣтѣ ꙗзыкъ отрицателни частици ся нахожджѣть особно и съставени въ рѣчы тѣ какъ то: *а*, *на* или *нир* *), *ви*; а отдѣлителнж силж имѣюшти частици ся нахожджѣть, *ут* и *уз*, (кои сж напѣи тѣ прѣдлози названи, *от* и *из* въ писменный ни ꙗзыкъ, нъ народъ гы изговаря *ут* и *уз* по нѣгдѣ си)

Въ старогръцкы ꙗзыкъ ся нахожда *а* отрицательно изъ начяла на множество рѣчы, какъ то и въ самскрѣтѣ ꙗзыкъ; а *νη* твърдѣ рядко само въ нѣколко си рѣчы. Нахожда ся и *ε* или *ου*, нъ то въ ни единъ отъ индоевропѣйскы тѣ ꙗзыцы, нито въ самскрѣтѣ и зандекы ся находи, само въ турко-татарскый. Въ другы тѣ европѣйскы ꙗзыцы *а* отрицательно не ся находи съставено изъ начяла на рѣчы тѣ, какъ то въ самскрѣтѣ и грѣцкый, нъ *на* или *ни*, е общто на сичкы тѣ приобразовано на *но* илу *ну* и проч.

За *а* отрицательно, до колко е намъ познато, никой до сега отъ Българы тѣ, ни то отъ другы тѣ Славѣаны не е убрнжѣлъ внимание, да изслѣдова, да ли ся находи таа отрицателна частица слова, съставена изначяла въ рѣчы тѣ, и въ нашъ ꙗзыкъ, какъ то въ вышепомянжты тѣ два ꙗзыка. Ные нахождаме чи тѣа частица, не само ся е съхранила и въ нашъ ꙗзыкъ, особно и съставена въ начяло на нѣкои си рѣчы, нъ чи и нейно то значение, т. е. какъ тѣа има такавж отрицателнж силж, само отъ нашъ българскы ꙗзыкъ можи ся разясни, какъ то и частица та *ны* и *вы*, кои то ся сж съхранили, въ рускы ꙗзыкъ *ви*, а *ни* въ сичкы другы индоевропѣйскы названы ꙗзыцы.

Прѣды же да дойдиме на това разіяснение, нека наведемы нѣколко си рѣчы съ *а* отрицательно отъ самскрѣтѣ и грѣцкы ꙗзыцы.

*) *nir* ou *nīs*—нир или низ освѣтъ въ отрицательно значение, въ самскрѣтѣ ꙗзыкъ ся находи и въ значение то низъ т. е. на дълбоко, *en bas*. Сравни нашето нириште, нирицъ, пештера вджлбена въ земжъ тж, разликујашта ся отъ ꙗмж коѣ е безъ дьно. ꙗма же на самскрѣтѣ ꙗзыкъ е богъ пѣкла.

Самскритскы рѣчи съ а отрицательно.

Amrita comp. de *a* privatif et de *mṛita* mortel, racin *mṛi*, mourir, immortalité.
Амрита, составено отъ *a* отрицательно и отъ мрита, смъртный; коренный слогъ е *мри*, мрѣти, безмъртие.

Adjiva, comp. de *a* privat. et de *djiva* vivant—, non-vivant.

Ажива, составено отъ *a* отриц. и отъ *жива*, живъ, не-живъ.

Apoûrva (de *a* privat. et *poûrva* premier), non-premier.

А-първа (отъ *a* отриц. и *първа*) не-първыи.

Āis-varya (de *a* privat. et de *is-vara* maître,—volonté puissante, irresistible.

А-йз-варуя (отъ *a* отриц. и отъ *извара*=из-воръ, источникъ и приносно, начало, господарь) не-извыраюште, приносно силна воля, непоклатимо, непрѣодолимо.

Aghatin (comp. de *a* privat. et de *ghatin*) actes innocents.

Агатенъ (отъ *a* отриц. и гатенъ, сравни наше то *гаденъ*=лошавъ, буква та *т* ся мѣнува въ твердое *д*, въ нашъ языкъ въ много рѣчи), не-гаденъ и приносно, невиненъ.

Avidyā (comp. de *a* privat. et *vidyā* connaissance, racine *vid*, savoir.

Авидия, (состав. отъ *a* отриц. и *видия*, знание, вѣдание, коренное *vid*, знание) не-вѣдый, не-знавшый.

A-bhava, s. (comp. de *a* privat. et de *bhōu*=être, avec la terminaison *a*, *bhav-a*). не-бываемый. Сравни наше коренно *бы*=быти, *быва* и проч.

Appra-vriti (de *a* privat. et de *pra*, et *vritti*), non direction de organes vers les abjets sensibles,—сравни наше *пра* или *при* и *вѣрт* или *врѣт*, а-праврътъ=не-при-врѣтъ, не-привръштение и проч.

Аснья (составено отъ *a* отриц. равно *не* и отъ *снья*, сѣнь=сѣнка) неза-сѣненный, свѣтлый. Это значение то на собственно то имя *Аснь*=свѣтлый.

А-тала (отъ *a* отриц. и *тала*, край, тла) безкрайный, не-тлѣнный. Сравни българское *тилъ*, край, Это и значение то на *Атила*, безкрайный, не-тлѣнный. А знайно е чи въ старость сж си давали подобны наймянованья, какъ то и сега юште.

A-soṣa, не-суша, онова што не сжхни.

А-тула=незатуляемый, кой то нѣма подобнаго, не-утулимъ, непобѣдимъ. Сравни наше то *тулъ*=кжтъ, за-туліамъ=покрывамъ да ся невиди. —*Тула* убо значи затулено въ кжтъ мѣсто; *тулъ*=кжтия или кутия (отъ кжтъ, куть) въ кож сж гуждали стрѣлы тѣ си стари тѣ воици кога ся сж биали съ лжкове и стрѣлы.

Aчитана, не-имѣвшый знание, не-читившъ, не-знавшый читати.

А-свака=не-свой (сравни. сваку българскы).

А-свакiа, (сравни *свакiа* бѣлг.) не-свой.

Asvva=асва=не-свой.

А-пѣка=не-упеченъ. Сравни. *пекъ*, *пекж* и проч.

А-пѣи=не-питаемый, сравни. *пѣж*, неопредѣл. наклонение на бѣлгар. *пи азъ шѣж пи*, казвѣтъ Бѣлгари тѣ.

А-прѣ-вирѣана=не-привѣртающій ся, не-дѣлательный, лѣнивъ.

А-правина=не-знавшій да прави, неукусный, приносно (сравни бѣлгарское *правѣ*).

А-пранодя =не-прануденъ или не-принуденъ.

А-прии, не приѣмнать; врагъ, неприѣтъ, неприѣтель.

А-мокиа=не-могущий, лишенъ свободы, немоштенъ.

А-коса=безъ косж, безъ космы, безъ власы.

А-мочена, не-волность, сравни мошть, и мочь, отъ могъ, съ промянение то на *г* въ *ч*, кое е законъ въ бѣлгарскы языкъ, какъ то и буква та *к* на *ц* и *ч* и проч.

А-мърта=безмъртний Богъ, сравни мъртъ, с-мъртъ, моръ, мортъ и пр.

А-мъртию=безмъртний.

*Самскритскы рѣчи съ на и ни отрицательны
частицы.*

Na-stika (derivé de *na*. parti. négative, et de *asti*=est, suffixe *ka*) ceux qui nient l'existence d'un Être suprême. Epithète donné aux Bouddhistes.

На-стика (състав. отъ *на* отрицат. и *асту*, есть, съ окончание *ка*) онѣй-зи кои то отрицѣтъ сѣштествование то на едно высше Сѣштество. Прилагательно отдаваемо Будистамъ,

Nastika (*na* et *asti*=qui est) négation d'un autre monde,

На-стика (отъ *на* и *асту*=кое е) отрицание другаго свѣта.

Nir-is-vara (comp. de *nir* ou *ni* part. négatif et *d'is-vara*, maître) niant Dieu.

Нир-извара (съставено отъ *нир* или *ни* отрицат. и отъ *извара*, господарь) отрицающій Бога.

Самскритски рѣчи съ вы отрицательно.

Ви-дѣха=безъ дѣха, не-тѣлѣсный.

Ви-матѣръ=не-матерь, майка машѣха.

Ви-мочена=не-мѣчено, свободно отъ мѣжы.

Ви-мочита, не-мѣченный, освобожденный.

Ви-муката=не-мѣкнѣтъ, не-ближенъ, далѣчный.

Въ тѣй-зи сичкы рѣчи, кои сѣ на чистѣ самскритѣ языкѣ тѣй писани и това значеніе имѣющі, какъ то гы изложихме, види ся явно какъж силѣ

има а отрицательно, какъ то и на или *ни* и *ви*, т. е. отрицать имъ промянуть имъ първо то значение. А тии сички рѣчи сж и чисты наши български, коихъ народъ днесъ говори безъ отрицательны тѣ частицы, а, на и *ви*.

Гръцки рѣчи съ а отрицательно, ἄλφα ἀρνητικόν.

Ἀ-τροφία (отъ а отрицат. и τροφή=пишта) безпиштие, безъ ѣденье.

Ἀ-καρπός (отъ а отриц. и καρπός=плодъ) безплодень.

Ἀ-σαρκός (отъ а отриц. и σάρξ=тѣло) безъ плътень, безтѣлесень.

Ἀστερός=без-покрывень [отъ а отриц. и отъ στέγη, στέγος, покрывъ или покровъ].

Ἀχάριος (отъ а отриц. и καρδία=сърдце) безсърдечень.

Ἀφθαρσία (отъ а отриц. и отъ φθείρω=тлѣхъ, φθαρσία=тлѣние) безтлѣние.

Ἀθάνατος (отъ а отриц. и θάνατος=смерть) безсмертенъ.

Ἀπαθής [отъ а отриц. и πάθος=страсть] безстрастенъ.

Ἀφοβός (отъ а и φόβος=страхъ) безстрашивъ.

Ἀπλανής [отъ а и πλάνος=заблѣждение, приносно блазнь] безсблазнъ.

Ἀχάριστος [отъ а отр. и χάρις=благодарение] не-благодарень.

Ἀπιστός [отъ а отриц. и πίστις=вѣра] не-вѣренъ.

И множество други отъ коихъ е твърдѣ богатъ гръцкый языкъ.

*Гръцки рѣчи съ ни отрицательно
και сж твърдѣ рядко.*

Сама тѣ учени гръцки любословци твърдѣ мимоходомъ говорѣтъ за тия частицы безъ да покажѣтъ зашто имѣтъ такова значение.

Ето што говорѣтъ въ общѣ:

α, τὸ ἵπονον γίνεται κατ' ἀποκοπὴν ἀπὸ τοῦ στερητικοῦ ἀνευ; ἀπὸ τοῦ ἐπιτατικοῦ ἄραυ, καὶ ἀπὸ τοῦ ἀθροιστικοῦ ἄμα καὶ ἐπομένως εἶνε.

1) στερητικόν, καὶ πρὸ φωνήεντος ἔχει τὸ εὐφωνικόν υ, οἶον, ἄπαις, ἄβατος, ἀνόμοιος, ἀνεπιληπτος, ἀνήλιος, ἀνύποπτος.

2) ἐπιτατικόν· οἶον, ἀτενής, ἀσκελής [κατάξηρος] ἄξυλος [πολύξυλος].

3) ἀθροιστικόν· οἶον, ἀγάστωρ (ὁμογάστριος), ἄκοιτις (ὁμόκοιτος), ἀτάλαντος (ισοβαρής).

υη, στερητικόν, σπανιώτερον τοῦ α· οἶον, νήποινος, νηνεμία, νηπενθής.

Τοῦτο συναιρεῖται μετὰ τῆς ἐπομένης φωνῆς υ εἰς ω· οἶον, ὁδοός=νωδός, νη-ὄδω=νωδής καὶ νωθρός.

Всѣкъ види чи гръцки тѣ филолози никакво удовлетворительно разяснение не давѣтъ за тажъ толко важнѣхъ частицѣхъ слова а отрицательно, нѣ казвѣтъ чи тѣя ставала прикѣсана отъ ἀνευ=безъ, и друго ништо повѣчь! какъ

то и *α επιτακτικόν* = усилительно, ставало отъ *ἄγαν* = твърдѣ, и *α ἀδριστητικόν* = събирательно отъ *ἄμα* = заедно!

А за *υη* отрицательно юште по-малко говорѣть отъ колко то за *α*. Ни то даже помыслѣть да кажѣть отъ дѣ пройсходи и зашто има това значеніе; нѣ казвѣть чи то было твърдѣ рядко въ тѣхныи ꙗзыкѣ и друго ништо!

Нека изложиме нѣколко си рѣчы съставены отъ *υη* = ни отриц. и да додѣме послѣ на прѣдмѣта си.

υη, ἀχόριστον ἀρνητικόν μόριον ἐν χρήσει πρὸ τινῶν λέξεων = ни, неотдѣлна отрицательна чястица въ употрѣбление прѣды нѣкои си рѣчы, казвѣть рѣчникомписатели тѣ имѣ.

υηκερδής (отъ *υη* = ни и *κέρδος* = добывка), *χωρίς κέρδος* = бездобывка. Заблѣжительно е чи рѣчь та *κέρδος* на турскы е *кiарѣ*, на цыганскы *кёрдосъ*.

υη-ληφής (отъ *υη* = ни отриц. и отъ *ἀλειφω* = мажѣ) *ὁ μὴ ἀλειμένος* = не намазанный.

υήνεμος (отъ *υη* = ни отриц. и отъ *ἄνεμος* = вѣтеръ) безвѣтеръ.

υηπαθής (отъ *υη* = ни отриц. и отъ *πάθος*) *ἀπαθής* безстрастенъ.

υήστις (отъ *υη* = ни отриц. и отъ *σῆτος, σῆτειρα*) не-насыта.

Νέктар (отъ *νε* = ни отриц. и отъ *κτῆρ* и *κτάω*) *ἀμβροσία τὸ τῶν Θεῶν πόμα*. — Бозмъртное питие боговъ.

Забывника. Nectar. казвѣть учени тѣ, *boisson des dieux, selon les anc poètes*. De couleur rouge comme le vin terrestre, les immortels le coupaient aussi avec de l'eau. Plus tard, le nectar devint la nourriture des dieux et l'ambrosie leur breuvage. Il conférait aux mortels l'immortalité des dieux mêmes. — Нектаръ питие боговъ, спорядъ стары тѣ поеты. Было чървено вино кату земно то и безмъртни тѣ (богове тѣ) го разѣбѣли съ водѣ. По-послѣ, нектара было храна та на богове тѣ, а амвросіа та (се. отъ нектара) питие то имѣ. Нектара с давалъ на смъртны тѣ же (чълвѣцы тѣ) сѣшто то безмъртне какъ то и на богове тѣ.—

Подобно питие ся вижда въ индийско то вѣройсповѣданіе амрита, въ зандско то вода та зур, въ Персийцы тѣ абухаіатъ (съставена рѣчь отъ аб, вода, и отъ хаіатъ, животъ), какъ то и въ нашы тѣ народны попрѣданыя ся съхранило животодавна вода, и проч. Гръцки тѣ филолози, какъ то видѣхме, произвождѣть рѣчь тѣ *νέκταρ*. отъ *νε*, отриц. и отъ *κτῆρ*, *κτάω*, нѣ ако гы попыташъ: што значи рѣчь та *κτῆρ* и *κτάω*? отговоръ имѣ е: *πρωτότοκος λέξις* = първобытна рѣчь, и ништо повѣчь! По нашему мнѣнію ные разіасняваме тажъ рѣчь такъ:

Не-ктаръ е съставена рѣчь отъ не отрицательно и ктаръ, нѣ да видѣме ктаръ што о и што значи? коренаіа рѣчь му е кѣтъ = кѣтъ = котъ = жгѣль, рогъ; отъ кѣтъ става кѣтаръ, кое значи: онъ-зи кой то полага въ кѣтъ, жгѣль и приносно въ тьмотѣ. Не-кѣтьеръ убо значи; неполагающыи въ кѣтъ, въ тьмотѣ, и приносно не-давающыи смъртъ, нѣ противное безмъртне. А смъртъ чи ся изражава приносно съ тьмотѣ въ многы ꙗзыцы, то е знайно. Българи тѣ кога погрѣбѣть и съхранѣть нѣкои си мъртвецъ, казвѣть: скѣтахме го, т. е. положихме го

въ закѣтапо отъ всѣхъ стрѣхъ мѣсто, въ гроба, кое е равно съ: положи хме го въ тѣм-
нотѣ, какѣ то и годихме го въ чѣрихъ тѣ земѣхъ има значение въ тѣмѣхъ тѣ
земѣхъ; чѣрны дны казвѣтъ, кое е равно съ тѣмны дны и друг. Да видне и минмаѣ
еленска рѣчь *σχότος* = тѣмнота, отъ дѣ пройсходи: по нашему мнѣнню, тѣа е сѣставена
етъ прѣдлога съ и отъ рѣчь тѣ котѣ = кѣтъ, съ-к отъ или сѣкѣтъ, не е друго нѣшто
освѣтъ тѣмнота, сѣкѣтано, закрыто отъ всѣхъ дѣ, дѣ свѣтълость не можн да проникни, а
и това е исто то значение на рѣчь тѣ *σχότος* = тѣмнота. Гръци тѣ въ говоренѣ си ѣа-
зыкѣ казвѣтъ *σποτώνω* = убивамъ, а то е исто съ вышеразѣснено то наше сѣкѣт-
вамъ.

Единъ грѣцкы филологъ въ сѣчненне то си: *Διατριβή ἐπὶ τῆς καταστάσεως τῆς ἐνεστώσης κοινῆς ἡμῶν γλώσσης*, тоῦ Γ. Κ. (ἐν Μόσχᾳ ἐν τῷ τῆς Κοινότητος τυπογραφείῳ 1808), говори слѣдныя врѣху рѣчь тѣ *σποτώνω*:

— *Σποτώνω παρενδέσει τοῦ ν ἀντὶ τοῦ σκοτόω· κυρίᾳ σημασίᾳ τοῦ, σκοτόω, ἐστὶ ἐπάγειν τινὶ σκότος, ἢ τυφλωσιν, ἢ σκοτοδινίᾳσιν ὡς παρὰ Σοφοκλεῖ.*

„ἔγω σκοτώσω βλέφαρα καὶ δεδωρκότα“ ἀντὶ τοῦ σκοτίσω· καὶ σκοτόομαι, ἀντὶ τοῦ σκότους καὶ Ἰλλιγγος πληροῦμαι, ὡς καὶ παρὰ τοῖς ἐβδόμηκοντα (χριτῶν κεφ. δ') „καὶ αὐτὸς ἐξεστὼς ἐσκο-
τόθη, καὶ ἀπέθανεν“ ἡγοῦν ἐσκοτώθη πρῶτον δ Σισάρας ὑπὸ τῆς καιροῦ πληγῆς, τοὔτεστιν ἐ-
σκοτοδινίασε, καὶ ἔπειτα ἀπέθανε· καὶ Πλάτων ἔφη „ἐσκοτώθη καὶ Ἰλλιγγίασα.“

Ἡ δὲ συνήθεια τὰ νῦν ἐκλαμβάνει τὸ σκοτόνω, ἀντὶ, τοῦ θανατῶ· καὶ τοῦτο γεμῆν Ὀμη-
ρικῆς δοκεῖ χρήσεως λείψανον, κατὰ τὸ „σκότος ὅσσε κάλυψεν“ ἀντὶ θάνατος· διετήρησεν ὅμως
τὴν κυρίαν σημασίαν τοῦ, σκοτόω, ἐν τῇ χυδαίῃ λέξει, *σκοτοῦρα*, οἶον, μοῦρθε *σκοτοῦρα* μεγάλη
στὸ κεφάλι, ἀντὶ σκοτοδινίας.

Тыя сичкы потвърдѣхъ наши тѣ разѣсненныя што выше направи хме, чи *κτάω* е
паше то кѣтанѣ, а *σχότος* паше то съ-котѣ, сѣкѣтъ въ значение то што имѣтъ въ нашъ
ѣзыкѣ; а не-ктаръ е чиста наша българска рѣчь.

Сѣга кату видѣхме отрицательны тѣ чѣстицы въ самскрѣтъ ѣзыкѣ, какѣ
то и въ грѣцкы, нека видне и въ нашъ българскы ѣзыкѣ а отрицательно,
какѣ е сѣхранено, зашто други тѣ сѣхъ познати, и тогава да додме до раз-
ѣснение то имъ.

Български рѣчи сѣставени съ а отрицательно.

Асѣ или *iasъ*, личное мѣстоймяние пѣрваго лица сѣставено е отъ а или
ѣа отрицательно, и отъ показательное мѣстоймяние чѣстица *сѣ*, (кога сѣ находи
въ чѣрковный ни ѣзыкѣ и въ говорены и отъ кохъ сѣ е образовало *сѣи* и
послѣ *сей*) и значи: не-сѣи = не-той-зи или онзи, нѣ мога та особа, отдѣлна,
отрѣчева отъ всѣко друго.

А-сѣнѣ или *iasнѣ* (сѣставено отъ а отрицательно, и отъ *сѣнѣ*, сѣнка) не-
за-сѣненѣ, свѣтълъ; *iasно слънце*, казваме, кога то слънце то не е засѣнено,
покрыто отъ сѣнкѣхъ тѣхъ на облацы тѣхъ, какѣ то и засѣненение слънца или мѣ-
сеца, казваме, кога то сѣхъ покрити.

А-лова или *ialова* крава, и *ialовина* за гѣгнетата, кои сѣхъ ѣоште

не гонѣхъ казваме, а тыя рѣчи сѣ съставени отъ а или іа отрицательно и отъ *ловѣж*, т. е. не-ловѣшты, не-захваштаюшты рожбѣ въ жтробѣ си; исто и за женѣ ся казва: ꙗлова и ꙗловица жена.

Агнѣ (составено отъ *а* отриц. и отъ *гонѣ*, гоняти ся, събирати ся мъшко съ женско) не-гонящо ся; а нѣ отъ *ἄνθος* гръцко, (кос тоже се така е съставено), какъ то му даваѣтъ нѣкои си отвлѣчени значеня. Зашто то първитѣ створители языка сѣ дали на рѣчи тѣ испърво естествено то имъ значеніе, а приносно то и отвлѣчено то много отъ сѣтнѣ е дошло.

Іавно (съставено отъ *іа* отриц. и отъ *внѣ*—вътрѣ) не-вътрѣ, открито.

И-Адро (съставено отъ *ia* отрицат. и отъ *др*, держ, раздѣламъ и проч).
не-деримо, силно, глго, голѣмо и проч.

А-мжжена (състав. отъ а отриц. и отъ мжжена, дадена мжжу) неимѣ-
лашта мжжа, не-бракосъчетана. Македонски тѣ Българи казвѣтъ мжжена и у-
мжжила ся, виѣсту што казвѣтъ други тѣ Българи женена и уженила ся, т. е.
станѣла жена, упознала мжжъ. А твърдѣ рядко и по нѣгдѣ си можи ся чю
а-мжжена.

Това же разяснѣва смѣшнѣ тѣ и неоснованѣ тѣ *етимологии* на грѣцкы тѣ филолози, кои сѣ тълкували рѣчь тѣ ἀραζών отъ α ἀρρητικόν, α отрицат. κα! ἐκ τοῦ ραζός, и отъ цыцѣ, ἀραζών; зашто то казвѣтъ *тии учени* чи *Амазонки* *тъ* си рѣзали ушь однѣ тѣ цыцѣ, за да не имѣ прѣчи на лѣка, кога ходѣтъ на бой! Грѣцки тѣ филолози нагаждали чи въ рѣчь тѣ ἀραζών има α отриц. нѣ друга та рѣчь чи е мѣшь или мѣжь, кои буквы, *ш* и *ж*, тии въ языка си убѣртѣтъ на ζ, какъ то Жеку на Ζέκος и др. не могли да налучкѣтъ. Амѣжени тѣ, какъ то е доказано въ повѣстность тѣ, нѣсѣ были друго, нѣ жени оставши безъ мѣжие то си, кои то сѣ истрѣбили въ однѣ биткѣ, и тии, по тогашны тѣ времена, бранили свободѣ тѣ си додѣ отрастѣтъ мѣшки тѣ имѣ дѣца и додѣ ся умножѣтъ цакъ мѣжие то, разумѣва ся чи сѣ остали и нѣколко си мѣжие.

Освѣтъ въ тѣя рѣчы што ся види съставено *а* или *иа* отрицательно, въ нашъ болгарскы языкъ, нахожда ся и отдѣлно тажъ силж имѣюшто, какъ то: ась чытж, а ты слухашь; ась бѣж, а ты спишь, и др. мл.

Забѣлѣника. Въ стары нѣкон си рѣчѣицы и граматѣицы писаны по свойству при-
правенаго въ Русѣи чѣрковнаго ни іазыка ся говори о тому:

Я. собѣзъ распрагательный, разѣмь дѣлашь, такъ реши: азъ читаю, а ты спиши. азъ глаголю, а ты посеши. Полагается же всегда напередъ реченій, ибо не можемъ реши, ты а: онъ а, и проч. (Видишь Лезіконъ трехъязычный и проч. издан. 1704 въ Москвѣ).

Видѣвши чи *а* отрицательно, кое до сѣга е было познато само въ самскрѣтъ и грѣцкы ꙗзыкъ съставено въ начяло на рѣчы тѣ, ся находи и въ нашъ българскы ꙗзыкъ, нека разясниме какъ и зашто има тѣхъ отрицательнѣхъ силѣхъ, какъ то и чѣстици тѣ *ни* и *ви*, зашто ъхъ имѣть?

Нѣ можи нѣкои си тутакъ си, да противокажи: Е! какво разяснение или произведение можи има една гласна буква *а* или единъ слогъ *ни* и *ви*? То е тѣхъ случайно достигло да ся зѣмѣть въ такавъ смыслъ и слѣдовательно никакво произведение не могатъ има. Нѣ! ные мыслиме съвсѣмъ другоѣче: и най-малкый гласецъ, кой е полугласный *ъ* въ нашъ ꙗзыкъ, произнесенъ отъ чловѣка, а въ по-обшпрнѣхъ смыслъ и отъ другы тѣ животны, съкрыва въ себе си еднѣхъ и каквѣхъ да е вѣтрѣшнѣхъ смыслъ, иначе не е възможно да бѣди. Само една бездушна машина отъ усиление или художественно издава гласове безъ смыслъ.

Да бы доказали по-ясно нашѣхъ рѣчь, нека наведеме мимоходомъ единъ примѣръ.

Кога то единъ чловѣкъ лѣжи на постелѣхъ тѣхъ си боленъ отъ нѣкаквѣхъ си недѣжѣхъ и пѣшкѣхъ излѣжѣхъ т. е. произноси единъ най-слабъ и най-малакъ гласецъ (безъ да ишти помощъ, ни то да ся тѣжи отъ нѣкоѣхъ си голѣмѣхъ болка или будешъ), кой-то гласецъ ся изговаря и пиши съ нашѣхъ тѣхъ буквѣхъ *ъ*, какъ то н. п. да пѣшка: *ъ! ъ! ъ! ъ!* то што значи съ другы рѣчы? не заключа ли въ себе смыслъ тѣхъ: *ахъ страдамъ, болувамъ, лошо ми е* и прочъ? а кога то почювствува отвѣнь или отъ вѣтрѣ тѣла си извънрядно нѣкое си штрѣканье или будешъ, или му ся прави на тѣло то нѣкаква си операция, или най-послѣ нѣкой си го заплашва и напада на него да го удари, та ся унуди да удвоѣ, утроѣ и учѣтвѣрти той-зи малкѣхъ гласецъ *ъ*, на *а! а! а!* или на: *о! о! о!* или на: *у! у! у!* то не заключавали смыслъ тѣхъ: *боли мя едикойа стрѣна на тѣло то ми или пламъ будешъ на тѣхъ или на онаѣхъ стрѣхъ тѣла си, или страхувамъ ся отъ тѣхъ операций, койа ми ся прави, или избавете мя отъ това нападение и ударъ кой мя заплашва* и прочъ?

Съ другы рѣчы да кажимъ: Кату започниме отъ най-слабый гласецъ, до най-высокий, т. е. отъ пѣрвобытное *ъ*, до най-сложное *у*, кого въ каквѣхъ и да е случай произноси чловѣкъ, виждаме чи постѣпено ся заключава въ него по нѣколко си вѣтрѣшнѣхъ смысла, кои го карѣть да го произноси тѣхъ.

Това е естествено въ общѣтъ въ всѣхъ чловѣкъ, а отъ чѣсти и въ другы тѣ животны*), што то, какъ то выше казахме, ни единъ гласецъ, произнесенъ отъ чловѣка, не можи бы безъ смыслъ или вѣтрѣшно умно значение.

*) Многи слокове, произнесени отъ животны тѣхъ, виждѣть ся промыслени. Кога то една кокошка клѣвачка наиди хранѣ, а пилета та ѣ иѣсѣхъ при неѣхъ, тѣа произноса единъ особенъ гласъ, кату чи ги выка, и тѣи ся притекѣть и дохождѣть тутакъ си

Нека дойдиме сега на прѣдмѣта си.

Отрицательни тѣ частици *а*, *ни*, *вы*, нѣсж друго освѣнь пѣрвобытны тѣ личны мѣстоймяныя, образованы: *а* отъ утросно *кк*; *ни* отъ *ь* и прѣдложение то на съгласно то *н*, нѣ и попълнено съ *и* или *ие*, какъ то го изговаряме Българи тѣ, *ни*, тѣй сжшто и второ то лице *вы* е станжло съ прѣдложение то на съгласнж тж буквж *в-въ* и попълнено *вы*, какъ то го изговарямы.

А отрицательно то имѣ значение проиждо такъ:

Кога то чловѣкъ говори само за своѣ тж си особж и личность *асъ* или *iasъ*, или само *а* и *ia*, то значи чи той отдѣля, отказва и отрича своѣ тж си личность отъ сичкы тѣ другы обкржжающты го сжштества и твары, и иска да кажи съ другы рѣчы: *ни то ты*, *ни то онъ*, нѣ мога та само личность отдѣлна, отрѣчена отъ всѣко друго; или по-просто, какъ то по нѣгдѣ си изговаря народъ, *мога милость*, *твога милость*, *негова милость*, вмѣсту: *асъ*, *ты*, *онъ*.

Ето разіаснение то на *а* отрицательно, кое му е начяло то и зашто има тажъ отрицательнж силж, т. е. кату ся състави въ начяло на рѣчы тѣ измѣнява имѣ пѣрвж тж смисль, сирѣчь отъ положительнж дава имѣ отрицательнж смисль, какъ то видѣхмы въ прѣдизложены тѣ примѣры съ *а* отрицательно. Самскрытскы *жива*, живѣаштъ, *а-жива*, не-живѣаштъ; *мрита*, мѣртвъ, *а-мрита*, не-мѣртвъ, безмѣртенъ; грѣцкы *θάνατος*—смѣрть, *а-θάνατος*, не-смѣрть, безсмѣртенъ; българскы *сѣнь*, *сѣнька*, тѣмнота, *а-сѣнь*, не-сѣнька, не-тѣмень, приносно свѣтъль; *лова*, ловѣашта, хваштающта, *а-лова* или *ialова*, не-ловѣашта, не-захваштающта и проч.

Това разіаснение на *а* отрицательно е основано на най-голѣмое здраво-мыслие, штото никакво упровѣргание не можи има. Никой мѣдрецъ не можи отказа чи чловѣкъ въ мыслы тѣ си (размышленны та си) и въ говору си за пѣрвж точкж полага себе си *асъ*—*моі*, и отъ неж точкж начинающтъ разсжжда и размышлѣва за сичкы тѣ другы, кои подпаджтъ на неговы тѣ чювства и мыслъ, и какъ то той улицетворява своѣ тж си личность отдѣлно отъ другы тѣ, тѣй улицетворява, мыслено, сичкы тѣ другы свѣтовны въ обштѣ сжштества, удушевлены и неудушевлены. Само то доказательство на това е языка, кой кога мысли, изговаря или пиши, за сичкы тѣ сжштества, дѣлигы на лица, родове, броюве и проч.

Това е по нашему мнѣнію истинно то начяло и разіаснение на частицж тж *а* отрицательно. А какъ то ся разіаснѣва значение то на *а* отрицат.

при неж и почвжтъ да ѣджтъ! Кучета та кога минува мѣчка или онѣй-зи кон то гы гонжтъ да гы убивжтъ, лажтъ пѣкакъ си подплашено и необычно! Опытни тѣ овчари познавжтъ кога имѣ лажтъ кучета та на выкъ, и кога лажтъ на чловѣкъ! Подобны примѣры, врѣху животны тѣ, можи чловѣкъ да наведе много,

по той-зи необоримъ начинъ здравомыслия, тѣй исто ся разяснѣвжть и чястицы тѣ *ны* и *вы*, кои имжть истаж отрицательнж силж, съставени въ рѣчы-тѣ, какъ то видѣхмѣ въ вышеизложены тѣ примѣры, т. е. какъ то, кога говори чловѣкъ само за себе си, отдѣла и отрича свож тж си особж отъ сичкы тѣ другы, тѣй и кога двѣ или выше лица, въ двоенъ или множественъ брѣн, говоржть за първое множ. лице *мы* или *мые*, за второе *вы* или *вые*, не правжть друго освѣнъ да отдѣлжть и отричжть себе си отъ сичкы тѣ другы, и ставжть кату една сама отдѣлна особа.

Ето и тин чястици *ны* и *вы*, зашто имжть отрицательнж силж и вхожджть *мы*, въ сичкы тѣ говорены, мысленны и писмены индоевропѣйскы языцы, а *вы* е съхранено въ рускый языкъ съ отрицательнж силж, какъ то го видѣхмѣ въ самскрытый.

Забѣлѣшка. По той-зи начинъ ся разяснѣва и отрицательна та чястица *мѣ*, въ грѣцкыи языкъ, кое не е друго а само то лично въ множ. бр. мѣстоймяние *мы*=*ные*, какъ то го изговаржть Руси тѣ и други Славяни.

Всѣкъ види и можи да размысли и разсѣди, каквы тайны съкрыва въ себе си говореный българскы языкъ и на каквж дълбокж и непроцинательнж вѣкы по нататакъ древность можи ся отнеси! Въ такавж еднж древность, кога то чловѣкъ е стварялъ языка, имѣюшть най-чистж и най-правж умнж тж си силж, да изражи понѣтыя та и мысли тѣ си тѣй сжшто какъ то сж си въ самж тж природж,

(Слѣдова въ II-тѣ книгѣ).

ДРЕВНОСТЬ ТЯ

БЪЛГАРСКАГО ЯЗЫКА ВЪ ОБШІРНОСТЬ ДОКАЗАНА

ИЛИ

нѣколко си отломки отъ стары тѣ заидскы богослужбны книги съ сравнение то на българскы нашъ говоренъ и писменъ языкъ, какъ то и съ самскрытымъ святъ. языкъ.

Самскрытый языкъ е святыи языкъ на Индійцы тѣ на кого то сѣ писани свѣштени тѣ имѣ книги Вѣди тѣ и други.

Забѣлъшка. Védas, nom des livres sacrés des Hindous. Ils sont au nombre de quatre. Les trois premiers sont le *Ritch* (en composition, devant une lettre sonore: *rig*), *Yadjous-r* et *Saman-a*: Rig-Véda, Yadjour-Véda, Sama-Véda. Le quatrième, qui est moins anciens, se nomme *Atharvan*.

Le mot *Véda* est dérivé de la racine *vid*, savoir.

Védanta (composé de *Véda* et de *anta final*), nom d'un système de philosophie orthodoxe qui s'appuie sur les textes des Védas, et qui est attribué à *Vyāsa*.

Вѣда, найменованне на свѣштены тѣ книги Индійцевъ. Тии сѣ четири въ число. Три тѣ първи сѣ *Ritch*—Ритх (а съставено прѣды звучнѣ буквѣ става *Rig*—Ригъ), *Щус-р*, и *Саман-а*. Чѣвъртаѣа же, коѣа не е толко стара, сѣ пмянѣва *Атарванъ*.

Рѣчь та *Véda*—Вѣда прѣисходи отъ кореннаѣ рѣчь *vid*—вид, знати.

Védanta—Вѣданта (съставѣла рѣчь отъ *Véda*—Вѣда и *анта* окончательнѣ слогъ), найменованне на едиѣ православнѣ системѣ философѣи коѣа сѣ основава на текстове тѣ на Вѣды тѣ, и коѣа сѣ отдава на Виѣаса чи ѣ былъ списателя.

За древность тѣ на самскрыты тѣ свѣштены книги учени тѣ ништо положительно нѣсѣ доказали юште, толкова само е познато, чи до сега други по-стари книги, съ такавѣ съвършенность писани, нѣ сѣ ся юште ни гдѣ по свѣта отъкрыли. А индѣйски тѣ учени, брахмани тѣ, вѣрѣжѣть чи тѣхни тѣ книги отъ бога Брама сѣ дадени! Языка сѣ же назовавѣжѣ *самскрытъ* кое значи *святъ*.

Забѣлъшка. Европѣйски тѣ учени пишѣжѣ *sanskrit* вмѣсто *sanskrit*, какъ то е писано на него языкъ, нѣ то не е исто то и право то. Таѣа рѣчь е съставѣна отъ *sam*, кое на самскрытъ языкъ е усильтно мѣстойманне и отъ *scri-ta*, кое значи тайно. самскрытъ—самый тайственнѣй, святыи языкъ. На нашъ българскы языкъ имамъ рѣчь тѣ сам, какъ то и рѣчь тѣ скрытъ, въ исто то значенне кое имѣ отдавѣжѣ

индийски тѣ учени, и кое то е и право то. Зашто то свѣштенни тѣ нѣшта посѣтъ и нѣ тайны или тайнственны, понеже тѣ сѣ были сѣкогы покрыти, сѣкрыти отъ простонародне то. Нѣе имамы и глаголь крѣж, и сѣ прѣдлога сѣ-крѣж, сѣкрѣяемъ сѣ-крѣямъ, и сѣ-крѣвамъ, скрѣвамъ, сѣхранено въ народа ни по-разны прѣдѣлы, какъ то и въ стары тѣ ни рѣкописи; имамы и рѣчь, сѣ-крыто, скрѣто и крѣено, и друг., а сички тѣ ты имѣтъ значение, тажъ, потуляемъ, тайно, потулѣно и проч. Штото рѣчь та сам-сѣкрытъ, самскрѣтъ е и наша чиста българска рѣчь въ исто то значение какъ то нѣ зѣмѣтъ индийски тѣ учени.

Каква важность за българскыи ѣзыкѣ! ѣзыка на кого то сѣ писани свѣти тѣ Вѣди да носи сѣшто българско нѣмя! А колко юште подобны штѣмъ видѣ въ настоѣаштее сѣчинѣние!

Въ Сиѣмскы тѣ книги, кои сѣ принесени тамо отъ Хиндистанѣ въ древность, нѣма книга коѣа носи нѣмя Триподакъ—тры пода, срани. наше подѣ—мостъ и срани мытарства та на св. Теодора, кои сѣдържѣвѣтъ подобны вѣрванѣя. Патимокъ, книга въ коѣ сѣ написани правила за иноцы тѣ, кои сѣ твѣрдѣ много тамо, какъ да си испатѣжѣ грѣхове тѣ (срани наше патити, испатихъ и проч., а нека никой не помысли чи то е отъ грѣцко то *παθος*, зашто то и то се отъ тамо си тегли начѣло то, какъ то сѣ види тѣа рѣчь въ самскрѣтъ ѣзыкѣ.) А въ тажъ книгѣ инока (калугерина) сѣ назовава Самокъ, усаменъ, живѣѣаштѣй самъ, небракосѣчитанъ и вѣнъ отъ чѣловѣчѣско то общество. Послѣ нѣмѣтъ книгѣ Правини, коѣа сѣдържѣва законы тѣ имѣ т. е. книга коѣа дава вѣѣкому правинѣ тѣ; и книга Прабарамата, сѣдържѣюшта повѣствуванѣя (истории). (Срани наше пра-прѣ, пра-дѣдъ, пра-отѣцъ и др., и берѣж сѣ-бранъ, сѣ-братъ, беримъ), т. е. сѣбрание отъ стары сѣвытыя, повѣстѣность.

Нѣсѣ ли тѣ сички на нашъ българскы ѣзыкѣ? нѣма ли вѣѣки нѣѣкакво си сѣмѣнѣние или нѣѣкаква си случайность сѣзвучѣя?...

Зандскѣй ѣзыкѣ е твѣрдѣ тѣсно сроденъ сѣ самскрѣтъ ѣзыкѣ, а найпаче сѣ ѣзыка на кого то сѣ писани Вѣди тѣ. Почти сички тѣ му корѣни рѣчи сѣ исти тѣ сѣ самскрѣтскѣй. Разлика та между два та ѣзыка е въ глосапроѣзношение то на нѣѣкой си буквы и въ свойство то на нѣѣкой си окончѣяныя. Самскрѣтѣй класичѣнъ ѣзыкѣ сѣ види да е отъ послѣ твѣрдѣ много обработѣнъ.

Той е свѣтѣй ѣзыкѣ на кого то сѣ писани Заратови тѣ книги (*Зороастръс*, отъ кое сѣ е увѣло въ европѣйскѣй ѣзыкѣ, *Зороастръс*, е прикрѣвѣно отъ грѣцѣ тѣ, тѣлкувавши Зора=*ἄστρον*), и старѣй ѣзыкѣ на Парси тѣ (Партиани тѣ).

Забѣлѣшки. Въ Зандскы тѣ книгѣ нѣмя то Зарата, стои Zarathustro=Заратустро, кое учени тѣ сѣ тѣлкували разнѣвидѣно, то естѣ окончѣние то *ustro*, кое зѣмѣтъ за рѣчь особѣж отъ Zarath, нѣ ѣѣкакво удовѣлѣворитѣлѣне тѣлкуванѣе нѣсѣ му дали до сега. По нашему мѣнѣнию, безъ да вхождемѣ въ упровѣргѣние на тѣхны тѣ догѣтѣкы вѣрху тажъ рѣчь, казвамѣ чи таѣа рѣчь не е сѣставѣна отъ двѣ рѣчы Zarath и *ustro*, нѣ е едѣна цѣла рѣчь и Зарат значи свѣтѣлѣй, на кое сѣ сѣгласни и учени тѣ; а *ustro* е окончѣние увѣличитѣлно значѣние имѣюште, какъ то и много другы подобны окончѣяныя сѣ виждѣтъ въ Зандскы ѣзыкѣ, и значи Заратустро—свѣтѣлѣйшѣй. Знаѣно

е чи въ зандскы тѣ книги на много мѣста Заратъ и Ира-мъздъ=свѣто-давецъ ся зѣмжъ за едно. Ныс ште имаме приликъ да говоримъ о тому драгодѣ въ обшырность.

Рѣкописи тѣ на тыя драгоцѣнны святы Зандскы книги бѣхъ ся съхранили въ Гюзаратъ (въ Хиндистанѣ), дѣ то едно приселенне отъ стары тѣ Парси бѣше прибѣгнало, изгонено отъ Мохамеданцы тѣ въ десятии вѣкъ и дѣ то тѣхни тѣ потомци имжъ днѣсь едно голѣмо влианіе и богатства, съхранивши свое то старо вѣройсповѣданіе и исполняюшти богослужение то си, и днѣсь іоште, на тѣхъ стары книги, безъ да ги разбира народа,

Ето што говори Г. Max. Müller за това приселініе, въ свое то съчиненіе. La science du Language:

„D'après le Kisseh-i-Sanjan, ouvrage qui n'a toutefois presque aucun valeur comme histoire des premiers siècles du parsisme, les adorateurs du feu se réfugièrent dans le Khorasan, quarante-neuf-ans avant l'ère de yezdegerd (632 de J. C.), vers l'année 583, pour se rendre dans la ville d'Hormaz (Ormus sur le Golfe Persique), qu'ils habitèrent pendant quinze ans. En 698, ils émigrèrent dant l'île de Dieu, au sud-ouest de Katiavvaz, et ils y séjournèrent dix neuf ans, jusqu'en 717, époque ou ils quittèrent l'île pour la ville de Sanjan, située à environ huit lieues au sud de Damaun.

Après une periode de trois cents ans, nous les voyons se repandre dans les villes voisines du Guzarate, et établir successivement le feu sacré à Barsadah, à Nausari, près de Surat, et à Bombay. — „Bombay Quarterly Review. 1856, N-o. VIII, p. 67.—

—Употрѣбительно то имя на Заратовы тѣ книги отъ Шагани и отъ другы тѣ Мохамеданцы списатели е: *Zend-Avesta*=*Занд-Авѣста*. Парси тѣ же изговоржъ: *Avesta* et *Zand*=*Авѣста* и *Занд*, взимаюшти, *Авѣста* въ смыслъ текста, и *Zand* ꙗкату тыгуль тълкуванія ꙗзыка Пехлви, нѣ азъ съмнѣвамъ, казва Г. Max. Müller, чи такова е было прѣвобытно то значеніе на *Занд*. Вижда ми ся по-вѣроятно чи *Занд* е исто съ самскрытажъ рѣчь *chhandras* (scandere), имя дадено на Вѣдскы тѣ пѣсны, и чи *Авѣста* е трѣбало да има на самскрытскы свое то съотвѣствующо *Avasthāna*, кое не ся срѣшта истинжъ, нѣ кое бы значило: *единъ текстъ установленъ, утверденъ*. *Avesthita*, значи на самскрытъ ꙗзыкъ *онова кое е упрѣдѣлено* (увѣстено, извѣстено).

Занд-авѣста съдържыва, до колко то е открыто до сега, чѣтиры книги: *Исна*, (élévation de l'âme=извышеніе души, измѣненіе камъ Бога), *Виспередъ* (chefs des êtres=на всякое мѣсто владичество его?), *Исхти* и *Вандидад* (*Vendidad*=*vidaēvadātā*; en pehlvi *Juddivdad*). Нѣкои си же учени мыслжъ чи *Авѣста* узначыва най-стары тѣ текстове, а *Занд* тълкуваніе то; и *Пазанд*, разяснитѣльны тѣ забѣлѣшкы. (Пазанд, по занд, послѣ занд). Други

прѣдлагать за по-право *Zandavsta* = *Zendassta* и тълкувать: животъ давающа книга и проч.

Той народъ носи и имя то *Guebres* = *Гебри* и нѣкои си казвють чи то ушь было происходило отъ персийско то *gheor* = *infidele*, *giaur* = невѣрникъ. Ные никакъ нѣсме съгласни на това, нѣ видиме въ рѣчь тѣ *Гебри*, прикрывено то отъ стары тѣ Грыцы *Kiropoi* и по-последно то *Kiropoi*: знайпо е чи стары тѣ Грыцы, странны тѣ рѣчы. кои ся сѣх произносили съ *γ* дебело, замѣнявали сѣх *γ* съ *κ*, а буквѣ *β* съ *μπ* или съ *π*, само: *Kiropoi* = *Гибри*, *Гебри*, кое свойство и до днѣсь сѣх съхранили потомци тѣ имѣ или говорящии новогръцкый ѣзыкъ.

Ные мыслиме чи право то произведение на таѣх рѣчь *Гебри* или по-право *Гьбри* е отъ *гьбрь* (высоко и широкограно растѣште дърво, кое ся почита и до сега въ Българиѣх за священо и ся струвють подъ него юште нѣкои си молитвы и жертвопринесенныя отъ старцы и бабы Българы по нѣкои си мѣста), какъ то ся производи и рѣчь та *Druid* = *Друид*, отъ *drev* = *дърво*, дърво, Друид; зашто то Друиды тѣ исполняли богослужения та си подъ дървета, и имянно подъ дѣбове. Ные штѣмъ говори, въ настоѣаштее съчинение, о *Друидамъ* обширно и штѣмъ видѣ тамо съ необоримы доказательства чи *Гьбри* или *Kiropoi* и *Друиды* е едно и сѣхшто имя, единъ и сѣхштѣ народъ. А рѣчь та *Гьбри* ако въ персийскы ѣзыкъ е достигла да ся зѣма за *невѣрны*, какъ то рѣчь та *Елинъ* въ нашѣ чърковны ѣзыкъ ся зѣма за *невѣрны*, нѣ тѣа нѣма това значение.

Първы кой е привелъ *Занд-Авѣста* на европѣйскы ѣзыкъ былъ е единъ Французинъ *Anquetil Duperron* имянемъ; въ неговый приводъ не е былъ на-право отъ *зандскы* ѣзыкъ, а отъ единъ другъ приводъ на персийскы.

Той знамянить мѣшъ, отъ любознательности привзѣтъ, прѣдприѣмнѣлъ е едно много опасно пѣтишествие по Хиндистанъ въ 1754 л. съ твърдѣх надѣждѣ да открье святы тѣ стары книги на Партияны тѣ, и завърнѣлъ ся е въ Францѣ въ 1762 л. съ 180 различни стары рѣкописи, между коимъ сѣх были и *зандскы* тѣ книги и положилъ *γ* е въ Паришко то царско книгохранилиште.

Първы же отъ европѣйцы тѣ кой то е прѣдприѣмнѣлъ да чѣте самы тѣ рѣчы *Зарата* былъ е нѣкой си *Раскъ*, *Данецъ* родомъ, и подиръ неговѣх тѣх привременѣх смъртъ, *Eugène Vignouf* = *Евгений Бурнуфъ* въ Францѣ, сполучилъ е най-славны успѣхъ въ ново то искусство ѣзыка, прочитавшѣ ѣзыка на *Занд-Авѣста* и вѣстановившѣ негово то тѣсно сродство съ *самскрътый* ѣзыкъ.

За древность тѣх же *Зандскаго* ѣзыка и за книги тѣ *Заратовы* учени тѣ

нѣсѣ юште ништо положительно доказали. А стари тѣ списатели говоріа-
шти за тѣхъ, отдавѣтъ имъ еднѣхъ твѣрдѣ отдалнѣхъ древность.

Ето нѣколко си отломки отъ тѣхъ.

— 'Αριστοτέλης δ' ἐν πρώτῳ περὶ φιλοσοφίας καὶ πρεσβυτέρους (τοὺς Μάγους)
φησὶν εἶναι τῶν Αἰγυπτίων καὶ δύο καὶ αὐτοὺς εἶναι ἀρχάς, ἀγαθὸν δαίμονα καὶ
κακὸν δαίμονα· καὶ τῷ μὲν ὄνομα εἶναι Ζεὺς καὶ 'Ορομάσδης, τῷ δὲ Αἰδῆς καὶ
'Αρεϊμάνιος. (Διογ. Λαέρτ.)—

—Аристотель же перво о маѣрословию говори, чи Маги тѣ сѣ по-
стари отъ Египтяны тѣ и тии вѣрвѣтъ въ двѣ начяла, добѣръ и зѣль духъ.
Едному же имя Иръж-мъздъ (Ζεὺς), а другу му Ариманъ=Ахаранъ (Αἰδῆς=пѣ-
кала грѣц.).

Забѣлѣнка. Сички тѣ стари грѣцки списатели, описаюшти божѣства та на
другы тѣ народы, полагаѣли сѣ свои тѣ за най-стары и за това сѣ тѣкували имяна та
на свои тѣ си, какъ то е видно тукъ чи и Аристотель казва καὶ τῷ μὲν ὄνομα εἶναι
Ζεὺς καὶ 'Ορομάσδης —Нѣ ако Аристотель бы зналъ чи нишно то Ζεὺς е зѣто отъ запад-
ско то *Deus*,*) зѣль духъ, не бы писалъ тѣй, т. е. да мысли чи Иръжмъздъ е тѣхный Ζεὺς!

Кату разгѣда чѣловѣкъ само то склонение: Ζεὺς имян. падеж., Διὸς род., Διὶ
датель. Δία вин., не му остава никакво смѣшѣне чи то е зѣто отъ Парсы тѣ, а кату
разгѣда друго едно склонение: Ζῆν им. Ζηνὸς род., Ζηνὶ дат. Ζῆνα, вин. вижда явно
пакъ персийское Цин=зѣль духъ. Рѣчь та θεὸς е сѣшто отъ Ζεὺς-θεὸς-θεός, а пѣ
какъ то маѣдрувѣтъ нѣкой си грѣцки маѣдреци θεὸς προέρχεται ἀπὸ τοῦ θεᾶσθαι τὰ πάντα!

За Зевса има най-много смѣшны и сплѣтены приказки отъ грѣцки тѣ стары пое-
ти и баснословцы, кои единъ другому противорѣчѣтъ. Едно же Мисенѣйско погрѣда-
ние казва, чи Зевса го възпитала въ дѣтство нѣкоја си нимфа (Горска Дива, Само-Дива)
имянемъ Не да; а отъ нейно то имя ся назвала и рѣка Не да! (Вишь Dictionaire My-
thologique universel, издаденъ par Th. Bernard 1854. Paris). Наши тѣ Българи пѣхѣтъ
въ Ладинъй празникъ (Лазаръ въ христіанскы календарь): „Ой Ла до, Ла до, момиче
младо! и: ой Недо, Недо, мамино чедо!, а знайно е чи Лада ся е славѣла отъ
Българи тѣ за богынькы любви и прѣдстатѣлкы брака. На каквѣхъ отдалнѣхъ древность ся от-
носытъ тѣй-зи българскы пѣсны! Прѣды да ся възпитае Ζεὺς отъ Недажъ Самодивѣхъ и да
ся състави грѣцкый Олимпъ!....

Берось, въ съчинение съхранено въ арменскы приводъ отъ Юсеба, въз-
помянува еднѣхъ Мидскѣхъ династѣй, основанѣхъ въ Бабылонъ отъ единъ царь на-
зиваемъ *Зороастръ*, много врѣмя прѣды Нива [Ninus]; той живѣлъ около
2233 прѣды Христѣа.

Ксанту [Xantus] отъ Лидиѣхъ [470 прѣды Христѣа], наведено отъ Дио-
гена Лаертыя, полага Зороастра пророка 600 год. прѣды Тройскый бой
[1800 год. прѣды Христѣа].

Аристотель и Евдоксъ, спорядъ Плиния [hist. nat. XXX, 1.] полагаѣли

*) На самскр. іазыкъ *dēva*, а на западскы *daēva*. Въ Брахманы тѣ рѣчь та *dēva* зна-
чи *dieu*=Богъ, а въ Парсы тѣ *daēva* значи *mauvais genie*=зѣль духъ.

Зороастра 6000 год. прѣды Платона; Ерминпъ го полагалъ 5000 год. прѣды Тройскій бой. (Diog. Laert, Proem.).

Плиний (hist. nat. XXX, 2.) говори чи Зороастръ живѣлъ много тышты години прѣды Мойсеа Еврейна, кой основалъ единъ другъ видъ отъ магии. —

Отъ сичкы тѣ тыя ся види каквѣ древность сѣ отдавали стари тѣ Зарату, кому ся приписувѣтъ зандски тѣ книги и въ кои то ся той споманува говораштъ съ Бога или ся зѣма и за самаго Ирѣ-мъзда, какъ то и выше споманѣхмы.

Забѣлѣшка. Ные видѣхме, въ изслѣдованне то за Сива Бога, чи огня ся е юште отъ тогава убожявалъ и то божество *Agni*, е стојало при Сива, въ наши тѣ же Кждены или Бжды вечяры видѣхме чи Българи тѣ вардѣтъ огня да не угаснѣ, и пр., това почитанне за огня ся види и въ Пелазгы тѣ, стары тѣ Българы или Словены, какъ то и въ Гръцы тѣ, кои сѣ го научили отъ Пелазгы тѣ, нѣ въ дѣтѣшны тѣ Гѣбры е съхранено и до сега да вѣрѣтъ божыи огонь неизгасненъ за всегда въ храмове тѣ си.

Дѣтѣшны тѣ учени подъ название то *Sabéisme* разумѣвѣтъ поклонение то на огня а най-паче на звѣзды тѣ. А вѣройсповѣданне то зандско учени тѣ назовавѣтъ дѣтѣсь *Mazdéisme*, или по-просто юште *Magisme*, отъ имя то Магы кое сѣ отдавали стари тѣ на попове тѣ того вѣройсповѣданья.

Основна та же мысль на Заратово то вѣройсповѣданне е вѣрванье то въ двѣ начяла, добро и зло, борба та между свѣтлость тѣ и мракове тѣ, борба коѣа трѣба да ся свѣрши съ разоренне то на мръкове тѣ. Тѣй-зи двѣ начяла сѣ уличестворени въ *Ormuzd* = Ирѣ-мъздъ, Богъ свѣтлости, добро то начяло, и въ *Ahriman* = А-харенъ, Богъ мрака, зло то начяло. Нѣ надъ тѣй-зи двѣ начяла има и едно высше отъ тѣхъ начяло, вѣчный *Zervané Akérené*, сздателъ Ирѣ-мъзда и Ахарана и проч.

Ные наведохме това кратко изложение за самскреты тѣ и зандскы тѣ книги и языцы, за да упознайме малко нѣшто наши тѣ Българы съ тѣхъ, а най-паче зашто то штѣмъ изслѣдова цѣлы рядове отъ зандскы тѣ книги, сравняюшти ги съ нашъ говоренъ и писменъ языкъ.

Въ книгѣ тѣ — *Commentaire sur le Yaçna*, — съчинение ученаго Евгения Бурнуфа, дѣ тълкува нѣколко си рядове отъ начяльны тѣ молитвы подъ наслова *Invocation* = възвание, въ II стрѣчкѣ чете:

Çtaômi Achém Vôhu.

А тълкува го: je célèbre l'Achém vôhu (trois fois.), рѣчь тѣ же *çtaômi* производи отъ коренакъ зандскѣ рѣчь: *çtu*, коѣа има съотвѣствующѣ си рѣчь на самскреты *stu*. За молитвѣ тѣ же *Achém Vôhu*, казва: est aussi nommée de deux premiers mots dont elle se compose. C'est le plus souvent de cette manière qu'elle est citée dans les livres de la liturgie, parce que les

Parses doivent la repeter de memoire. (приводъ) — *Ahēm Vōhu* е тжй названа, таа молитвѣ, отъ първы тѣ рѣчы отъ кои то ся съставя. По той-зи начинъ ся възпомянува най-често въ книги тѣ на службѣ тѣ; зашто то Парси тѣ ѣх чѣтѣтъ на-устѣ.—

Разіаснение на рѣчы тѣ. *ṣtaōmī*, какъ то видѣхме, тълкува ученый Бурнуфъ је *celebre*=славословѣ или је *loue*=хвалѣ. Нъ това тълкование е въ приносѣ тѣ си смѣсль; зашто то *ṣtu* заидско е наше то *чтж*, *чѣтж* (чту въ чърковный по новъ іазыкъ), а *ṣtaōmī* е старый крой на нашый глаголь *чтаіамъ* или *чѣтаіамъ*, какъ то го изговарѣтъ македонски тѣ Българи, кое въ първобытно то си значеніе е: *je lie*, французскы, *ἡμεῖς*, грѣцкы. А значеніе то: *je loue*=хвалѣ и *je celebre*=славословѣ, сѣ приносны значенія, кои исто има и наше то *чѣтаіамъ* или *чтаіамъ*, по-читаѣмъ, по-читаемъ, и пр., а кога то чѣте чловѣкъ Богу молитвы не прави друго освѣтъ да го хвали и славослови.

(CHAPITRE I. XIII.)

Nivaēdhayēmi, hankarayēmi, uzayērana, achaōnē, asahē (или *asahnē*) *rathvvē*.—

—Нивадхаѣми, ханкараіами, узаіарана, ашаонѣ, асахѣ (или асахне) ратвѣ.—

Тжй чѣте Г. Евгений Бурнуфъ таѣ молитвѣ и тълкува ѣ:

J'invoque, je célèbre Osiren (uzayērana la partie postérieure du jour), pur, maître du pureté.

—Възвавамъ, славѣ Озирапа (узарапа послѣднаіа часть дѣня, заходѣ слѣнца), чистаго, Господа чистоты.—

А *Anquetil Duperron* е тълкувалъ прѣды Евгения Бурнуфа тжй:

Je prie et j'invoque (le Gah) Oziren, saint, pur, grand.

—Молю и възвавамъ (Гаха) Озирапа, святаго, чистаго, великаго.—

А нѣ чѣтемъ таѣ молитвѣ, помоштиѣ българскаго іазыка, тжй:

Ны-вз-дхаіамы [ны-вз-дѣхаіамы], ха-на-караіамы, Узарапа, ача-он-іе, а-сахѣ, ратвѣ. Тълкуваме же: *Nous prions et nous invoquons Uzarana, Car il est incorruptible et maître puissant.*— разіаснено: *Нѣ* (чрѣзъ наше дыхание) молимъ и възаіамъ Бога узараюшѣаго свѣта [или чѣтемы утренняя молитвѣ], ачи [іако] онѣ іе нетлѣнный, [а-сѣхѣ или асѣхѣнѣ=не-сѣхѣашѣй] и Господѣ великій.

А ето на какво ся основавама:

Всѣкъ ученъ знай чи стари тѣ Ириани, (потомци прави коимъ сж Завди тѣ), сж славили Бога, уличетворяшти въ молитвы тѣ си Земѣ тж, Слънце то и Зорж тж, и въ поіавление то на Зорж тж ся сж молили всѣкъ частно и обшто въ събраныя та си, кои молитвы и до днѣсь сж съхранили тѣхни тѣ потомци, неизмѣнивши тѣ старо то си вѣройсповѣдание, да чѣтжтъ велегласно [да възважтъ] обшто въ храмове тѣ си, какъ то и ные днѣсь, хрістиани тѣ, чѣтемы и възвавама въ напы тѣ чърквы молитвы тѣ си обшто; што то *nivāedhaemi* = *nivandhaemi*, какъ то чѣте Г. Евгенъ Бурнуфъ, не трѣба да ся тълкува *je prie* = молю, въ единствено лице, нъ *мы-въ-дыхаіамы*, *ны-въ-дыхаіамы*, = *pour prions* = ные молимы въ множ. лиц.; понеже то е съставено отъ *мы* = ные Българ. [мы рускы], множ. бр. пѣргаго лица личного мѣстоймянна ась, и отъ прѣдлога *въ*, и глагала *дыхаѣ* [дыхаѣ въ чърковенъ нашъ іазыкъ] *ны-въ-дыхаіамы**) т. е. въздаіамы Богу молитвж чрѣзь наше дыхание.

А да ся зѣма *дыхание* то за чѣловѣка, то е обично и въ напы тѣ днѣшны чърковны молитвы, какъ то: *Всѣкое дыхание да хвалитъ Господа*; то сжшто изражение ся находи и въ персийскы книжевенъ іазыкъ. Въ съчине-ние то *Гюлистанъ* ся находи писано: *мезиди ниіамѣт хер небѣс фрумір вѣд*, кое ся тълкува буквално: мздж благодати [има] всѣко дыхание вжтрѣ си [въдѣхаемо и издѣхаемо] т. е. всѣкое дыхание колко то пжти изхожда и вхожда въ тѣло си, дѣжно е да слави Бога и отъ того добыштѣ въздаі-ание благодати его. —

Въ нашъ Българскы іазыкъ въ обштѣ ся сж съхранили слѣдныя окон-чяныя спряженныя глаголовъ: на ь или удвоенъ *ж*, на *ж=и*, на *ж*, на *аѣ*, *амъ*, *аіамъ* и *іамъ*. п. р. *жалъ*, *жалъ*, *жалъ*, *жалъ*, *жалаѣ*, *жаламъ*, *жаламъ*, и *жалаіамъ*; *каръ*, *каръ*, *каръ*, *караѣ*, *караіамъ*, *карамъ* и др. много; сжшто и въ еленскы мнимъ за първобытенъ іазыкъ ся вижджтъ: *моѣ*, *моѣ* и *моѣ* = *мыѣ*, *мыѣ*, *мыіамъ*; *воѣ*, *воѣ*, *воѣ* = *выѣ*, *выѣ*, *выіамъ*; *стаѣ*, *стаѣ*, *стаѣ* и *стаѣ* = *стаѣ*, *стаѣ*, *стаіамъ*; *жаѣ*, *жаѣ* и *жаѣ* = *жаѣ* (жавѣ и живѣ съ *в* прибавено), *жаіамъ*, и др. мл. А тѣй-зи почти и тѣмъ подобни спряженныя глаголовъ ся вижджтъ въ Занскы и въ Самскы іазыкъ.

*) *Джхаѣ* въ старость ся е чѣло: *дъи-хаѣ*, кое е съставено отъ *дъ-даѣ*, давамъ и прѣдлога *на* и *хаѣ*, глаголь, кой значи живѣѣ. На Българскы нъ *хаѣ* іоште ся употрѣблява въ значеніе то живѣѣ, какво привите, нъ-хайте ли т. е. жи-ви ли сте. А въ зандскы іазыкъ ся срѣшта рѣчь та *хаіатъ* = животъ. На Българ-скы казвамы *хаіатъ* и мѣсто то кое то оставиѣ прѣдъ кжшты тѣ си *le devant*, се покрыто отъ сѣрѣхъ тж, дѣ селци тѣ лѣтѣ вѣдѣтъ и спжтъ и обично тамо сѣдѣтъ най-много подъ сѣнкъ и на хлѣднѣ. Види ся чп тая рѣчь има исто то значеніе, какъ то и въ Зандскы іазыкъ; зашто то кога то чѣловѣкъ въ топлы тѣ времена сѣдди на *хаіата* си, да ся прохлади и въздѣхае = въ-дѣхае въ себе си чистъ и прохла-денъ въздухъ, выпетниѣ чп ухрабрѣва живота си.

Ако ли допустиме чи *nivādhaēmi*—*нивадхаѣми* е въ единствено лице, какъ то го тѣкуважъ вышепоманѣти тѣ любословци, и зѣмиме чястицѣ тѣхъ за равнѣ съ *a* отрицатѣльно, въ единственъ брой, ако тѣ и да е множ. бр. личнаго мѣстоймания, какъ то нѣ доказахме, тогава *nivādhaēmi* бы ся зѣло за *ia-вѣдхаѣмъ*. Нѣ первобытный видъ е се пакъ множественно, *ни вѣдхаѣми*, кое, можи ся прѣдположи, да е отъ послѣ достигло да ся зѣма за единствено, какъ то сѣхъ достигли и наши тѣ на *амъ* и грѣцки тѣ на *ѣи* спряжѣеми глаголи, кои, безъ никакво сѣмнѣние, сѣхъ были множественъ брой отъ първо, и послѣ достигли да ся зѣмжъ за единствено лице, какъ то сѣхъ достигли и отрицатѣлни тѣ чястици въ това значение, *ниѣ*, на *ни*, *ни*, *и*. Евгений Бурнувъ сравнѣва заидско *nivādhayēmi* съ самскритское *nivēdayāmi*, и казва: Dans *vaēdh-ayē-mi*, *vaēdh*, est le radical *vid*, c'est le sanscrit *vēd*. А за начялнѣхъ тѣхъ чястицѣхъ казва: *prefixe précédé*. Ные обаче нѣсѣхъ съгласявамы на това. Ако коренное *vid* заидско е самскритское *vēd*, кое значи *savoir*—знати, вѣдати, отъ дѣ *nivādhayēmi* да има значение то *j'invogue*—възважъ, какъ то го истый тѣлкува? То трѣба да значи—*ниѣ вѣдаѣми*, *имамы* вѣдание, знание, а *ниѣ вѣзѣѣми*, зашто то втора та. рѣчь *Haṅkaraṇyēmi*—*ха-на-караѣми*, значи, *j'invogue* или *nous invoquons*, какъ то шѣмъ нѣхъ разѣясни и разложи.

Haṅkaraṇyēmi, ные чѣтеме: *Ха-на-караѣми*; зашто тамъ рѣчь е съставена отъ пригласитѣлнѣхъ тѣхъ чястицѣхъ *ха*—хайдѣ и отъ прѣдлога *на* и глагола *караѣми*.

Разѣяснение. *Ха* е чястица слова коѣа ся находи въ нашъ говоренъ ѣзыкъ п. р. *ха* да идиме! и др., всѣкъ же види какво значение има таѣа чястица, сирѣчь приканитѣльно или свѣрзва едно понѣтие съ друго, на примѣръ, отъ тамо дѣ то сѣдимы, казвамы: *ха да идимы!* и по тому тѣа можи да ся зѣми и равно съ *и* болгар. *ѣт* франц. и *хаѣ* грѣц. и друг., кои съединяважъ едно или выше понѣтыя въ сѣстава слова. А *ха* ся находи и въ самскр. ѣзыкъ *на* се въ приканитѣльно значение.

На прѣдлогъ е познатъ што значи въ нашъ ѣзыкъ; той, какъ то и сички тѣ други прѣдлози, има тройно значение. Първо е *мѣстно* п. р. *на земѣж тѣхъ* т. е. отторѣ на земѣж тѣхъ; тукъ узначява *мѣсто то*; второ е *врѣмено*, п. р. *на Сурвакы, на Колѣда*, т. е. въ день Сурвакы, въ день Колѣда; тукъ узначява *врѣмѣ то*; трѣтьо е *начина* п. р. *ха да играѣмы на скачѣнѣе, на тѣчѣнѣе, на мѣтанѣе камака, на царѣ и господарѣ*, т. е. скочишкомъ или скокомъ, тычишкомъ или тычомъ; какъ то по нѣкогашъ сѣхъ играли царѣе то и господари тѣхъ надвараюшти ся и пр. Рѣчь та же *караѣми* е множ. лице, настояште врѣмѣ глагола *караѣж*, *караѣми*, кое ся е съхранило въ македонскы тѣхъ Българы. Коренное *кар* значи *je fais faire*—правѣж да прави п. р. *карамъ* коня да върви; *карамъ* одного челоуѣка да върви или да орѣ и друг.

Нъ освѣнь това значение *караѣ* има и друго значение въ нашъ ꙗзыкѣ кое е: *гълчѣж, говорѣж високо, выкамъ* и проч. п. р. *не ся карайте* казваме на чьловѣцы, кои ся сѣ свадили та гълчѣжть и выкѣжть; това исто значение, т. е. *высоко говорити*, има и въ вышепомянѣтанѣ заидскѣ молитвѣхъ рѣчь та *hanka-rauēti*=*ха-на-караіа*мы, та за това ѣхъ тълкуваме: *nous invoquons*=възываіамы или велегласно чѣтемы молитвѣхъ и проч.

Отъ той-чи же корень *кар* отъ кого произхождѣтъ множество рѣчи въ много ꙗзыцы, на самскытъ ꙗзыкѣ ся находитъ рѣчь та: *kāru*=кару, въ пѣснь-тѣ на Вѣды тѣ, и значи: *celui qui chante les louanges des dieux*=онъ-зи кой пѣе (възпѣва) похвалы тѣ боговъ; а буквално та рѣчь *кару* значи: *celui qui crie*=онъ-зи кой выка. Ныне сме увѣрени чи това тълкованіе на рѣчь тѣхъ *ха-на-карасмы* е само то истинно и необоримо.

Забѣлѣшка. Въ сичкы тѣ ꙗриѣанскы ꙗзыцы, какъ то ги дѣѣсь называвѣтъ учени тѣ, вмѣсту прѣжно то индоевропѣйскы, отъ той-зи корень *кар*, произхождѣтъ множество рѣчи въ кои ся находитъ значеніе то выкати. Въ рѣчь тѣхъ пѣмскѣхъ кирхъ, съ измѣненіе то на буквѣхъ тѣхъ *k* въ *ч*, и на *x* въ *к*, болгарское чѣрква, коренное е кир. Въ старогръцко то *κῆρυξ*=кликачъ, въ франц. *crier*, и въ други много, се ся вижда истое коренно. Забѣлѣжительно е чи и турское чар=выкай, се отъ него корень е съ промѣненіе то на *k* въ *ч*. На болгарскы освѣнь караѣ, въ това значеніе, имамы и рѣчь тѣхъ крещѣтъ=выкамъ, крѣсакъ=выкѣ, а въ рѣчь тѣхъ кликачъ=выкачъ се истинъ корень ся видѣ крикачъ, буква та *p* измѣнена на *л*, какъ то и въ рѣчь тѣхъ клепало, кое е крепало. А това измѣненіе е свойственно болгарскому ꙗзыку, какъ то и самскытому.

Uzavirana, ныне чѣтеме *уз-іарана*, узарана, зашто то таа рѣчь е съставена отъ прѣдлога *уз*, кой е равенъ съ прѣдлога *ут* или *отъ*, и кой е сѣшты на самскытъ и на нашъ ꙗзыкѣ; и отъ рѣчь тѣхъ *іара* или *ара*, коа значи на болгарскы *свѣтлостъ, свѣтлина*. На много мѣста въ Българіѣхъ казвѣтъ: *іара та* или *ара та истече* т. е. свѣтлина та ся поіави; а кога гори надалѣчь огонь и избыва свѣтлостъ, казвѣтъ: *іара голѣма ся видѣ* т. е. свѣтлина голѣма. Въ рѣчь тѣхъ же *Зара*, кату отдѣлимъ прѣдлога *за*, кой въ старость ся е писалъ *за-ара*, остава чистаіа рѣчь *ара* и ублагозвучено *іара*, што-то таа рѣчь *уз-арана* ил *узаіарана* остала е чиста въ болгарскы уста и до дѣѣсь тѣхъ какъ то ся вижда и въ молитвѣхъ тѣхъ *Иснѣж*. Народа болгарскы въ говору си въ общѣ казва *ут*, а нѣ *отъ*, какъ то е въ писменный ꙗзыкѣ, и *уз* вмѣсту писменное *из*, нѣ то не е тѣхъ общо какъ то *ут*. П. р. *ут дѣидиши*, и *узбрѣжъ, узбрѣдо* и др., окончаніе то же *и*, што ся додава на ꙗриѣанскы ꙗзыкѣ на множество рѣчи, какъ то и *та* и друг., тии сѣхъ свойственны сѣшты и болгарскому ꙗзыку. П. р. *вечаръ, вечерна* и *вечерня* ублагозвучено; *утро* или *ютро, утрѣна* или *утрѣня*; *зара, зарана* и съ прѣдлога *уз*, *уз-арана*; *добро, добрина* и *доброта*; *топло, топлина* и *топлота*; *свѣтло, свѣтлота* и *свѣтлина* и др. много, штото ныне тука можеме двойно да тълкуваме

таж рѣчь: или *Узарана*—Бога узарающаго свѣта, Ирж-мъзда, или *узарана*—утрѣннаѣ молитвѣ. А чи стари тѣ Ириани сѣ имали особыи молитвы за поавление то на *Зорж тж* то е познато, и ные ште наведѣме по-долу отломкы отъ тѣхъ.

Забѣлѣнка. Въ старогръцкыи іазыкъ рѣчь та ѿра има обшырны значенія т. е. тіа ся зѣма за сичкы тѣ врѣмена призь годишнѣ тж, какъ то и за чясове тѣ. Нъ ако ся отправи въпросъ камъ грѣцкы тѣ филолози елпнистѣ, зашто и какъ таіа рѣчь да има тѣя значенія? отговоръ имъ е: *ἁγία ἐστὶ πρότερος λέξις καὶ ἔχει τὴν αὐτὴν σημασίαν*—тіа е първобытна рѣчь и има такова значеніе.—Нъ кога то видѣхмѣ чи рѣчь та іара, въ нашъ іазыкъ, какъ то и въ запдскы, има значеніе то свѣтлость, тогава лесно разіаспѣвамы зашто рѣчь та ѿра, коіа е іста съ іара, има значеніе чясъ, година, лѣто и проч. Всѣкъ знай чи стари тѣ чясове тѣ сѣ упрѣдѣляли по свѣтлость тж на сѣнце то, какъ то и годишны чѣ времена. Това же разіаснено, истькувѣтъ ся и рѣчи тѣ ѿρμος—зрѣлъ, кое произвождѣтъ отъ ѿра и кое значіи усвѣтленъ и упеченъ отъ свѣтлость тж. Наше то зрѣлъ разложено става заіарѣлъ т. е. отъ іарж тж, свѣтлость тж (топлина та) достигнѣлъ въ сѣвършенство еднѣ плодъ, по тому ся разтѣкува и простогрѣцко то *ἄγουρον* или *ἄγορον*—неузариало, кое е сѣставено отъ α отриц. и *οορ* съ *Γ γ-οορ* *ἄ-γ-οορ-οο*.

Нашый болгарскы іазыкъ става ключъ за еленскы іазыкъ да открье множесво рѣчы непознаты отъ филолозы тѣ, зашто имѣтъ значенія та кое то сѣ имъ натрупали рѣчинкописатели тѣ.

Achaonē—ашаонѣ. Евгений Бурнуфъ казва чи *achaonē* е прилагательно произходіашто отъ сѣштествительнаѣ рѣчь *acha*, и окончание *van*, *achavan*—*acha-on*, какъ то самскрытое отъ *maghavan* става *magon*. Послѣ ся старай да сравни рѣчь тж *achaonē* съ грѣцкое *ἅγιος*, кожъ тѣлкува *saint*—святъ. Нъ ные не видиме никаквѣ близность и вѣроіатность въ това словопроизведение, само едны далѣчны догаткы. Грѣцка тж рѣчь *ἅγιος* кату й ся додаде изгубенѣ тж дигамъ *Γ* става *Γ-ἅγιος* съ гласа *γ*, *γ-ἅγιος*—госіосъ, дѣ виждаме нашѣ кореннѣ рѣчь, *гос* или *гост*, кое въ старость ся е зѣмало за почитаемъ *respectable*. “*ἅγιος* и въ грѣцкы іазыкъ въ първобытно значеніе *respectable*—почитаемъ значіи; а значеніе *saint*—святый е отдално, приносно.

Ные чѣтеме таж рѣчь *achaonē*—*ача-он-іе*—*ачи-он-іе* тѣлкуюшти: *car il est*—зашто то онъ *іе*. На нашъ говоренъ іазыкъ *ача* или *ачи* има и значеніе то *попече, зашто то, іако*.

Кога то си въобрази чѣловѣкъ прѣзь колко и прѣзь каквы рѣцѣ на приписатели тѣ сѣ минували тѣя рѣкописи, въ толковѣчно разтоіаніе, и какъ сѣ достигли днѣсь да ся чѣтѣтъ кату единъ мъртавъ іазыкъ, а отъ другѣ стрѣнѣ, кога то зѣми подъ видомъ недостаткѣ тж на европѣйско то асбуку, на кое то сѣ пишѣтъ тѣй-зи стари рѣчи отъ любословцы тѣ въ разложеныя та имъ, какъ то н. п. ускѣждность тж на нѣмогласны тѣ и полугласны тѣ, сѣставени тѣ двогласны или трыгласны, придыхательны тѣ буквы и други

млого, кату зѣми, казваме, чьловѣкъ сичкы тыя въ съображение си, лесно можн да ся убѣди, чн млого рѣчи ни ся прѣдставѣтъ отъ изслѣдователи тѣ съвѣмъ съ друго гласопрройзношение отъ истинно то имъ, а млого рѣчи ни ся прѣдставѣтъ кату едни и несложни, кои кату ся разложѣтъ и разглобѣтъ, виждѣтъ ся явно двѣ, тры или повѣчь. Такова нѣшто можн ся срѣшна твѣрдѣ члсто въ сравнение то болгарскаго языка съ самскрытаго и занскаго.

Asahē или *Asahnē*. Ные чѣтемы *Asaxx* или *Asaxn* съ *a* отрицательно и *saxx* или *suax*, кое значи не-сѣхняштый, не-тлѣнный и приносно: *чистый*, *святый*. Иста рѣчь съ *a* отрицательно има на самскрытъ языкъ: *асоха* = не-сѣхняштый.

Rathvaē, *Rathvōē* (ныѣ нѣмамы *th* = *θ*) чѣтемы *ramvōz*, отъ коренцаж рѣчь *ram*, коѣа въ пьрвобытно значенне с *высокъ*, *голъмъ*, приносно же *силенъ*; *ramz* = силнъ, гелѣмъ война, бои, ратьвѣ = силный, великий, высокый.

На болгарскый языкъ имаме ней подобнѣх другѣх рѣчь *ржмъ* или *румъ* высоко бьрдо (*баир* турекы). На занскы има и рѣчь *rathu* = *ramu*, коѣа *Ap-quetil Duperron* тѣлкува *grand* = великий, а въ самскрытскыи приводѣ на *Иснѣж* отъ *Neriosengh* — *Нериосангх*, тѣа сѣхшта рѣчь *rathvōē* — *ramvōz*, приведена и тѣлкувана е съ самскрытскаж рѣчь *gouru* = *гуру*, въ коѣж ся види явно нашаѣа рѣчь *гура* = высочина, какъ то си изговаря народъ *гура* вмѣсту писменное *гора*. Рѣчь убо *rathvōē* е нашеѣ *ramvōz* и значи великий, силный приносно и проч.

Въ нашъ болгарскыи языкъ не ся е увѣрдило произношенне то на придыхательны тѣ буквы *th*, *dh*, *gh*, кои прѣдставѣтъ намъ европѣйскыи тѣ учени индиѣанскыи, въ самскрыты тѣ и занскыи тѣ рѣчы, пишашти гы съ европѣйскыи новыи буквы; нѣ нашии тѣ нѣмогласныи или полугласныи *h*, удвоено то отъ него *hh* = *z*, сѣставени тѣ *hy*, *h* = *hn*, *ih* = *in*, *ah* = *en* *ih* = *ien*, съвокупени тѣ *ih*, *h* и друг. какъ то *ш*, *шт*, *ч*, *ц*, *ц*, а най паче съвѣкупени тѣ окончанья, по нѣколко си на еднѣх рѣчь, кои ся виждѣтъ странно нѣшто на европѣйскыи тѣ ученыи и имъ даѣтъ толкова затрудненья въ значенне то, не знаѣшти какъвъ граматическыи рядъ да имъ даѣтъ, тѣи сичкыи ся сѣх сѣхранили въ нашъ болгарскыи живѣ говоренѣи языкъ, какъ то ся виждѣтъ въ занскый, и той само можн да бѣди истинный ключъ занскаго языка. Занско то же асбуку, кое е писано отъ дѣсно на лѣво, кату ся пишши отъ лѣво на дѣсно, показва цѣлыи почти крон на старобългарско то асбуку, кому за пьрвы изобрѣтатель мечтаѣтъ Кирила!

Ные шѣмъ има приликъ да говориме о тому въ обырность съ примѣрыи и отъ два та языка.

И така занска та молитва отъ *Иснѣж*, коѣа то излага ученый Бурнуѣ (въ *commentaire Sur le Yasna*, chap. I. XIII.) е на нашъ чистѣ българскыи языкъ.

Ето и една отломка, какъ ся сѣх молили стари тѣ *Ириѣани* въ появленне то на *Зорѣж* тѣж:

—Дѣшти Неба, Зоро, вѣстани и донесѣ намъ богатства та и твое то богато избылие.

Свѣтла и великодушна богыня дойди съ твои тѣ съкровишта.

Свята та молитва часто е способствувала въ благополучно то установление чьловѣка; тѣа му е дала коние, кравы, всѣкаквы имоты. Зоро, нека твое то присѣтствие ввущи моуж тѣ молитвѣ, и проводи ми блаженство то на богаты тѣ.

Тѣа ся роди вѣкы, тѣа ште свѣти, там божествена Зора; тѣа гужда въ движение колѣа та, кои то на нейно то появление (дохожданье) ся движѣтъ по земѣ тѣ, какъ то кораби тѣ по море то, жаждушти за богатства

Забѣлѣшка. Тыя рядове извѣстѣють най-старо то занѣтие на Ирѣианы тѣ, кое е было орачѣство то. Знѣино е чи орачи тѣ въ появление то на Зорѣ тѣ почѣтъ да ся движѣтъ съ колѣа та и рѣа тѣа си да работѣтъ земѣ тѣ. А кораби тѣ што въ-спомѣнува и то ся относи въ най-отдалѣнаѣ древность, кога то юште мореплавание то не е было въ свѣршенство и кораби тѣ сѣ плавали само деньъ по крайбрѣжыята мор-скы и рѣчны, а вечирь сѣа гы вѣрзали на колове забиты отвѣтъ на сухо тѣа на котвы задръжавали, да гы не смѣтъва выленне те; въ появление то же на Зорѣ тѣ сѣа слѣд-вали пѣтишествыя тѣа си и проч.

—Зора тѣа, кату една добра майка сѣмѣйства, дойди да заштитишь мѣ-ра. Тѣа иди, възпираюшта бродение то злотворнаго ноштнаго духа и възбу-ждаюшта лѣтание то на птицы тѣ.

Зора тѣа възбуждава равно и прилѣжательнаго и сиромѣа чьловѣка; тѣа е неприѣтель на мѣрзѣа.

Цѣль свѣтъ ся поклонѣа прѣдъ ней . . .

Дѣшти Неба, Зоро, сѣаѣй (свѣти) съ твое то сладко свѣтканье.

(Rig-Vēda, Section I, lecture IV, hymne II).

Въ друго же славословие, въ кое ся вижда по-дѣлбоко чюство, Ирѣ-иѣа тѣа казѣтъ велегласно:

—Възвращаюшта слово то (говора) и молитвѣ тѣа, Зора тѣа распро-стрѣнѣва свѣтлы тѣа си цѣтѣове; тѣа отварѣ намъ днѣвны тѣа врата. Тѣа у-свѣтлѣва свѣта и ни открѣва богатства тѣа на природѣ тѣа . . . ,

Дѣшти Неба, ты ся лѣвѣвашь млада покрыта съ свѣтло було, цѣрица на сѣчкы тѣа земны съкровишта; Зоро, свѣти днѣсь благополучно за насѣ.

Слѣдуошта стѣпкы тѣа на минѣлы тѣа Зоры, ты си по-стара отъ бѣ-душты тѣа Зоры, отъ вѣчны тѣа Зоры. Дойди удюшевѣ сѣако што е живо Зоро!

Дойди уживи сѣако што е мѣртно.

(Тѣа же Section I, lecture VIII, hmn. I.)

Забѣлѣшка. Любознѣтельно е тукъ вѣрване то за злотворны тѣа ноштны духо-ве што видѣме въ тыя стары иѣрѣиѣанскы молитвы, кое ся е сѣхранило въ нашѣ народѣ и до днѣсь, коѣ вѣрва, чи тѣа зѣа духове или Зѣа ии, какъ то гы назова съ общто

иля, бродѣть пошты, и чи штомъ си зазори бѣгѣть вѣкы и нѣмѣть никаквѣ власть и силѣ, особито же кату почиѣть призоры да пѣѣть петли тѣ.

Его какъ ся изражыва за тѣхъ злы духове по-обшырно единѣ нуштипакъ (въ стѣпненіе то Рамаіанѣ), кой прѣды да пди да си усиокон на сынѣ, приказва ученикѣмъ си слѣдныя:

— Дървета та сѣ недвижни, четероноги тѣ и хвъркувати тѣ почивѣть; поштин-тѣ тѣмноти покрывѣть сичкы тѣ небѣсны простріанства. Сичка та небесна твърдина ся види кату поруменена съ единѣ тѣнакъ прахъ отъ сандалово дърво; злати звѣзди проходници и съзвѣзды та Зодиѣака държѣть ѣ, да қажимъ тѣй, пригърнатѣ.

Ноштна та звѣзда (Луна та) истича за да разлѣе съ лучезарны тѣ си свѣтлыны радость тѣ на земѣ тѣ, задухнѣлѣ, и иа една минута, подѣ западенѣ тѣ топлинѣ на деня. Сега е часа кога то ся вижда да ся скыѣть дързостно сичкы тѣ сѣш-тесѣва кон то бродѣть въ нѣдра та на пошты тѣ; стада отъ Иіаксхы, отъ Раксхасы и отъ другы духове (дѣмони), кон то ся хранѣть отъ пыть (мѣсо тѣла).—

Кату сравниме вѣрваныя та што ся сѣ съхранили и до днѣсь въ Българы тѣ, въ простонарооне то въ общѣ, чи сичкы тѣ зли духове пошты бродѣть и боравѣть, до дѣ ся зазори, какъ то Вѣштици и Вѣштирици, Само-Диви, Кракинчовци и Върколаци и друг., конхъ съ общо имя называѣть Бродници, и чи тини ушь смукали чловѣкѣ кровь и пѣкон си сѣ хранили съ чловѣчы мѣсо, кату ги сравнимы, казваме, съ описаны тѣ въ самскрытскы тѣ и заидскы тѣ кингы, не ни остава никакво си съмнѣние, чи Българи тѣ сѣ принесли тыя си вѣрваныя въ приселение то си отъ Хиндистанѣ въ днѣшны тѣ си жилишта.

А кату убърниме внимание то си на старинѣ тѣ на тыя самскрытскы и заидскы кингы, въ кон то виждаме тыя вѣрваныя тѣй исто описаны какъ то ги слушае днѣсь отъ наши тѣ старцы и бабы, кон то ги іоште вѣрвѣть, и чюемы и много имѣа съхранены сѣшты, какъ то и множество обряды и обичаи, кату убърниме, казваме, внимание-то си врѣху тѣхъ точкѣ, какво пошѣтне трѣба да зѣиме за наше то приселение отъ Хиндистана въ Европѣ т. е. за повѣрѣменность тѣ му когы е то станѣло, и за умно то развѣтне въ кое ся сѣ находили наши тѣ Българи, кога то сѣ дошли, въ тѣхъ отдалны вѣкове, въ Европѣ?...

Ные въ подобно мѣсто штѣмъ говори и о тому.

(CHAPITRE I. XIV.)

Nivâedhayemi hankarayemi fradât virai dagyumaitcha achaône asahê rathvvê.

Евгеній Бурнуѣ тѣй чѣте тѣхъ стрѣчкѣ; а тѣлкува ѣ:

J'invoque, je célèbre celui qui multiplie les hommes et qui protège les provinces, pur, maître de pureté.— Възваіамъ и славіѣ умложѣющаго чѣловѣ-цы тѣ и зашѣштѣющаго обѣсты тѣ, чистаго, господа чистоты.—

A Г. Anquetil тѣлкува :

Je le prie et l'invoque (lui) qui multiplie dans les provinces les êtres animés, (et qui est) saint, pur et grand.— Молиѣ го и възваіамъ го (оного-зи)

кой то умножаява живущты тѣ, въ облысты тѣ (и кой то е) святъ, чистъ и великъ. —

Въ по-прѣдизложенѣ тѣ стрѣчѣ разложихме и разтълкувахме въ обшърность исты тѣ рѣчы кои то ся виждѣть и въ таѣ, освѣнь тры тѣ слѣдны: *fradať virai dagyumaitcha*, кои то имаме да сравниме тукъ съ нашъ іазыкъ.

Fradať virai = *фрадац-вирай* е съставено отъ двѣ рѣчы. *фрадац* и *вирай*. Първаѣа же е съставена отъ *фра* кое е равно съ наше то *пра* и съ самскрyto то *pra* и кое значи *прѣ*, какъ то въ рѣчь тѣ *пра-отцъ*, *пра-дѣдъ* и друг. а *дац* е отъ глагола *да* = дати, и цѣла рѣчь значи *прадац* = дающыи отъ давно, и приносно създатель, прилагатълно отдаваемо Богу. А *вирай* е равно съ наше то движящтыи ся, живѣѣащтыи.

Ные имамы въ нашъ іазыкъ глаголь *вврѣж* = движѣ ся бързо, какъ то и вврѣшь или вврѣежъ, кому коренное е *вр* или *вир*. Освѣнь това ные имамы таѣкъ иста рѣчь и въ друго значение, какъ то *вирѣ вода*, *на-вирена вода*, т. е. събрана много вода на едно мѣсто, послѣ имаме *на-вирено* = надуто, голѣмо, и приносно *силно*.

На самскрѣтъ іазыкъ *vira* е равно съ *héros* = юнакъ, и *vira* значи іоште *être fort* = *быти силенъ*; *virya* = *force et semence* = сила и сѣмя.

Ные тълкуваме, по нашему мнѣнію, такъ: *Nous prions et nous invoquons le créateur des êtres animés et intelligents car il est incorruptible et maître puissant.* = Молимы и възваѣамы. създателя на живущты тѣ и мыслящты тѣ сщшества, зашто то онъ е нетлѣнный и Господъ великый. — Зашто то рѣчь тѣ *dagyumaitcha* ѣмъ зѣмамы за съставенѣ отъ *dag* = даж и отъ *yumaitcha* — *юмайишта* (умъ имѣющта), *даж* зѣмаме за наше то *даже* въ значение то на *и* съединитълно.

Нѣ можи нѣкой си да противоположи: а какъ ся съобразѣавѣть тукъ граматичьскы тѣ формы? Ные о тоту за сега ништо и не говориме, понеже на граматичьскы тѣ съображенѣа кои то е направилъ Г. Евгений Бурнуфъ врѣху зандекны іазыкъ, не даваме цѣло повѣреніе и основаніе. Граматичьскы тѣ формы зандекаго іазыка само тогава могѣть ся изслѣдова и упрѣдѣли въ точность кога то ся сравни той іазыкъ въ обшърность съ говореныи българскы іазыкъ, кое то тукъ не можиме за сега испълни.

(CHAPITRE I. XI.)

Nivâedhayêmi hankarayêmi bërëzatô ahurahe nafëdhrô (nafedrô) apâm apaçtcha mazdô datayâo. —

J'invoque, je célèbre le haut, le divin sommet, source des eaux, et l'eau donnée par Mazda. —

Тѣй тълкува Г. Евгении Бурнуфъ . . .

А ные тълкуваме: nous prions et nous invoquons l'Être suprême qui nous donne les sources des eaux en abondance etc. — Молимы и възваіамы Вышнѣйшее сѣшество кое ни дава источницы тѣ на воды тѣ въ избыліе и проч.

Разясненіе. Тукъ имамы да разложимъ и сравнимъ рѣчь тѣ *bērēzātō* съ нашъ языкъ. Тѣа рѣчь ся срѣшта чѣсто въ Занд-Авѣста послѣдована съ *gairi, bērēzati gairi*, кое значи брѣговити гори = *des montagnes élevées*. Рѣчѣта же *bērēzat* съотвѣтствува съ самскритское *vīṛhat*, кое е наше *вѣрхатъ* и кому коренное е *vīṛh*, кое тълкуваѣтъ *croître*.

На нашъ языкъ имамы рѣчь *бръгъ*, отъ кое става прилагателное *бръгатъ* и брѣговитъ (по други крой), а *бръгатъ* ся изговаря и *бръжатъ* и *бръзатъ*, зашто то въ нашъ языкъ буква та *г* ся измѣнува на *ж* и на *з* и обратно; какъ то *богъ* имян. *боже* зватьлн. *бози* множ. имян. Ные казваме *крябръжие* и *бръзна*, кое е се отъ той-зи корень *бръг*, и *бръзовито мѣсто*. А окончание то на *атъ*, въ *bērēzat*, какъ то и въ *vīṛhat*, е исто и въ нашъ българскы языкъ, какъ то го видиме и въ зандскы и самскритъ языкъ въ произведение то на тѣя прилагателны, отъ *bērēz-bērēzat*, а отъ *vīṛh* — *vīṛhat* — *вѣрхъ-вѣрхатъ* и вѣрховитъ. Ные видиме въ тѣя двѣ рѣчи, какъ то видѣхме въ рѣчи тѣ *рату*, рату и *гоури*, гуру, чи нашъ българскы языкъ съхранилъ твѣрдѣ много рѣчи съ исто то окончание и съ исто то произведение на прилагателны тѣ рѣчи и други, какъ то самскритъ и зандскы языкъ и то доказва едно удивително единство нашего языка съ тѣхъ! Тукъ ни ся дава поводъ да наведемъ единъ примѣръ и вѣрху индо-европѣйскы тѣ языцы, т. е. да докажемъ чи нѣкои си рѣчи ги обѣма сичкы нашъ языкъ.

Нека зѣмиме за примѣръ рѣчь тѣ *глава*. За да узнаиме што значи тѣа рѣчь въ пѣрвобытность трѣба да ѣх разложемъ до коренны й слогъ, кой то е *гла*, а *ва* е окончание то; нѣ то ся е произносило *гга* или *гга* въ старость, какъ то и до сега произносиѣтъ нѣкои си отъ Българи тѣ *ггава* вмѣсту пишеное *глава*. Кату измѣниме же въ слога *гга* или *гга* буквѣ тѣ *л* на *р*, по свойство то языка си, какъ то видѣхме въ рѣчь *крикъ* и *кликъ* (*выкъ*) и въ др., нахождамы коренны слогъ *ггъ*, кой равенъ съ *гур*, *гура*, или *вѣрхъ*, узнаваме тутакъ си што значи *глава* въ пѣрвобытность т. е. извышенѣж чѣсть или вѣрхъ тѣла. А кату разложиме рѣчь тѣ *уггъ* или *жггъ* = *гг-ггъ* и отведемы прѣдлога *у* или *ж*, находимъ сѣштыи корень *ггъ*, кой значи тоже въ рѣчь тѣ *ж-ггъ* издаденое мѣсто или вѣрхъ *ж-ггъ*. Това е пѣрвобытно то истинно значение на рѣчь тѣ *глава*. Нека сега сравниме таѣх рѣчь и въ други нѣколко си языцы и да видиме какво значение има тѣа въ тѣхъ языцы т. е.

имѣть ли тии языцы произведение то ѿ. На латинскы языкъ глава ся казва *caput* коей корень е *cap* и нѣма никакво произведение. какъ то видѣхмъ за наше *глава*. Нѣ кату потърсимъ въ нашъ языкъ, по сходству словопроизведения, нахождаме ней съотвѣствующа коренна рѣчь *кунъ*, коѿа значи: *извышено нѣшто, оврагъ*. На елинскы языкъ глава ся казва *κεφαλή*, и коренны слогъ е *κεφ*, коѿа съ изменение то на буквѣ тѣ *φ* на *π*, става *κεπ* (знайное чи на грѣкы языкъ *с* въ многы рѣчы ся мѣнува на *π*), кое не е друго освѣнь коренное *сар*, *кунъ*. На вѣмскы языкъ *глава* е *corps*—*конф*, дѣ видимъ истое коренно *сар*, *сор*, *кунъ*. На французкы *глава* е *tête*—*тетъ*, и Французитѣ не можѣтъ произведи таж рѣчь отъ свои си языкъ. Нѣ кога то сравнимъ бѣлгарскаж рѣчь *тетю* или *тата*, отьцъ, башта, видиме чи излиза явно приносно то значение на *tête* отъ *тет-ю*, глава семейства. Любопытно е чи и турское *кафа*—глава е едно и исто съ елинское *κεφαλή*; а *башъ*—глава тур. е едно съ нашаж рѣчь *башта*, кому въ коренный слогъ *ба* ся види съштествительныи глаголъ *ба*—*бы-ти* и изхожда приносно то значение на *башъ* глава, и *башта*—тетю, и проч. На самскрѣтъ языкъ има съставена рѣчь *triviras*—тры-главъ; Ные имаме въ языка си *сыръ* въ значение глава: *единъ сыръ восакъ*. На персийскы *сер*, значи глава, отъ дѣ и рѣчь та *сердаръ*—главатаръ. На французкы има рѣчь *sire*—*сыръ*, кое ся зѣма за господарь, глава народа, и тѿа рѣчь ся е отдавала въ старость на оныя кои съ были възнаграждены съ нѣкаквы си приимѣшества (привилегии). На инглешы истаж рѣчь *sir* ся находи въ значение то на *господинъ*, т. е. извышенъ нѣшто си повѣчь отъ простонародие то съ пѣкои си приимѣшество. Ные имаме юште еднаж ней подобна рѣчь *цыр* или *цырый*, надутъ, извышено на тѣло то утекло нѣшто. А тѿа коренна рѣчь *цыр* е се *сыр*, буква та *с* измѣнена въ *ц* отъ кое можиме произведи нашаж тѣ рѣчь *царъ*—извышенъ, глава, господарь народа, а нѣ какъ то съ мѣдрували нѣкои чи чи отъ *Cesar* станѣло *царъ*!...

Понеже говорихмъ за рѣчь тѣ *sir*, коѿа ся находи въ голѣмо употребленіе въ Инглешкый языкъ, нека видиме какъ ѿ производи ученый языкъспытатель Г. Max Müller въ свое то си съчинение — *La science du langage*— какъ то и рѣчь тѿа *madam*:

— *Sir* et *madam* sont des mots normands, et ils n'ont pu être imposés aux Anglo-Saxons de la Grande-Bretagne que par des conquérants normands. Mais ce n'est pas tout: ces Normands ou Northmans parlaient dans l'origine un dialecte teutonique étroitement apparenté à l'anglo-saxon, et dans ce dialecte les mots *sir* et *madam* n'auraient jamais pu prendre naissance. Nous arrivons alors à cette conclusion qu'avant la conquête normande, les Northmans teutons ont dû faire dans une des anciennes province de l'empire romain un séjour assez long pour oublier leur propre langue et adopter celle de cette province.

Nous pouvons maintenant rattacher le normand *madam* au français *madame* ou nous reconnaissons une corruption du latin *mea domina*. *Domina* a donné *domna*, *donna* et *dame*, et ce même mot *dame* a aussi été employé au masculin, dans le sens de seigneur, comme corruption de *domino*, *domno* et *donno*. Celui qui anciennement tenait des terres d'un évêché, à condition de défendre le temporel de l'évêque, et de commander ses troupes, était appelé *vidame* comme le vidame de Chartres, etc. L'interjection *dame!* signifie simplement *seigneur!* Dame-Diex, cette exclamation si fréquente dans le vieux français, est Seigneur-Dieu! De *domina* on tira le dérivé *dominicella* d'où nous viennent le français *demoiselle* et l'anglais *damsel*. Plus tard on substitua au nom masculin *dame*, forme altérée de *domino*, le latin *senior*, qui était une traduction du mot germanique *elder*, plus âgé. *Elder* était un titre d'honneur et nous le retrouvons encore dans *alderman* et dans l'anglais *earl* (le nordique jarl), qui est un comparatif analogue à l'anglo-saxon *ealdor*. Le titre de *senior*, qui signifiait originellement plus âgé, n'était donné que rarement aux dames. *Senior* se changea en *seigneur*, seigneur en *sieur*, d'où l'on tira ensuite sir. (Sixième leçon. pag. 242—243).—

Отъ сѣчки тѣ тыя, видиме чи Г. Мах Müller производи рѣчь та *sir* = сиръ, отъ латинское *senior* = *сеньоръ*, кое въ първобытность значило le plus âgé = по-старого, нъ, по нашему мнѣнню, тѣй-зи сѣ съвѣмъ неосновни догадки. Зашто то тажъ истъ рѣчь въ значение то *глава* и *главатаръ*, въ кое то ся зѣма и днѣсь въ новолатинскы тѣ іазыцы, къ видѣхмъ въ самскрѣтъ, въ нашъ българскы, какъ то и въ персийскы іазыкѣ, и първобытность та ѿ не подпада въ съмнѣнне; а знаймо е чи многосложны тѣ рѣчи ся сѣ съставили отъ коренны тѣ малосложны, какъ то и самъ Г. Мах Müller това мнѣние има въ вышепомянутое си съчиненне и това изискава т. е. да доди до първобытнѣ тѣ основѣ отъ коуж то ся сѣ съставили іаріански тѣ іазыцы.

Ные нѣсме съгласни никакъ и съ произведение то кое то прави господство му на рѣчь та *dame* = *дамъ*, отъ *domina*, кою казва ся зѣмала въ мъшкый родъ dans le sens de seigneur = въ значение то господина, а *domno* ушь чи было comme corruption de *domino* = изкривено отъ *домино*. И ето наши тѣ рѣчи врьху това: *Домъ* на българскы іазыкѣ значи *зданіе*, *кжита*, отъ *домъ* же става прилагателное *домнъ* или *домнъ* съкратено, какъ то *умъ* става *умнъ* и съкратено *умнъ*. Ные имамы рѣчи: *за-домнъ*, *домашнъ* и проч. Въ мъшкы родъ имаме *домнъ*, въ жен. *домна* и въ срѣдны *домно*.

Никой не можи отказа чи първи тѣ чьловѣци сѣ живѣли по планины тѣ, горы тѣ, лѣсишта та и пештеры тѣ, и чи пѣсѣ имали ни кжштѣа, ни села, ни градишта, прѣды да съставѣтъ първо-образованы тѣ общества. Живы примѣры на това имаме въ дивы тѣ іоште сжштествуюшты племена, и

никой отъ двѣшны тѣ образованы народы не можи отказа чи и негово то първобытно положение жития му е было такова. Кой то же е успѣлъ да направи хыжѣ, кѣштиѣ или по-отлично зданіе, въ тѣхъ най-стары времена, разумѣва ся чи той е привлекалъ внимание то на другы тѣ, кои то іюште нѣсѣхъ имали такова нѣшто, какъ то и двѣсь іюште привлекають внимание то по-хубави тѣ кѣшти, а най-паче великолѣпни тѣ палаты, на оныя кои то нѣмѣють подобны, и наричѣють притяжатели тѣ имѣ *господары*, тѣй и въ старость кой то е ималъ *домъ* былъ е *домнъ*, задомень, т. е. *господаръ съ сродства*, а нѣ скытающыи ся бездомень и незначительнѣ.

Освѣнь това първобытно значеніе на рѣчь тѣ *домнъ* (прилаг. отъ *домъ*) добила и значеніе то *достоенъ*, почитаемъ; зашто то кой то е ималъ *домъ*, въ тѣхъ времена, а други тѣ нѣмали іюште, или ако сѣхъ имали были сѣхъ назкы хыжы и дупкы ископани въ земѣ тѣхъ (борден). дѣйствительно чи той, сравнительно съ другы тѣ, е былъ достоенъ чловѣкъ и прывлечиль е почестъ тѣхъ на себѣ си отъ стрѣны имѣ. Въ влашкый языкъ ся е съхранила рѣчь та *домнъ*, *домну* и *домна*, въ значеніе то господинѣ и госпожа, какъ то и *доминиа та*—господство ти; а рѣчь та *домне* съхранили въ значеніе то *достоенъ*, коуж е иста съ *домнъ*, и коа нѣкои си филолози иштѣть да произведѣть отъ французкѣхъ рѣчь *digne* (достоенъ); нѣ, кату отдадемъ старо то произношеніе и на таѣхъ французкѣхъ рѣчь *digne* и ѣхъ произнесемъ *дигнъ*, виждаме нашаѣхъ болгарскѣхъ рѣчь *дигнъ*, дигнать, по-дигнать, т. е. възвышенъ на нѣкой си чинѣ и отличенъ отъ другы тѣ въ достоенство. Кореннаа же рѣчь *дигъ* ся съхранила на французскы языкъ *digue*, коуж тѣкувѣть *barrière*—визвышено нѣшто и коа съотвѣтствува съ турское *dag*—высочина, гора, и коа рѣчь *dag* ся находи и въ самскрый языкъ, *Belour-dag*—бѣла, свѣтла гора.

Тукъ можиме да изслѣдоваме и грѣчка та рѣчь *Ὀσπῆτιον*, коей кату ся додаде изгубеный гласъ на *Ф. γα*, става *Ф-οσπῆτιον*—*γοςπῆτιον*, дѣ видиме болгарскѣхъ рѣчь *г-оспот*, какъ то произноси нашый народъ, вмѣсту писменное *господ*, коа съотвѣтствува съ *домнъ*. А на еленскѣхъ рѣчь *οἶκος* кату додадемъ изгубеный гласъ на *Ф. γα*, става *Ф-οικος*—*γοικος*, а кату измѣниме *κ* на *ч* или *ж* става *хыж-осъ* наше *хыжа*, колиба. Французкаа рѣчь *ospitalier* (гостоприѣмливъ), кату ѣ ся даде изъ начяла гласа *г* ставо *госпиталиеръ* дѣ видиме пакъ нашаѣхъ рѣчь *господ-инъ*, домнѣ т. е. домакынѣ, имѣюшть домъ, кѣштиѣ и даюшть приѣжиште гостѣмъ. (Сравн. и рѣчь тѣхъ *habiter* съ нашаѣхъ *обитавати*!).

Значеніе то *дома* вмѣсту господина ся види и въ турскѣхъ мнимѣхъ рѣчь *оджагъ*, коа е нашаа *ожегъ*, ожегаемое, угоряемое мѣсто отъ огня, *огниште*. Турци тѣ казвѣють *оджакъ сахиби*, господинѣ, домнѣ; нѣкои си селци Българи имѣють въ дворе тѣхъ си особнѣхъ стаѣхъ коуж наричѣють *дамъ* и

тамо приѣмѣть гости, коѣа рѣчь и Турци тѣ сѣ освоили и казвѣтъ *дамъ*, нѣ тѣа е наѣа по-стара рѣчь отъ *домъ*.

Кога то разложиме рѣчь тѣ *домъ* или *дамъ* съ ключа болгарскаго ѣзыка, находиме въ коренный слогъ *да* кое е глагола *дати*. находиме лично то мѣстоймянне *МА*=*мен* и кога буквально значи *дадено мѣн*, т. е. мое прѣтяжанне, *домъ* или *дамъ*.

Нека сега всѣкъ здравомыслящѣ чловѣкъ разсѣди и рѣши, ако отъ латинское *mea domina* е станѣло *domna*, *donna* и *dame*, какъ то иска да кажи Г. Max Müller. По право бы было господство му да кажи чи отъ латинское *domus*, кое е *домъ* съ прибавено то окончание на *us* и тогава господство му бы былъ по крайнѣ мѣрѣ слѣдственъ съ мысли тѣ кои то иска да потвърди въ вышерѣчно то си съчинение!

Отъ това кратко сравненне всѣкъ безпрѣстрастенъ ѣзыкойспытатель можѣ да разсѣди: какво съкровиште има въ себе си българскѣи нашъ до сега прѣзираемъ ѣзыкъ!

Рѣчь та *носъ* на българскѣи можѣ ѣ си узна първобытно то значение, кату ся сравни съ глаголъ *носи*, *из-носи*, *носъ*, значи из-несено, издадено на навѣнъ нѣшто. И дѣйствительно *носа* не е друго нѣшто освѣнъ една издадена на навѣнъ отъ лице то чловѣка или животнихъ чѣстица тѣла. *Носъ* ся казва ѣоште и едно издадено мѣсто отъ земѣ тѣ въ водѣ и проч. На сѣчки тѣ почти европѣйскѣи старѣи и новѣи ѣзыцы, освѣнъ елинскаго, *носъ* ся казва се *носъ*, латин. *nasus*, франц. *nez*—*несъ*=носъ, на инглѣшкѣи *nose*=носъ и проч. На елипскѣи *ῥῖν* (*ῥις*) *ῥιμός*=*ринъ*, а на простогрыцкѣи *ῥῖν*=*ринъ*. Ако ся отпраѣи въпросъ на елинскѣи тѣ словопрѣизводцы, какво значение имѣтъ тѣя рѣчи? отговоръ имъ *ῥιμός*=*прѣвѣитѣи рѣчи*, и друго ништо! Нѣ кату сравниме нашѣи глаголъ *ринъ*, *из-ринѣ*=*из-носи* на вѣнъ, видимъ чи *ῥῖν*=*ринъ*, значи из-рынато, из-несено на вѣнъ нѣшто, *носъ*. Тѣи исто кату сравниме и глагола *мытъ*, *из-мытъ*, виждеме чи *ῥῖν*=*мытъ*, значи из-мытено, из-несено на вѣнъ нѣшто *носъ*.

Eugène Burnouf=Евгений Бурнуфъ въ свое то си драгоцѣнно съчинение: *Commentaire sur le Yasna* etc. Упрѣдѣляющѣ въ кратѣкъ заидскаго ѣзыка говори:

1° Radicaux zends qui appartiennent à peu près exclusivement au langage des Védas ou au plus ancien sanscrit, tres-rares dans les langues grecque et latine, plus communs dans les langues germaniques.

2° Radicaux zends qui ne se trouvent pas dans le sanscrit classique, mais qui, étant mentionnés dans les listes de racines, ont certainement appartenu à la langue, et vraisemblablement à son état le plus ancien; cette classe nombreuse est rare dans les idiomes savants de l'Europe.

3° Radicaux zends qui appartiennent à tous les âges de la langue sanscrite, communs aux langues grecque, latine, germanique, slave et celtique; cette classe est la plus nombreuse de toute, on peut dire qu'elle forme le fond commun de toutes ces langues.

4° Enfin, radicaux zends que je n'ai pu ramener à aucun radical connu de ces diverses langues, mais que j'ai presque toujours retrouvés, plus ou moins altérés, dans le dictionnaire persan.

1. Коренни зандски рѣчи, кои принадлежатъ почти исключительно языку на кога сѣ писани *Вьди тѣ* или най-старому самскриту, твърдѣ рядки въ гръцкы и латинскы языкъ, а по-обшти въ германскы тѣ языцы.

2. Коренни зандски, кои не сѣ нахождатъ въ класичьскыи самскритъ, нѣ кои, спомянати въ исчисление то коренныхъ рѣчей, были сѣ извѣстно въ языку, и вѣроіатно въ най-старо то му състоіание; той-зи многобройны разрядъ рѣчей е рядкъ въ учебны тѣ европѣйскы языцы.

3. Коренни зандски, кои принадлежатъ въ сичкы възрасти самскритаго языка, обшти языкамъ, гръцкому, латинскому, германскому, славіанскому и кельтскому; той-зи разрядъ рѣчей е най-многоброенъ отъ всѣхъ, можи сѣ каза чи той съставѣ обштанъ основъ всѣхъ языковъ.

4. Най-послѣ, коренни зандски, коихъ не можахъ да отнесѣ ни одному коренному познату на тѣя различны языцы, нѣ всегда почти ги наидохъ, малко или много приубърнати, въ персийскыи рѣчникъ.

Отъ това кратко обзорѣние всѣкъ види, какъ важность има арианскы (зандскы) языкъ. Ученый Евгений Бурнуфъ говори, какъ то е видно, чи *славіанскый* языкъ има обшто нѣшто си съ арианскому само въ оныя коренны рѣчи, въ кои то имѣтъ и сички други помянати отъ него языцы; а за българскы нашъ языкъ ништо сѣ не говори, въ кого нѣе видиме противное. Нѣ това не е чудно запито то Евгений Бурнуфъ не е можѣлъ да има точно знание славіанскаго въ обштѣ языка, а чѣстно българскаго; зашто то и сами тѣ Славіани учени съвсѣмъ друго сѣ писали о българскому языку, безъ да сѣ упрѣдѣлили славіанскаго, нѣ единъ е мѣдрувалъ тѣй а други онѣй! Нѣе видиме чи въ българскы днѣсь говоренъ языкъ, въ обштѣ отъ нѣсѣштыхъ народное имя *Блгари*, *Българи* и *Булгари*, нахождѣтъ сѣ много отъ оныя рядкы рѣчи, кои принадлежатъ, спорядъ Г. Бурнуфа, языку *Вьди* и не сѣ нахождѣтъ ни въ гръцкы, ни въ латинскы языкъ. И оныя іоште коренни рѣчи, коихъ Евгений Бурнуфъ находи чи принадлежатъ най-старому състоіанию языка, а не ги находи въ ни единъ европѣйскы языкъ, отъ тѣхъ же много сѣ нахождѣтъ въ нашъ българскы говоренъ языкъ. А онѣй-зи рѣчи, коихъ не е можѣлъ да отнесе ни одному отъ спомянѣтыхъ языковъ, нѣ находилъ

гы въ персийскы рѣчникъ, малко или много приубърнѣти, то и отъ тѣхъ много ся нахождѣтъ въ нашъ языкъ цѣли и нейскривени съ малкѣ само разликѣ гласопрѣизношенія.

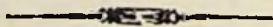
Истини ученъ мѣжъ Г. Бурнуфъ въ упрѣдѣленіе то прѣизношенія на западскы тѣ буквы, по Анкветилу и по другимъ, кое никакъ не е рѣшено въ точность, казва: *Peut-être que la decouverte de quelque nouveau dialecte appartenant à cette famille de langues viendra quelque jour les éclairer.* — Нѣгли отрытне то нѣкого си новаго нарѣчія (диалекта), принадлежашто на тѣхъ фамилиѣ языковъ ште доди единъ день да ги разіасни. —

Това ново нарѣчіе ирианскаго языка, кое ученый Бурнуфъ ся е надѣилъ да ся открие, ные мыслиме, подиръ толкова живы доказательства што наведохме до сега и кои шѣтъ ся показа ученому свѣту въ слѣдуюшты тѣ изслѣдованія, мыслиме, казваме, чи е нашъ болгарскы языкъ, кой е нѣшто си по-вечъ отъ нарѣчіе на тѣхъ фамилиѣ.

А, спорядъ Юр. Венелина, Шлецеръ е казалъ, (прѣды 50 год.) твърдѣ разумно: чи когы то ся изслѣдова болгарскый говоренъ языкъ съ разлжителинъ разборъ, ште ся разіасни и цѣла европѣйска повѣстность.

Види ся чи той ученъ мѣшъ е забѣлѣжилъ и нагаждалъ нѣшто си въ нашъ языкъ!

(Слѣдова въ II-тъ книгѣ).

ПРѢИМЖШТЕСТВО ТО БЪЛГАРСКАГО ЯЗЫКА НАДЪ СТАРОЕЛЕНСКАГО

ИЛИ

ИСТИННЫЙ СЪСТАВЪ ЕЛЕНСКАГО ЯЗЫКА.

Πολλὰ οἱ Ἕλληνες ὀνόματα ἄλλως τε καὶ οἱ ὑπὸ τοῖς βαρβάροις οἰκοῦντες παρὰ τῶν βαρβάρων εἰλήφασιν..... εἰσὶ δὲ ἡμῶν ἀρχαιότεροι οἱ βάρβαροι..... Διὰ γὰρ τὸ πανταχῇ στρέφειν τὰ ὀνόματα, οὐδὲν θαυμαστὸν ἂν εἴη εἰ ἡ παλαιὰ φωνὴ πρὸς τὴν νυνὶ βαρβαρικῆς μὴδὲν διαφέρει.

(Πλάτων ἐν Κρατύλῳ).

—Елени тѣ зѣли много имяна (въ ꙗзыка си) отъ варвары тѣ (не-елены тѣ) най-паче же онѣй-зи кои то живѣхътъ подъ варвары тѣ..... Варвари тѣ же сѣ по-стари отъ насъ..... Зашто то ся приубѣрхътъ всевидпо имяна та (ꙗзыка), никакъ не е чудесно, ако старыи ꙗзыкъ (еленскы) въ ништо ся не отличава сравненъ съ днѣшного варварскаго.

(Платонъ въ Кратила).

У В О Д Ъ.

Начинающти изслѣдованья си врѣху той-зи важенъ прѣдмѣтъ, да докажѣмъ *прѣимжштество то болгарскаго ꙗзыка надъ староеленскаго* и проч., прѣдварительно казваме, чи намъ сѣ познаты главны тѣ начыла до кои то сѣ дошли най-учени тѣ ꙗзыкойспытатели, и кои то всекъ трѣба да има подъ видомъ да не бы подпаднѣлъ въ отвлѣченость. А тыя начыла сѣ слѣдныя:

1) Най-различни тѣ ꙗзыци, сѣшти проиждоу на чѣловѣчскѣ тѣ натурѣ, коѣ е на всѣкадѣ единствена, необходимо си прилѣжътъ.

2) Въ сичкы тѣ ꙗзыцы или въ по-голѣмо то число, нахождѣтъ ся общты начыла, кои сѣ само то израженіе на законы тѣ чѣловѣчскаго духа.

3) Нахождѣтъ ся множество свойства и словосъчиненья, кои сѣ сѣшты въ много ꙗзыцы, нѣ сичкы тѣй-зи свойства имѣтъ нѣкакѣхъ си душе-словнѣхъ причинѣхъ.

4) Случаи тѣ сѣ довели между много рѣчы такова съвпаданіе или

близность, што то можѣть повлѣчи лесно чловѣка да ся изльжи въ слово-производство то имѣ.

Отбѣгваюшти по възможности отъ сичкы тыя, кои то сѣ тѣй іоште дълбоко разпрострынены между учены тѣ, што то ставѣть едно голѣмо припятствие за да ся достигни до маткѣ тѣ, т. е. до първобытнѣ тѣ основѣ отъ коѣ ся сѣ образовали първи тѣ іазицы, ные штѣмъ изслѣдова той-зи въпросъ по самы тѣ истинны сродства и свойства іазыковѣ, придрѣжяюшти ся строго отъ слѣдно то начяло: — *Коренни тѣ рѣчи на іазицы тѣ сѣ дълѣа установены т. е. значены та имѣ, по-нататѣкъ отъ кои то не е допущено да ся иди.*— Нѣ въ това начяло спадѣть по-лесно оныя іазицы кои сѣ съхранили първобытностъ тѣ си выше и кои нѣсѣ ся съставили отъ смѣсъ разныхъ іазыковѣ, взѣвши отъ тѣхъ и коренны и производны рѣчы, послѣкъ произведши отъ тѣхъ и други или прикроивши ихъ по свойство то първа го ся нарѣчя, кое сѣ имали, какъ то е послѣдовало съ еленскый мнимъ за първобытенъ іазыкъ. За такява же непървобытны и многосмѣсны іазицы е нужно едно обшырно разложение, да бы могли да ся докажѣть до първобытнѣй истиненъ коренъ рѣчей, кому да ся опрѣдѣли и първобытное гласо-произношение.

Въ разложение то еленскаго іазыка ные зѣмаме еднѣ отъ стары тѣ му повременности, а нѣ познатаѣ тысячтогодишнѣ повременность, въ коѣ то Българи тѣ владѣяхъ нѣколко години цѣль Целопонесъ, и, кату дадохъ на всѣко почти помѣстие българскы наймянованыя, отъ коихъ множество ся сѣ съхранили и до днѣсь іоште, дадохъ му и обшто название *Moria*, съхранено отъ грѣцы тѣ и до днѣсь *Moria*.

Та повременность е позната и записана отъ многы тѣхны и чюзды съвременны и по-послѣдны бытописатели и лѣтописцы; и та повременность е прикроила съвѣмъ простогрѣцкаго іазыка или по-іасно да кажиме: Кату ся е завладѣлъ и заселилъ почти цѣль Целопонесъ отъ Българи тѣ, еленскый малочисленъ элементъ ся е слѣлъ въ българскый, а іазыкъ имѣ исчезнѣлъ почти съвѣмъ за нѣколко си вѣка, замѣнившъ ся съ българскыи.

Доказательства необоримы на това сѣ: говоренѣй днѣсь простогрѣцкы іазыкъ въ израженѣя та му, домагѣны тѣ имѣ обряды и обичаи, домородственны записаны и до днѣсь съхранены имяна чистобългарскы, множество названыя на помѣстѣя, горы, рѣкы, долины, села и градишта, коихъ никой вѣкъ неште истрые и изглади съвѣмъ, понеже тии сѣ вѣкы станѣли кату свойствени. А по-голѣмо іоште и живо доказательство е съхранено то гласо-произношение на българскы тѣ буквы *б, џ, џ, ш*, и др., кои ако и да сѣ-штествухъ и въ старыи еленскы іазыкъ, іоште отъ смѣсъ тѣ на първы тѣ Елены съ Целазгы тѣ, обаче врѣмя то бѣ ги изгладило въ атичскый

новосъставенъ писменъ ꙗзыкѣ, кой бѣ поставѣлъ до вѣкой си стѣпень говоренъ въ Атикѣ отъ ученѣ тѣ и образованѣ тѣ чясть. Освѣнь тыя и множество то на цѣлы чистоѡългарскы рѣчы, кои простогръцкый ꙗзыкѣ има днѣсь и народѣ ꙗко изговаря мыслятъ ꙗко за свои грѣцкы рѣчы.

Неупрѣдѣлно то гласопрѣизношение въ единъ ꙗзыкѣ и различие то въ правописание то едного ꙗзыка, кое народа никакѣ не отличава въ говора си, доказваѣтъ неѡборимо чи той ꙗзыкѣ не е ꙗрвобытенъ, нѣ съставъ и смѣсь. коѡа ѡште нѣ ся е изгладила и споила по влияние то писменнаго ꙗзыка. Такова нѣшто ся види ꙗвно въ еленскы старѣ ꙗзыкѣ ѡште четиристотинѣ и выше години прѣды Хрѣста, въ врѣмя то Периклея въ боѡа на Атинѣйчяны тѣ съ Пелопонисяны тѣ, дѣ Тукидидѣ описва чюмѣ тѣ и прѣние то кое сѣ имали врѣху рѣчь тѣ λοιμός и λιμός. Ето што говори онѣ:

54. Τοιούτῳ μὲν πάθει οἱ Ἀθηναῖοι περιπεσόντες ἐπιέζοντο, ἀνθρώπων τε ἔνδον θνησχόντων καὶ γῆς ἔξω δῆλουμένης· ἐν δὲ τῷ κακῷ οἷα εἰκὸς ἀνεμνήσθηναι καὶ τοῦδε τοῦ ἔπους, φάσκοντες οἱ πρεσβύτεροι πάλαι ᾄδεσθαι, „ἤξει Δωρικὸς πόλεμος καὶ λοιμός ἀμ' αὐτῷ.“ Ἐγένετο μὲν οὖν ἔρις τοῖς ἀνθρώποις μὴ λοιμὸν φωνομάσθαι ἐν τῷ ἔπει ὑπὸ τῶν παλαιῶν, ἀλλὰ λιμὸν, ἐνίκησε δὲ ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰκότως λοιμὸν εἰρησθαι· οἱ γὰρ ἄνθρωποι πρὸς ᾧ ἔπασχον τὴν μνήμην ἐποιοῦντο· τὴν δὲ γε οἷμαί ποτε ἄλλος πόλεμος καταλάβῃ Δωρικὸς τοῦδε ὕστερος καὶ ξυμβῆναι γενέσθαι λιμὸν, κατὰ τὸ εἰκὸς οὕτως ᾄσονται.— (Thucydidis lib. II. cap. 54. pag. 124).

—Атинѣйчяны тѣ впадши въ такова страдание стяснѣвахѣ ся, кату мрѣхѣ вѣтрѣ чѣловѣци, а земля та ся плячкаше отъ вѣнѣ. Находящюи же ся въ зло то какѣ то ся случва напomniaхѣ си и това прѣдсказание, говорящи чи стари тѣ другочѣ говорили. „Ште доди Доричьскы боѡ и чюма ведно съ него.“ Стана убо прѣние въ чѣловѣцы тѣ чи въ прѣдсказание то отъ стары тѣ не е казано чюма, ами гладѣ, нѣ надви по-настоящему мнѣние то чи е казано чюма. Зашто то чѣловѣци тѣ убѣртахѣ възпомянание то си камѣ онова што паштахѣ; ако ли же, мыслѣ, нѣкогы стани пакѣ другы Доричьскы боѡ посѣтень отъ той-зи и ся случи да стани гладѣ, тогава разумѣва ся тѣмѣ шѣхѣ каза.—

Отъ това Тукидидово свидѣтельство ся види чи прѣизношение то на рѣчь тѣ λοιμός=чюма, и на рѣчь тѣ λιμός=гладѣ, четиристотинѣ години прѣды Хрѣста, было се едно и въ говора и никакѣ не ся е различяло, какѣ то и днѣсь въ говора грѣцкаго ꙗзыка много рѣчи писани съ различны единоголасны и двогласны буквы никакѣ различие нѣмѣтъ въ говора. н. п. α и ε, ι, η, ει οι, υι, кои сѣ виждѣтъ въ старо то правописание, а се едно прѣизношение имѣтъ безѣ разликѣ въ говора. А пикой не можи каза чи тии сѣ тѣмѣ случайно писани; зашто то чѣловѣкѣ ни най-слабыи гласецѣ не

пройзноси безъ вѣтрѣшнѣхъ умнѣхъ смысль, а камо ли кога пиши и има повѣчь врѣмя да мысли.

А чи въ Атикѣхъ ся е най-млого кривиль еленскый ꙗзыкѣхъ отъ учены тѣхъ, кои то сѣхъ изоставѣли и приубѣртали млого стары пройзношеныя, може бы да ся отлѣчѣва нѣхънѣхъ ꙗзыкѣхъ отъ другы тѣхъ нарѣчѣныя или отъ самѣхъ еднѣхъ суетѣхъ и отъ невѣжества, на това имаме достовѣрно свидѣтельство, съхранено то отъ Лукіана глумливо изложение подъ насловъ: Сждѣ гласныя буквы.

Ето неговый цѣль текстъ:

ΔΙΚΗ ΦΩΝΗΕΝΤΟΣ.

Ἐπὶ ἄρχοντος Ἀριστάρχῃ φαληρέως, Πυανεψιώνος ἐβδόμη ἰσταμένου, γραφὴν ἔθετο τὸ Σίγμα πρὸς τὸ Ταῦ ἐπὶ τῶν ἐπτὰ Φωνήεντων, βίας ὑπαρχόντων, καὶ ἀρπαγῆς, ἀφῆρῆσθαι λέγον πάντων τῶν ἐν διπλῷ ταῦ ἐκφερομένων.

2. Μέχρι μὲν, ὦ Φωνήεντα δικασταί, ὀλίγα ἡδικοῦμένην ὑπὸ τουτοῦ τοῦ ταῦ, καταχρωμένου τοῖς ἑμοῖς, καὶ καταίροντος ἐνθα μὴ δεῖ, οὐ βαρέως ἔφερον τὴν βλάβην, καὶ παρήκουσιν ἕνια τῶν λεγομένων ὑπὸ τῆς μετριότητος, ἣν ἴστε με φυλάσσοντα πρὸς τε ὑμᾶς, καὶ τὰς ἄλλας συλλαβάς· ἐπεὶ δὲ ἐς τοσοῦτον ἤκει πλεονεξίας, καὶ ἀνοίας, ὥστε ἐφ' οἷς ἡσύχασα πολλάκις οὐκ ἀγαπῶν, ἤδη καὶ πλείω προσβιάζεται, ἀναγκαίως αὐτὸ εὐθύμως νῦν παρὰ τοῖς ἀμφοτέροις εἰδῶσιν ὑμῖν· θέος δὲ οὐ μικρὸν μοι ἐπὶ τῆς ἀποθλίψεως ἐπέρχεται τῆς ἑμαυτοῦ· τοῖς γὰρ προπεπραμέναις ἀεὶ τι μείζον προστιθέν, ἄρδην μὲ τῆς οἰκείας ἀποθλίψει χώρας, ὡς ὀλίγου δεῖν ἡσύχῃ ἀγαθόντα μηδὲ ἐν γράμμασιν ἀριθμῆσθαι, ἐν ἴσῳ δὲ κεῖσθαι τοῦ φόβου. 3. Δίκαιον οὖν οὐχ ὑμᾶς, οἱ δικάζετε νῦν, ἀλλὰ καὶ τὰ λοιπὰ γράμματα τῆς πείρας ἔχειν τινὰ φυλακὴν· εἰ γὰρ ἐξέσται τοῖς βουλομένοις ἀπὸ τῆς καθ' αὐτὰ τάξεως ἐς ἄλλοτριαν βιάζεσθαι, καὶ τοῦτο ἐπιτρέψετε ὑμεῖς, ὧν χωρὶς οὐδὲν καθόλου τι γράφεται, οὐχ ὁρῶ τίνα τρόπον αἱ συντάξεις τὰ νόμιμα, ἐφ' οἷς ἐτάχθη τὰ κατ' ἀρχάς, ἔξουσιν· ἀλλ' οὔτε ὑμᾶς οἶμαι ποτὲ ἐς τοσοῦτον ἀμελείας τε καὶ παροράσεως ἤξειν, ὥστε ἐπιτρέψαι τινὰ μὴ δίκαια· οὔτε, εἰ καθυφύσετε τὸν ἀγῶνα ὑμεῖς, ἑμοὶ παραλειπτέον ἐστὶν ἀδικουμένων. 4. Ὡς εἶθε καὶ τῶν ἄλλων ἀνεχόπησαν τότε αἱ τύλμαι εὐθύς ἀρξαμένων παρανομεῖν· καὶ οὐκ ἂν ἐπολέμει μέχρι νῦν τὸ λάμβδα τῷ ρῷ, διαμρισητοῦν περὶ τῆς κισσῆρεως, καὶ κεφαλαλγίας· οὔτε τὸ γάμμα τῷ κάππα διηγωνίζετο, καὶ ἐς χεῖρας μικροῦ δεῖν ἤρχετο πολλάκις ἐν τῷ κναφείῳ ὑπὲρ γναφῶν· ἐπέπαυτο δ' ἂν καὶ πρὸς τὸ λάμβδα μαχόμενον, τὸ μόγις ἀφαιρούμενον αὐτοῦ, καὶ μάλιστα παρακλέπτον, καὶ τὰ λοιπὰ δ' ἂν ἡρέμει συγχύσεως ἀρχεσθαι παρὰ νόμου· καλὸν γὰρ ἕκαστον μένειν ἐφ' ἧς τετύχηκε τάξεως· τὸ δὲ ὑπερβαίνειν ἐς ἄ μὴ χρῆ, λύοντός ἐστι τὸ δίκαιον. 5. Καὶ ἔγε πρῶτος ἡμῖν τοὺς νόμους τούτους διατυπώσας, εἴτε Κρόμος ὁ νησιώτης, εἴτε Παλαμήδης ὁ Ναυπλίου, (καὶ Σιμωνίδης δὲ ἔνιοι προσάπτουσι τὴν προμήθειαν ταύτην), οὐκ ἐν τῇ τάξει μόνῃ, καθ' ἣν αἱ προεδρεῖται βεβαιοῦνται, διώρισαν, τί πρῶτον ἔσται, ἢ δεύτερον, ἀλλὰ καὶ ποιότητος,

ας ἕκαστον ἡμῶν ἔχει, καὶ δυνάμεις συνειδόν· καὶ ὑμῖν μὲν, ὧ δίκασται, τὴν μείζω δεδύκασαι τιμὴν, ὅτι καθ' αὐτὰ δύνασθε φθέγγεσθαι· ἡμιφύνοις δὲ, τὴν ἐφεξῆς, ὅτι προσθήκης εἰς τὸ ἀκουσθῆναι δεῖται· πασῶν δὲ ἐσχάτην ἐνόμισαν ἔχειν μοῖραν ἓνια τῶν πάντων, οἷς οὐδὲ φωνὴ πρόσσεσι καθ' αὐτὰ· τὰ μὲν οὖν φωνήεντα φυλάσσειν ἔοικε τοὺς νόμους τούτους. 6. Τὸ δὲ Τ τοῦτο, (οὐ γὰρ ἔχω αὐτὸ χεῖροσι ὀνομάσαι ῥήματι, ἢ ὡ καλεῖται), ὃ μὰ τοὺς θεοὺς, εἰμὶ ἐξ ὑμῶν δύο συνῆλθον ἀγαθοὶ καὶ καθήκοντες ὀραθῆναι, τὸ, τε ἄλφα καὶ τὸ Υ, οὐκ ἂν ἠκούσθη, μόνον τοῦτο οὖν ἐτόλμησεν ἀδικεῖν με πλείω τῶν πώποτε βιασαμένων, ὀνομάτων με καὶ ῥημάτων ἀπελᾶσαι πατρῶων, ἐκδιῶξαι δὲ ὁμοῦ συνδέσμων ἅμα καὶ προθέσεων, ὡς μηκέτι φέρειν τὴν ἔκτοπον πλεονεξίαν· ὕθεν δὲ, καὶ ἀπὸ τινων ἀρξάμενον, ὧρα λέγειν. 7. Ἐπεδῆμουν ποτὲ Κυβέλῳ· (τὸ δὲ ἐστὶ πολίχνην οὐκ ἀγδὲς, ἅποιον, ὡς ἐπέχει λόγος, Ἀθηναίων), ἐπηγόμην δὲ καὶ τὸ κράτιστον ῥῶ, γειτόνων τὸ βέλτιστον· κατηγόμην δὲ παρὰ κωμωδιῶν τινι ποιητῇ, Λυσίμαχος ἐκαλεῖτο, Βοιώτιος μὲν, ὡς ἐφαίνετο, τὸ γένος ἀνέκαθεν, ἀπὸ μέσης δὲ ἀξιοῦντι λέγεσθαι τῆς Ἀττικῆς· παρὰ τούτῳ δὴ τῷ ξένῳ τὴν τοῦ ταῦ τούτου πλεονεξίαν ἐφώρασα· μέχρι μὲν γὰρ ὀλίγοις ἐπεχείρει τετταράκοντα λέγειν, ἀποστεροῦν με τῶν συγγεγεννημένων μοι, συνήθειαν ὦμην συντεθραμμένων γραμμάτων· ἔτι δὲ τήμερον καὶ τὰ ὅμοια ἐπισπώμενον, ἴδια ταυτὶ λέγειν, καὶ οἷστον ἦν μοι τὸ ἄκουσμα, καὶ οὐ πάνυ τι ἐδακνόμεν ἐπ' αὐτοῖς.

Ὅποτε δὲ καὶ ἐκ τούτων ἀρξάμενον ἐτόλμησε καττίτερον εἰπεῖν καὶ κάττυμα καὶ πίτταν, εἶτα ἀπερυθριάσαν, καὶ βασιλιτταν ὀνομάζειν οὐ μετρίως ἐπὶ τούτοις ἀγανακτῶ, καὶ πίμπραμαι, δεδιδὸς μὴ τῷ χρόνῳ καὶ τὰ σῦχα τυχαῖς ὀνομάσῃ· καὶ μοι πρὸς Διδὸς ἀθυμοῦντι, καὶ μεμονομένῳ τῶν βοηθησόντων, σύγγνωτε τῆς δικαίας ὀργῆς· οὐ γὰρ περὶ τὰ μικρὰ καὶ τὰ τυχόντα ἐστὶν ὁ κίνδυνος, ἀφαιρουμένῳ τῶν συνήθων καὶ συνεσχολαχότων μοι γραμμάτων· κίσσαν μου, λάλον ὄρνειον, ἐκ μέσων, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τῶν κόλπων ἀρπάσαν κίτταν ὠνόμασεν. Ἀφείλετο δέ μου φάσαν ἅμα νήσσαις τε, καὶ κοσσύφοις, ἀπαγορεύοντος Ἀρισάρχου· περιέσπασε δὲ καὶ μελισσῶν οὐκ ὀλίγας· ἐπ' Ἀττικὴν δὲ ἦλθε, καὶ ἐκ μέσης αὐτῆς ἀνῆρπασεν ἀνόμως Ὑμηττόν, ὁρώντων ὑμῶν καὶ τῶν ἄλλων συλλαβῶν. 9. Ἀλλὰ τί λέγω ταῦτα; Θεσσαλίας μὲ ἐξέβαλεν ὄλης, Θετταλίαν ἀξιοῦν λέγειν, καὶ πᾶσαν ἀποκέχλεικέ μοι τὴν θάλατταν, οὐδὲ τῶν ἐν κήποις φεισάμενον σέυτλων· ὡς, τὸ δὴ λεγόμενον, μηδὲ πᾶσσαλόν μοι καταλιπεῖν· ὅτι δὲ ἀνεξίκαχον εἰμὶ γράμμα, μαρτυρεῖτέ μοι καὶ αὐτοὶ μηδέποτε ἐγκαλῆσαντι τῷ ζῆτα σμάραγδον ἀποσπάσαντι, πᾶσαν ἀφελομένῳ τὴν Σμύρναν· μήτε τῷ ξῦ πᾶσαν παρὰβάντι συνθήκην, καὶ τὸν συγγραφέα τῶν τοιούτων ἔχοντι θουκυδίτην σύμμαχον· τῷ μὲν γὰρ γείτονί μου ῥῶ νουσήσαντι συγγνώμη, καὶ παρ' αὐτῷ φυτεύσαντί μου τὰς μυρρίνας, καὶ παίσαντί με ποτὲ ὑπὸ μελαγχολίας ἐπὶ κόρρης· καὶ γὰρ μὲν τοιοῦτον. 10. Τὸ δὲ ταῦ τοῦτο σκοπῶμεν ὡς φύσει βίαιον καὶ πρὸς τὰ λοιπὰ· ὅτι δὲ οὐδὲ τῶν ἄλλων ἀπέσχετο γραμμάτων, ἀλλὰ καὶ τὸ δέλτα, καὶ τὸ θῆτα, καὶ τὸ ζῆτα, μικροῦ δεῖν πάντα ἠδίκησε τὰ στοιχεῖα, αὐτὰ μοι κάλει τὰ ἀδικηθέντα γράμματα.

Ἀκούετε, φωνήεντα δικασταί, τοῦ μὲν δ' λέγοντος, ἀφειλετό μου τὴν ἐνδελέχειαν, ἐν-
τελέχειαν ἀξιοῦν λέγεσθαι παρὰ πάντας τοὺς νόμους· τοῦ θῆτα χρούοντος, καὶ τῆς
κεφαλῆς τὰς τρίχας τίλλοντος ἐπὶ τῷ τῆς κολοκύνθης ἐστερῆσθαι· τοῦ ζῆτα, τὸ συ-
ρίζειν, καὶ σαλπίζειν, ὥς μηκετ' αὐτῷ ἐξῆναι μηδὲ γρύζειν. Τίς ἂν τούτων ἀνάσχοιτο;
ἢ τίς ἐξαρχέσειε δίκην, πρὸς τὸ πονηρότατον τουτί ταῦ; 11. Τὸ δὲ ἄρα οὐ τὸ ὁμῶ-
φυλον τῶν στοιχείων μόνον ἀδικεῖ γένος, ἀλλ' ἤδη καὶ πρὸς τὸ ἀνθρώπειον μεταβέ-
βηκε, τουτονὶ τὸν τρόπον· οὐ γὰρ ἐπιτρέπει γε αὐτοὺς κατ' εὐθὺ φέρεσθαι ταῖς γλώσ-
σαις· μᾶλλον δὲ ὧ δικασταί· μεταξὺ γάρ με πάλιν τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα ἀ-
νέμνησε περὶ τῆς γλώσσης, ὅτι καὶ ταύτης με τὸ μέρος ἀπῆλασε, καὶ γλώτταν ποιεῖ
τὴν γλῶσσαν, ὧ γλῶσσης ἀληθῶς νόσημα ταῦ· ἀλλὰ μεταβήσομαι πάλιν ἐπ' ἐκεῖνο,
καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναγορεύσω ὑπὲρ ὧν εἰς αὐτοὺς πλημμυλεῖ· δεσμοῖς γάρ τισι
στρευβλοῦν καὶ σπαράττειν αὐτῶν τὴν φωνὴν ἐπιχειρεῖ· καὶ ὁ μὲν τι καλὸν ἰδὼν,
καλὸν εἰπεῖν βούλεται· τὸ δὲ παρεκπεσὼν τάλον εἰπεῖν αὐτοὺς ἀναγκάζει, ἐν ἅπασι
προεδρίαν ἔχειν ἀξιοῦν· πάλιν ἕτερος περὶ κλήματος διαλέγεται· τὸ δὲ (τλήμων γὰρ
ἐστὶ ἀληθῶς) τλήμα πεποίηκε τὸ κλήμα· καὶ οὐ μόνον γε τοὺς τυχόντας ἀδικεῖ, ἀλλ'
ἤδη καὶ τῷ μεγάλῳ βασιλεῖ, ὃ καὶ γῆν καὶ θάλατταν εἴξει φασὶ καὶ τῆς αὐτῶν
φύσεως ἐκστήναι, τὸ δὲ καὶ τούτῳ ἐπιβουλεύει· καὶ Κῦρον αὐτὸν ὄντα, Τῦρόν τινα
ἀπέφηνεν. 12. Οὕτω μὲν οὖν ὅσον ἐς φωνὴν ἀνθρώπους ἀδικεῖ· ἔργῳ δὲ πῶς;
κλάουσιν ἄνθρωποι, καὶ τὴν αὐτῶν τύχην ὁδύρονται, καὶ Κάδμῳ καταρῶνται πολλά-
κις, ὅτι τὸ ταῦ εἰς τὸ τῶν στοιχείων γένος παρήγαγε· τῷ γὰρ τούτου σῶματι φασὶ
τοὺς τυράννους ἀκολουθήσαντας, καὶ μιμησαμένους αὐτοῦ τὸ πλᾶσμα ἔπειτα σχήματι
τοιούτῳ ξύλα τεκτῆραντας ἀνθρώπους ἀνασκολοπίζειν ἐπ' αὐτά· ἀπὸ δὲ τούτου καὶ
τῷ τεχνήματι τῷ πονηρῷ τὴν πονηρὰν ἐπωνυμίαν συνελθεῖν. τούτων οὖν ἀπάντων
ἕνεκα, πόνων θανάτων τὸ ταῦ ἄξιον εἶναι νομίζετε; ἐγὼ μὲν γὰρ οἶμαι δικαίως τοῦ-
το μόνον ἐς τὴν τοῦ ταῦ τιμωρίαν ὑπολείπεσθαι, τὸ τῷ σχήματι τῷ αὐτοῦ τὴν δί-
κην ὑποσχεῖν· ὃ δὲ σταυρὸς εἶναι ὑπὸ τούτου μὲν ἐδημιουργήθη, ὑπὸ δὲ ἀνθρώπων
ὀνομάζεται.

Отъ това Лукианово изложение, кату оставиме настрѣны глумливый на-
чинъ по кого то е писано, виждаме явно въ какво заблѣждение ся сѣ на-
ходили стари тѣ Гръцы за истинно то гласопрѣизношение въ ꙗзыка си! а
то е прѣизходило зашто то тии нѣсѣ знаили истыный му источникъ и ко-
рень, дѣ е трѣбало да ся основѣтъ.

Ные оставяме такъже настрѣны и начяло то на старѣ тѣ наукѣ—*чи*
сички нѣ ꙗзыци у нѣ были нарѣчїя едного самаго ꙗзыка — отдавающти же прѣй-
мѣшество българскому ꙗзыку надъ еленскаго, съ това не иштиме да кажимъ,
чи еленскый ꙗзыкъ е прѣизипалъ отъ българскаго или чи е негово нарѣчїе,
нѣ! Еленскый най-старъ ꙗзыкъ е былъ едно особено нарѣчїе кое е говорило
едно горско племѣ, нѣ сродно съ общтый ꙗзыкъ, ꙗкоште въ Хиндистанъ. То
горско племѣ е постѣдовало общто то приселение отъ Хиндистана за

Европѣ ведно съ Българы тѣ или въ по-обшырѣ смыслѣ да кажиме съ много-численны тѣ Словены, и държало ся е всѣкогы настрѣны по гористы тѣ мѣста, непознавающто и не занимающто ся никакъ съ орачѣство то. А кога то ся сѣ заселили вѣкы Българы тѣ въ Европѣ, по равнины тѣ и плодовиы тѣ мѣста, започнахли да работѣхъ земѣ тѣ, да зидахъ къшты и домове, да устрѣхъ първо то общѣство образования въ Европѣ, то горско еленско племе ся е държало за много юште вѣмя се настрѣны по горы тѣ и не е можало тѣмъ скоро да ся смѣси съ тѣхъ по причинѣ на кастѣ тѣ си на коѣ то е принадлежало. Тукидиво то описание за първо то поавление на Елены тѣ е съгласно отъ чѣсти съ това наше сказание. Ныне штѣмъ ся потруди да докажиме, въ подобно мѣсто, што значи имя то *Еленъ* и *Гръкъ*, и какъ то плѣмя е прѣудолѣло надъ другы нѣкои си околѣшны плѣмена, умножаящто ся отъ тѣхъ и убогатившо ꙗзыка си отъ тѣхнаго; какъ то и отличительны тѣ свойства първаго и стараго еленскаго ꙗзыка въ какво ся състохъ; а послѣ и смѣсь тѣхъ му съ другы малко сродны или съвсѣмъ несродны му народы и ꙗзыцы, отъ коихъ ся е съставиль той народъ, какъ то и ꙗзыкъ, кой е съхраненъ писменно.

Прѣимѣштество то българскаго ꙗзыка надъ еленскаго ся състои въ томъ, чи той е увърдиль почти цѣло първобытно то си гласопроизношение, по сравнению съ самскрытаго и зандскаго най-паче, кои сѣ признати отъ ученаго свѣта за най-стары ꙗзыцы до сега познати на свѣта; старыи си крои, разумѣваме най-паче въ горенны тѣхъ му рѣчы, безъ да отстѣпва ни едному отъ европѣйскихъ ꙗзыковъ въ богатство то, въ удобоѣмрѣние то и въ прѣимѣштество то да съставя отъ свои си коренны рѣчы, не само много-сложны, нѣ и новы юште коренны рѣчы за потрѣбѣхъ изражения си и за новы прѣдмѣты, безъ да изгубва свойство то и ꙗвность тѣхъ значения имъ, какъ то сѣ въ коренны тѣхъ му първобытны рѣчы, кое прѣимѣштество новолатински тѣхъ и други индоевропѣйски названи ꙗзыцы не можѣхъ да имѣхъ, освѣнь еленскаго; зашто то и той има това богатство, нѣ до нѣкои си само стѣпенъ и поради смѣсь тѣхъ отъ пелазгичьскаго, старобългарскаго.

Разностѣпени тѣхъ же сродства, кои то имѣхъ сички тѣхъ индоевропѣйски ꙗзыцы по между си и въ общѣ съ самскрытъ и зандскы ꙗзыкъ, никакъ не можѣхъ упровѣрга нашы тѣхъ доводы за прѣимѣштество то и най-голѣмѣхъ тѣхъ старинѣхъ надъ тѣхъ българскаго ꙗзыка. Първо, зашто то нашъ ꙗзыкъ, какъ то и выше казахме, увърдиль и удържалъ до днѣсь почти сички тѣхъ гласове и измѣнение то имъ единъ въ другы, какъ то ся виждѣхъ и чѣтѣхъ въ самскрытыи и зандскы ꙗзыкъ; второ, чи нашъ ꙗзыкъ кату ся разглоби до коренны тѣхъ си сло҃гове, става сѣхъшты почти какъ то тѣхъ ꙗзыцы; трѣтьо, чи тии коренны сло҃гове, и сами уединени, изражѣхъ ꙗвны и цѣлы мыслы какъ то и много коренны

рѣчи въ вышерѣчены тѣ ꙗзыцы, а най-паче въ глаголы тѣ и въ неупрѣдѣльны тѣ наклоненія, кои ся нахождѣтъ въ болгарскыи говоренъ ꙗзыкѣ едно-сложны подобно какъ то въ самскрѣтъ и зандскы ꙗзыкѣ. п. р. на самск. *i=aller*, былг. *и=ити*, *асъ итѣж и*, казва народъ, т. е. *асъ итѣж ити*. самск. *da=donner*, былгар. *да=да-ти*, *асъ итѣж ти да*; самскр. *sta=se tenir*, былгар. *ста=ста-ти*, *асъ итѣж ста*; *ra ou ri=boire*, былгар. *ти=пи-ти*, *асъ итѣж ти*; самскр. *bi=exister*, былгар. *бы=быти*, *може бы* казва народъ и др. мл.; четверто, чи болгарскыи само ꙗзыкѣ между индоевропѣйскы тѣ ꙗзыцы е съхранилъ сичкы тѣ почти отрицательны чѣстицы, кои ся нахождѣтъ и въ тѣхъ ꙗзыцы, какъ то другадѣ въ обшырность доказахмѣ.

Най-послѣ казваме: *чи коренни тѣ слога въ болгарскыи ꙗзыкѣ почти сичкы тѣ сѣ составени по само то дѣйстви природы и показвѣтъ каму прѣзь едно прозрачно стѣкло впечатленія та, кои то размыслены отъ първы тѣ чловѣкъ произвели сѣ ꙗзыка.*

I.

*Изгубени тѣ въ еленскыи ꙗзыкѣ придыхательны стары гласове или названи та буква **Ф** дигамма, кои въ начало отъ гласно начинающы тѣ рѣчи сѣ замѣнили съ знакове тѣ *ϕ* дасіа, и *ψ* псиа, а посрѣдѣ рѣчи тѣ никакавъ знакъ не оставили; днѣшныи же народъ, кой ся казва потомецъ на стары тѣ Елены, никакъ не ги произноси, освѣтъ въ ныкои си рѣчи, безъ да знае чи въ тѣхъ рѣчи сѣ е съхранила остатка отъ тѣхъ стары придыхательны гласове.*

Кога то разгѣдаме сичкы тѣ писменны европѣйскы ꙗзыцы, мъртвы и живы, въ ни единъ отъ тѣхъ не нахождаме знацы тѣ *ϕ* дасіа и *ψ* псиа, тѣй какъ то ся виждѣтъ и ся пишѣтъ въ еленскыи ꙗзыкѣ, въ начало то на сичкы тѣ му рѣчи кои започвѣтъ отъ гласны въ общѣ буквы. н. п. *ῥος*, *ῥηρ*, *ῥος* и проч. Сега ся ражда пытанье: зашто ся пишѣтъ и употрѣблявѣтъ тѣй-зи знакове въ еленскыи ꙗзыкѣ безъ да имѣтъ днѣсь никакво си произношение? А той-зи въпросъ не можи да бѣди безмѣстенъ и да остани безъ отговоръ; понеже е познато чи чловѣкъ безъ вѣтрѣшно умно усѣптанье, кое заключава еднѣж и каквѣж да е смѣсль, ни най-малкыи гласецъ не произноси, а камо ли кога пиши и има по-вѣчѣ врѣмя да мысли, да драшти знакове тѣй на-пусто и безъ никакво значеніе!

А кога то ся убѣрнимъ камъ сичкы тѣ досегашны елинисты филолозы и ги попытаме о тому, тии сичкы съгласно штѣтъ ся отговори: чи въ стары тѣ времена тѣй-зи знакове нѣсѣ ся писали надъ гласны тѣ буквы, въ начало

на рѣчы тѣ еленскаго языка тѣй какъ то днѣсь ся пишѣть; нѣ замѣнявали ся съ други единъ знакъ, кому крой былъ кату **Г**, и чи той знакъ носилъ название *διγαμμα=дигама*; а негово то произношение было тройно, т. е. произносилъ ся ту кату $\gamma\alpha=га$, ту кату $\beta\alpha=ва$, ту кату $\chi\alpha=ха$. Отъ послѣ же кату ся изгубилъ отъ писменность тѣ той-зи знакъ, какъ то и произношение то му, замѣнилъ ся съ днѣшны тѣ знацы ς и $\rangle$, кои ся само пишѣть безъ да имъ знаѣть произношение то днѣшни тѣ Елени, нѣ произносятъ сичкы тѣ рѣчы, кои то носятъ тѣхъ знацы, се равно или кату чи нѣма никакавъ знакъ врѣху тѣхъ.

Забѣлѣшка. Учени тѣ европѣйци ся сѣ трудили да чѣтѣть еленскыи старъ языкъ съ придыхательны гласове въ рѣчы тѣ кои носѣтъ тѣй-зи знацы, какъ то и удвоенны тѣ гласны раздвоено, пѣ до никакво слѣдствие нѣсѣ дошли зашто то нѣсѣ знаили дѣ да искѣть источника на тѣхъ изгубены гласове, т. е. въ кои отъ живы тѣ языцы.

За потвърждение же чи той-зи знакъ **Г** дигама ся писалъ въ стары тѣ времена надъ гласны тѣ буквы, на мѣсту днѣшны тѣ знацы ς и $\rangle$, учени тѣ елинисти наводятъ примѣры отъ стары тѣ открыты мріаморны надписы, дѣ дѣйствительно ся вижда знака **Г** на мѣсту днѣшны тѣ знацы ς и $\rangle$. Тии наводятъ и рѣчы писаны съ **Г** дигамѣ, какъ то *ὄρος=Г-όρος*, и казвѣтъ чи дигама та ся произносила тамо кату $\gamma\alpha$, т. е. $\gamma-όρος=гор-ось$; *ἔτηρ*, **Г-ἔτηρ**, и произносило ся $\beta-ἔτηρ=вѣтьрь$; *ἔαρ*, **Г-ἔαρ** и произносило ся $\beta-ἔαρ=веарь$; *ὄδος*, **Г-ὄδος** и произносило ся $\chi-ὄδος=ход-ось$ или $\beta-ὄδος=вод-ось$, *οἶνος*, **Г-οἶνος=виносъ**, *ῥίνο* и друг.

Освѣнь въ начало то на рѣчы тѣ, начинающты тѣ отъ гласны буквы, што сѣ писали стари тѣ Елени дигамѣ тѣ, учени тѣ казвѣтъ, чи ѣ писали и по срѣдѣ на нѣкои си рѣчы и тамо, казвѣтъ, ся произносила кату β ; наводятъ же за примѣръ рѣчь тѣ *ὄς* (овца), коѣ ся писала *οΓς* и произносила ся *οβς=овца* и друг.

Това е обшто то удобрено мнѣние до сега отъ учены тѣ любословцы врѣху днѣшны тѣ знакове еленскаго языка ς *δασεια* и $\rangle$ *ψιλῆ* и врѣху изгубены старъ знакъ **Г** дигама, на мѣсту кого сѣ пишѣтъ тии, безъ да ся произносятъ. Нѣ какъ ся е изоставилъ и изгубилъ той-зи старъ знакъ **Г** дигама и негово то тройно произношение, и има ли нѣкои си языкъ въ Европѣ кой да е съхранилъ това произношение въ исты тѣ рѣчы, о тому, до колко е намъ познато, никой не е доказалъ до сега.

Кога то сравниме тѣй-зи исты рѣчы съ нашъ болгарскы днѣсь говорень и писмень языкъ, нахождеме ги сѣшты тѣ, т. е., чи Българи тѣ ги произносятъ днѣсь тѣй сѣшто, какъ то сѣ ги произносили стари тѣ Елени, богъ знай прѣды колко тысячты години, и чи при Българы тѣ днѣсь тии рѣчы имѣтъ исто то значение, кое сѣ имали при стары тѣ Елены и имѣтъ

при двѣшны тѣ имѣ мнимы потомцы, кои сѣ изгубили произношение то имѣ, и въ писменѣ и въ говоренѣ си ꙗзыкѣ, а на множество отъ тѣхъ и само то значение; примѣри: $\delta\rho\omicron\varsigma$ —F- $\acute{o}\rho\omicron\varsigma$ = $\gamma\acute{o}\rho\omicron\varsigma$, болгар. *гора*; $\chi\omicron\delta\delta\omicron\varsigma$ —F- $\acute{o}\delta\delta\omicron\varsigma$ = $\chi\omicron\delta\omicron\varsigma$, болгар. *ходъ*; $\acute{\epsilon}\tau\tau\eta\rho$ —F- $\acute{\epsilon}\tau\tau\eta\rho$ = $\beta\acute{\epsilon}\tau\tau\eta\rho$, болгар. *внѣтъръ*, (самскр. *vêtr*); $\acute{\epsilon}\alpha\rho$ —F- $\acute{\epsilon}\alpha\rho$ = $\beta\acute{\epsilon}\alpha\rho$, болгар. *внѣтъръ*; $\omicron\iota\nu\omicron\varsigma$ —F- $\omicron\iota\nu\omicron\varsigma$ = $\beta\omicron\iota\nu\omicron\varsigma$, болгар. *вино* и друг.

РАЗЪСНЕНИЕ. Нѣкои си отъ новы тѣ еленисти, какъ то и Пенадый, казвѣтъ чи и въ простогрыцкы ꙗзыкѣ ꙗште сѣ изговаряла дигама та какъ то: $\chi\acute{\iota}\mu\alpha$, народъ по нѣгдѣ си казва $\gamma\acute{\alpha}\iota\mu\alpha$; $\beta\alpha\upsilon\zeta\epsilon\iota$ = $\beta\alpha\beta\acute{o}\zeta\epsilon\iota$, а въ рѣчь тѣ $\chi\acute{\alpha}\omega$ народъ казва, $\chi\acute{\alpha}\beta\omega$ т. е. дигама та съхранила двойно то си старо произношение на β и γ , посрѣдѣ нѣколко си рѣчы изговаряны тѣй и до днѣсь отъ народа. А нынѣ имѣ прибавиме ꙗште нѣколко си рѣчы, дѣ сѣ вижда съхранена, какъ то $\delta\delta\acute{\epsilon}\upsilon\omega$ (произходящо отъ $\delta\delta\delta\omicron\varsigma$ —F- $\omicron\delta\delta\omicron\varsigma$) F- $\omicron\delta\delta\acute{\epsilon}\upsilon\omega$ кое сѣ е писало: F- $\omicron\delta\delta\acute{\epsilon}$ F- $\omicron$ и произносило сѣ $\chi\omicron\delta\acute{\epsilon}\beta\omicron$, и кое нашъ ꙗзыкѣ произноси *ходѣтъ* безъ дигамѣ посрѣдѣ, а по нѣгдѣ и *одѣтъ*, какъ то въ Карлово и Калюферъ, безъ дигамѣ и отъ начала; $\tau\rho\acute{\upsilon}\beta\omega$ — $\tau\rho\omicron\beta\omicron$, болгарск. *трытъ*, $\chi\rho\acute{o}\beta\omega$ — $\chi\rho\omicron\beta\omicron$, болгар. *крытъ* безъ дигамѣ.

Забѣлъка. Въ болгарскы нашъ ꙗзыкѣ сѣ вижда въ нѣколко си рѣчы, въ начало и посрѣдѣ, той-зи гласъ изоставенъ, какъ то: *одаръ* и *в-одаръ*, *ода* или *уда* и *в-ода*, *в-уда*; *улыи* и *в-улыи*, *оденица* и *в-оденица*, *осакъ* и *в-осакъ*, *охчена* и *в-охчена* свѣшть; *ѣдица* и *в-ѣдица*, *осемъ* и *в-осемъ*; *унукъ* и *в-унукъ* или *внукъ*, *жзель* и *в-жзель*, *жтрѣ* и *в-жтрѣ**); нѣ тукъ трѣба да внимаемъ чи и нѣкои си рѣчи сѣ составени отъ *вы* отрицательно, кое по нѣгдѣ си е изоставено и да не мыслимъ чи и то е дигама. н. п. сѣрбскы казвѣтъ *удова*, болгарскы *довница* и *вдовница* (жена безъ мѣжа остала), а то е стара рѣчь *вдова*, (какъ то е съхранено на влшкы названъ ꙗзыкѣ), и на самскртыскы ꙗзыкѣ сѣ види *видѣава* (съставено отъ *ви* отриц. и отъ *дѣава*=*дадена*), *неудалена* мѣжю.

Въ тыя рѣчы видѣхмъ чи и въ нѣкои си рѣчы, изъ начала, сѣ изоставѣа по нѣгдѣ си, а по нѣгдѣ си сѣ изговаря; нѣ освѣнъ е въ болгарскы ꙗзыкѣ и *х* сѣ по нѣгдѣ си изоставѣа, въ нѣкои си рѣчы, а по нѣгдѣ си сѣ изговарѣа, какъ то: *-ѣти* (поѣмати, ловити) по нѣгдѣ сѣ сѣ изговарѣа *вати*, а по нѣгдѣ си му сѣа прибавѣа и *х* и казвѣтъ *хвати*, а по нѣгдѣ си *фати*; *аба* (бало, сукно народно), по нѣгдѣ си сѣ изговарѣа *х-аба*. (Забѣлъжительно е чи и французкы е *havi*=*дрѣха*) и *тѣа* е наша болгарска рѣчь, а нѣ турска какъ то нѣкои си мыслѣтъ; *хъртъ* (хрътка) по нѣгдѣ си сѣ изговарѣа *ьртъ* и друг. Отъ тыя сѣ вижда ꙗвно чи и въ нашъ ꙗзыкѣ тѣи гласове по нѣгдѣ си сѣ изоставѣа, нѣ по нѣгдѣ си смѣстѣвуютъ, штото нѣсѣ сѣ изгубѣа отъ ꙗзыка ни.

Еленисти тѣ за съгласнѣ тѣ буквы ρ , кога въ общѣ носи знакъ ς а кога сѣ удвоава посрѣдѣ рѣчы тѣ, първа та носи знака ρ , а втора та ς п. р. $\beta\acute{\epsilon}\tau\tau\eta\rho\mu\alpha$, $\acute{\epsilon}\pi\acute{\iota}\rho\beta\acute{\epsilon}\tau\tau\eta\rho\mu\alpha$ и друг., за тѣхъ буквѣ ништо нѣсѣ доказали. Кога то зѣмимъ за приѣтъ рѣчь тѣ $\beta\acute{\alpha}\chi\omicron\varsigma$, ($\beta\alpha\lambda\lambda\acute{o}\nu$ $\chi\alpha\iota$ $\sigma\chi\iota\sigma\mu\acute{\epsilon}\nu\omicron\nu$ $\phi\acute{o}\rho\epsilon\mu\alpha$ =старо и

*) Забѣлъжительно е какъ въ рѣчь тѣ *внѣтъръ* сѣ е съхранило старо то произношение *ж-ын*. *жтрѣ*=*ынтрѣ*, *в-ынтрѣ*, *внѣтъръ* отъ дѣ въ другы тѣ Славѣны *внѣтъръ*.

съдрано облѣкло), коѣ по еоличьско то нарѣчие ся изговарѣла Φ - $\rho\acute{\alpha}\chi\omicron\varsigma$ = $\beta\rho\acute{\alpha}\chi\omicron\varsigma$, не ни остава никакво съмнѣние чи и та е подпаднѣла въ исто то положение, какъ то и вышѣйзложены тѣ, т. е. изгубила си дигамж тж. Нѣ ней, мыслиме, не можи ся упрѣдѣли произношение то само съ $\chi\alpha$, $\beta\alpha$, $\gamma\alpha$; зашто то кату зѣмиме рѣчь тж $\rho\omicron\upsilon\chi\omicron\nu$ = дрѣха, какъ то ѣ казвѣтъ днѣшни тѣ грѣци, и ѣ дадемъ единъ отъ тры тѣ гласа $\chi\alpha$, $\beta\alpha$, $\gamma\alpha$, намѣсту знака ς , ништо не значи; нѣ кату ѣ дадемъ гласа δ , тогава става $\delta\rho\omicron\upsilon\chi\omicron\nu$ наше то *дрѣха*, а самскрѣтско то *dhri* или *dhur* = дрѣха.

Съ рѣчь тж же $\beta\rho\acute{\epsilon}\chi\omega$ = Φ - $\rho\acute{\epsilon}\chi\omega$, $\mu\epsilon\lambda$. $\beta\rho\acute{\epsilon}\chi\omega$ можи ся сравни нашаѣа рѣчь *ржсж* = рѣнсж, коѣ съотвѣтствува съ $\rho\alpha\nu\delta\acute{\iota}\zeta\omega$. Послѣ п-раскж, п-раскаж, п-раскамъ, б-рѣскамъ (забрѣска дѣжда казваме), въ кои ся види вмѣсту дигамж тж гласа *п* и *б*.

Нѣе мыслиме чи упрѣдѣление то за изгубены тѣ гласове въ число то само тры, $\chi\alpha$, $\gamma\alpha$, $\beta\alpha$, какъ то казвѣтъ учени тѣ еленисти, намѣсту изгубенж тж дигамж, не е право, нѣ можи да бѣди и δ , какъ то видѣхмѣ въ рѣчь тж $\rho\omicron\upsilon\chi\omicron\nu$ чи е *дрѣха*, и други. Доказательство же имаме и Лукианово то свидѣтельство, каквж страсть сж имали въ Атикж да измѣнявѣтъ буквы тѣ, кое по-прѣды изложихмѣ.

Основающти ся на тыя познаты и упрѣдѣлены доказательства, нѣе зѣ-
маме болгарскыи ѣзыкъ за ключъ, и кату гудиме старѣй знакъ Φ дигамж тж на много отъ гласны буквы начинающти еленскы мнимы за пѣрвобытны рѣчы, на мѣсту днѣшны тѣ знацы ρ , ς , и имъ дадемъ единъ отъ тры тѣ гласове $\chi\alpha$, $\beta\alpha$, $\gamma\alpha$, или други нѣкой си изгубенъ гласъ, нахождаме гы чисты нашы болгарскы рѣчы, какъ то си гы изговарѣ днѣсь народа ни и въ какво то значѣние си гы зѣма.

Елински мнимы за пѣрвобытны рѣчы.

' $\text{Арх}\eta$ —начѣло, кату ѣ ся гуди старѣж изгубенж Φ дигамж намѣсту ς и ся пиши $\Phi\alpha\rho\chi\eta$, съ гласа β , става $\beta\alpha\rho\chi\eta$, болгарскы вѣрхъ, начѣло. Таѣа же рѣчь въ простогрѣцкыи ѣзыкъ ся е съхранила съ старо то си произношение: $\beta\rho\acute{\alpha}\chi\omicron\varsigma$, казвѣтъ за извышеность, наше *вѣрхъ*.

Тжѣ исто и производна та рѣчь отъ $\alpha\rho\chi\eta$, какъ то $\alpha\rho\chi\omicron\nu$, $\Phi\acute{\alpha}\rho\chi\omicron\nu$, е наше *вѣрхов-нѣ*, начѣлникъ. Нѣе видѣхмѣ чи таѣа иста рѣчь и въ самскрѣт ѣзыкъ *vīh* и *vīhat*, се исто значѣние има какъ то и въ нашъ говорѣнъ днѣсь ѣзыкъ, што то древность та на таж рѣчь въ никакво съмнѣние не подпада!

' $\Upsilon\delta\omega\rho$ (вода) $\delta\upsilon\omega\rho$. $\Upsilon\delta\alpha\tau\omicron\varsigma$ $\gamma\epsilon\nu$. неправилно склонѣние имѣѣашта рѣчь. Корѣнныи слогъ е $\Upsilon\delta$ съ дигамж тж $\Phi\upsilon\delta$ = β - $\upsilon\delta$, наше *вуда*, какъ то го изговарѣ народъ. Знаѣно е чи грѣцкото υ ся е произносило и кату *у*.

Ὁδογός (водачъ, водимшты), кореное ὁδъ съ дигамж тж F-од—*o-od*, наше *воджъ, водичъ* и друг.

Ἐλκω (влекж) съ дигамж F-ελκω=βέλκω, болгарскы *влекж*.

Οἶδα (γινώσκω=знаж) съ дигамж F-οἶδα=βοῖδα, болгарскы *вѣдж, вѣдаж, вѣмж, знаж* и проч.

Ἴδω (видѣхъ, виждамъ) съ дигамж тж F-ἰδω=βίδω, болгарскы *видж*.

Εἶδος (видѣ) съ дигамж F-εἶδος=βεἶδος, болгарскы *видѣ*; τί εἶδος ἔχει=какавъ видѣ има?

Ἀδής (пѣкъль, дълбокаѧ ꙗма коѧ сжъ мыслили стари тѣ чи сжштес-твуетъ подъ земѣ тж за казнѣ на души тѣ) съ дигамж F-αδής—βαδής, коренное βαδ, сравни наше *вада*, дълбоко ископано, вѣдано въ земѣ тж мѣсто.

Δαῦρ (рѣчь коѧ ся находи въ Омира отдаваема брату Париса отъ стрѣны на съпругъ тж му Елена) съ дигамж посрѣдѣ става ΔαFύρ [или ΔαFίρ], Δαβύρ, наше *с дъверъ*, братъ съпруга жены и пр. Въ простогръцкыи ꙗзыкѣ казвѣтъ по нѣгдѣ си ὁ δέβερος въ истое значение.

Ἑτήρ—F-ετήρ—βετήρ, болгарскы *ветѣрж*.

Ἑαρ—F-εαρ—βεαρ (първаѧ пролѣтъ кога вѣжтъ прохладни тѣ вѣтрове, сравни наше то *вѣтарж, вѣж* и друг.

Ὀδός—F-οδός—β-οδός болгар. *воджъ*, пѣтъ по кого то ся води чловѣкъ та ходи, или *ходжъ* по кого то ходи, какъ то по-горѣ го разяснихме. Въ Аристофана ся находи βαδός равно ὁδός.

Ὀρος—F-ορος—γóρος, болгарскы *Гора*. Тамъ рѣчь ся находи и въ самскрѣтъ и въ зандскы ꙗзыкѣ *giri* и *gairi*, шото за древность тж ѧ нѣма никакво си съмнѣние.

Ныне наведохме за примѣръ врьху изгубенж тж дигамж тыѧ нѣколко сы рѣчы мимоходомъ, до колко то ни допушташе за сега врѣмя то, нѣ кога то зѣми чловѣкъ пѣлыи еленскы рѣчникъ и го изслѣдова вниматѣлно, по начина кого то показохме тукъ, ште найди множество такива нашы болгарскы рѣчы, освѣнъ оныѧ кои то сжъ показали учени тѣ до сега въ сравнение то си еленскаго ꙗзыка съ славянскаго.

Въ рѣчы тѣ же кои сжъ съставени отъ α ἀρνητικόν, ἐπιτατικόν, ἀδροιστικόν=α отрицатѣлно, усильтѣлно, събиратѣлно, ако и да носжтъ знакове тѣ ' и ' обаче въ тѣхъ знака F дигама нѣма никакво мѣсто. Надъ тѣхъ ся гуждѣтъ тѣѧ-зи знаци отъ просто невѣжство, а нѣ чи ся сжъ проѧзносили въ старость тжѧ или онѧѧ. Еленски тѣ филолози на множество рѣчы не познавжтъ проѧзведение то и задовољжтъ ся съ рѣчь тж πρωτότοπος λέξις=първобытна рѣчь. За примѣръ на такива рѣчы наводѧме слѣдныѧ:

Ἀγρός, ὅ, χωράφιον, ὑποστατικόν, Ομηρ. 2) τὰ περίχωρα πόλεως ἢ κώμης τινος. Ομηρ. Тжѧ тѣкувжтъ рѣчници тѣ еленски тажъ рѣчь ἀγρός, т. е. нива,

държавя, поле за работенъе, въ първобытно значение, по Омира; а второ значение: околности тѣ на нѣкои си градъ или градецъ, и това по Омира, т. е. по языка на еднѣхъ твърдѣ отдаленѣхъ повременность. Ако попыташь елинскы тѣ учены филолози: отъ дѣ произвождате тажъ рѣчь *ἀγρός*? зашто има тѣа това значение кое ѿ отдавате? Тии штѣтъ каза въ отговоръ: *Αὕτη ἐστὶ πρωτότυπος ἑλληνικὴ λέξις καὶ δὲν παράγεται*—таѣа е първобытна еленска рѣчь и не ся производи! Нъ ные имъ казваме чи тѣа рѣчь, какъ то и сички тѣ имъ рѣчи, си има разяснение то, и ето какъ: Знайме чи *ὄρος* значи *гора* на былъ, знайме іоште чи *ὄρος* въ старость ся писало *Γ-ορος* и произносило ся *γόρος*—гора, на кое кату прибавиме въ начяло то *α* отрицательно, става *αΓορος*—*α-γόρος* и съкратено *ἀγρός*, кое значи: *не-гора*; а дѣ то не е *гора*, тамъ можи да бѣди *χωράριον*—нива, мѣсто за оранъе, *ὑποστατικόν*—държавя*).

Ные мыслиме чи всѣкъ здравомыслящъ чловѣкъ ште ся склони и убѣди на това чи е тѣѣ.

Да бы разяснили іоште повѣчь тълкувание то на рѣчь тѣ *ἀγρός* кое-то ѿ даваме ные, нека изслѣдоваме и рѣчь тѣ *χωράριον*, съ коуж то тълкуващъ рѣчь тѣ *ἀγρός*. Тѣа рѣчь е умалительное (*ὑποχωριστικόν*) на рѣчь тѣ *χωρίον*, коуж произвождѣтъ отъ *χωρά*—*ἀγρός*, *ὑποστατικόν*, *ἐξοχή*, *πεδιάς*, *ἔδαφος*, какъ то ѿ тълкуващъ. Нъ зашто да има тѣа рѣчь *χωρά* тыя и тълкува значення? разумѣва ся чи отговора е се пакъ *πρωτότυπος λέξις*—първобытна рѣчь! Нъ по наше то мнѣние ни една рѣчь не е безъ разяснение освѣнь коренны тѣ слокове, послѣдніа та граница на рѣчи тѣ, какъ то о тому другадѣ говорихме. Рѣчь та *χωρά* е съ дигамѣхъ тѣ *Γ*—*χα* и става *Γ-ώρα*, *χωρά*; а кату махниме дигамѣхъ тѣ остава *ώρα*, кореннь слогъ *ωρ*, кой съотвѣтствува съ наше то *орж*, кое е съхранено и въ еленскы языкъ *ἀράω*—*ἀρῶ*. *Χώρα* убо и *χωράριον*, значи въ първобытность: *мѣсто* за *оринъ*, поле—*πεδιάς*, *ἀ-γρός*—не-гора.

Ἀκριβής ѳ, отъ (*ἄκρος*): *ἐπιτελής*, *προσεχτικός* *πᾶν* καὶ *αὐστηρὸς* *πρὸς* τὸ *δικαίον* *κτλ.* това е значение то на рѣчь тѣ *ἀκριβής*, спорѣдъ рѣчницы тѣ грѣцкы, т. е, прилѣженъ, твърдѣ внимателенъ и строгъ за правдѣхъ тѣхъ. Така рѣчь *ἀκριβής* какъ то ѿ види всѣкъ е трысложна, и има такова значение, штото не можи да бѣди безъ първобытно естествено значение, отъ кое да е достигла до приносное. Нъ грѣцки тѣ филолози казващъ само чи тѣа произходи отъ *ἄκρος*—крайны и друго ништо! Ные кату кажиме чи тѣа е съставена отъ *α* отриц. и отъ *κριβ-ής*, става българскы равна съ *не-крово*; а кой то не е *крово*, той е *σωστός*—точенъ и приносно строгъ въ правдѣхъ тѣхъ, *ἀ-κριβ-ής*—*не-крово*. Българи тѣ казващъ въ първобытно естествено значение *крово* за нѣшто кое осѣзательно не е право: *крово дърво*, *крыва рѣчка* и др. и кривъ или *прикривена*

*) Македонски тѣ Българи за *ὑποστατικόν* (чифликъ турскы) казващъ държавя, за това употрѣбляваме тажъ рѣчь въ това тълкувание на рѣчь тѣ *ὑποστατικόν*.

чловѣкъ, т. е. пригърбенъ; а въ приносѣхъ смыслъ казвѣтъ: *крывъ чловѣкъ*=не-праведенъ чловѣкъ и *укривихъ мя*=унеправдихъ мя. Сички тѣ учени іазыкойспытатели признавѣтъ чи пѣрви тѣ створители на іазыцы тѣ множество приносѣхъ смыслъ изражяюшты рѣчы, повѣчѣ по тѣлесны тѣ движеныя сѣхъ назвали, и на това сѣхъ имали право; зашто то и въ сегашно то іоште положение образованаго свѣта сѣхъштествувѣтъ много тѣлесны движеныя въ употрѣбление кои изражявѣтъ вѣтрѣшны умны смыслы творяштаго ихъ чловѣка. Едно кимванье съ око, едно маханье съ рѣккѣхъ и др., значи по вѣшто си. По тому има и тѣлодвиженъ іазыкѣхъ въ самыи простѣ народѣхъ, кого двѣсь искусство то е довело до голѣмо развѣтие за нѣмы тѣ чловѣцы.

На грѣцкы іазыкѣхъ има рѣчь *γρίφος* или *γρίφος* и *γρίπος*, коіа значи: кривъ, кривина, пригърбено вѣшто, и приносно *тъмно изражение*. Ные имаме на българскы *гryва*=конска та на врьта прикривена кытка, и *гryв-на*, крѣгло прикривено и съставено вѣшто, украшение кое нахулявѣтъ и носѣтъ на рѣцѣхъ тѣ си жени тѣ; Българи тѣ казвѣтъ и *гryвъ сѣсждѣхъ*, т. е. прикривенъ. Знаино е чи стари тѣ Елени буквѣхъ тѣхъ в македонскаго іазыка сѣхъ приубѣртиали на *φ* или *π*, какъ то *Βρύχης* на *Φρύχης* и др., штото българское *гryвъ* станѣло *γρίφος* или *γρίπος* на грѣцкы! а отъ *крывъ* съ прибавлене то на *и* отрицательно съставили: *α-κριβ-ης*=не-крывъ, *σωστός*=точенъ и приносно строгъ въ правдѣхъ тѣхъ.

II.

Неправилни тѣ глаголи еленскаго іазыка и названи тѣхъ въ тѣхъ неупотрѣбительны глаголы отъ кои то заѣмѣтъ нѣкои си времена, въ кой іазыкѣхъ сѣхъ нахождѣтъ днѣсь?

Старогрѣцкый іазыкѣхъ, какъ то е познато, има твърдѣ много неправилны глаголы; а то е едно отъ неборимы тѣ доказательства, чи той е притѣрпѣлъ голѣмѣхъ смѣсь отъ другы іазыцы. Днѣшни тѣ какъ то и стари тѣ имѣ филолози незнаюшти начяло то и источника имѣхъ, вмѣсту да гы кажѣтъ *странны глаголы*, нарѣкли гы *ἀνόρθα ῥήματα*=неравны, не-правилны глаголы; зашто то сѣхъ виждали чи тии нѣсѣхъ съобразни съ кроя и свойство то еленскаго имѣ іазыка.

Притѣри.

Δίδωμι (даѣхъ) *μελ.* *δίδοω*, *προέρχεται ἀπὸ ἁχρηστοῦ ῥήμα* *δάω*—*дѣ*—*бж*—душнее врьмя проѣзходи отъ неупотрѣбительнѣхъ глаголѣхъ *δάω*=*дѣ*, *даѣхъ*. Българи тѣхъ казвѣтъ днѣсь *даѣхъ*, *даіамѣхъ* и *давамѣхъ*,

сжшти, зѣти отъ болгарскаго, тии потвърдѣвжть неоторимо нашж тж рѣчь о тому. Когы же е станѣла таѣа смѣсь въ древность между Българы тѣ и Елены тѣ о тому по-долѣ штѣмъ говори.

*Правилни глаголи въ еленскы мнимъ ѣзыкѣ, находящии ся
исти въ болгарскыи наши ѣзыкѣ.*

Βόω, σπουώνω, γερίζω χώνων ἀπό τὰ πλάγια. Българскы *виж, увивамъ, съвиж, съвивамъ, раз-виж, развивамъ, увито, новито* и др.

Μυάω-μυῶ, българскы *мыаѣж-мыѣж, мыамъ*. Грыцки тѣ филолози произ-вожджть и рѣчь та *μυστήριον*—тайнство отъ *μύστης*, тьлкующти: τὸ κρυπτόμενον, παρὰ τὸ μύειν τὸ στόμα καὶ μηδενὴ τοῦτο ἐξηγεῖσθαι, καὶ ἡ περὶ μυστηρίων διδασκαλία. А рѣчь тж *μύστης*, ὁ μυστηρίων μεταλαβών. Какво забладитьлно произведение! Рѣчь та *μυστήριον* ся разіаснѣва чисто отъ глагола *μυάω-μυῶ*—*мыѣж, учиштавамъ* водоѣж. Знаино е чи тии тайнства ся сж творили съ кѣпаныя и учиштеныя и съ нѣкаквы си заблждитьльны баіаныя и ништо повѣчь, по духу тогдашнаго вѣка.

Βοάω-βοῶ, българскы *выаѣж=выѣж*, употребитьлно въ трѣтьо лице; *куче то вые*.

Μάχομαι—συνάπτω μάχην, πολεμῶ. Казва ся за дѣйствие то боя, т. е. кога ся счепкжть. Тукъ ся види іавно наше то *махиѣж, махамъ*, т. е. движа, *замахни та го удари* казваме. Знаино е чи бой безъ *маханье*, движение на рѣцѣ тѣ, не става. А рѣчь та *πολεμέω=πολεμῶ*, значи продължение то на боя, прѣзь кое ставжть разореныя та; штото и то е наше то *по-ломаѣж, по-ломѣж, събарамъ, разорявамъ, πόλεμος=по-ломъ*. *Сломи го*—строши го, казваме.

Μυημονεύω=ἐνδομοῶμαι, българскы *мнѣж, мнѣние, съмнѣние* и пр.

Στοιβάζω (στοβῆ), *χάμνω* στοίβαν, *σωρεύω*; българскы *ставѣж, по-ставіамъ* сравни *ставыи* и друг.

Βρόω, българскы *връж, ври* третьо лице. Сравни *изворъ, из-вира* и др.

Ἀράω-ἀρῶ, българскы *ораѣж и орж*, сравни *оранъ, орачь* и др.

Λάμπει, българскы *лумти*, сравни *лумъ, пламъ, пламти* и друг.

Πλέω, болгар. *плавѣж, плавамъ* и друг.

Κρύβω (κρυφο), *ἀρχαῖον* τοῦ κρύπτω, българскы *крыѣж* (безъ *Ѣ* дигамѣ).

Μερίζω, българскы *мельѣж и малѣж*; *μέλος* (часть) *мало* или *малко*.

Φράττω (запушамъ, затварямъ), българскы *вратѣж, затваріамъ*, буква та в на *Ѵ* убърнжта.

Цъли български рѣчи измѣненни по ништо си въ гласопрѣизношение то отъ Елены тѣ и освоени въ ѣзыка имъ.

Σθένος (сила), българскы *стѣна*, кое ся тьлкува *крѣпость, укрѣпление*.

Στραβός (въ простогръцкы) значи *кривъ*, на български *стръвъ*, сравни *стръвно мѣсто* и *стравнина*.

Βράχος (κορυφή), български *връхъ*.

Θάρσος и θάρρος, български *дързосъ* или *дързостъ*, сравни *дързостень*, *дързѣж* и проч., буква та θ на θ обрънѣта.

Γυνή (жена) съ изменение то на буквѣ тѣ γ въ ж става *жини*, *жена*,

Ζυγός съ изменение то на буквѣ тѣ ζ въ ж става *жигъ*, *селци тѣ казвѣтъ жигли*, *послѣ жугъ* и проч.

Λόγος, български *лжъ* — *лнжъ* по старому произношению *ж=ън*, срав. *лжовито мѣсто*, кое по старому произношению е: *лнговито мѣсто* и друг. французское же *longue* съотвѣтствува съ наше *лжгъ=лнжгъ*.

Ναῦς (корабъ), български *навозъ*, сравни *возѣж*; А простогръцкы *χαράβι* кое е наше *корабъ* буква та б измѣнена на в.

Νάυκρος (караштый новоза) *навозъ-караръ*; двѣ искривени български рѣчи въ уста та на Елены тѣ!

Νήπιος, ὁ μὴ δυνάμενος να λαλήσῃ; блг. *не-нѣишты* (въ Македоніѣ по нѣгдѣ си казвѣтъ *нѣж* вмѣсту *говорѣж*).

Νη-σιτεία, български *не-сытостьъ*, сравни *сытъ*, *насыта*, *на-сытень* и пр.

Λειμών, ἐκ τοῦ λείβω=лѣж; мокро мѣсто, *ливада*.

Πόλος, български *полъ*, *половина* и друг.

Ἀ-βυχής=не-выкающый; ἀ-βυκέω=не-выкамъ, *мълчѣж*!

Ἀ-βαρής (не-тяжакъ) отъ βάρος=тяжесть; сравни наше *то-варь*.

Ζῆλος, ζέσις τῆς ψυχῆς; български *жяль* съ изменение то на ζ въ ж.

Γλῶσσα (языкъ), български *гласъ*. Гръцки тѣ филолози производѣтъ *γλῶσσα* отъ *κλάω*=чупѣж (!?) Нѣ не виждѣтъ чи *φωνή*=гласъ му тълкувание то, какъ то сѣ го употрѣблявали въ аттичскы языкъ *φωνή* на мѣсту *γλῶσσα*.

Ἀ-σπερχές (не-търпеливо), σπέρχω βιαστικά, μὲ ζέσιν σφοδρῶς, коренное е *спърхамъ*, сравни *прахтѣж*. Българи тѣ казвѣтъ за чьловѣка кога ся находи въ голѣмо нетърпение: *ише си испрѣхни отъ кожѣж тѣж*.

Ζεύγλη, български *жигла* съ измѣн. на ζ въ ж.

Ἦχος [гласъ] съ дигамѣ *ἦχος*, *вихосъ*, а съ изменение то на буквѣ тѣ χ въ κ, става *βήχος*=*выкъ* български.

Ῥαιστήριος=ῥητοροποιός, δλέθριος, Аристофанъ. *рас-тираѣж*, *раз-тиргамъ*, Български глаголи, *раз-тиріагитый*, *раз-гонвающый* и приносно причиняющый *пагубѣж* и проч.

Ῥούσιος=χαλκόχρους ἢ ξανθός, κυρίως μελανοχόκκινος. Български *русъ*=*ξανθός*; *руса коса*=*ξανθή κόμη*. и проч.

Κοτύλη, ἡ. Πᾶν κοῖλον, κάθε κοιλότης ἢ τρύπα. 2) Κοῖλον ἀγγεῖον, ποτήριον ἢ τρυβλίον. 3) Ἡ κοιλότης τῶν κοχχάλων, καὶ ἰδιαίτερος ἐκείνη εἰς ἣν

ἐμβαίνει τὸ ἱερὸν ὁστοῦν, κтл. 4) Τὸ κοῖλον τῆς χειρὸς, χοῦβτα, καὶ τὸ κοῖλον τοῦ ποδός. 5) Εἶδος μέτρου τῶν ὕψων, ἣ καὶ ξηρῶν σωμάτων, δπερ,=труβλίον, καὶ, ἡμίεστον· σχεδὸν $\frac{1}{2}$ οὐγγίας βάρους περιλαμβάνει. 6) „Χαλκὸδεταὶ κοτύλαι“ Αἰσχυλ.=χόμβαλα. 7) =κοτύλων. Διον. Ἀλικ.

Таѣа рѣчь *κοτύλη* и производна та отъ неж *Κότυλος* е важна за по-обширно разяснение и разложение, зашто то е съхранено земеописно мѣсто и до днѣсь съ това исто значение, начинаюшто отъ Хиндистанъ, и видимо въ Малж Азиѣ, въ Фригиѣ близо при Троадж, въ Еввиѣ, въ Аркадиѣ, въ Пелопонесѣ и въ Старж-Планинѣ въ Българиѣ. кое показва чѣртж тж направления конж е слѣдовалъ той народъ, кому принадлежи таѣа рѣчь, въ приселение то си отъ Хиндистана.

Нека убо започниме отъ Хиндистанъ.

Не далѣко отъ Делхи, нахожда ся мѣсто укрѣплено отъ стары времена съ крѣпости и съ желѣзны врата, кое носи на тамошны ѣзыкѣ название *Котмилла* и тълкува ся отъ туземцевъ: *укрѣплено обиталиште*, т. е. обкрѣжено отъ всѣхъ стрѣнж съ стѣны отъ горы и съ стѣны ржкотворны и врата. Това мѣсто е подправилъ Шахъ Ферузи въ 1220 год.*)

Гръцки тѣ рѣчници, какъ то видиме, тълкувжть рѣчь тж *κοτύλη*=всѣко трапчиво, изкопано, владено на вжтрѣ мѣсто; послѣ всѣхъ издълбанъ съсждъ, кату чяша, кутле и проч.; послѣ имжть и *χαλκὸδεταὶ κοτύλαι* [въ Ъсхила], кое е исто съ наше: *мѣдны котлы* и друг.; произведени тѣ же рѣчты отъ *κοτύλη* се въ това значение тълкувжть, какъ то *κοτυλώδης*=ископано или обкрѣжено мѣсто и друг., штото јавно ся види значение то на рѣчь тж *Котмилла*, какъ то го тълкувжть на свои си ѣзыкѣ Индийци тѣ.

Нѣ важно то е чи таѣа рѣчь ся съхранила въ значение то *котловое* или обкрѣжено мѣсто по нѣкои си горы въ Малж Азиѣ, въ Фригиѣ, въ Еввиѣ, въ Пелопонесѣ и въ Старж-Планинѣ.

Нека видиме сега таж истж рѣчь какъ е съхранена въ Българиѣ и нека јѣ разложиме и разясниме.

Подъ именемъ *Котмилъ* [по турскы казанъ] познато е днѣсь въ Българиѣ село то или малкы градецъ, заселено между высокы дървокытны планины, имѣюшта всѣка отъ тѣхъ свое отъ стары времена собствено имя, дадено имъ отъ разны случившы ся тамо събытыя или же и по само то имъ пеложение. Мѣстоположение то на кое то ся нахожда днѣшний *Котмилъ* е лжговито, и на около му сж разположени и други по-малкы ржтишта, дѣлове и могили. То мѣстоположение е въ срѣдъ грьдж тж на Старж-Планинѣ,

*) Вишь начѣртано това исто укрѣпление въ книгж: Нърави, обычай и памятники всѣхъ народовъ земнаго Шара; Индустанъ, заганскы полуостровъ; стрѣна 354, издание Москва 1846.

која започва отъ Черно Море между 42 и 43 стѣп. севѣрна широчина, и между 24 и 25 вѣсточна дължина (по картѣ тѣ која е издадена на Българскы отъ Г^н Александра Хаджи въ 184...). Отъ камъ Севѣро-западъ Котила между 24 и 25 вѣст. дълж. лѣжи въ тѣжны развалины старый българскы прѣстолны градъ Прѣславъ (по турск. Ески Стамболъ=Старый Цариградъ). А отъ Юго-западнѣ стрѣнѣ Котила между 42 и 43 севѣр. широч. и между 23 и 24 вѣсточ. дълж. находи ся градъ Сливенъ въ подножие то на Старѣ Планина.

Мѣстоположение то Котила, какъ то е обкрѣжено и закрѣтано отъ планины, въ трѣпѣ, изглѣда кату съсѣдъ кого наричаме *Котилъ* [по турск. казанъ] отъ кое можи ся заключи чи му е дадено и подобно имянование. Нѣ това имя въ старо врѣмя не е дадено само одному селению, нито одному самому граду, какъ то го носи днѣсь самое село Котилъ, нѣ въ общѣ цѣлому тому прѣдѣлу, кой обкрѣжва Котила въ довольно голѣмо прострянство; заштото по тѣхъ непроходимы въ стары тѣ времена мѣста находили ся съ нѣколко си селения и градишта, какъ то ги показвѣтъ развалины тѣ имъ остатки.

Котилъ, коренная му рѣчь е *кжтъ*, *кутъ* или *котъ*, а *кжтъ* значи *жгль*; отъ *кжтъ* става прилагательное *кжтиль*, кое значи: мѣсто укрѣженъ, обградено съ жглове, закрѣтано мѣсто и по виду ся *котловое* мѣсто. Стара та буква *ж*=*ъ*, въ многы рѣчы ся замѣнила и съ *у* и *о*, што то *кжтъ*, *кутъ*, и *котъ*, какъ то и прилагательни тѣ имъ *кжтилъ*, *кутилъ* и *котилъ*, се едно и исто значение имѣтъ. Ако сѣдиме само по мѣстоположение то *Котила*, т. е. прѣдѣла дѣ ся находи днѣсь село то Котилъ, можиме заключи чи това имя му е дадено отъ самыи видъ мѣста, какъ то ся виждѣтъ и други градове тѣй названи по мѣстоположение то имъ, н. п. *Сливенъ*=мѣсто дѣ ся сливѣтъ нѣколко си рѣки и потоци. *Исконъ* [Скопийа], мѣсто кое е ископано кату въ трапѣ; *Вѣлнъ*, мѣсто кое влази мѣжду два брѣга, кату по мостъ [въ-дѣзъ] отъ дѣ и Турци тѣ го притѣкували *Кююрли*=мостовито мѣсто; *Прилнъ*, мѣсто прилѣпено на урѣж, планинѣ и друг. Нѣ кату разглѣдаме чи обкрѣжающти тѣ *Котила* гори и планины сички носѣтъ стары чисты българскы и значительны имена, какъ то Разбойна, Вида или Видинъ-Градъ, Елима, Пляшивица, Бѣлы-Брѣгове, Орьнь, Зло-Стѣнье, Лумы-Дѣлъ, Козякъ, и др., а по върхове тѣ имъ ся нахождѣтъ и виждѣтъ юште стари остатки отъ крѣпости и водоводи, какъ то и изтѣлѣани стрѣли, дохождаме до истинно то заключение чи тии мѣста въ стары тѣ времена съ были твърдѣ знамянити, т. е. чи въ тѣхъ ся крѣжѣтъ важны повѣстувательны стары събытия и чи тамо е было гнѣздо то на свободѣ тѣ на най-стары тѣ Българи, утвърдивши ся по тѣхъ крѣпки и непроходимы тѣй лесно отъ неприѣтеля-мѣста!

Наше то точно и рѣшительно мѣние е чи той прѣдѣль *Котила*, въ Българиѣ, е названъ по старо то название *Котила* при Делхи въ Хиндистанъ когато ся сѣ приселили Българи тѣ въ Европѣ. А за да потвърдиме юште повѣчь това наше откритие наводдаме и юште нѣколко си наймянованья на прѣдѣлы и другы въ Хиндистанъ кои сѣ нахождѣтъ днѣсь исти и въ Българиѣ:

Въ облысть тѣ *Рацанпуръ*, севѣрозападно отъ града Адимира между 25 и 30 севѣрнѣ и между 90 и 95 вѣсточнѣ дължинѣ лѣжи селение Шумо; а въ Българиѣ близо при Прѣславъ, се около прѣдѣла Котила, познатъ е градъ *Шуменъ*. Въ истаѣ облысть подъ истаѣ широчинѣ и дължинѣ, севѣрозападно града Адимира, находи ся прѣдѣлъ и селение *На-горье*; а между 25 севѣрнѣ широчинѣ и между 90 и 95 вѣсточнѣ дължинѣ, въ истаѣ облысть близо до града Торахъ, лѣжи другы прѣдѣлъ и селение кое носи имя *Съ-горье* [За-горье]. Въ селения та *Котила*, въ Българиѣ, за севѣрнѣ стрѣнѣ казвѣтъ *на-горье*, а за *Южнѣ на-доло*; севѣрны вѣтеръ казвѣтъ *Горный вѣтеръ*, а южны *Долны* и *Долнѣ*. Ные видѣхме чи вышепоманѣтѣ прѣдѣлъ *На-горье*, въ Индиѣ, ся находи на севѣрнѣ стрѣнѣ, т. е. *на-горье* по Българскы, а *Съ-горье* спада на югъ, кое по българскы е равно съ *на-доло*. Истое имянование давѣтъ обитающѣ тѣ въ Старѣ-Планиѣ Българи, отъ зачала й отъ Чърно-Море до Троіанъ, а може бы и по-нататакъ, на южны тѣ стрѣны, кои сѣ въ Руманиѣ (въ Тракиѣ) *Съ-горье*, т. е. на-доло отъ тѣхнаго положения лѣжашты камъ югъ.*)

Въ вышепоманатаѣ облысть, въ Хиндистанъ, тече рѣка *Луна* потурчено *Бенъ*, на българскы *луна* значи *пятна*; на *лице си има луна*, т. е. *пятна*.

Се въ истаѣ облысть ся находи и градъ подъ имя *Котакъ* и другадѣ *Кутакъ*, а то е сѣшта рѣчь съ *Кутиль* и произходи, по другы крой, отъ *кутъ*, *кутакъ*, (познати сѣ събирательны тѣ и увеличительны тѣ имена на *акъ* въ нашъ българскы языкъ). А той-зи градъ *Котакъ*, дѣйствительно е закѣтанъ, затуленъ задъ еднѣ рѣкѣ. (Вишь сичкы тыя наймянованья, какъ то и другы много въ Картѣ: Остъ-Инди, Персии и Китаи. изд. С. Петербургъ 1854).

Отъ сичкы тыя види ся кату свѣтло то Слънце чи Българи тѣ кои то сѣ сѣхранили тыя имянованья и до днѣсь въ сегашны тѣ си жилишта, тѣй сѣшты какъ то ся виждѣтъ въ тѣхъ мѣста Хиндистана, види ся казваме, и выка гръмогласно, чи тамо имянно сѣ живѣли Българи тѣ, богъ знай прѣды колко вѣкове, и приселивши ся отъ тамо, дали сѣ тыя исты имена на

*) *Съ-горье* е съставено отъ прѣдлога съ и рѣчь тѣ *горье*; а съ прѣдлогъ *тукъ* има мѣстно значение, *съ-горье* = отъ *горье* на *доло*, какъ то въ рѣчь тѣ *ѣмамъ*, съставена съ-ѣмамъ; *сиѣмамъ* и проч.

ново то си отъчество. Тукъ нѣма никакво съмнѣние, ни ти случайность, ни ти съвпадение и съзвучие на рѣчы тѣ и имена та; нѣ сѣ исти тии, съ исто то значение и съ цѣлы прѣдѣлы!

Ные другадѣ казахме чи тыя най-стары приселенныя нѣсж могли тѣй за скоро да станѣтъ ни ти се по едно и исто направление да ся исполнѣтъ, нѣ трѣбало е вѣкове за исполнение то имъ, и да ся задржѣвътъ за дълго врѣмя по нѣкои си мѣста. А на това ꙗмаме доказательство живо съхрансны тѣ земеописны иаймянованыя, по чѣртѣ тѣ направления кое сѣ слѣдовали. Казахме чи близо при града Троа (Троада) ся находи гора кога носи имя Κότυλος—Котиль, а друга, въ подножие то коей былъ съзидавъ градъ Троа, носила имя Ἰδα съ F, B-ida. Забѣлѣжительно е чи при Котиль, камъ южнѣ стрѣнѣ, има висока гора, дървокытна, съ извышено на върха бърдо, кога носи имя *Вуда* или *Видинъ Градъ*, Видина крѣпость, твърдина, дѣ ся виждѣтъ стари явни остатки отъ крѣпости и водоводъ. Ето грѣцки тѣ рѣчнѣци што говорѣтъ за горѣ тѣ Ἰδα или Ἰδη:

Ἰδη. Περίφημον καὶ μέγα ὄρος τῆς Φρυγίας, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὁποίου ἔκειτο ἡ πόλις Τροία.

Ἰδα, ἡ. Δωρ. ἀντὶ Ἰδη. 2) Ὡς προσηγορικόν: Πᾶν κατάδρυμον ὄρος, ἐξαιρ παρ' Ἠροδ. παρ' ᾧ κεῖται πολλάκις καὶ δρυμὸς, δάσος, ξύλα, σημ. τὰ πλείστα κατὰ πληθ. ἀριθμ. ὡς „Ἰδη ναυπηγήσιμος“ ξύλα καλὰ καὶ ἀρμόδια εἰς κατασκευὴν πλοίων Ἠροδ.

А за *Котила* ето што бѣлѣжѣтъ:

Κοτύλαιον, τὸ ὄρος τῆς νήσου Ἐυβοίας πλησίον τῆς πόλεως τῶν Ταμνῶν. Αἰσχ.

Κοτύλαιον ὄρος, τὸ ὄρος τῆς Ἀρχαδίας ἐν Πελοποννήσῳ, νῦν Λαγγαρόλα Παυσ.

Нѣма никакво съмнѣние чи тыя земеописны иаймянованыя сѣ остали по тѣхъ мѣста отъ голѣмыи народъ на Пелазгы тѣ, наши тѣ стари Българи или въ по-обшырнѣ смыслѣ Словени, кога сѣ обитавали по тѣхъ мѣста, прѣди да слѣзи отъ горы тѣ еленско то племя да ся смѣси съ чясть отъ тѣхъ и да прѣудолѣй съ свое то имя *Еленъ* и *Грѣкъ* надъ еднѣ чясть отъ пелазгичьскѣ тѣ земѣ.

При томъ забѣлѣжваме чи какъ то Делхийскый Котиль въ Хииндистанъ е укрѣпленъ и закрѣтанъ и съ врата желѣзны, тѣй и нашии прѣдѣлъ Котиль е былъ нѣкогашъ укрѣпленъ съ желѣзны врата по тясны тѣ си входустья между планины тѣ. Такова нѣшто е было близо при днѣшно то село Котиль, камъ юго-вѣсточнѣ стрѣнѣ, между горы тѣ *Вуда* и *Елима*, дѣ ся и до сега казва *Желѣзна-Врата* (по турск. демиръ-капу), за кое ся е съхранило и попрѣдание чи освѣнъ желѣзны тѣ врата што имало тамо, имало и желѣзенъ мостъ, закаченъ отъ върхове тѣ на тыя высокы бърда, по кого сѣ минували стрегуштии тѣ тамо войници. А въ тясное входустие, югозападно се

въ прѣдѣла Котила, въ пѣти кой отводи за Сливенъ и кое входустье носи
имя Асѣнювъ входъ [по турск. Асень-боази], имало исто желѣзна врата, кое
имя и до днѣсь е съхранено, какъ то и на турскы притълкувано отъ *Желѣз-
на Врата=демиръ капу*.

Забѣлъшика. Ные казахме по-горѣ чи найминование то Котила въ Българикъ е
было дадено на цѣлый прѣдѣлъ въ Старж-Планинж кой ся простира отъ Черно Море до
Троіанъ, заштото до тамо е разгранена Стара Планина и съ други по-малкы гряды,
отрасли отъ главнакъ грядж, въ довольно шыроку прострянства, штото да можтъ да ся
обитавхтъ; а отъ Троіанъ натакъ, камъ сѣрбско то княжество, старопланинскыи главенъ
хрѣтъ почва да ся стасѣва и нѣма довольно прострянства за обитание.

А отъ Габрово, кату отиванъ за Севлиуво, камъ Севѣрь, простира ся една са-
мородна стѣна въ довольно разстоіанне, коіа ся зове днѣсь Кутелинъ или Кутели-
шка Стѣна. Отгорѣ же на таъкъ стѣнж има простряно равниште дѣ то ся нахожджъ
развалини отъ нѣкаквы си стары каменны зданья, и то мѣсто носи найминование Цар-
ствующе то. Върху тыя мѣста сж съхранили разны поирѣданья.

Насрѣшту Кутелишкж-Стѣнж има, камъ негоекъ сленца, друга саморасла вы-
сока стѣна, коіа ся равни почти на высочинж тж си съ главныи хрѣтъ на Старж-Пла-
нинж и коіа ся заве Градиште. Тамо ся вижджъ съхранени и до днѣсь развалини
отъ стары градове (крѣпости) и приказва ся чи въ старость, кога то тѣ мѣста были бѣл-
гарскы, само единъ входъ имало, каму положение то и днѣсь ся познава. Вѣроіатно чи
и тамо е была нѣкоіа си Желѣзна-Врата. Това мѣстоположение по высочинж тж си бо-
рави (обладава) сичкы тѣ околныи стрѣны и пѣтишта.

Нека дойдиме пакъ на прѣдмѣта си върху изгубены тѣ стары гласове
въ еленскы мнимъ за първобытенъ іазыкъ.

Нѣ тука ся ражда пытане: зашто сичкы тѣ рѣчи на сленскы іазыкъ,
кои носжтъ знакове тѣ > и <, кату имъ ся гуди старыи знакъ F и имъ ся
даде едно отъ стары тѣ произношенья, т. е. *ха, ва, га* или други нѣкой си гласъ,
не ставжтъ бѣлгарскы, какъ то въ наведены тѣ примѣры и други? Отгово-
ра на това пытанье е твърдѣ іасенъ и неопровергаемъ.

Ето какъ: Еленскый іазыкъ не е първобытенъ іазыкъ, нѣ съставилъ ся
е отъ разны іазыцы, кога то ся е съставилъ и той-зи народъ отъ разны на-
роды и всѣкъ отъ тѣхъ е донесалъ и рѣчы тѣ си, а съ врѣмя станжло едно.

Това же е познато твърдѣ добрѣ повѣствоватѣлно, понеже е записано
и отъ самы тѣ тѣхны стары списатели, кои сж казали и нѣшто си о. тому,
безъ да показжтъ источницы тѣ, освѣнъ на твърдѣ малко рѣчы или, може бы
чи ако и да сж познавали нѣшто си, нѣсж штѣкли да кажжтъ, поради страс-
тъ тж на панелинизма, што сж имали да поеленчжтъ цѣлъ свѣтъ, кога страсть
смѣшно іоште днѣсь владѣе въ потомцы тѣ имъ!...

Ные за сега штѣмъ показа нѣшто си отъ смѣсъ тж турко-татарскаго
іазыка съ еленскаго стараго, и послѣ штѣмъ наведи и повѣствоватѣльны тѣ о
тому доказатѣлства.

Рѣчи турко-татарски въ еленскыи старъ іазыкѣ.

Αρπή на еленскыи іазыкѣ значи: *καθε δρεπανοειδὲς ἢ ἀγγιστροπὸν δρεπάνη, ἢ κόσσα*, т. е. вѣско кату сѣрпѣ или прикрывено оръдіе, коса, какъ то сами тѣ имѣ рѣчникомписатели го тълкувѣтъ. Тама рѣчь *ἀρπή*, кату ся напиши сѣ *Ф* и *й* ся даде гласъ *ха*, става *χαρπή*—*харпи*, въ коѣмъ видиме турко-татарскѣмъ рѣчь *харба*, коіа има исто то значеніе и на него іазыкѣ. А въ глагола *ἀρπάζω*=грабѣмъ, упуствошавамъ, кату ся пиши *Ф αρπάζω* става *χαρπάζω*, видн ся іавно турко-татарское *харпъ* или *харанъ* стмекъ, кое значи грабѣмъ и упуствошавамъ, какъ то и мнимое еленское *ἀρπή* и *ἀρπάζω*. Сама та же рѣчь *δρέπανον* сѣ коѣмъ то тълкувѣтъ рѣчникомписатели тѣ рѣчь тѣ *ἀρπή* и тѣа е туркотатарскаіа *тырпанъ*—*δρέπανον*, буква та *δ* измѣнена въ *т*; какъ то и рѣчь-та *κόσα* е нашаіа *коса* (сравни *косѣ*, косеніе и другы).

На днѣшны говоренъ грѣцкыи іазыкѣ казвѣтъ: *φέρε τὴν κόσσαν ὑὰ κοσίσωμεν τὸ λειβάδι*, тукъ почти ни еднѣ рѣчь еленска нѣма отъ старо то горско пѣрвобытно имѣ нарѣчіе. *Φέρε* съотвѣтствува сѣ туркотатарское *веръ* [нѣ можн да кажѣтъ чи то е отъ *αἴρω*=дигамъ и сѣ дигамѣ *Ф-αίρω*=*βαίρω*, кое се пакъ е *веръ*]; *τὴν κόσσαν*=*косѣ тѣ*; *ὑὰ κοσίσωμεν*=да покосиме; *τὸ λειβάδι*=ливадѣ тѣ. Ето пѣрвобытенъ еленскыи іазыкѣ! . . .

Οὖζ на староеленскыи значи: *иъ*, на татарскыи исто *укъ*=нѣ; а на турскыи е *іокъ*=нѣ, ублагозвучено.

Κεφαλή=глава, на туркотатарскыи е *кафа*.

Ὀμος=рамо, на турокатат. *олмъ*.

Ζάλος (плавый) *καταβασία τοῦ παταροῦ*=спуштаніе по водѣ тѣ. тълкувѣтъ; туркотатарскыи *салъ*=плавый, и глаголь *салвермекъ*, спуштамъ нѣшто сѣ.

Ὠλαῖ (вада) *αἰλαῖ, αἰλάκι*, на туркотатарскыи *улукъ* (безъ дигамѣ).

Ραῖστα и *ῥαῖστα* (лесно, добросполучено), *εἰκόλον*; на турко-татарскыи *растѣ* *геле*, казвѣтъ, да бѣди лесно, да доди добръ сполучено.

Ὠρα καλή (добъръ чѣсъ), турко-татарскыи, *уръ ола*, и *урлѣ*=счастливо.

Βότανον (трѣва, быліе), на турко-татарскыи *отъ*=трѣва, (безъ дигамѣ).

Γέλος и *γέλω-γέλω*, (смѣхъ и смѣмъ сѣ), на турко-татарскыи *юмлекъ* и *юлеримъ*=смѣхъ и смѣмъ сѣ.

Σοφός (мѣдрецъ), на турскыи *софѣ* (може отъ арапскыи е зѣто)

Κάλαμος (перо за писаніе отъ трѣсть), на турскыи *калѣмъ*, послѣ трѣсть казвѣтъ на грѣцкыи *καλάμι*.

Αὐλή (дворъ), на турко-татарскыи *авлу*=дворъ. Тама іста рѣчь ся находи и въ парійскыи (цыганскыи) іазыкѣ; и тѣи кога шѣтъ каза: *въ двора* казвѣтъ *ἐν τῇ αὐλῇ*, чисто староеленскыи!

Μανητάριον (гѣба на простогрѣцкыи), на турскыи *мантаръ*, кое нѣкои сѣ

мѣдреди иштѣть да кажѣть чи е отъ еленское *μανίτης, ρόχης*. Нѣ самый му крой *μανητάριον* показва чи е турское *мантаръ*, съ гръцкое окончание на *ιον*.

Εὖ и *εὖς* (добльрь), на турко-тат. *ей*—добро, *ей адамъ*—добльрь чьловѣкъ.

Εὖ-τοχῆς (счястливъ, на турко-татарскы има рѣчь *тахъ*—счястие; *ia тахъ ia бахъ*, казвѣть; отъ *ей тахъ*, става еленское *εὖ-τοχ-ης*.

Κέρδος (добывка), на туркотатарскы е *киар*, и на парийскы е *кердосинъ*, кое съотвѣтствува съ еленское *κερδύω, κερδύσειν*.

Κουρεὺς (бриачъ), на татарскы има рѣчь *basch-kuirzj*—Татари съ брьснѣ-ти главы, такъ назоваемы, штого *kuirzj* съотвѣтствува съ *κουρεὺς* и *κουρεύω*, съ *къркарамъ* (стрыгѣ) и *къркѣмъ* (стрыганье, *къркама*—подстрыганаia коса, косми).

Σειρά (рядъ), туркотатарскы *сира*—рядъ, *сирайле гитинъ*—рядомъ вървете.

Εσε и *εσένα* (тебе), турко-татарскы *сана*—тебе. и други много.

Смьсь въ еленскыи iазыкъ отъ семитичьскы тѣ названы iазыцы.

Врѣху той-зи прѣдмѣдъ ные навождаме нѣшто си отъ онова што е писалъ единъ ученъ мѣшь въ свое то си съчянение: *Histoire générale et système comparé des Langues sémitiques, par Ernest Renan etc.*

—Les mots empruntés anciennement par les langues indo-européennes, et en particulier par le grec, aux langues sémitiques, sont:

a) Des noms de végétaux et substances, venus pour la plupart de l'Orient en Occident: *ὑσσώπος, βάλαμον, φύκος, βύσσος, ἔβενος, χαλβάνη, κύμινον, κύπρος, κοπάρισσος, λίβανος, λιβανωτός, λήδον, λήδανον, λάδανον, μύρρα, νίτρον, κάννα, κάννη, κάνη, κασσία, κίοναμον, κιννάμωμον, συκάμινος, μάννα, σοῦσον, σίκε-ρα, νέτωπον, ἴασπις, σάπφειρος, μάραγδος, σμάραγδος, σμῆρις, μάλθη, κάρταλλος, ῥό-δον, χρυσός, μόλυβδος, μέταλλον, σάχκος, σακέω* и други *).

б) Noms d'animaux: *κάμηλος*. Quelques autres noms présentent une apparente identité, quoiqu'il soit difficile d'expliquer cette identité par un emprunt, ou qu'on ne puisse dire de quel côté l'emprunte a eu lieu: *κέπφος, σῆς, σκόρ-πιος, δελφίν*.

в) Noms d'objets divers: *Μνᾶ*, d'origine babylonienne; *κάδος, κάδδος, κλωβός, κλοβός* (cage d'oiseau), *χάουον, χαυνών, χιτών, σάχκος, νάβλα, νάβλας, κι-νύρα, σαμβύκη, ὀθόνη, ὀθόνιον, μάχαιρα*.

г) Quelques noms indiquant des situations sociales, tels que *κισάλλης*. Ce mot, qui signifie *pirate* dans la haute antiquité grecque, me paraît venir de *ללש* (*proeda, praedator*), par un redoublement analogue à celui de *τιθαιβώσσω*: le son chuintant aura passé au son k, d'après une analogie très-familière au

*) Ные навождаме само погърчени тѣ рѣчы, безъ сравнение то имъ съ семитичьскы тѣ буквы какъ то ги има Г. Ернестъ Ренанъ въ съчянии то си; зашто то печатница та е лишена отъ такива буквы.

sanscrit: on comprend du reste que le nom des pirates et de la piraterie soit venu des Phéneciens.

д) Les noms des lettres, depuis *l'aleph* jusqu'ou *tau*, ont passé des Semites aux Grecs, avec les lettres elles-mêmes.

Le mot *χάρτης*, qu'on trouve dans des documents grecs du Ve siècle avant J. C. me paraît sémitique

Tous les mots précités sont évidemment de ceux qui se transmettent facilement d'un peuple à l'autre par le commerce et les relations internationales. Les Phéniciens, aux quels les Grecs rapportaient l'origine des arts qu'ils avaient reçus de l'Orient, en ont dû être les principaux et presque les seuls introducteurs. Tous ces mots, en effet, sont hébreux et nullement araméens. —

Забълъпка. Отъ наведени тѣ тукъ семитичьскы рѣчы, освоены отъ Гръцы тѣ. на българскы ꙗзыкѣ ные си имаме повѣчь то нашы. А название то на гръцко то асбукы, зѣто отъ еврейско то, нѣма никакво сходство съ наше то, кое си има свои особны и знамяниты названья и кое заключава тайниственно старобългарско то вѣройсповѣданис. Ные сме разтълкували и разяснили въ обшырность цѣло то старобългарско асбукы, въ съчинение то си „Ключъ българскаго ꙗзыка“ какъ то и источника му.

Видѣвши и нѣшто си отъ смѣсь тѣ на семитичьскы тѣ ꙗзыцы въ староеленскаго ꙗзыка, пека наведемы и разложиме и мысли тѣ о тому на стары тѣ имѣ писатели, а имянно на Платона, кого тии не можѣть смѣнѣва никакъ да е писалъ прѣстрастно и съ нѣкаквж си злж цѣль.

Платонъ въ разговора си съ Кратила и Ермогена, дѣ прѣдставля Сократа говоряща, какъ то и въ другы си съчинения, започва прѣдмѣта си отъ *περί ορθότητος ὀνομάτων*, т. е. за право то значение на рѣчы тѣ. Ные извождаме само онова што входи въ прѣдмѣта ни:

Σω. Κινδυνεύει ἄρα, ὦ Ἐρμόγενης, εἶναι οὐ φαῦλον, ὥς σὺ οἶσι, ἡ τοῦ ὀνόματος θέσις, οὐδὲ φαύλων ἀνδρῶν, οὐδὲ τῶν ἐπιτυχόντων, καὶ Κρατύλος ἀληθῆ λέγει, λέγων φύσει τὰ ὀνόματα εἶναι τοῖς πράγμασι καὶ οὐ πάντα δημιουργόν ὀνομάτων εἶναι, ἀλλὰ μόνον ἔχεινον τὸν ἀποβλέποντα εἰς τὸ τῇ φύσει ὄνομα δυνέεσθαι, καὶ δυνάμενον αὐτοῦ τόγε εἶδος τιθέναι εἰς τε τὰ γράμματα καὶ τὰς συλλαβὰς.

Сократъ. Вижда ся убо, о Ермогени, чи не е лесно, какъ то ты мыслишь, положение то на имяна (да ся даде имя на нѣшто си), ни то е дѣло на просты мжжие, ни то на кого да е, и Кратилъ казва истинж, говорящъ чи имяна та сж дадены по естество то на нѣшта та, и не е всѣкы створитель на имяна, нѣ само онъ-зи кой то разглѣда всѣко нѣшто по естество то му, и кой то можи да му положи (гуди) и самыи видъ и въ буквы тѣ и въ слокове тѣ.

А другадѣ говорящъ за имя то Зевсово казва:

Φαίνεται δὲ καὶ τῷ πατρὶ αὐτοῦ λεγόμενῳ τῷ Διὶ παγκάλως τὸ ὄνομα χεῖσθαι.

ἔστι δὲ οὐ βραδίον κατανοῆσαι· ἀτεχνῶς γὰρ ἔστιν οἶον λόγος τὸ τοῦ Διὸς ὄνομα· διελόντες δὲ αὐτὸ διχῆ, οἱ μὲν τῷ ἑτέρῳ μέρει, οἱ δὲ τῷ ἑτέρῳ χρώμεθα· οἱ μὲν γὰρ Ζήνα, οἱ δὲ Δία καλοῦσι· συντιθέμενα δὲ ταῦτα εἰς ἓν δηλοῦ τὴν φύσιν τοῦ θεοῦ, ὃ δὴ προσήκειν φαιμέν ὀνόματι οἷον τε εἶναι ἀπεργαζέσθαι· οὐ γὰρ ἔστιν ἡμῖν καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσιν ὅστις ἐστὶν αἰτίας μᾶλλον τοῦ ζῆν, ἢ ὁ ἀρχὼν τε καὶ βασιλεὺς τῶν πάντων· ἐυμβαίνει οὖν ὁρθῶς ὀνομαζέσθαι αὐτὸς ὁ θεὸς εἶναι, δι' ὃν ζῆν αἰεὶ πᾶσι τοῖς ζῶσιν ὑπάρχει· διεληκται δὲ δίχα, ὥσπερ λέγω, ἓν ὄν· τὸ ὄνομα, τῷ Διὶ καὶ Ζηνὶ· τοῦτον Κρόνου υἱὸν εἶναι, ὑβριστικὸν μὲν ἂν τινι δόξειαν εἶναι ἀκούσαντι ἐξαίφνης· εὐλογον δὲ, μεγάλῃς τινὸς διανοίας ἔχοντον εἶναι τὸν Δία· κρόνον γὰρ σημαίνει, οὐ παῖδα ἄλλὰ τὸ καθαρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκήρατον τοῦ νοῦ· ἔστι δὲ οὗτος Οὐρανοῦ υἱός, ὡς λόγος· ἡ δὲ αὐτὸς ἐς τὸ ἄνω ὄψις καλῶς ἔχει τοῦτο τὸ ὄνομα καλεῖσθαι, οὐρανό, ὁρῶσα τὰ ἄνω· ὅθεν δὴ καὶ φασιν, ὧ Ἑρμογένες, τὸν καθαρὸν νοῦν παραχρῆνυσθαι οἱ μεταφορολόγοι, καὶ τῷ οὐρανῷ ὁρθῶς τὸ ὄνομα καλεῖσθαι.

—Вижда ся же чи и имя то Диево е твърдѣ добрѣ гудено; а това не е лесно да го разбере чловѣкъ; зашто то какъ то е не е искусствено гудено, раздѣливши же го на двѣ, едни употрѣблѣваме едниж тѣ стрѣнж, а други другѣж тѣж; Зашто то едни го назовавжтъ Зина, а други Дия; нѣ кату ся съставжтъ тыя въ едно значи естество то на бога, кое то трѣба казваме на имя то да стане; зашто то нѣма другъ кой то е повѣчъ причина на живота намъ и другимъ, освѣнъ начяльника и царя на сичкы тѣ нѣшта. Право убо ся назовава да е той богъ кой то дава всегда живота всѣмъ; раздѣлено же е на двѣ, какъ то казвамъ, едно сжшто имя то, Зевсъ и Дия; той е сынъ Кроновъ, кое бы ся явило тутакси кату го чюе нѣкои си кату нападательно; нѣ то е право, понеже Зевсъ е внукъ голѣмаго разума; зашто то *κρόνον* значи нѣ сына, нѣ чистотата негова и цѣлостъ ума; той же е сынъ Ураноса (Неба), какъ то ся казва. А отъ глѣдати на горѣ добрѣ е да ся кажи това имя *οὐρανία*, глѣдающта на горѣ, отъ дѣто и казвжтъ, ὁ Ермогени, метеоролози тѣ чи дохождалъ чистын умъ, и имя то на *οὐρανός* (небо) право е гудено. —

Забѣлѣнка. По-горѣ видѣхме чи Платонъ иска да кажи зашто имяна та ся названы тѣж сжшто какъ то имъ е естество то, нѣ въ разіяснение то си што прави връху имя то Зевсъ и Дия, кое казва чи кату ся съедини въ едно *Зино-Дия*, значило: даіащтый живота, никакъ не е сполучилъ на това, зашто то едни то имя *Ζήν* = *Зинъ* е зѣто отъ персийско то *Динъ* = духъ, а друго то Зевсъ е отъ Дев самскрытско, какъ то другадѣ говорихме о тому. А имя то *οὐρανός* (небо) шго иска да тѣлкува отъ глѣдати на горѣ, *ἄνω ἢ ὄψις* — и въ това никакъ не е сполучилъ. Ако Платонъ бы познавалъ источника еленскаго іазыка дѣ е, какъ то самъ казва чи той е зѣлъ многы рѣчы отъ неелены тѣ народы, не бы достигналъ въ такова заблѣденне словопроизводства, нѣ бы узналъ чи *οὐρανός* има кореннж рѣчь *οὐρ* кое съотвѣтствува на нашео *іар* = свѣтлость, какъ то другадѣ го разіяснихме, лесно бы узналъ чи *οὐρανός* = *іаранъ* значи усвѣтляющъ, какъ то и дѣйствиѣлно отъ тамо ся усвѣтлѣва свѣта.

Послѣ продължава се за имя то на богове тѣ:

Σω. Τοίνυνδε τοίνυν ἔγωγε ὑποπτεύω φαίνονται μοι οἱ πρῶτοι τῶν ἀνθρώπων τῶν περὶ τὴν Ἑλλάδα τούτους μόνους θεοὺς ἡγεῖσθαι, οὓςπερ νῦν πολλοὶ τῶν βαρβάρων, ἥλιον καὶ σελήνην καὶ γῆν καὶ ἄστρα καὶ οὐρανόν· ὅτε γούν αὐτὰ ὁρῶντες πάντα αἰεὶ ἰόντα ὁρόμεν καὶ θέοντα, ἀπὸ ταύτης τῆς φύσεως τῆς τοῦ θεῖν, θεοὺς αὐτοὺς ἐπωνομάσαι. . . .

Сокр. Такова убо нѣшто азъ съмнѣвамъ. Вижда ми ся чи първи тѣ чьловѣци въ Еладѣ сѣ мыслили за богове само тыя кои то сега и многи отъ варвары тѣ (неелени тѣ), слънце то и лунѣ тѣ, земѣ тѣ, звѣзды тѣ и небо то. А зашто то сѣ глѣдали сичкы тѣ тыя чи ся движѣтъ и тичѣтъ, отъ това.естество на тиченье то, казвали ги богове (θεῖν=тичяти, θεός=тичящый)....

Забѣланика. Тукъ Платонъ право говори чи стари тѣ жители на Еладѣ сѣ имали петъ тѣ богове съ варвары тѣ, отъ кои то сѣ ги приѣли, а отъ послѣ прибавили и други. Нѣ произведение то на..θεός отъ θεῖν=тичати, никакъ не е право. Тѣя рѣчь е нѣта съ Дев, Девс, θεός, θεός, измѣнено, какъ то другадѣ нѣ разяснихме.

Послѣ другадѣ говори:

Ερμ. Τί δὲ τὸ πῦρ τε καὶ τὸ ὕδωρ; Σω. Τὸ πῦρ ἀπορῶ, καὶ κινδυνεύει ἦτοι ἢ τοῦ Εὐθύφρονός με μῦσα ἐπιχειροῦναι, ἢ τοῦτ' ἐπαγγέλλεσθαι εἶναι· σκέψαι οὖν ἦν εἰσάγω μηχανὴν ἐπὶ πάντα τὰ τοιαῦτα, ἃ ἂν ἀπορῶ. Ερμ. Τίνα δὴ; Σω. Ἐγὼ σοι ἐρῶ· ἀποκρίναι γάρ μοι ἔχουσιν ἂν εἰπεῖν πῦρ, κατὰ τίνα τρόπον καλεῖται; Ερμ. Μα Δ' οὐκ ἔγωγε. Σω. Σκέψαι δὴ ὃ ἔγω ὑποπτεύω περὶ αὐτοῦ· ἐννοῶ γάρ ὅτι πολλὰ οἱ Ἕλληνας ὀνόματα, ἄλλως τε καὶ οἱ ὑπὸ τοῖς βαρβάροις οἰκοῦντες, παρὰ τῶν βαρβάρων εἰλήφασιν. Ερμ. Τί οὖν δὴ; Σω. Εἴ τις ζητοῖ ταῦτα κατὰ τὴν ἐλληνικὴν φωνὴν ὡς εἰκότως καλεῖται, ἀλλὰ μὴ κατ' ἐκείνην, ἐξ ἧς τὸ ὄνομα, τυγχάνει ὄν, οἶσθα ὅτι ἀποροῖ ἂν. Ερμ. Εἰκότως γε. Σω. Ὅρα τοίνυν καὶ τοῦτο τὸ ὄνομα τὸ πῦρ μὴ τι βαρβαρικὸν ἦ· τοῦτο γάρ οὔτε ῥάδιον προσάψαι ἐστὶν Ἑλληνικῇ φωνῇ. φανερὸν τ' εἶσιν οὕτως αὐτὸ καλοῦντες Φρύγες, σμικρόν τι παρακλίνοντες, καὶ τὸ γε ὕδωρ, καὶ τὰς κύνας, καὶ ἄλλα πολλὰ. Ερμ. ἔστι ταῦτα. Σω. οὐ τοίνυν δεῖ ταῦτα προσβιάζεσθαι, ἐπεὶ ἔχει γ' ἂν τις εἰπεῖν περὶ αὐτῶν· τὸ μὲν οὖν πῦρ καὶ τὸ ὕδωρ ταύτῃ ἀπωθοῦμαι.

—Ερμ. А какъ е названо πυρ (огня) и ὕδωρ (вода та)? Сокр. За огня не знаѣ и види ся или чи Евтифронова та муса не ми вдѣхнува или чи е твърдѣ мѣчна таѣ рѣчь. Вишь убо колко затруднение полагамъ за сичкы тыя, кои то не знаѣ. Ермог. За кои? Сокр. Азъ штѣ ти кажѣ, а ты ми отвѣштай; можись ли ми каза рѣчь та огонь на кой начинъ е названа? Ермог. Бога ми не могѣ. XXV. Сокр, Вишь што мыслиѣ азъ за неѣ: Разумѣвамъ чи Елени тѣ сѣ зѣли много рѣчы отъ варвары тѣ, а най-паче оныя кои то сѣ живѣли под-властни варварамъ, Ермог. Што убо съ това? Сокр. ако бы искалъ нѣкой

си значение то имъ спорядъ еленскій языкъ какъ то бы трѣбало, а нѣ спорядъ онъ-зи языкъ, отъ кого то е зѣта рѣчь та, знай чи не бы узналъ. Ермог. Тѣй е. Сокр. Вишь убо и таѣа рѣчь пѣр=огнь, да не бы да е варварска. Зашто то ни ти е лесно да ѣх приближи нѣкои си на еленскій языкъ, а ѣвно е чи Фриги тѣ таѣх рѣчь тѣй ѣх казвѣть, съ малко промяненіе, и вода тѣ, [τὸ ὕδωρ] и кучета та [τὰς κύνας] и другы много. Ермог. Така е. Сокр. Не трѣба убо насилственно да искаме на тыя значение то, кога то бы имали да кажиме нѣшто си за тѣхъ. Рѣчь та убо [πὸρ καὶ τὸ ὕδωρ], огнь и вода на той-зи начинъ ги оставіамъ.—

Забѣлѣшка. Тукъ Платонъ признава ѣвно чи Елени тѣ сѣх зѣли много рѣчы отъ Варвары тѣ (не-Елены тѣ) и наводи за примѣръ рѣчь тѣ пѣр и ὕδωρ=огнь и вода. Кога то сравниме рѣчь тѣ пѣр съ наше парѣх=горѣх, пар и упарихъ ся, пара и друг., видиме ѣвно чи тѣа рѣчь е чиста наша болгарска, А на коренныи слогъ на рѣчь тѣ ὕδωρ кату гудиме изгубенѣх тѣ дигамъ съ гласа β, виждаме ѣвно F-υδ—βυδ, наше вуд, вуда. Ные казахме другадѣ чи Българи тѣ по пѣгдѣ си таѣх рѣчь произноскѣть и безъ дигамъ, какъ то ула, а по пѣгдѣ си съ дигамъ, какъ то в-у-да.

Послѣ Платонъ показва и народъ не-еленскы Фригы тѣ, кои то изговаріали тѣй вышеречены тѣ рѣчы: φανερὸν τ'εἶσιν οὕτως αὐτὸ καλοῦντες Φρύγες, μικρὸν τι παρακλί-νοντες, καὶ τὸ γὰρ ὕδωρ, καὶ τὰς κύνας, καὶ ἄλλα πολλά.— А това е важно за нашъ прѣдмѣтъ; зашто то Фриги тѣ сѣх были Пелазги, спорядъ сички тѣ стары повѣствовательны остаткы кои сѣх забѣлѣжили сами тѣ еленски писатели и дѣшныи тѣ академици въ рѣчницы тѣ: —Phrygie, Phrygia, contrée de l'Asie-Mineure, dont l'étendue varia beaucoup suivant les époques. Les Phryges ou Bryges appartenaient à la race pélasgique, ainsi que le prouvent les traditions anciennes, les restes de leurs monuments, qui présentent une singulière analogie avec les ruines de Tyrnthe et de Mycènes, et leur religion orgiastique, semblable aux mystères des Pélasges de Samothrace.—

Знамянитое же лице Dardanus=Дар-Данъ былъ отъ Фригѣхъ, (коѣа то носила и имя то, Dardania—Дарданиѣа), кому приписвѣть чи устроилъ толкова приселеныя въ Европѣх и другадѣ. Ные о тому шѣмъ говори другадѣ съ по-обшырны разіясненія.

Послѣ Платонъ ся продѣлѣява въ разговорѣ:

Σω. Τί οὖν ἡμῖν ἦν τὸ μετὰ τοῦτο; Ерм. Ὁραὶ, ὦ Σώκρατες, καὶ ἐνιαυτὸς καὶ ἔτος. Σω. Αἱ μὲν δὲ ὦραι ὄραι Ἀττικιστὶ ὡς τὸ παλαιὸν ῥητέον, εἴπερ βούλει τὸ εἶδος εἰδέναι· ὦραι γὰρ εἰσὶ διὰ τὸ ὀρίζειν χειμῶνάς τε καὶ θέρη καὶ πνεύματα καὶ [τοὺς καιροὺς πρὸς] τοὺς καρποὺς ἐκ τῆς γῆς ὀρίζουσαι δὲ δικαίως ἀνὶ ὄραι καλοῦντο. Ἐνιαυτὸς δὲ καὶ ἔτος κινδυνεύει ἐν τι εἶναι· τὸ γὰρ τὰ φερόμενα καὶ τὰ γιγνόμενα ἐν μέρει ἕκαστον προάγον ἐς φῶς, καὶ αὐτὸ ἐν αὐτῷ ἐξετάζον, τοῦτο, ὥσπερ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν τὸ τοῦ Διὸς ὄνομα δίχα διηρημένον, οἱ μὲν Ζῆνα, οἱ δὲ Δία ἐκάλουν, οὕτω καὶ ἐνταῦθα οἱ μὲν ἐνιαυτὸν, ὅτι ἐν ἑαυτῷ, οἱ δὲ ἔτος, ὅτι ἐτάζει· ὁ δὲ ὅλος λόγος ἐστὶ, τὸ ἐν αὐτῷ ἐτάζον τοῦτο προσαγορεύεσθαι ἐν ὃν δίχα, ὥστε δύο ὀνόματα γεγονέναι, ἐνιαυτὸν τε καὶ ἔτος, ἐξ ἑνὸς λόγου.—

Тукъ Платонъ иска да даде право то значение на ὦραι, кое е значило

часове тѣ, лѣто то и годинѣ тѣ, и казва чи *ὄρα* было ушь по право и отъ него ся упрѣдѣляло истинно то значение: διὰ τὸ ὀρίζειν χειμῶνας τε καὶ θέρη καὶ πνεύματα, καὶ [τοὺς καιροὺς πρὸς] τοὺς καρποὺς ἐκ τῆς γῆς.— т. е. зашто то упрѣдѣляхъ зимѣ тѣ, и лѣто то и вѣтрове тѣ и времена та на плодове тѣ отъ земѣ тѣ.

Нъ ако Платонъ бы знаилъ чи *ὄра* е българскаѣа рѣчь *іара*, коѣа значи свѣтлость [въ коѣхъ е и топлина та], лесно бы разтълкувалъ рѣчь тѣ *ὄра*, зашто има тѣя значенія; зашто то стари тѣ сѣхъ узначили часове тѣ по іа-рѣхъ тѣ [свѣтлость тѣ] слънца, какъ то и различни тѣ годишны времена, какъ то и плодове тѣ отъ земѣ тѣ безъ слънчовѣхъ тѣ парѣхъ [топлинѣхъ] не можѣтъ да станѣхъ *ὄра*—*уіарены*, уз-іарели, узрѣли! Ныне о тому говорихме и другагдѣ и читатели тѣ имѣхъ знание отъ рѣчь тѣ *іара*.

Послѣ продължава:

Σω. ὦ μακάριε, οὐκ οἶσθ' ὅτι τὰ πρῶτα ὀνόματα τεθέντα, κατακέχωςαι ἤδη ὑπὸ τῶν βουλομένων τραγωδεῖν, περιτιθέντων γράμματα καὶ ἐξαιρούντων, εὐστομίας ἕνεκα, καὶ πανταχῇ στρεφόντων, καὶ ὑπὸ καλλωπισμοῦ καὶ ὑπὸ χρόνου

Σω. Ἐν μὲν τοίνυν ἄρτι που ἐπορισάμεθα, ὥστε δοχεῖν τι λέγειν ἀποκρινόμενοι. Ἑρμ. Τὸ ποῖον τοῦτο; Σω. Φάναι, ὃ ἂν μὴ γινώσκωμεν, βαρβαρικόν τι τοῦτ'εἶναι· εἴη μὲν οὖν ἴσως ἂν τι τῇ ἀληθείᾳ καὶ τοιοῦτον αὐτῶν. Εἴη δὲ καὶ ὑπὸ παλαιότητος τὰ πρῶτα τῶν ὀνομάτων ἀνερεύνητα εἶναι· διὰ γὰρ τὸ πανταχῇ στρέφεσθαι τὰ ὀνόματα, οὐδὲν θαυμαστὸν ἂν εἴη εἰ ἡ παλαιὰ φωνὴ πρὸς τὴν νυνὶ βαρβαρικῆς μὴδὲν διαφέρει.

Σω. Γελοῖα μὲν οἶμαι φανεῖσθαι, ὦ Ἑρμόγενης, γράμμασι καὶ συλλαβαῖς τὰ πράγματα μεμιμημένα κατάδηλα γινόμενα· ὁμως δὲ ἀνάγκη· οὐ γὰρ ἔχομεν τούτου βέλτιον εἰς ὅτι, ἐπανεγέκωμεν περὶ ἀληθείας τῶν πρώτων ὀνομάτων· εἰ μὴ ἄρα δῆ, ὥς περ οἱ τραγοδοποιοὶ, ἐπειδὴν τι ἀπορῶσιν, ἐπὶ τὰς μηχανὰς καταφεύγουσι, θεοὺς αἶροντες, καὶ ἡμεῖς οὕτως εἰπόντες ἀπαλλαγεῖμεν, ὅτι τὰ πρῶτα ὀνόματα οἱ θεοὶ εἶθесαν, καὶ διὰ ταῦτα ὀρθῶς ἔχει ἄρα, καὶ ἡμῖν κράτιστος οὗτος τῶν λόγων, ἡ ἐκεῖνος, ὅτι παρὰ βαρβάρων τινῶν αὐτὰ παρελήφαμεν. —εἰσὶ δὲ ἡμῶν ἀρχαιότεροι οἱ βάρβαροι— ἡ ὅτι ὑπὸ παλαιότητος ἀδύνατον αὐτὰ ἐπισχέψασθαι, ὥς περ καὶ τὰ βαρβαρικά.—

—Сокр. О любезный, не знаешь ли чѣи пѣрвы тѣ гудены имена сѣхъ за-тѣмнены отъ пѣвцы тѣ, кои сѣхъ прибавяли и изваждали буквы, ради благо-звучія, и сѣхъ гы всякоіако убѣртали, за украшение и за врѣмя [т. е. за крат-кы и дьлгы].

Сокр. Едно убо прѣдъ малко добыхме, штото да ся виждеме чи казваме нѣшто си въ отговоры тѣ си. Еρμοг. Кое е това? Сокр. Да казваме, за онова кое то не знаѣме чи е варварско; може бы негли вѣйстинѣхъ и такова да е нѣкое си отъ тѣхъ, а може бы поради старинѣхъ тѣхъ пѣрвы тѣ имена сѣхъ

нейспытны. Зашто то, поради различно то приубрыштанье на имена та, никакъ не бы было чудесно ако старый языкъ сравненъ съ днѣшний никакъ не ся разликува.

Сокр. Смѣшно истинѣ мыслишь ште ся види, о Ермогени, да извади въ явность чьловѣкъ значение то на имена та, кату кажи чи нѣшта та сѣ по подражанье названы, кое е въ самы тѣ буквы и слогае; обаче е нужда; зашто то нѣмаме друго отъ това по-право на кое бы прибѣгнали за истинѣ тѣ на ялостны тѣ игры, кои кога то незнахътъ нѣшто си, прибѣгвхътъ въ лъжовны приструванья, движашты богове, и ные тѣхъ кату кажиме да ся отървеме, чи първы тѣ пмяна богове тѣ сѣ ты гудили, и за това сѣ правы ушь, и за насъ това слово бы было по-здрави а нѣ онова, чи отъ нѣкои си варвары (неелены) сме ты зѣли;—варвары тѣ же сѣ отъ насъ по-стари—или чи поради древность тѣхъ невѣроятно е да сѣхъ узнахътъ тыя какъ то и варварскы тѣхъ.—

Забѣлѣника. Тукъ Платонъ явно говори какъ е кривень языкъ отъ нѣвцы тѣ, кои сѣхъ признавали и изваждали буквы въ рѣчы тѣхъ спорядъ въображеніе то си и спорядъ потребѣ тѣхъ размѣра си. Послѣ нека да кажи чи незнаше то на истинно то значеніе на рѣчы тѣхъ произходи едно отъ древность тѣхъ, а друго чи тѣхъ сѣхъ зѣти отъ варвары тѣхъ, и чи не е чудно кату ся сравнхътъ да ся види чи еленскый языкъ нѣма разликъ отъ варварскаго. Ные наведохме такива примѣры, врьху тѣхъ смѣсь, коихъ и Платонъ е юште нагаждалъ и признавалъ. Платонъ признава чи варвары тѣхъ сѣхъ по-стари отъ Елены тѣхъ, т. е. чи еленско то племе отъ послѣ ся е появило съ това ими, и чи языка си е смѣсало съ други.

Отъ сичкы тыя, наши тѣхъ наведены до сега врьху еленскыи мнимъ за първобытенъ языкъ ся потвърдѣхътъ неоторимо.

Нека видиме юште какво мышлхътъ о тому и днѣшны тѣхъ учени Грьци врьху той-зи прѣдмѣтъ: Генадѣй кой е былъ единъ отъ добры тѣхъ Елинисты въ послѣдны тѣхъ години и негова та граматика е приѣмната въ сичкы тѣхъ почти еленскы училишта, говори слѣдныя:

Πολλῶν πολυσυλλάβων ῥιζῶν καὶ τῶρα δύνανται νὰ γνωρισθῶσιν, αἱ πρωτότοποι καὶ ἀπλᾶί ῥίζαι· ἐπειδὴ τὸ ἀλίσκω, φορέω, στερίζω, παράγεται ἀπὸ τὸ ἀλ, φερ, стер. Πολλῶν ὅμως ἡ πρωτότυπος σώζεται ἐν ἄλλῃ τινὶ γλώσσῃ συγγενεῖ τῆς ἑλληνικῆς· οἷον, τὸ ἀγγέλλω ἔχει ῥίζαν τὸ γελ, ἡ ὁποία σώζεται ἐν τῷ τῆς γερμανικῆς gellen, τὸ ὁποῖον σημαίνει, βομβεῖν, ἡχεῖν.

—На много многосложны корены (!) и сега мохътъ имъ ся узна първобытны тѣхъ и несложны тѣхъ корены*): зашто то ἀλίσκω [ловѣхъ], φορέω [носьхъ],

*) Забѣлѣваме тукъ чи ученый Грькъ не дава право назначеніе на корены тѣхъ въ рѣчы тѣхъ, назовающе πολυσυλλάβων ῥιζῶν—многосложны корены. Ако о коренъ на рѣчы тѣхъ, той не можы да е многосложень, зашто то въ общѣ коренны тѣхъ рѣчы сѣхъ едносложны или двосложны; нѣ кога то чьловѣкъ ты не познава, разумѣва ся чи ште ты кажи многосложны корены, какъ то и първобытны рѣчы!

στερίζω (подкрѣпѣвамъ) происходитъ отъ *ἀλ, φερ, στερ=ал, фер, стер*. На много обаче первобытный корень ся находи въ другъ нѣкои си языкъ сроденъ еленскому; какъ то, *ἀγγέλω* — ангело има корень *гел*, кой корень ся е съхранилъ въ нѣмската рѣчь *gellen=геленъ*, коѣ значи *бухти, ихти*.

(Γεναδίου γραμματικὴ τῆς Ἑλλ. γλώσσ. παραγωγὴ λέξεων, стрѣхъ 132).

Заблѣшка. Тутъ какъ то видне ученый Гръкъ, коренный слогъ на *ἀλίσσω*, казва отъ *ἀλ* и приѣмаго за чисто еленско! Нъ ные като го сравниме съ турко-татарское *ал*, зѣми, хвати, улови, видне чи нма и въ това нѣшто си варварско спорядъ Платона! *ἀλίσσω* же въ первобытно значенне, значи ловѣхъ, хвантаиъ, зѣмаиъ. А на *στερίζω*, казва *стер* и мысли го и него за чисто еленско, а то е отъ *στάω=стоѣхъ*, *στερίζω* значи въ первобытность застоѣвамъ нѣшто си, гуждаиъ нѣшто си подпоркѣ до друго, подкрѣпѣамъ го и пр. Колко то за *ἀγγέλω* што говори: *ἔχει ῥίξαν γὰρ* и было отъ сродно то германскаго языка *gellen=геленъ*, кое значило *βομβεῖν ἢ χεῖν* и то, по нашему мнѣнию, не е право. Ные мыслиме чи по-право можн ся произведи отъ турко-татарское *гел*, допди, (гелмекъ=доходити) *ἄγ-γελος=онъ-зи* кой е дошаль отъ нѣгдѣ си и носи вѣсть. Знаио е чи въ сичкы тѣ стары языцы коренни тѣ первобытни рѣчи или слогове сѣ имали най-напрѣдъ естествено то си значенне, т. е. такова сѣшто кое значи вѣсть та коѣ то сѣ искали да изразѣтъ първи тѣ створители языка; а приносны тѣ и отвлечены тѣ значенныя отъ послѣ ся сѣ поѣавили, иначе не е могло да бѣди. А кой не знаи чи първи тѣ чловѣци, до дѣ юште нѣсѣ имали писменность, а и сега юште много племена, вѣсти тѣ си сѣ давали чрѣзъ чловѣцы кои сѣ ходили и доходили нарочно за това? штото *ἄγ-γελος* не е друго освѣнъ дошавшый да донесе вѣсть гелмишь, турскы, и прочее.

Учени тѣ грѣцы, само на еленски языкъ, никогы не могѣтъ изучи добрѣ языка си, поради таѣхъ страннѣхъ смѣсь, и посрѣштѣтъ твърдѣ голѣмы затрудненыя, впуштаюшти ся въ едно дълбоко заблѣждение безкрайнаго словопроизводства.

Ето што казва, се връху той-зи прѣдмѣтъ, и другъ единъ ученъ Гръкъ даже и рѣчникомписатель:

—Ἐκτὸς δὲ τούτων, πλείστας λέξεις παρέλαβον, ὡς γνωρίζομεν, οἱ προπάτορες ἡμῶν ἀπ' ἄλλων ἐθνῶν, μετὰ τῶν ὁποίων εἶχον ἐπιμιξίαν. Καὶ οἱ Αἰγύπτιοι, καὶ οἱ Φοίνικες, καὶ οἱ Πέρσαι, καὶ οἱ Σχῦθαι αὐτοὶ μετέφερον εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅχι μόνον τὰς τέχνας τῶν καὶ τὰ προϊόντα τῶν, ἀλλὰ καὶ τὰς λέξεις τῶν τῶν ὁποίων εἶνε περιττὸν, ἐὰν οὐχὶ καὶ γελοῖον, νὰ ἀναζητῇ τις τὴν ἐτοιμολογίαν αὐτοῦ. —

—Освѣнъ же тыя множество рѣчы сѣ зѣли, какъ то знаи́ме, праотци тѣ ни отъ другы народы, съ кои то сѣ имали смѣшение. И Египтиани тѣ, и Финикиани тѣ, и Перси тѣ, и сѣшти тѣ Скыти принесли сѣ въ Елада не само художества та си и производы тѣ си, нъ и рѣчы тѣ си (языка си), на кои то рѣчы излышно бы было, ако не и смѣшно, да изисква нѣкои си другадѣ етимологиѣхъ тѣхъ имъ (произведение то имъ).

(Вишь въ прѣдговору: Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης συντεθὲν ὑπὸ Σχαρλάτου Δ. τοῦ Βυζαντίου. Издад. 1852 въ Атины).

Заблѣшка. Той-зи ученъ Грькъ си казва право то връху смѣсь тѣ еленскаго языка и народа, само што не говори ништо за Пелазгы тѣ т. е. какъвъ языкъ ся говорили тии и кои сѣ рѣчи тѣ што сѣ зѣли отъ тѣхъ Елени тѣ. Причина того е чи гръцки тѣ учени твърдѣ ишнѣть да издирѣтъ той-зи прѣдмѣтъ, ако и стари тѣ и първи тѣ имѣ историци, какъ то Иродотъ и други, да сѣ забѣлѣжили твърдѣ ясно и положително чи Пелазгы тѣ нѣсѣ были Елени, ни то сѣ говорили еленскы языкъ, нѣ другъ особенъ свои языкъ.

Нека дойдѣме сега на нашии главенъ прѣдмѣтъ, т. е. да докажеме: когы ся сѣ въвели въ еленскыи языкъ тѣй-зи наши толкова българскы рѣчи, какъ то изложихме нѣколко си за примѣръ. Нѣ тукъ напомниме пакъ читателѣмъ си двѣ главны нѣшта. Първо чи ные зѣхѣме еднаж твърдѣ старѣ повременность еленскаго языка, какъ то е Омираваіа, дѣ находиме тыя наши българскы рѣчи, штото не можѣ си каза чи таіа смѣсь е отъ познаты тѣ въ повѣстность тѣ повременности, когато Българи тѣ сѣ владали нѣколко си вѣка Моріа. Второ чи таіа смѣсь не е отъ Хиндиستانъ отъ древны тѣ времена, кога то іоште ариавско то голѣмо плѣмя не е было раздѣлено, т. е. прѣды приселение то му отъ Хиндистана въ Европѣ, нѣ таіа смѣсь или той-зи заѣмъ языка е станѣлъ тукъ въ Европѣ, въ неопознаты и незабѣлѣжены отъ повѣстность тѣ времена. А на това имаме необоримы доказатѣлства въ сравнение то самскритаго и зандскаго языка съ еленскаго тѣй какъ то ся находи дѣсь писменъ и въ сравнение то нашего писменаго и говоренаго языка съ тѣхъ языцы.

РАЗЪСНЕНИЕ. Истинѣ чи кога то разгѣдаме и сравниме много отъ коренны тѣ слокове на еленскыи языкъ, какъ то и на другы тѣ индо-европѣйскы языцы, съ самскрътъ языкъ, находѣме ги исты, нѣ тии коренны слокове, въ гръцкыи языкъ и въ индо-европѣйскы тѣ языцы, тѣй усамени не изражѣвътъ цѣло значение, какъ то сѣ въ самскрътъ и българскы языкъ. А рѣчи тѣ кой то видиме зѣты отъ българскы языкъ въ еленскы, нѣсѣ коренны слокове, штото да можѣ нѣкои си да кажи чи и Елены тѣ сѣ ги зѣли отъ самскрътъ языкъ, нѣ цѣлы рѣчи по истый крой и по истое значение какъ то ги дѣсь говори Българина съ живъ гласъ и съ живо значение. Изостава та же *Г* дигама, какъ то видѣхѣме, потвърдѣва наше то мнѣние. Въ рѣчь тѣ *брос*, *Горос*, *гора* българскы, на самскрътъ языкѣ е *gairi* или *giri*, какъ то и рѣчь та *архъ*, *Г-архъ*, върхъ българскы е иста съ самскрътаіа *virh* и др.-мл, штото ако бы некаль нѣкои си коренный слогъ на рѣчь тѣ *брос*, *ор*, въ самскрътъ языкъ, какъ то и на рѣчь тѣ *архъ*, *арх*, не бы ги никакъ нашѣлъ тѣй безъ дигама. А цѣли тѣ рѣчи чисти българскы въ еленскы языкъ, выжѣтъ гръмогласно и потвърдѣвътъ чи той-зи заѣмъ е станѣлъ тукъ въ Европѣ, а нѣ въ Хиндистанъ!

Кату зѣмиме сички тѣ записаны отъ етары тѣ гръцкы писатели връху

Пелазгы тѣ, това толь голѣмо племя, какъ то го тии прѣдставлятъ, връху съхранени тѣ нѣколко си рѣчы, кои само въ българскій ѳазыкъ ся нахождатъ, никакво съмнѣние не ни остава чи то пелазгическо племя е было стари тѣ Българи или Словени, отъ кое една твърдѣ малка часть е погърчено съ измѣненіе то ѳазыка си, а по-голѣмата му часть си остала съ първыи и старыи ѳазыкъ, разпрострынивши ся по Европѣ чрѣзь Малѣ-Азиѣ, и кое днѣсь носи общто то имя *Славяни*, а частно имя Българи, Сърби, Чези, Хървати, Поляци и други. Руси тѣ ся изключаватъ отъ това, т. е. тии нѣкъ дошли сички чрѣзь Малѣ-Азиѣ въ Европѣ, нѣ дошли съ съ друго едно отдѣленіе кое е дошло чрѣзь Кавказъ тѣ стрѣны, какъ то и една часть отъ Българы и други съ дошли се по него направление въ Европѣ, много по-сѣтиѣ отъ Пелазгы тѣ, подъ имя то *Κίπριοι* и *Κιρρέριοι*, какъ то о тому шѣтъ говори въ общырность по-долѣ.

Наше то твърдо мнѣние е чи таѣа смѣсь въ славскы ѳазыкъ е отъ Пелазгы тѣ, стари тѣ Българи, и чи Пелазгы тѣ могатъ ся зѣ за първо познато повѣстуватѣлно приселение на ариѣанско то племя въ Европѣ, *първо познато исторически* казваме, зашто то прѣды него може да е было и друго нѣкое си за кое то повѣстность та не говори ништо положитѣлно.

Единъ отъ учены тѣ ѳазыкоиспытатели ся зближава нѣшто си съ наше то мнѣние връху той-зи прѣдмѣтъ, кой то говори :

Fidèle aux limites que nous nous sommes posées, et ne voulant citer que quelques-unes des preuves qui établissent d'une manière évidente l'étroite affinité des langues slaves avec le sanscrit, nous n'épuiserons pas les immenses ressources qu'offrirait le vocabulaire de ces langues, qui, à chaque page et presque à chaque ligne, présente des mots analogues aux mots indiens. Au lieu de longues listes de racines qui ne sauraient trouver place dans cet ouvrage, nous nous attacherons de préférence aux formes grammaticales, à la dérivation et à la flexion des mots, noms, verbes ou particules, communs aux différents idiomes. Ainsi la comparaison aura le double avantage de prouver à la fois leur identité primitive et la structure spéciale que chacun d'eux a adoptée dans le cours des siècles.

Les racines ou éléments constitutifs de toutes les langues indo-européennes étant originairement les mêmes, les mots seraient parfaitement identiques si la prononciation nationale, déterminée par les localités, les climats et mille autres circonstances accessoires, n'avait successivement changé, dans les lettres de même organe, les fortes en faibles, les faibles en aspirées, les aspirées en fortes, et confondu même des lettres d'organes tout opposés. Ces mutations, qui s'observent dans tous les idiomes du vaste système japhétique, se rencontrent aussi dans les langues Slaves, quoiqu'à un degré beaucoup moins sensible que dans celles des Celtes et des Germains. Leur parenté avec la langue indienne, presque aussi

intime que celle du latin, surpasse quelquefois celle du grec même par la reproduction exacte des initiales. C'est donc immédiatement après les idiomes pélasgiques qu'elles viennent se placer dans l'ordre de dérivation; ce qui semble prouver que la migration des Slaves du centre de l'Asie en Europe a eu lieu vers le même temps que celles des Celtes et des Germains, à une époque où la langue sanscrite était déjà complètement fixée.

—Върни на граници тѣ кои то сме си положили, и не ишташти да наведеме освѣтъ нѣколку си отъ доказателства та кои то установиавѣтъ чрѣзь единъ явентъ начинъ тѣсно то сродство на славянскы тѣ языцы съ самскрытыи, ные нештѣмъ изчърпи безконечны тѣ источники кои можи показа рѣчника на тѣя языцы, кой то, на всѣкъ стрѣниѣ и почти на всѣкъ рядѣ, прѣдставя рѣчы подобны на индийскы тѣ рѣчы. Вмѣсту да прѣдставиме дългы листы на коренны рѣчы въ настоѣащее съчинение, ные ся ограничваме съ прѣдпочитание на граматичьскы тѣ формы, въ произведение то и въ състава на рѣчы тѣ, имена та, глаголы тѣ или чясты тѣ на рѣчы тѣ, общты въ разны тѣ нарѣчья. Така сравнение то ште има двоенъ успѣхъ да докажи изеднѣшь първобытно то имъ единство и особныи съставъ кого всѣко отъ тѣхъ е приѣмѣло въ течение то на вѣкове тѣ.

—Корени тѣ или елементи тѣ кои то съставѣтъ сичкы тѣ индо-европѣйскы языцы сѣшти въ първобытность исти, рѣчи тѣ бы были съвършенно еднакви ако народно то произношение, упрѣдѣлено отъ помѣстѣя та, климаты тѣ и тысячты другы особны обстоятелства, не бы послѣдователно промянило, въ буквы тѣ исгаго органа, силны тѣ въ слабы, слабы тѣ въ придыхателны, придыхателны тѣ въ силны, и размѣсило даже буквы на органы съвсѣмъ противоположны. Тѣй-зи измѣненя, кои то ся виждѣтъ въ сичкы тѣ нарѣчья на голѣмѣ тѣ ѱфетичьскѣ системѣ, срѣштѣтъ ся также въ славянскы тѣ языцы, ако и въ единъ стѣпень много по-малко чювствителенъ нежели въ языцы тѣ на Келты тѣ и на Германцы тѣ. Тѣхно то сродство съ индийскыи языкъ, почти тѣй тѣсно какъ то е сродство то латинскаго языка, надминува нѣкогашъ сродство то гръцкаго языка съ индийскыи даже въ точно то възпроизведение на начялны тѣ буквы. Такъ убо, славянскы тѣ языцы, идѣтъ тутакъ-си въ ряда подиръ пелазгичьскы тѣ нарѣчья, кое то ся види да доказва чи приселение то на Славяны тѣ отъ срѣдѣ тѣ на Азиѣ за въ Европѣ е станѣло въ сѣшто то врѣмя съ Пелазгы тѣ, по-сѣтѣтъ отъ Келты тѣ и Германцы тѣ, въ еднѣ повременность кога то самскрытѣи языкъ е былъ вѣкы подильно установенъ.—

(Voyez Histoire de la langue et de la littérature des Slaves, Russes, Serbes, Bohêmes, Polonais et Lettons, considérées dans leur origine Indienne, leurs anciens monuments, et leur état présent. Par F. G. Eichhoff, docteur és-lettres,

bibliothécaire de S. M. la Reine, auteur de *parallèle des langues de l' Europe*. Paris, 1839).

Заблѣшка. Това съчинение е важно въистинѣ, нѣ съчинителъ му е зѣлъ за славянскы старѣ іазыкѣ приправены отъ Русы тѣ въ чърковны тѣ книги іазыкѣ, безъ да е познавалъ истинный му источникъ, какъ то и писаны тѣ до него врѣмя врѣху славянскаго іазыка неправы значення; шото не е можалъ да викии въ корена му и да узнай онова што искаме ные да докажме чрѣзъ българскаго іазыка, кого той и пикакъ не споминава! Види ся да е ималъ мечтайнѣ тѣ мысль, чи българскый іазыкѣ е нѣкое си татарско нарѣчье, коіа и до сега съшестествува въ главы тѣ на нѣкои си учены, разпространена най-много отъ названого патриарха на славянскѣ тѣ филологнѣ Шифарика въ съчинение то Славянски древности, чи Българи тѣ были ушь татарскаго племени!!!

Тукъ ни ся дава поводъ да покажме колко сѣ заблѣдени нѣкои си учени врѣху българско то родопоколение и врѣху іазыка имѣ.

Единъ отъ цѣшны тѣ първы учены, въ іазыкоиспытание то, кой то има голѣмо уважение между ученому свѣту, P. Max Müller, упрѣдѣляштѣ славянскы іазыкѣ въ свое то съчинение. La science du langage — говори слѣдныя :

— La cinquième branche des langues aryennes, qui est ordinairement appelée la branche *Slave*, me paraît être désignée plus exactement pas le nom de *windique* le terme *windica* étant une des appellations les plus anciennes et les plus générales qui servent aux premiers historiens de l' Europe pour designer les tribus dont nous avons maintenant à nous occuper. Nous devons diviser ces peuples en *Lettes* et en *Slaves*, et subdiviser ces derniers en *Slaves du sud-est*, et en *Slaves de l' ouest*.

Le rameau *lette* se compose de langues qui ne sont guère connues des littérateurs, mais qui sont pleines d'une grande importance pour le linguiste.

Le *lette* est parlé aujourd' hui dans la Courlande et dans la Livonie. Le *lithuanien* est l' idiom d' une population d' environ 200,000 âmes dans la Prusse orientale, et de plus d' une million dans les parties limitrophes de la Russie. Le plus ancien monument écrit du lithuanien est un petit catéchisme composé en 1547*). Dans ce catéchisme, et même dans le parler actuel du paysan lithuanien, nous trouvons quelques formes grammaticales plus primitives, et qui avoisinent plus le sanscrit que les formes corrélatives en grec et en latin.

L' *ancien prussien*, qui se rapprochait beaucoup du lithuanien, s' est éteint au dix-septième siècle, ne nous laissant d' autre monument écrit qu' un vieux catéchisme.

Le *lette*, ainsi que nous venons de le dire, est l' idiome de la Courlande et de la Livonie: sous le rapport de la grammaire, il est beaucoup plus moderne que le lithuanien, dont cependant il ne dérive pas immédiatement.

Nous arrivons maintenant aux langues *slaves* proprement dites, qui se

*) Schleicher, Beiträge, 1, 19.

divisent en deux rameaux distincts, ainsi que nous l'avons fait observer un peu plus haut. Le rameau oriental comprend le *russe* avec divers dialectes locaux, le *bulgare* et l'*illyrien*. Le plus ancien document de ce groupe de langues est la version de la Bible en *ancien bulgare*, appelé aussi quelquefois le *slave ecclésiastique*, faite par Cyrille et Methodius au milieu du neuvième siècle, et qui est encore adoptée aujourd'hui par toute la rase slave*). Dans l'étude des langues slaves, l'ancien bulgare occupe le même rang et donne les mêmes lumières que le gothique dans l'étude des langues germaniques. Le bulgare moderne, au contraire, est le plus pauvre en formes grammaticales de tous les dialectes de cette classe.

L'*illyrien* est un nom plus ou moins commode pour comprendre le *serbe*, le *croatien* et le *slovénien*. Du slovénien, il nous reste des fragments qui remontent au dixième siècle²⁾

Le rameau occidental des langues slaves comprend les dialectes de la *Pologne*, de la *Bohême* et de la *Lusace*. Le plus ancien monument du polonais, le Psautier de Marguerite, appartient au quatorzième siècle. Naguère encore on croyait posséder des fragments du bohémien du neuvième siècle; mais aujourd'hui la plupart de ces vieux poèmes bohémiens sont regardés comme apocryphes, et l'on a même élevé des doutes sur l'antiquité d'une ancienne traduction interlinéaire de l'évangile de saint Jean, qui était rapportée au dixième siècle³⁾

Le dialecte de la Lusace est parlé par une population d'environ 150,000 âmes, que l'on connaît en Allemagne sous le nom de *Wendes*.

Забѣлюшка. Ученый Max Müller причислява славянскыи названъ языкъ катю пята отрасль иарианскаго языка и казва чи было по-право за той-зи языкъ название то *Winidique* = Венетскы; зашто то *winida* было едно отъ най-стары тѣ и отъ най-обшты тѣ названья кое то е служило на първы тѣ исторыи Европы, да назовавжтъ въ старостъ племена та, кои то днѣсь ся зовжтъ *Славянскы племена*. Колко то за първо то, т. е. чи славянскыи языкъ былъ пята отрасль иарианскаго, ные никакъ нѣсме съгласни на това, а наши тѣ изслѣдованья го показвжтъ зашто. Колко то же за второ то, т. е. чи имя то *Венети* или *Венети* е по право да изражи най-старо то имя на това голѣмо плѣмя, ные сме подълно съгласни, нѣ само за еднж часть на това плѣмя, и то юште потвърдѣва нашж тѣ рѣчь чи славянскый языкъ не е пятаа отрасль иарианскаго, и чи *Словены* тѣ сж Пелазги тѣ, коихъ языкъ никакъ не можн да бжди пятаа отрасль иарианскаго языка!

¹⁾ Le plus an sien manuscrit de cette traduction qui porte une date est celui qui fut écrit en 1056, pour le prince Ostromir. Il en existe cependant d'autres plus anciens, écrits en lettres glagolitiques. Schleicher, Beiträge vol. 1, p. 20.

²⁾ Idem. ibid., p. 20.

³⁾ Schleicher, Deutsche Sprache, p. 77.

Ето што говори Стравонъ за Венды тѣ подѣ имя то 'Ενετοί съ F дигамж F-ενετοί, Венети, Венти, Венди:

Οἱ μὲν οὖν Κελτοὶ τοῖς ὑπεραλπειοῖς ὁμοεθνεῖς εἰσὶ, περὶ δὲ τῶν 'Ενετῶν διττὸς ἐστὶ λόγος· οἱ μὲν γὰρ καὶ αὐτοὺς φασὶν εἶναι Κελτῶν ἀποίκους τῶν ὁμωνύμων παρωκεανιτῶν, οἱ δ' ἐκ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου μετ' Ἀντήνορος σωθῆναι δευρὸ φασὶ τῶν ἐκ τῆς Παφλαγονίας 'Ενετῶν τινας· μαρτύριον δὲ τούτου προφέρονται τὴν περὶ τὰς ἵπποτροφίας ἐπιμέλειαν, ἥ νῦν μὲν τελέως ἐκλείπει πρότερον δ' ἐτιμάτο παρ' αὐτοῖς ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ ζήλου τοῦ κατὰ τὰς ἡμιονίτιδας ἵππους· τούτου δὲ καὶ Ὅμηρος μέμνηται “ἐξ 'Ενετῶν, ὅθεν ἡμιόνων γένος ἀγροτεράων,” καὶ Διονύσιος ὁ τῆς Σικελίας τύραννος ἐντεῦθεν τὸ ἵπποτροφεῖον συνεστήσατο τῶν ἀθλητῶν ἵππων, ὥστε καὶ ὄνομα ἐν τοῖς Ἑλλήσι γενέσθαι τῆς 'Ενετικῆς ποιότητος καὶ πολλὸν χρόνον εὐδοκιμῆσαι τὸ γένος.—

Ἐπειτα ἡ Παφλαγονία καὶ οἱ 'Ενετοί· ζητοῦσι δὲ τίνες λέγει τοὺς 'Ενετοὺς ὁ ποιητῆς ὅταν φῇ „Παφλαγόνων δ' ἡγεῖτο Πολυαιμένεος λάσιον κτῆρ' ἐξ 'Ενετῶν, ὅθεν ἡμιόνων γένος ἀγροτεράων.“ οὐ γὰρ δείκνυσθαι φασὶ νῦν 'Ενετοὺς ἐν τῇ Παφλαγονίᾳ οἱ δὲ κώρην ἐν τῷ Λίγιστῳ φασὶ δέκα σχολίους ἀπὸ Ἀρχαστρειῶς διέχουσιν. Ζηνόδοτος δὲ „ἐξ 'Ενετῆς“ γράφει, καὶ φησὶ δηλοῦσθαι τὴν νῦν Ἀμισὸν· ἄλλοι δὲ φῶλόν τι τοῖς Καππάδοξιν ἕμωρον στρατεῦσαι μετὰ Κιμμερίων, εἰπ' ἐκπεσεῖν εἰς τὸν Ἀδρίαν· τὸ δὲ μάλιστα ὁμολογούμενον ἐστὶν ὅτι ἀξιολογώτατον ἦν τῶν Παφλαγόνων φύλον οἱ 'Ενετοί, ἐξ οὗ ὁ Πολυαιμένης ἦν· καὶ δὴ καὶ συνεστράτευσαν οὗτοι αὐτῷ πλείστοι, ἀποβαλόντες δὲ τὸν ἡγεμόνα διέβησαν εἰς τὴν Θράκην μετὰ τὴν Τροίαν ἀλωσιν, πλανώμενοι δ' εἰς τὴν νῦν 'Ενετικὴν ἀφίχοντο· τινὲς δὲ καὶ Ἀντήνορα καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ κοινωνῆσαι τοῦ στόλου τούτου φασὶ καὶ ἰδρυθῆναι κατὰ τὸν μυχὸν τοῦ Ἀδρίου, καθάπερ ἐμνήσθημεν ἐν τοῖς Ἰταλικοῖς· τοὺς μὲν οὖν 'Ενετοὺς διὰ τοῦτ' ἐκλίπειν εἰκὸς καὶ μὴ δείκνυσθαι ἐν τῇ Παφλαγονίᾳ.

—Келти тѣ сжъ единокровни съ отвѣдалпийцы тѣ, а за Венеты тѣ двѣ мѣстныя има; нѣкои си казвѣтъ чи и тии сжъ приселение на отвѣдокеанскы тѣ имѣ единокровны, други же казвѣтъ чи отъ Тройскыи бои нѣкои си отъ Пафлагонскы тѣ Венеты сжъ спасли тукъ; свидѣтельство же наводѣтъ занѣтие то имѣ въ конскы тѣ завѣды, кое сега ако и да е изчезло, нѣ прѣжде ся цѣнѣше у тѣхъ отъ старѣхъ имѣ ревность за отвѣдание на мазгы (катъркы); това же и Омиръ възпомянува „отъ Венетовъ отъ дѣ излизѣтъ добри мазги“ а и Дониисый сикелийскый господарь отъ тамо си завѣди варны тѣ (бързы за пѣприште, надварянье) коние, штото и имя е остало между Еленамъ *венетскы звѣдѣ* и много врѣмя е успѣваль той соѣ (родъ) . . . ,

—Послѣ Пафлагония и Венети тѣ. Изисквѣтъ же кои Венеты казва твореца (Омиръ) кога говори—*Пафлагонскы тѣ плѣнниши прѣдвождаше царь Пилъменъ отъ Венетовъ, дѣ ся възвѣтъ добри мазги*—зашто то, думѣтъ, не ся виждѣтъ сега Венети въ Пафлагониѣ; а други казвѣтъ чи десять личянскы

(*Συρίων*) далѣчь отъ Амастра ся находи близо до Ёгиела единъ градецъ. Нъ Зинодотъ (отъ Венедскѣхъ земѣхъ) пиши и казва навѣштаюшть днѣшны Амисонъ; други же казвѣтъ чи едно плѣмя съсѣдно на Каппадоки тѣ съвоевало съ Ки-мерия тѣ и послѣ испаднѣло и достигло около Идрско-Море. А най-вѣрно и познато е чи между Пафлагонцы тѣ най-знамянито плѣмя сѣ были Венети тѣ, отъ дѣ е былъ и Плѣмень, съ кого съвоювахъ тии множество, остави-вши же прѣдводителя си минахъ въ Тракиѣхъ послѣ привзѣтие то града Троиа и скытаюшты ся достигнахъ въ днѣшнахъ Венетскѣхъ земѣхъ. А нѣкои си ду-мѣтъ чи и Антиноръ съ сынове тѣ си участвувахъ въ това приселение и ся установили въ Идрскыи Заливъ, какъ то спомянахъме въ описание то за И-талийцы тѣ. За такъ убо причинѣхъ (зашто то ся приселили) не устали Ве-нети въ Пафлагониѣхъ.—

Въ Манасиѣхъ же лѣтописъ попъ Филипъ, описашъ Троискѣхъ биткѣхъ казва чи Ахилеюви тѣ *Мирмидони* были Българи; какъ то и други наши на-мѣтници доказвѣтъ чи Българи тѣ въ стары времена живѣли по малѣ Азиѣхъ и отъ тамо прѣкъзъ Вѣспора и Дарданелѣхъ дошли въ Европѣхъ и ся разпрос-трыли. А много мѣстны именованыя на горы, рѣкы и прѣдѣлы сѣштеству-вѣтъ остаи на българскыи ѣзыкъ по тѣхъ мѣста, за кое не ни е тукъ прѣ-дмѣтъ да ся впуштаме въ изслѣдование. Нашъ прѣдмѣтъ е тукъ да докажи-ме чи Пелазгы тѣ сѣ были стари тѣ наши праотци Българи. Видѣхъме же чи Фриги тѣ или по-право Вриги тѣ были пелазгичьско плѣмя, Пафлагонцы тѣ же и Фриги тѣ е се едно и исто плѣмя, а Пафлагонцы тѣ и Венети тѣ (при-знати вѣкы отъ сичкы тѣ учены за *Славяны*, а отъ насъ за *Словены*) были едно и исто плѣмя, и тии, спорядъ грѣцкы тѣ писатели сѣхъ приселили отъ Малѣ Азиѣхъ по Европѣхъ, штото наша та рѣчь е основана на истинѣхъ тѣхъ.

Колко то же за раздѣление то и подраздѣление то што прави Г. Мах Müller на славѣанскыи ѣзыкъ и му дава разны найменованыя и то не е пра-во; господству сѣ води по Шлейчера въ тѣхъ си знаныя и види ся чи нѣ-ма понѣтие отъ по-послѣдны тѣхъ изслѣдованыя и открытыя отъ нѣкои си Сла-вианы учены. А смѣшно то е чи Г. Мах Müller, кату самъ казва какъ то видѣхъме: Най-старый документъ на тѣй-зи ѣзыцы е привода на Библиѣхъ тѣхъ на *старобългарскыи ѣзыкъ*, назоваемъ *църковнославѣанскыи*, и пр; послѣ въ исчи-слѣние то на финскыи тѣ ѣзыцы *Classe Finnoise*, съпричислѣва и българскыи ѣзыкъ! Каква голѣма неразмысленность за единъ такавъ ученъ чьловѣкъ! Сла-вианскыи ѣзыкъ былъ пятаа отрасль сармѣанскаго ѣзыка, най-стари тѣ же до-кументи славѣанскаго ѣзыка были на *старъ българскыи ѣзыкъ*, а българскыи ѣ-зыкъ былъ *финскыи*! чудно уметвованье!

Послѣ казва: Le rameau bulgare comprend les Tcheremissiens et les Mor-
dviniens, épars le long du Volga et entourés de dialectes russes et tartares.—

Българска та вѣтва (ѣзыка) обѣма Черемесинскы тѣ и Мордвинскы тѣ (ѣзыцы) разсѣяны около Волгѣ рѣкѣ и обиколены отъ рускы и татарскы нарѣчыя.

Послѣ навожда и слѣднѣхъ таблицѣ за сравнение.

TABLEAU COMPARATIF										
des noms de nombre des quatre rameaux de la classe finnoise, montrant le degré de leur parenté.										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Tschoude, finnois	yksi	kaksi	kolme	neljä	viisi	kuusi	seitsemän	kahdeksan	yhdeksän	kymmenen.
— esthonien	iits	kaks	kolm	nelli	viis	kuus	seitze	kattessa	üttesa	kümme.
Bulgare, tcheremissien	ik	kok	kum	nil	vis	kut	sim	kändäse	endexe	lu.
— mordvinien	vaike	kavto	kolmo	nile	väte	koto	sisem	kavsko	väikse	kämen.
Permien, siranien	ötik	kyk	kujim	njolj	vit	kvait	sizim	kökjämys	ökmys	das.
Ougrien, ostiake	it	kat	chudem	njeda	vet	chut	tabet	nida	arjong	jong.
— hongroise	egy	ket	harom	negy	öt	hat	het	njolcz	kilencz	tiz.

Всѣкъ види и можи да разсѣди въ каквѣ странность е дошалъ Г. Мах Muller съприсялюштъ и нашый ѣзыкѣ съ тыя, кой то нѣма ни най-малкое сродство съ тѣхъ!

Не знайме отъ дѣ е чърпалъ господство му тыя знанья врьху мечтайнаго отъ него за българскы ѣзыкѣ! Види ся чи учени тѣ кату ся е втѣклопило единъ пѣть въ главы тѣ имъ: чи българско то първо поѣавление было ушь при Волгѣ рѣкѣ, искѣтъ да измѣдрувѣтъ и мечтаенъ нѣкои си другъ българскы ѣзыкѣ!

Ныне казахме другадѣ чи штѣмъ разіасни това волжанско приселение какъ е было и какъ сѣ были и тамо Българи тѣ. За сега же прикѣсваме до тукъ изслѣдованья та си врьху прѣймѣштество то българскаго ѣзыка надъ старогръцкаго, а въ вторахъ книгѣ штѣмъ продѣлжи изслѣдованья та си, изложивши въ обшырность доказательства за Пелазгы тѣ, за първо то поѣавление на Елены тѣ, за имя то Еленъ и Гръкъ, што значѣтъ, за първѣ тѣ основѣ еленскаго ѣзыка или особно то имъ старо нарѣчие кое е говорило то горско еленско племя прѣды да ся помѣси съ една чѣсть отъ Пелазгы тѣ и съ другы народы и да състави ѣзыка какъ то го видиме писменъ.

(Слѣдова въ II-тѣ книгѣ).

КИМБРИ

-или

К И М Е Р И И.

Първи тѣ потомци на Ириани тѣ, Гьбри тѣ, [рѣчь та *Гьбри* искривена отъ стары тѣ Грыцы на *Кѣмпрои*, а по послѣ на *Кѣмѣрои*], дошавшии нѣколко си вѣка прѣды Хріста отъ Севѣрь въ Българиѣ, смѣсивши же ся въ Тракиѣ *) съ по-прѣжны тѣ Ирианы, кои сѣ были дошли чрѣзь Малж-Азиѣ, а имяно чрѣзь Вѣспора и Дарданелѣ тамъ, подъ познато то въ повѣстность тѣ имя *Пелазги*, съставили сѣ голѣмыи народъ Тракийскы, Българо-Словени тѣ, кого Иродотъ описва чи былъ най-голѣмъ народъ на свѣта послѣ Индийцы тѣ. Отъ тѣхъ е приносено и Заратово то вѣройсповѣданіе, какъ то и особы тѣ свойства заидскаго ꙗзыка, коѣмъ остаткы цѣлы видѣхмѣ въ българскыи днѣсь народъ и въ тѣхныи говоренъ и писменъ ꙗзыкъ.

Между французкы тѣ и германскы тѣ учены было е за дълго врѣмя обшырно прѣние врѣху Келты тѣ. Германскы тѣ учены сѣ искали да докажѣтъ че Келти тѣ сѣ были *тевтонско то* [нѣмско то] племя, и слѣдоватѣлно тѣхныи праотци; а французкы тѣ учены сѣ постоѣнствували въ мыслы тѣ си чи тѣ, Келти тѣ, были *голско* или *галатско* племя и тѣхныи праотци. Источники тѣ же, врѣху тыя мнѣныя, на едны и на другы были сѣ записани тѣ и разсѣяни тѣ остаткы въ старогрыцкы тѣ и латинскы тѣ списатели о Келтамъ, Кимбрамъ, Галатамъ. Фрѣгамъ и проч.; какъ то и нѣколко си рѣчи и имяна, записаны се отъ тѣхъ съ тѣлкуваныя та имъ по *Келто-Кимбришкаго* ꙗзыка.

Освѣнь тыя историци тѣ сѣ чѣрпали и отъ нѣколко си другы остаткы записаны по-послѣ, въ хрістианскыи вѣкъ, врѣху тыя стары народны имяна и врѣху старо то имъ вѣройсповѣданіе *Друидизма*, кое ся е съхранѣвало іоште за дълго врѣмя подиръ принѣтие то хрістианства отъ потомцы тѣ на тѣхъ стары народы.

Най-послѣ Французи тѣ сѣ написали своѣ тѣ повѣстность, а имянно ученый историкъ М. Amédée Thierry, приѣмши положитѣлно чи *Келти тѣ* и

*) Ные тукъ Тракиѣ зѣмаме въ обшыриѣ смыслъ за цѣлѣ европѣйскѣ днѣсь названѣ Турциѣ, какъ то е носила това имя тогава.

Кимбри тѣ были дѣйствительно тѣхни тѣ праотци и, слѣвши нѣколко си народы или народны имена въ едно, извадили сѣ отъ сичкы тѣхъ *Французи* тѣ!

Ныне штѣмъ изслѣдова той-зи прѣдмѣтъ се по истый пѣтъ какъ то сѣ искали выпепоманѣти тѣ учени, съ разлика тѣ обаче чи штѣмъ изложи живы примѣры врьху слѣдныя точки:

1) Чи приписаемый старъ языкъ *Келто-Кимбрамъ* ся е съхранилъ гавно съ кроя си и съ значеня та си въ нашъ говоренъ и писменъ българскы языкъ; и чи сичкы тѣ почти собствены имена отъ тѣхъ народы, какъ то ты тълкуваѣтъ учени тѣ *Академици*, съхранили значение то си въ нашъ языкъ, а нѣкой си отъ тѣхъ остаи юште цѣлы до днѣсь въ нашъ народъ, какъ то и наймянованя та на нѣкои си прѣдѣлы и рѣкы, кои то сѣ забѣлѣжили учени тѣ по *старокелтскы языкъ*.

2) Чи старо то вѣройсповѣданіе *Келто-Кимбришко* (Друидизма), какъ то го описваѣтъ учени тѣ, съхранило ся е въ нашъ народъ, т. е. въ вѣрванне то юште на простонародіе то ни въ общтѣ, въ стары тѣ ни пѣсны, обряды и проч.

3) Ште изслѣдоваме познато то въ повѣстность тѣ дохожданье въ Българинъ (280 г. прѣды Хріста) на Тектосагы тѣ = Tectosages (Галати тѣ), подъ прѣдводитѣльство то *Брена* и *Болга*, дѣ тии найшли, въ Старж-Планинѣ, единъ *Тракийскы народъ*, съ него ся били кровопролитно, послѣ ся примирили и отишли заедно да бижаѣтъ грѣцкѣ тѣ остаткѣ и да имъ уплѣчкаѣтъ Делфійскы храмъ. Врьху това отгорѣ штѣмъ наведи живы възпомянаны съхранены въ Българи тѣ за *Галаты* тѣ, т. е. пѣсны пѣяны днѣсь отъ народа ни за тѣхъ *Галатскы събития*.

4) *Тектосаги* тѣ и *Тѣлстобои* тѣ (имена зѣты отъ историцы тѣ за народны) носили най-старо народно имя *Belgarum* = Българи, въ непознатѣ отъ повѣстность тѣ древность, спорядъ свидѣтельство то на стары писатели, признаты и уважены отъ учены тѣ.

5) Най-послѣ штѣмъ наведи и повѣстуватѣльны доказательства отъ наши народны памятници чи Българи тѣ носили древлѣ и имя то *Кимбри* или *Кимери* и чи тии дошли въ Европѣ отъ Севѣръ юште прѣды познатѣ поврѣменность Александра Македонскаго; какъ то и за *Брена* и *Болга* чи сѣ познати въ наши тѣ старонародны памятници, Царственика и въ другы, за българскы царие и проч., *Бренъ* подъ имя то *Брѣмъ*, а *Болгъ* се пакъ *Болгъ*.

Нѣ да бы дошли до тѣй-зи особы прѣдмѣты ныне штѣмъ мѣтна прѣдварительно единъ кратакъ поглѣдъ врьху главны тѣ чърты на най-старѣ тѣ повѣстность Французовъ, т. е. да видиме на кой начинъ тии ся казваѣтъ потомци Фрѣжговъ [des Franks], какъ тълкуваѣтъ това си народно имя, какъ же Фрѣжи тѣ сѣ были потомци *Келто-Кимбровъ*, отъ когы е познато имя то

Фрѣговъ и проч.; нѣ по начина по кого то е изслѣдована и написана, въ растоіание то на толкова вѣкове, повѣстность та имѣ, прѣды да убѣрнѣтъ внимание на самскрѣтъ тѣ старѣ книжнинѣ, т. е. на новѣ тѣ установенѣ наукѣ сравнительнаго любословія, и да почнѣтъ вѣкы най-учени тѣ имѣ любословцы да назоваваѣтъ *ІАриіанымъ* свои праотцы, положивши начало то: *un des moyens les plus sûrs de remonter à l'origine d'un peuple et de reconnaître sa race, était d'analyser à fond sa langue et de la rapporter à sa famille.* — *Едино отъ най-вѣрны тѣ срьдства да ся достигни на начало то одного народа и да ся узнай негово то племя (родъ), было е да ся разложи коренно іазыка му и да ся доведе до неговѣ тѣ фамилиѣ.*—

Ако ся отправаѣше въпросъ ученимъ Французамъ: ой ви васѣ учений днѣсь Французи! Какво ими сте носили и какавъ народъ сте были вые въ старость? Дѣк най-напрѣдъ сте ся поіавили въ Европѣ и какавъ іазыкъ сте говорили тогава? Какво старо вѣройсповѣданіе и богослужение сте имали тогава, какво же правление и законы?....

Кату разглѣдаме и разсѣдиме написаны тѣ до сега врѣху тыя прѣдмѣты виждаме чи тии учени Французи, по *еленскы тѣ* и *латинскы тѣ* историцы, штѣтъ ся отговори по слѣдному:

1) За народно то си имя: чи ся сѣ звани: Κελτοί=Celtes=Келти; Κίπριοι или Κίρρέριοι=Cimbres, Cimmeriens=Кимбри, Кимерии; Γάλλοι и Γαλάται=Galls ou Gaëls, Galli, Galats, Gaulois=Гали, Галати, Голи; Φράγγοι=Francs ou Franks=Фрѣзи; и най-послѣ Français=Французи.

1) За народопоколѣніе то си, разумѣва ся чи по *еленскы тѣ* источники трѣба да ся кажѣтъ Σκύθαι καὶ βάρβαροι=Скыти и варвари, Celto-Scythés=Келто-Скыти, какъ то сѣ гы записали еленски тѣ стари писатели; заштото тии сичкы тѣ тыя имена сѣ хвърлѣли въ дълбокаѣ и непристѣпнаѣ тѣмъ іамѣ скытскаго народа!...

3) За мѣсто то първаго имѣ появления и старихъ имѣ жилиштахъ, пакъ по *еленскы тѣ* и отъ части по *латинскы тѣ* источники, трѣба да започнѣтъ отъ Каспійско то море и да гы скытѣтъ по цѣлѣ Европѣ и Африкѣ; по двѣ тѣ стрѣны на Алпійскы тѣ горы — Gaule Transalpine et Gaule Cisalpine — Голиа Отвѣдъ-Алпійска и Голиа Отсам-Алпійска. Отъ тамо же по Старѣ-Плавинѣ, по Македоніѣ и Гръциѣ, по Малѣ-Азиѣ и обратно; по Испаниѣ и обратно въ Голиѣ, по цѣлѣ Италиѣ, по дунавскы тѣ стрѣны, по Великѣ Бретаниѣ и проч. Трѣба іоште да гы мѣсѣтъ съ Иберійцы тѣ, съ Бои тѣ и Тельсто-Бои тѣ, съ Римляны, съ Белгы, съ Тектосагы (Tectosages=Belgarum!), съ Албанцы и най-послѣ съ Вандало-Аланы, и отъ Вандало-Аланы да гы слѣжѣтъ въ едно и да извадѣтъ днѣшны тѣ Francs—Français=Фрѣзи—Французи!

Нѣштѣтъ гы остави при томъ неприкѣсновены и отъ Финикияны тѣ и стары тѣ Елено-Грыцы (въ отдалнѣ древность) и юште отъ нѣкакавъ си днѣсь непознатъ народъ — *de population aujourd'hui inconnue* — какъ то ся изражава единъ отъ пьрвы тѣ имъ историцы.

А други учени съ правописание то *Cymris* = Кимри, мѣдрувѣтъ другъ съвѣсмъ народъ, германскаго поколения, кой ушь въ пьрвыи вѣкѣ прѣды Христа живѣлъ на мѣсто, кое по тѣхно то имя ся звало *Chersonèse Cimbrique* (Jutland). Въ Голиѣ же, Отвьдѣ-Алпийскѣ и Отсамъ-Алпийскѣ, правѣтъ раздѣлѣныи и подраздѣлѣныи и приброавѣтъ едно голѣмо число отъ разны имяна народовъ се Голи = *Gaulois*!

Тыя и подобны тѣмъ срѣкнѣ чьловѣкѣ въ описанѣ тѣ повѣстность Французовъ отъ учены Историцы и Академицы, за поавление то и имяна та на народа или племя то, за негово то скытанѣ по свѣта, до дѣ то най-послѣ ся съставиль отъ него французскый народъ подъ имя то *Franks* = Фрѣзи, отъ кое тутакъ-си иди *Français* = Французи. Штото кату размысли чьловѣкѣ зрѣло, види чи и таа е една втора скытска іама въ коѣ то Елиногрыци тѣ другочъ сѣ натрупали толкова несѣштествувавшы никогда собственно за народны обшты имяна!

Нѣ отъ какъ то започнѣли стари тѣ Римляни да нападѣтъ на Голиѣ и да ѣ освоіавѣтъ (154 до 59 прѣды Христа) и отъ поіавление то днѣшнаго имъ имяни *Frances* = Фрѣзи. тии имѣтъ по-обшырны извѣстыи въ повѣстность тѣ си, а най-паче отъ времени крыптения имъ.

Подъ имянемъ *Franks* = Фрѣзи, казвѣтъ учени тѣ повѣстуватели, звалъ ся е единъ съѣзь — *confédération* — отъ германскы (!) племена, юште отъ трѣтѣаго вѣка прѣды Христа; а имя то *Frank* = Фрѣгъ значило, по *келтокамбришкы* іазыкѣ: *fier, intrepide, feroce*, какъ то латинское *ferox*, т. е. гордый, прѣдприѣмливый, свирѣпый. Тии ушь живѣли подъ различни имяна около рѣкы тѣ *Weser* латинск. *Visurgis*; *Mein* латинск. *Manus* или *Maganus*; *Rhin* латинск. *Rhenus*, грѣцки *Ῥήνος*.

Фрѣзи тѣ станѣли іавни въ повѣстность тѣ, подъ това имя *Franks*, за пьрвы пѣтъ въ врѣмя императора Гордия III, спорядъ едно нападение по лѣво то крайбрѣжие на рѣкѣ тѣ *Rhin* = Рейна. и отъ него врѣмя насамъ се ся усилялъ той народъ подъ това имя. А въ 358 л. Іулианъ допустилъ едному фрѣжескому отдѣклению (кое носило имя *Salicns* = Салияни (селиани), отъ мѣсто то дѣ тии живѣли въ вѣтрѣшности Голий *Ussel* или *Sala*, *Уселъ* или *Сала*) да живѣтъ въ Токсандрѣ, *Toxandrie* (*Brabant*), подъ нѣкаквы си условья; и тѣй то имя *Franks* = Фрѣзи се расло и ся увеличяло до времени *Clovis* или *Clodovvig*, Кловисъ или Клодовигъ 481 г. и проч.

Клодовигъ покръстившъ ся 481—511, съединилъ сичкы тѣ Фрѣзы и сичкѣ Голиѣ подѣ елѣѣ власть.

4) За старо то вѣройсповѣданіе на Фрѣзы тѣ, прѣды принѣтіе то имѣ хрістіанства, спорядѣ нѣмскы тѣ списатели, вѣрвали ушѣ бога *Odin*, главное божество скандинавско *Woden*, *Wodan*-Оденѣ, Воденѣ, Воданѣ. А тѣх-ни тѣ праотци Келто-Кимбри тѣ, отѣ кои то сѣ тѣи произвождѣтѣ, вѣрвали Друидизма.

5) За законы тѣ Фрѣговѣ, казвѣтѣ учени тѣ чи носили имя *Saliques*, Салишки, отѣ племя то *Salens*=Салиани, и тѣи законы не отивѣтѣ по-далѣѣ отѣ Дагоберта, кому приписвѣтѣ чи гѣ прикроилѣ и положилѣ въ рядѣ *).

6) За іазыка Фрѣговѣ или праотцовѣ имѣ учени тѣ, какѣ то и другадѣ казахме, събрали сѣ остатки само разсѣяны тукѣ тамѣ въ стары тѣ списатели съ тѣлкованыя та имѣ. А днѣшна та наука на іазыкойспытаніе то, съ искусно то разложение, признава положительно чи въ днѣшны тѣ новолатинскы названы іазыцы, Французскы, Испанскы, Португалскы, Талиганскы, и други, освѣнѣ латинскы тѣ рѣчы и освѣнѣ познаты тѣ другы, кои сѣ остали въ тѣхѣ іазыцы, отѣ смѣстѣ тѣ на другы народы, смѣсъ позната въ повѣстность тѣ, освѣнѣ тѣхѣ, нахождѣтѣ ся други по-стари рѣчы, собствены имяна и имянованыя на рѣкы, прѣдѣлы, горы и другы, кои то никакѣ нѣсѣ нахождѣтѣ въ латинскы іазыкѣ, нѣто въ познатѣ тѣ смѣсъ отѣ другы народы. Тѣхѣ рѣчы нова та наука иска да докажи за най-старѣ іазыкѣ *Фрѣговѣ* или *Келто-кимбровѣ*, имѣюпта за мѣрило старыи самскрѣтѣ іазыкѣ.

Тѣя ся въ кратцѣ и въ общѣ огговори тѣ на въпроситѣ, кои то прѣдизложихме, написаны въ разны списаны отѣ учены тѣ изслѣдователи.

Забѣлѣшка. Отѣ съвременницы тѣ Атиловы, списатели, вижда ся іавно, чи народи тѣ отѣ кои то ся сѣ съставили Фрѣзи тѣ (*les Franks*), нѣсѣ были Нѣмцы (германци) и нѣмскаго поколения, нѣ звали ся сѣ отѣ Римляны тѣ Вандали и Алани. Напусто Нѣмци тѣ нескѣтѣ да гѣ нѣмчѣтѣ! Тѣхны тѣ же стары жилишта нѣсѣ извѣстны въ точность; само то е знайно чи Римляны тѣ имѣ сѣ давали това имя Вандали; а то ся види іавно чи е приубѣрижто отѣ Венды или Венеты, Ванды и Вандалики по нѣмскому свойству іазыка имѣ.

Вѣ Атилово то вѣрѣмя Вандало-аланскы тѣ владѣтели сѣ познати кои сѣ были, и между имѣ ся сѣ случали распри въ кои то ся е помѣсилѣ и Атила и Римляны тѣ. Тѣи Вандалискы владѣтели ся спомянувѣтѣ отѣ латинскы тѣ списатели, подѣ имя то *Meroveus* или *Miroveus*=Миривой; *Clovis* или *Clodovlad*, Кловисѣ или Клодовладѣ. Миривоюва та же порода е царувала надѣ Фрѣзы тѣ, въ Голиѣ, отѣ 458 до 754 л. послѣ Хріста, подѣ имя то *Merovinges*=Меровинги т. е. Миривоювичи.

*) Дагобертѣ първы царѣ Фрѣговѣ, вѣцарилѣ ся въ 631 л. Той, какѣ то го уписвѣтѣ, былѣ раскошнаго поведѣнія чѣловѣкѣ, катѣ еврѣйскыи царѣ Соломонѣ. Той избилѣ 10,000 семѣйства Бѣлгары, прибѣгшы въ негово то царство и ималѣ бой съ Бѣлгарина Сама, кой е былѣ съсѣрѣдоточилѣ тогава ушѣ Бѣлгары тѣ въ едно и сѣпѣжѣ имѣ главатарѣ. (Вишѣ обычно о тому въ *Histoire des Gaulois*—*Amédée Thierry* и др).

Изложивши въ кратцѣ главны тѣ чърты въ общѣ на французскѣ тѣ повѣстность, нека дойдемъ сега въ подробно то разложение и изслѣдование на прѣдначертаны тѣ наши точки.

I.

ИМА ТО FRANK=ФРЖГЪ.

Учени тѣ Французи тълкуваѣтъ и сѣ записали въ рѣчници тѣ си рѣчѣтъ *Franc* или *Frank* чи по старѣ имѣ ѡязыкѣ значила: *intrepide, fier, feroce, bandit* и др.; на българскы *дързостенъ, предприимливъ, гордъ, свирливъ, извърганъ* и друг. Нѣ тука ся ражда въпросъ: какъ таа рѣчъ да има това толкова обшрно и приносно значение? и на кой отъ днѣшны тѣ живы ѡязыцы, или и отъ стары тѣ мъртвы, можи ѣ ся намѣри истинно то естествено първобытно значение, отъ кое да е дошла на такова приносно, кату ся разложи до едносложныи си съставѣ, по ново то искусство ѡязыкоиспытания?

Подобно изслѣдование врѣху таѣхъ рѣчъ направено отъ учены тѣ нѣ сѣмъ видѣлъ до сега!

Таа рѣчъ е чиста българска и днѣсь ѡште ся употрѣблѣва въ българскыи говоренѣ ѡязыкѣ и въ първобытно то си и въ приносно то си значение, и ето какъ: Въ писменны старобългарскы ѡязыкѣ ся пиши *Фржгъ*; нѣ кату разложимъ буквѣ тѣ ж на *ѡн*, въ право то ѣ произношение, кое отъ чисти ся е съхранило въ народа ни, тогава *Фржгъ* става *Фрънгъ*. На българскы ѡязыкѣ буква та *ѡ* ся измянува чѣсто на *ѣ* и обратно въ изговора отъ народа, въ начѣло то и въ края на рѣчы тѣ, какъ то *ѡрѣмѣмъ* и *ѣрѣмѣмъ*, *ѡрка* и *ѣрка*, *Стоѡанѡѡѣ* и *Стоѣанѡѣѣ*, *попоѡѣ* и *попоѣѣ* и друг. много; што-то *Фржгъ*, *Фрънгъ* става и *ѡрѣнгъ*; а буква та *г* сѣшто ся измянува на *к*, какъ то: *рогъ* и *рокъ*, *помаѡѣ* и *помакъ* и др., и тѣѣ *ѣржгъ*, *ѣрънгъ*, *ѡрѣнгъ* става, *ѡрѣнкъ* и *ѣрѣнкъ*. Да видимъ сега какво значение има на българскы рѣчѣ та *ѡрѣнгъ* и *ѡрѣнкъ* или *ѣрѣнкъ*; глаголя *ѡрѣнгѣмъ*, *ѣрѣнкамъ* или *ѣѣрѣмъ* значи чѣсто *хѡрѣмѣмъ*, *изѡѣрѣмъ*, отъ дѣ и *изѡѣрѣжѣмъ*, *исхѡѣрѣжѣмъ* и друг., и послѣ отдалѣчѣвамъ едно нѣшто отъ друго, отдалѣмъ и проч., штото *ѡрѣнгъ*, *ѣрѣнгъ* и *ѣрѣнкъ*, а послѣ безъ буквѣ тѣ ж *н*, *ѡрѣгъ*, *ѡрѣжъ*, значи: отдалѣнъ, *изѡѣрѣжѣмъ* отъ едно общество, *bandit*, какъ то го тълкуваѣтъ учени тѣ Французи, и приносно свободенъ отъ всѣкъ ѡбѡѣзанѡсть закона, *ѡрѣжъ*=враждебникъ, неприѣтель общества. На българскы ѡязыкѣ имаме ѣ глаголь: *ѡрѣнкамъ* въ значение то *закачѣмъ* (по грѣцкы *περάζω*): *стига мя ѡрѣнка*=*стига мя закача*, и *не мя ѡрѣнкай*=*не мя закачай*.

ѡрѣнкъ убо, *ѡранкъ*, *ѣранкъ*, *ѡрѣнгъ*, *ѣржгъ* се исто значение имѣтъ.

А кату разложиме рѣчь тѣ *Фржж* до първобытны тѣ й послѣдны слоґове нахождаме слѣдны тѣ: *фѣ=въ-ръ-нѣ-гѣ*, а по-послѣдны поцѣлнены слоґове *въ-ра-на-гѣ*, кои то сичкы ся нахождѣть и отдѣлно и съставено въ рѣчы тѣ нашего говоренаго и писменаго іазыка. и всѣкъ. отъ тыя слоґове, има особно то си наймянование въ чѣсты тѣ слова и упрѣдѣлено значеніе, първобытно или припоспо, штого и отъ того ся доказѣва необоримо чи тѣа рѣчь *Frank=Фржж*, е съставена отъ чисты элементы нашего болгарскаго іазыка и има цѣло іавно значеніе *врънѣгѣ*, *врънѣгѣ*, *фрънѣгѣ*, *фржжгѣ*, *frank: извръганный, немирный, движливый ся непрѣстано, свирѣный, bandit*, какъ то ѣж и дѣйствительно тѣлкуѣть францушкы тѣ академици.

Разіясненіе на слоґове тѣ:

Чѣстица та *въ* е названа въ нашъ іазыкѣ *прѣдлогѣ*, зашто то *граматици тѣ* сѣж ѣж забѣлѣжили само чи ся прѣдлага въ начяло то на рѣчы тѣ, и видѣли сѣж чи дѣ то ся тѣа прѣдложи дава іоште едно понѣтіе на рѣчь тѣ, н. п. кату кажишъ *село* имашъ едно понѣтіе за село само; нѣ кату кажишъ *въ село*, тогава имашъ и друго едно понѣтіе, т. е. вѣтрѣ *въ село* и то значеніе, што додава тукъ прѣдлога *въ*, е мѣстно; а кату кажишъ *немажъ*, имашъ само едно понѣтіе за деня кой въ седмицѣ тѣ е названъ *немажъ*, нѣ кату кажишъ *въ немажъ*, тогава имашъ и друго едно понѣтіе, нѣ нѣ вѣкы мѣстно, какъ то *въ село*, нѣ врѣменно, т. е. *въ деня немажа*; кату кажишъ *късо врѣмя*, имашъ понѣтіе само отъ *късо* и отъ *врѣмя*, нѣ кату кажишъ *въ късо врѣмя*, тогава имашъ и друго понѣтіе, т. е. чи нѣшто си станѣло въ късо врѣмя, а тука значеніе то на прѣдлога *въ*, ни то е *мѣстно*, ни то е *врѣменно*, какъ то въ вышейзложены тѣ примѣры, нѣ узначаѣа начина; штого сичкы тѣ прѣдлози, какъ то въ рѣчы тѣ тѣй и въ глаґолы тѣ, подложени сѣж на това тройно значеніе.

Нѣ по нашый *ключъ болгарскаго іазыка* значеніе то на тѣйзи чѣстицы слова, койхъ то *граматици тѣ* сѣж назвали само прѣдлози, можи ся иска и въ срѣдѣ тѣ на рѣчы тѣ, а нѣ само въ края, и по нашый *ключъ* нѣе разлагаме и разгложѣваме сичкыи іазыкѣ на едносложны слоґове и не нахождаме ништо повѣчь отъ названы тѣ прѣдлози, два главны глаґола, *бѣ=ба=бы=бы-ти*, и *дѣ=да=да-ти*, личны тѣ едносложны мѣстоймянны, и два други слоґа *ра* и *ла*, кои то не вхождѣть въ ни едно отъ тыя раздѣлѣнны, нѣ кои то си имѣть свое то особно значеніе; штого всѣка рѣчь можи ся разложи на едносложны слоґове и всѣкому слоґу можи ся иска особно то значеніе. А по той-зи начинъ разложения ся открыва тайна та: зашто една рѣчь да има толкова значенія? зашто то всѣкъ слоґъ прибавенъ при първобытныи коренъ слоґъ, да състави рѣчы тѣ какъ то ги изговаряме и видиме днѣсь написаны

попълнены, додалъ му е свое то значение (кое, какъ то видѣхме, въ общѣ е тройно).

Тука е тайна та първобытнаго ꙗзыка въ едносложие то, пѣ ако искаме да пдлме юште по-надалѣчь, до онаѣхъ границѣхъ отъ коѣхъ то по-нататакъ вѣкы не можн ся оти, тогава дохождаме съ разложение то до съставенъе то, по чловѣшкы тѣ орѣды, на първобытны тѣ гласны и съгласны и на производны тѣ отъ тѣхъ, и тѣй можиме ся *допина*, тѣй да кажиме, до първобытныи ꙗзыкъ чловѣка, кой е съврѣмено поавление съ него на свѣта и въ ко-го виждаме само то дѣйствие природы *).

Нека сега дойдиме пакъ на рѣчь тѣхъ *въ-ръ-мъ-гъ*, *въ-ра-на-гъ*, въ гонѣхъ видѣхме първыи и начялныи ѣ слогъ *въ* што значи; чястица та же *ръ=ра*, значи вѣкогы въ природность: *твърдина* или *движение твърдо и неупрѣдѣлно*, и въ колко то рѣчы ся находи тѣ, въ българскыи нашъ ꙗзыкъ, кату ги размысли и разсѣди чловѣкъ по природному, ште види чи тии сички имѣтъ нѣ-какво си твърдо или неупрѣдѣлнаго движения значение, н. п. *гръмъ*, *порои*, *въ-търъ*, *хвърлаиъ*, *беръ*, *сърбаиъ*, *караиъ* ся и други; нѣ тукъ трѣба да забѣлѣ-жиме чи и тии имѣтъ първобытно и приносно значение, какъ то на примѣръ *караиъ* или *караиъ=прави* да прави, кому каренныи слогъ е *кар* и значи *выкъ*, *иъкъ*, въ първобытность, нѣ зашто то *караиъ* то не е ставало другче, въ пър-вы тѣ времена, освѣтъ съ *выкъ*, за това *караиъ* има и значение то *je fais faire=* прави да прави, т. е. накарвамъ нѣкого си да прави нѣшто си, ако и пър-вобытно то му значение да е *выкаиъ*. А чястица та *ла*, напротивъ, въ кол-ко то рѣчы ся находи, има едно тихо, мягко или умилно значение по при-родному. н. п. *лѣтъ*, *лои*, *поляна*, *слѣнина*, *платъ*, *платно*, *постелиа*, *плочъ* и други; нѣ и тукъ трѣба да забѣлѣжиме чи въ много рѣчы буква та *р*, е замянена въ *л*, а особито малки тѣ дѣца кога учѣтъ ꙗзыка подпадѣтъ въ това т. е. вмѣсту *р* произносытъ *л*, а и само то дълговѣчно влияние на врѣмя то и мѣста та е дѣйствовало на това измянение. штото въ такива рѣчы не ся види вѣкы забѣлѣжено то по-горѣ значение на слога *ла*, и въ тѣхъ рѣчы трѣ-ба да ся измяни на *ра*, за да можн да имъ ся узнай първобытно то значе-ние. Примѣри: *кликъ*, *киспало*, *гъкъ*, кои въ първобытность сѣхъ: *крикъ*, *кре-пало*, *гъркъ*, имѣющти корень слогъ *кр*, въ кого е значение то *выкъ*. Рѣчь та *миръ=тишина*, разіаснѣва твърдѣ добръ наше то мнѣние врѣху природно то значение на *ра* и *ла*. Такакъ то ѣхъ видиме е съставена отъ два слога *ми* и *ръ*, първыи слогъ е лично мѣстоймяние какъ то го видиме, вторыи же е *ра*, кой не подпада ни ти въ прѣдлозы тѣ, ни ти въ два та главны глагола, ни ти въ мѣстоймяныи та, какъ то выше казахме, нѣ кому значение то е упрѣдѣлено,

*) Иже сѣе говорили о тому въ обширность въ съчиненне то си Ключъ бъл-гарскаго ꙗзыка.

какъ то го показahme. Штото ако бы искали истинно то значение на рѣчь тѣ *миръ*, по разложение то на слогае тѣ, не бы видѣли упрѣдѣлено то значение на чястицѣ тѣ *ра* въ тахъ рѣчь *миръ*—тишина; пѣ кату измѣниме *р* на *л*, *миръ* става *млръ*, тогава видиме явно зашто рѣчь та *миръ* значи тишина.

Чястица та же *нъ*—*на* е знайно вѣкъ чи кату прѣдлогъ има тройно значение. т. е. мѣстно, времено, начина. А послѣдныи слогъ *гъ* е лично мѣстоимяние пѣрвобытнаго кроа, кое попълнено е станѣло отъ *гъ*, *гь*, *гз*, *го* и послѣ *его*, какъ то ся находи въ чѣрковныи ни языкѣ; штото кату събереме сички тыя разяснены чястицы въ еднахъ рѣчь *въ-ра-на-гъ* въ *фржгъ*, *фрнгъ*, *фрнкъ*, *Frank*, и ты разтълкуваме по пѣрвобытно то имъ значение, виждаме чи тии трѣба да значахъ въ купѣ улицетворено: *той* или *онъ* е *въ движение неупридылно* или *твърдо*—*свирѣно* или *той* е *хварленъ* на нѣшто ся и *оставенъ тамо*, отъ коихъ произходи приносно то значение *гордъ*—*fier*, *дързостень*—*intrepid*, *свирѣнь*—*feroce*, *изверганъ*—*bandit* и проч.

Това истинно и право разложение и разяснение можи ся дади на рѣчь тѣ *Frank*—*фржгъ*, по ключа бѣлгарскаго языка.

А кату отвориме листове тѣ *новѣстности*, какъ то сѣхъ нѣхъ изслѣдовали и написали сами тѣхъ учени Французи и други, видиме дѣйствитѣлно чи той-зи народъ въ кого то ся е поавило това имя *фржгъ*, или по право да кажиме чи тии свободни чети, кои сѣхъ най-напрѣдъ носили това имя, съставили ся сѣхъ отъ юнацы и свободнаго духа чѣловѣци, кои въ тѣхъ времена сѣхъ бравили свои независимость и нѣсѣхъ шѣбли да ся покорѣхъ никому; а зашто то сѣхъ нападали и на други народы, то отъ того пѣрво то значение на имя то имъ дошло да ся зѣма въ лошо значение за изверганы—*bandits*, разбойници, враги и неприѣтели. Такива сѣхъ были и нестолѣшпи тѣхъ чети скытавши ся нѣколко си години по Бѣлгарияхъ, кои подъ имя то *Кърцали* (скытници по поле и по горы) бѣхъ ся съставили изъ пѣрво съвѣсъмъ подъ другъ цѣль, т. е. непризнавающти султановахъ власть надъ себе си. Нѣ отъ послѣ почнахъши да нападахъ на едного и другаго, да грабѣхъ и да убѣвахъ, добраа и праведнаа пѣрва имъ цѣль ся убѣрна въ злѣхъ, т. е. въ разбойничѣство, и тии прѣдъ очи тѣхъ на други тѣхъ чѣловѣцы станахъ *враги*, изверганы—*bandits*.

Въ тѣхъ, сѣхъшто какъ то и въ стары тѣхъ *фржзи*, имаше отъ разны народы смѣсени, а пай-паче отъ Бѣлгары; нѣ тии не имахъ нѣкого си *Клодо-влада* какъ то *Фржзи* тѣхъ, да ты подъ имя то *Кърцали* задрѣжи, съставившъ ты въ едно тѣло и въ еднахъ дѣржавѣхъ. Тѣхъни тѣхъ главатары, *Кара-фисизъ*, *Еминъ-ага*, *Кушанъ-Али*, *Имѣ-Войвода*, *Кара-Колю*, *Конда*, и други, не бѣхъ съгласни помежду си за такавъ великъ и славнъ цѣль, коа бѣхъ влѣзла въ главѣхъ тѣхъ храбраго *Пазвантоулу*, родомъ Бѣлгаринъ, кой ся труди да ты съсрѣдоточи въ едно и да основе дѣржавѣхъ си въ Вединъ, тии главатары, казваме,

нѣмахъ Клодовичово то достоинство, ако и времена та да имъ бѣхъ твърдѣ благоволны, иначе и тии быхъ съставили едно господарство въ Турскѣхъ Европѣхъ и бы ся поіавила една нова народность подѣ имя то *Кърцали*=Горско-полеки-бродяци, за кое толкова юнаньки ся бори вышепомянутый Пазвантоулу*)!

Стари тѣ *Фрѣзи* (Вѣрѣнги) не само въ Голинѣхъ сѣ боравили, дѣ ся сѣ съставили тии независими свободни чети, нѣ и по-далѣчь сѣ ходили въ отдалѣныя и пълчишта, та ся сѣ наѣмали и въ службѣхъ другимъ народамъ, (какъ то нѣкогашъ е было и до скоро іоште бѣше *арбананико*е племя) спорядѣ нѣхнѣхъ повѣстность.

Ето и Руски тѣ *Рурикоси* *Варіаги*, *Вѣрѣнги*, *Фрѣзи*, отъ дѣ си тѣглькѣхъ начяло то и зашто въ тѣхъ ся виждѣтъ Словенскы имена; зашто то по-голѣмаѣа чясть Фрѣговъ или почти сички изъ начяла сѣ были *Словени*, какъ то гы очевидно показвѣтъ цѣли остатки отъ ѣзыка имъ, кои никакъ не ся нахѣждѣтъ въ латинскы ѣзыкѣ, и имена имъ въ общѣхъ, кои то шѣмъ изслѣдова и разіасни по-долу, и сама та имъ повѣстность чи отъ тѣхъ, Фрѣговъ, ся е съставило нѣрвое общество кое е завладало отъ послѣ цѣлѣхъ Голинѣхъ, оставивше и до днѣсь народно то имя Французовъ надѣ толкова милионы народъ, и чи то фрѣжѣско общество е имало най-прѣдъ прѣймѣштество то въ военны тѣ и гражданскы тѣ дѣла, то владѣло най-прѣдъ земѣхъ тѣхъ, т. е. имало остановены *села* и законы *селіаньки*, сирѣчь отличявало ся отъ другы тѣ кои то іоште не были ся сѣ заселили постоіанно, ни то сѣ имали *селіаньки*, общественны законы, нѣ скытали сѣ ся свободно.

Тѣхъ *Фрѣзи* Византийци тѣ сѣ записали подѣ имя то *Βαράνγοι*, *Φράγγοι*, *Φράγγοι*, кое послѣдно имя ся е съхранило и до днѣсь въ простогръцкы ѣзыкѣ и подѣ кое ся назначавѣтъ сички тѣ Западни Европѣйци. Това же исто название, се въ таѣхъ смыслѣ, прѣймѣжли сѣ отъ Византийцевъ завладѣтели тѣ имъ Турци тѣ, изговаряюшти *Фрѣнѣхъ*, обаче тии Нѣмцы тѣ изключавѣтъ отъ това и казвѣтъ гы *Нѣмце*, кое сѣ зѣли отъ Бѣлгары тѣ.

Отъ тѣхъ *Βαράνγοι* нѣкои сѣ служили при Византийскыи дворѣ въ царскѣхъ тѣхъ стражѣхъ до XI и XII вѣкѣхъ, коимъ Византийци тѣ сами можи бы нѣсѣхъ знаили истинное старо начяло или нѣсѣхъ шѣбли да залишѣтъ нѣшто си право за тѣхъ и за ѣзыка имъ, какъ то сѣ сторили и за другы многы

*) Ине имѣе повѣстуватѣльны доказательства за Пазвантоолу чи е бѣлъ родомъ Бѣлгаринѣхъ, кое и знамянитыи пѣтѣштественникъ въ Бѣлгаринѣхъ, Капріанъ Робертъ е издирѣлъ и спомянува въ съчиненіе то си „Славіанни гѣ въ Турско“, какъ то и за тайно то посолство што е проваждалъ въ Цариградѣ, състоіанте ся отъ двама Бѣлгары, за придѣтельство то единого Гърка митрополита Видинскаго, кого е Пазвантооду наказалъ смъртнѣхъ.

народы, съ кои сѣ имали сношеня, написавши по нѣшто си твърдѣ мимо-ходомъ и то тъмно и искривено; заштото тии въ общѣ сѣ прѣзирали сяч-кы другы народы и языцы, и тѣхны тѣ описаня сѣ или тържествены похвалы за свои тѣ (папегиряцы) или прѣстрасны укуреныя, измышленя и въображеня лукаваго имъ духа за другы тѣ!

Днѣшнии тѣ же нѣкои си учени Европѣйци, безъ по-обшырны здраво-мысленны изслѣлованя и разборы, врьху *Varóγγoi* тѣ, рѣкли гы: *peuple de Norvége*—народъ отъ Норвегійъ, и тамо сѣ остави! А отъ другѣ стрѣнѣ имя то имъ произвождѣтъ отъ *Warg, bani*—*съргъ, сьрганъ, из-сьрганъ, изгоненъ, bandit*, кае произведение не е друго освѣнь онова исто кое то ные изложих-ме за *Franks*—Фрѣжи тѣ.

II.

Приписаемы старъ языкъ *Келто-Кимбранъ* или именованя на прѣдѣ-лы, рѣкы и собствены имена прѣдводителейъ *Галато-Фржговъ*, какъ то и народны имена на цѣлы племена, принадлежнны на такъ народнотъ, сло-рядъ историцы тѣ, съхранили явно и живо значение то си въ нашъ болгар-скы языкъ.

Видѣвши общто то имя *Frank*—Фржгъ, што значи и што сѣ были въ сжштностъ *Фржзи тѣ*, нека изслѣдоваме и имена та на нѣкои си рѣкы и прѣдѣлы кои то учени тѣ тълкувѣтъ по *Келто-Кимбришкы* старъ языкъ и пр.

Фржзи тѣ живѣли, казвѣтъ учени тѣ, подъ различни имена около рѣ-кы тѣ *Weser*, латинскы *Visurgis*. Рѣчь та *Weser*—*Везеръ* ся вижда явно чи е *Езеро* съ придыхательное *о*, *Везеръ*.

Rhin, латинскы *Rhenus*, гръцкы *Ῥήνος*, учени тѣ произвождѣтъ такъ рѣчь отъ *Ren-ain* и казвѣтъ чи то значило *бързотекжита*; нѣ ные видяме нашѣмъ чистѣмъ българскѣмъ рѣчь *Rhin*—*Руенъ*, руаштый, течаштый бързо. Сравни *рой*—тече бързо, *рой*—текъ, по-рой и др.

Rhône, *Ῥοδανός*, *Rhed-an* et *Rod-an*, *eau rapide*, *Ронъ*, отъ *Rod, an* и значило, казвѣтъ бърза вода. А то е видно въ такъ рѣчь се коренныи слогъ *рой*, теche бързо. (Adelung. *Mithridat.* tom. II. p. 68).

Едно отдѣлѣние Фржговъ, казвѣтъ учени тѣ, кое живѣло въ вѣтрѣш-ности. Голий, на мѣсто назоваемо *Ussel* или *Sala*, носило название то *Saliens*; тии были установили тамъ и законы познаты съ пмя то *Saliques*, раздѣ-ливши земѣ тѣ въ постоіано притяжаніе; тому же отдѣлѣнію допустить

Иулианъ (въ 358. л.) да ся установи въ Токсандрѣ, Toxandrie (Brabant) и да живѣе тамо подь нѣкаквы си условия и проч.

Рѣчь та *Ussel, Усел*, не е друго освѣнь *у сел*, т. е. *у села*, а то ся доказва юште отъ *Sala, Сала*, кое не е друго освѣнь наше то *Села*, Селення. А прилагателно то имя *Saliens* кое носили тии, не е друго освѣнь наше то *Селіани*, чьловѣци заселивши ся и нескытаюшти ся вѣкы. Послѣ именованіе то на законы тѣ *Saliques* е се пакъ нашаа рѣчь *Селіаники*.

Забѣлъшка. Разумѣва ся чѣ скытаюшти тѣ ся народи штомъ ся установѣтъ въ постоіанны жилищта, сирѣчь штомъ ся заселятъ, тутакъ си ся ражда нужда та за законы, кой какъ да стѣпани земѣ тѣ коуж е заузѣлъ, добытакъ имъ по кои мѣста трѣба да ходи и проч., т. е. право то притяжанія; какъ да вардѣтъ прѣдѣла си отъ нападаюшты тѣ гы неприѣтели и проч., кои закони съобразно съ общественны тѣ имъ нужды ся уствѣршенствувѣтъ и развивѣтъ.

Подобна рѣчь съ исто значение на рѣчь тѣж *Saliens* е съхранена въ Влашко въ найменованіе то на *Селіани тѣ*, кои не бѣхѣ клакаши, какъ то други тѣ, нѣ притяжатели на *селення* та си, т. е. имахѣ своѣ земѣ и съставѣхѣ *села* свободны отъ болѣры тѣ, подложени само на мѣстны тѣ закони правительства.

Въ това сравнение, какъ то всѣкъ види, нѣма никакво си отвѣчено уместованіе, ни ти далѣко-сходни догатки, нѣ чистичко и цѣличко ся види *Усел, Села, Селіани, Селіаники*, рѣчи български, произведени по сичкыи крои іазыка ни отъ *Село, Селіани, Селіаники*!

Многочисленный народъ кого дѣлѣтъ на нѣколко си чѣсти и го скытѣтъ по разны мѣста и прѣдѣлы подь именемъ *Boiens, Boii*, по французкы, а *Boi-oarti, Baiuarii, Banbari* (искривено по нѣмскы отъ българское *Boiari*), а по другимъ *Tolistoboi* (отъ кои то были и Галати тѣ въ Малѣ Азиѣ), кого народа най-послѣ учени тѣ сливѣтъ въ *Franks=Фрѣнзи* и въ *Gaulois=Голы*, и вадѣтъ двѣшныи народъ *Французы*, тому народу, казвамы, най-учени тѣ любословци и историци тѣлкувѣтъ имя то, по *Старо-Келтскы іазыкѣ*: *Boies ou Bogs=hommes guerriers c'est à dire hommes terribles=Бои или Боги=чьловѣци военни, сирѣчь чьловѣци страшни*! Ные же Българи тѣ, по нашѣ говоренѣ и писменѣ іазыкѣ го тѣлкуваме или, по-добрѣ да кажиме, сочиме имъ рѣчь-тѣж: *бои*, бытка=*la guerre* и бой=война=*la guerre*, отъ коуж произходи прилагателнаа рѣчь *Boin=Боенѣ* или воен. Послѣ имъ прѣдставіаме и слѣдоушты тѣ рѣчы: *бой=бианѣ*, удренѣ; *бой=стасѣ*, высочина, и съставены отъ буй (бой): *буй-волѣ=высокѣ*, голѣмъ волѣ и съкратено *биволѣ, буй-злакѣ*, высока трѣва (зеленчукѣ, бузалакѣ), *буйна планина*; *буйнѣ-огнь=голѣмъ, силенѣ*

или страшенъ огонь и друг. много; шото отъ сичкы тѣ тыя ся доказва свѣтло кату слънце то: чи таа рѣчь или това наредно имя кое отдавѣтъ учени тѣ на *Boiens* е наше чисто българско и то е принадлежало нашему народу, т. е. нашъ българскы народъ е носилъ нѣкогашъ това имя.

Народъ нашъ и до сега е съхранилъ живо погрѣданіе чи Българи тѣ нѣкогашъ носили имя *Бойки* или *Бойковци*, юнаци: *Boisci*—Бойски *des hommes guerriers*—*Boiens*.

Ученый *Amédée Thierry* (*Histoire des Gaulois introduction pag. 49*) говорѣтъ за *Cimbri*, *Kimmerii*, *Кимбри*, *Кимерии* казва:

Le plus ancien écrivain qui fasse mention des ces *Kimbri* est Philémon, contemporain d'Aristote: suivant lui, ils appelaient leur Océan. *Mori*—*Marusa*, c'est à dire *mer morte*, jusqu'au promontoire *Rubéas*; au delà ils le nommaient *Cronium*. Ces deux mots s'expliquent sans difficulté par les langues que nous pouvons à bon droit considérer comme des restes des vieux idiomes gaulois: *môr* en Cambrien, signifie mer, *marw*, mourir, *marwsis*, mort; et *cronn*, *coagulé*, gelé; en gaelic, *cronn* a la même valeur; *Murchroinn*, la mer glaciale *).

—Най-старый писатель кой спомянува за *Кимбры* тѣ е Филимонъ, съвременникъ Аристотеловъ: спорядъ него, тий звали Океана си *Мори-Маруза*, сирѣчь *море мъртво* до мыса *Рубъасъ*; по-нататакъ тий го звали *Кроніум*. Тѣй-зи двѣ рѣчи ся тълкувѣтъ безъ затруднение отъ ꙗзыцы тѣ кои то ные можиме съ пълно право да смятраме кату остаткы на стары тѣ Галатскы нарѣчья: *môr*—мор на кимбрийскы значи *море*, *марв*, мрѣти, *марwsis*, моръ (смъртъ); и *крwнъ*, сгѣстено, замръзнуло; на гаелскы *кроннъ* има сѣшто значение; *Мур-кроннъ*, замръзнуло то море. —

Забѣлъшка. Стари тѣ Кимбри завали океана си *Mori-Marusa*, кое Плиний тълкува *mortuum mare*, мъртво море, а Г. *Amédée Thierry*, казва положително: c'est à dire *mer morte*—то есть море мъртво. На Българскы ꙗзыкъ море то го казваме мори а маруза не е друго освѣнь замръзнуло то море, а нѣ мъртво море, французскый историко-филологъ ся труди, какъ то всѣкъ види, да разтълкува рѣчь тѣ *Marusa* чрѣзь *marw* и *marwsis*, нѣ ако бы познавалъ нашъ ꙗзыкъ, и бы сравнилъ рѣчы тѣ мразъ или морозъ (по руское свойство), замръзнуло, кои сичкы значѣтъ *gelé*, а нѣ *mort*—моръ, лесно бы узналъ чи *Mori-Marusa* е замръзнуло море, а нѣ мъртвое!

Ето што говори единъ ученъ Французинъ, врьху най-първы тѣ жители въ Голийъ, въ свое то си съчинение *Histoire Littéraire de la France avant le douzième siècle*, par M. J. J. Ampère, Paris 1839:

*) Philemon *Morimarusa* a Cimbris vocari, hoc est, *mortuum mare*, usque ad promontorium *Rubeas*, ultra deinde *Cronium*. Plin. l. IV. C. 13.

En remontant aussi haut que possible dans le passé, on trouve en Gaule deux classes de populations, les populations Ibériennes, et les populations celtiques.

Les Ibères semblent avoir formé le bataillon d'avant-garde dans cette vaste armée de nations émigrées d'Orient en Occident qu'un mouvement immense apporta dans les Gaules. Les Ibères se trouvent à l'ouest de toutes les autres races. De plus, c'est une particularité de leur langue, que le mot *étranger* veuille dire ce qui est par derrière. Si les étrangers étaient derrière le peuple Ibérien, c'est qu'il marchait le premier. — Кату ся възкачимо до най-висока тѣ възможна отдаленостъ на промѣдше то, нахождаме въ Голиж двѣ пародонаселения Иберійци тѣ и Келты тѣ.

Вжеда ся чи Иберійци тѣ сѣ съставили полка на прѣдстражие то того голѣмаго войнства на приселивши тѣ ся народы отъ Вѣстокъ на Западъ конхъ нѣкое си велико движеніе доведи въ Голижъ. Иберійци тѣ ся нахождали най камъ Западъ отъ сички тѣ други племена. Притомъ, по еднѣ особность языка имъ рѣчь та *étranger* (страненъ) значи онова кое е отзадъ. Ако странни тѣ сѣ были отзадъ (подирѣ) отъ Иберійскаго народа, то е зашто тои е вярвалъ напредъ.

Забѣлѣшка. Кату разгледаме рѣчь тѣ *étranger* видиме чи тѣа има нѣкакво си сходство съ нашъ тѣ рѣчь страненъ, от-стрѣненъ отъ насъ, т. е. на стрѣны; а съ сѣрбскъ тѣ рѣчь уз-страгъ, узадъ, съзвучи нѣкакъ си и вжеда ся кату една и сѣмѣта рѣчь прѣдирѣна измененіе въ ряда на буквы тѣ.

учени тѣ казватъ чи les Ligures=Лигури тѣ были се Иберійци, а рѣчь та *Li-gorach*=ли-горакъ или *Li-gura*, тѣлкуватъ *montagnard*=горець, горакъ, въ нѣмъ е видна рѣчь та *гура*!

Учени тѣ казватъ за едно племя чи сѣ звало *Morins*—*Moriani*, приморци, qui habitaient la côte de detroit de Bretagne=кои то обитавали крайбрежіе то на Бретанскыи проливъ!

Tarbells=Търбели (*Τριβέλλοι* въ Тракиѣ) живѣли на близо съ Вои=Бои тѣ!

Bellocakes=*Бѣлосаци*, были смѣсени съ Белгы тѣ!

Тѣя имена нѣбитъ нѣкакво си тѣлкуваніе на българскы.

Bren, *Brenin*, roi: en latin *Brennus*. Les Romains prirent ce nom de dignité pour le nom propre de chef gaulois, —*Бранъ*, *Бранисъ*, царь; на латинскы *Brennos*. Римляни тѣ зѣли това имя достоинства (чина) за собствено то имя Галатскаго начальника—казва учении *Тиери*.

На нашъ българскы языкъ *бранъ* [сравни. из-бранъ] значи le chef, коренный слогъ *бер*, *беръ*, отъ дѣ *из-бирахъ*, *из-бирахъ*, *из-бранъ* и др., шото и таѣа *Келто-Кимбрика* рѣчь е чиста наша българка!

Галати тѣ звали на языка си *объды тѣ*: *πέρραι*, спорядъ гръцкы тѣ списатели: *Καλλίσται μὲν γὰρ αἱ Γαλατικαὶ πέρραι*. (Athen. L. VI. C. 13) — Весели сѣхъ Галатски тѣ пирове (пиршества).

На чърковны нашъ языкъ *пиръ* значи *събрание на ѣденъе и пиѣне*, пиршество, а коренное е *бер*, отъ кое прилагатѣлно *берна* = събрание. Гръци тѣ не имѣющти буквѣ *б*, написали вмѣсту *берна* *πέρραι* съ буквѣ *π*, множественъ брой *берни*, *πέρραι*. И днѣсь юште тии ако бы писали българскажъ рѣчь *берна* написали быхъ *къ* *πέρραι* или *μπέρραι* по-приближительно.

Учени тѣ Фрѣнцузи въ рѣчника: *Dictionnaire général de Biographie et de mythologie, d'histoire de géographie ancienne et moderne, comparée etc. par M. Ch. Dezobry etc. 1857. Paris.* — въ рѣчь тѣхъ *Noms Propres* = собствены имена, тѣлкувѣтъ нѣкои си имена праотцевъ си Фрѣговъ по слѣдному начину: *Les Franks ne portaient qu'un nom, et il avait un sens: Clodion, illustre; Mérovée, éminent guerrier; Childéric, fort ou brave au combat; Clovis, illustre guerrier; Théodoric ou Thierry, brave ou puissant parmi le peuple; Clodomir, chef célèbre; Childebert, brillant dans le combat; Clotair célèbre et éminent; Chilpéric, brave ou puissant à secourir; Théodebert, brillant parmi le peuple; Théodebald, hardi parmi le peuple; Charibert, brillant dans l'armée; Sigebert, brillant par la victoire; Gontrant, fort au combat; Dagobert, brillant comme le jour etc.* Т. е. Фрѣзи тѣ имали по едно само имя и то имало значение то си, сирѣчь было прилагатѣлно имя, какъ то *Клодионъ*, свѣтлый; *Мировей*, величественъ юнакъ и проч. —

Ные штѣмъ разложи и изслѣдова тѣй-зи имена едно по едно и штѣмъ видѣ чи това значение кое имъ отдавѣтъ учени тѣ Академици е истинно въ общтѣ, нѣ нѣ точно, и чи тии сѣхъ ги тѣлкували безъ да разложѣтъ всѣкжъ рѣчь и безъ да покажѣтъ да ли е проста или съставена, и зашто да има това приносно значение; ни ти въ кои отъ днѣшны тѣ живы языцы ся нахождѣтъ тѣй-зи сѣшпти рѣчи съ това значение кое то имъ давѣтъ тии учени; нѣ ако бы имъ ся отпавилъ въпросъ о тому, тии не бы имали другъ отговоръ освѣнъ чи тии сѣхъ *старо-келтскы рѣчи* и по него языкъ имѣтъ това значение, забѣлѣжено въ разсѣяны тѣ остаткы на писатели тѣ.

Предварително же забѣлѣваме чи тии имена (рѣчи) нѣсѣхъ ся произносили тѣмъ какъ то ся днѣсь пишѣтъ и произносаѣтъ въ говору на днѣшныи французскы языкъ, нѣ измѣнили ся сѣмъ малко или много. А на това никой не можѣ да противорѣчи, понеже доказательство живо и необоримо е разнообразно то произношение на буквы тѣ въ днѣшныи нѣмъ французскы языкъ, кое е забѣлѣжено отъ граматичны тѣ.

Нека убо започваме разложение то.

Meroveus на латинскы языкъ е писано *Meroveus* или *Miroveus*; слогъ *us* е приубѣрнѣто по свойству того языка, штото *Miroveus* е было *Миро-вей* или *Миро-вой* на българскы. Това имя, какъ то е видно, съставено е отъ двѣ рѣчи: *Мірѣ*, свѣтъ и отъ *вой*, война, *бои*, и значи буквално *воюющий міра*, *éminent guerrier*, точно по французскому тълкуванію. А то е сходно съ нашии тѣ българскы рѣчи: *Влады-міръ*, *Страшы-міръ*, *Боры-міръ*, *Гоны-міръ*, *Браны-міръ*, *Огис-міръ* и друг.. кои ся нахождѣтъ въ писменныи ни старъ языкъ за собствены имена.

Българскый нашъ говоренъ и писменъ языкъ е твърдѣ богатъ отъ такива съставены хубавы рѣчи и твърдѣ удобенъ да съставя новы по потребѣ тѣ си. П. р. *Чърно-окъ*, *сиво-окъ*, *кратко-гледѣ*, *криво-гледѣ*, *русо-носѣ*, *чърно-носѣ*, *дълго-ликѣ*, *выто-въжда*, *дълго-носа*, *кратко-думѣ*, *сладко-думѣ*, *тъсно-по-ецѣ*, *тъсно-пойка*, *сладко-гласѣ*, *бырзо-ходѣ*, *мѣдро-носѣ*, *разно-гледѣ*, *плоско-носѣ*, *криво-устѣ*, *криво-кракѣ*, *криво-шья*, *выхро-гонѣ*, *дырзо-сърдѣ*, *велико-душенѣ* и други множество.

Clovis тълкуваѣтъ академици тѣ: *illustre guerrier*—славенъ военны. Така рѣчь не е сложна, т. е. съставена. Ные кату отдадемы старо то и истинно то произношение на французскѣ тѣ буквы *s* на *s*, тогава *Clovis* става на *Slovis*—Словис; а кату махнѣме окенчяние то *s*, нахождаме българско то *Сло-вы* или *Славы*, *Славѣ*. Българи тѣ и до днѣсь имѣтъ такива собствены и мъшкы и женскы имена, н. п. *Славѣ*, *Славы* и *Славно* умалително; *Слава* и *Славка*. А въ старостъ сме имали *Свѣто-Славѣ*, *Беры-Славѣ*, *Беры-Слава*. *Влады-Славѣ*, *Родо-Славѣ*, (кое и до днѣсь сѣмъштествуетъ) и други много; штото Frank *Clovis* не е было друго нѣ чисто българско: *Славѣ*, *Славы*. Днѣшныи тѣ убо зовѣми потомци Фрѣковѣ имѣтъ право да тълкуваѣтъ въ академичскы тѣ ся рѣчицы *Clovis*—*illustre*, славный (отъ *славѣ*—*gloire*), нѣ *guerrier*—военны е излишно тълкувание. заштото рѣчь *clovis*, *славѣ*, нѣма такова значеніе. Истинѣ чи той *Clovis*—*Славѣ*, е былъ *guerrier*—юнакъ, нѣ отъ того не слѣдова чи въ рѣчь тѣ *Clovis* ся заключава и значеніе то *guerrier*; то значеніе ся е явило въ неговы тѣ дѣла и подвигы.

Clodovic, тълкуваѣтъ: *chef célèbre*—главатаръ—владѣтель славный. То е видно чи е съставено отъ двѣ нашии българскы рѣчи *clod* и *mir*—*клогѣ* и *мирѣ*.

Клодъ е наше то *кладъ*, какъ то е наше и *міръ*. *Клодо-міръ*, *кладо-міръ*—*кладіаш-тый*, *полагашитый доло*, *побъждашитый сътъ*, *людие то*, и отъ того приносно *chef célèbre*—главатарь славенъ. Гласна та буква *о* и *а* въ много рѣчи ся замѣнява една въ другъ, какъ то на български *клатъ*, на руски *колотитъ*, на бѣлг. *кладенець*, на руски: *колоденецъ* и друг., такъ исто и въ други много іазицы изменение то гласнихъ и согласнихъ едно въ друго познато е добръ отъ іазыкоиспытатели тѣ.

Clotair—*célèbre et éminent*; таіа рѣчь не е съставена нъ е чиста отъ *clot* наше *кломъ* или *клатъ*, прилагателно *клотарь* или *клатарь*—*клатіаштій*, *бо-ріаштій*—*éminent*. юнакъ приносно.

Charibert, тълкувать: *brillant dans l'armée*—свѣтъль въ бранѣхъ. Таіа рѣчь е съставена отъ *chari*—шары, хары, отъ дѣ *шарено-шарно* или *харно*—свѣто. На самскрътъ и на български іазыкъ имаме рѣчь тѣ *harno*—*харно*, кое съотвѣтствува съ *зарно*, отъ корена *зар-зар а*, свѣтлость, отъ дѣ и персийское *зер* и *зарногъ*—свѣтлый; *зерзеле*—свѣткавица; и отъ рѣчь тѣ *bert*, *бертъ*, *из-братъ*, избрании (по други крои свойства іазыка ни), въ кое ся заклю-чава и значение то *бранъ*—борба, бой, война и проч., *charibert*—*шарыбертъ* убо значи буквално: *харны-борецъ* или *сѣтъль-борецъ* (приносно) *brillant dans l'armée*.

Sigebert тълкувать: *brillant par la victoire*—свѣтъль чръзь побѣдъ тѣ. Таіа рѣчь исто е съставена отъ двѣ рѣчи: *sige*—*сѣчь* и *bert*—*братъ*, *sigebert*—*сѣчы-братъ* и отъ того изходи приносное значение; *brillant par la victoire*—свѣтъль чръзь побѣдъ тѣ. Тутъ можиме сравни и турское изражение *кескинъ* *кължми*—лютъ на сабѣхъ тѣ си т. е. сѣче люто, остро съ сабѣхъ тѣ си и отъ того добылъ имя *sigebert*, сечи-братъ избранъ въ сѣченье то; *brillant par la victoire*.

Dagobert тълкувать: *brillant comme le jour*—свѣтълы кату день. Въ таж рѣчь, коіа е тоже съставена отъ *dago* и *bert*, остае да узнаиме што значи рѣчь та *dago*—*даго*. На французски двѣшны писменъ и говоренъ іазыкъ има рѣчь *digne*—*дигъ*, извышеность, плетъ, прѣграда и рѣчь *digon* или *dignon*, *digonъ* или *dignонъ*, коіа значи: малыи знамянъ, кой е извышенъ, *из-дигнѣтъ* на върховес-тѣ корабленихъ стѣловъ; а тіа е равна съ наши тѣ рѣчи *из-вышно*, *дигнѣ-то* (сравни *дигнахме знамянъ*). На самскрътъ іазыкъ има рѣчь *dagi*, коіа тълкувать съ рѣчь тѣ *digi*, сравни наше *гура*, въ говоренъ іазыкъ, кое значи: *дигнѣто*, *высоко мѣсто*. *Dagobert*—*Даго-бертъ* убо значи буквално: *дигнатый*, *извышенный* въ бранѣхъ, отъ дѣ доходи и приносно то му значение *brillant comme le jour*, или *Даго-бертъ*—*высокойизбранный*.

Подобно на тыя собствены старофрѣжески имена имаме и собственое имя едного българскаго прѣводителя, познатого добръ въ повѣстность тѣ, подъ имя то *Кубратъ*. Таіа рѣчь е съставена отъ *ку*—*digne* или *dago*, и отъ

братъ = *bert*, *Кун-братъ*; высокій, славный въ бранѣхъ, какъ то и дѣйствительно е былъ той Българинъ *Dagobert*; или по-іасно іоште да кажиме: отъ *кунъ* и *ратъ* (сѣвокупленіе войны), воюющій юнашкы, *guerrier*: *Кун-ратъ*, буква *н*, на *д* прпубьрната, какъ то *бобъ* и *бонъ*, *ронъ* и *робъ*, по народному изговору, *Кубратъ*, сѣвокупающій *ратъ*, военный юнакъ, *brave guerrier*.

Колко сѣ смѣшны нѣкон си историци и любословци, между коимъ и мнози *Славіани* зовими, въ очы коимъ е была таіа рѣчь кату трынъ татарштины и отъ того сѣ искали да заключѣть и рѣшѣть чи дошавшій отъ Волжанскы тѣ стрѣны *Кубратъ* съ едно военно отдѣленіе былъ *Татаринъ*, той и негово то отдѣленіе; кой кату завладѣлъ нѣколко си *Славіанскы племена*, (кои были ушь по-напрѣдъ отишли въ днѣшинъ Българинъ), завладѣлъ гы и далъ имъ имя то *Българи*, зашто то той *Кубратъ* былъ Българинъ, нѣ родомъ Татаринъ и іазыкъ му былъ татарскы, мѣдрувѣтъ тии учени!!! А отъ него мечтаенъ татарскы іазыкъ никаквы чѣртицы, ни ти остатки остави, нѣ слѣлъ ся ушь и ся изгубилъ въ мечтаемый отъ тѣхъ *Славіанскы іазыкъ*. Чюдотворно приключение и хубава легенда!

Въ това разіясненіе, на вышеизложены тѣ *старо-фрѣжскы* собствены имяна, нѣма никакво си насилно и отвѣчено умствование. Тии ся виждѣтъ чисты нашы българскы рѣчы въ коимъ твърдѣ малко измяненіе ся вижда въ произношеніе то само на нѣкожъ си буквѣ. А въ слѣдуюшты тѣ ся види едно чювствительно измяненіе по вліянію еленскаго и латинскаго іазыка, што-то разложение то имъ не гы показва чисты какъ то сѣ гы тълкували Академицы тѣ:

Clodion, тълкувѣтъ: *illustre* = свѣтлый, въ кое видиме *clod*, какъ то въ рѣчь тѣж *Clodo-mir*, съ окончаніе то *ion*, кое никакъ не е свойствено старофрѣжскому пзыку; *clod* же видѣхме чи значи *клад*, кладящій, полагающій доло, побѣждающій.

Théodoric ou *Thierry* тълкувѣтъ: *brave* ou *puissant* parmi le peuple = похваленъ или силенъ между народу. Въ тажъ рѣчь видиме *Theodor*, Теодоръ (*Θεόδωρος* грѣц.) съ окончаніе *is*, *ичъ* и друго ништо повѣчь; штото подобно тълкуваніе си нѣма мѣсто то!

Théodebert, тълкувѣтъ: *brillant* parmi le peuple = свѣтлыи между народу; и въ тажъ рѣчь видиме странное, (не фрѣжско) *Théod*, кое е сходно съ грѣц: *Θεός* и *bert*, братъ, кому значеніе то видѣхме по-горѣ.

Childeric тълкувѣтъ: *fort* ou *brave* au combat = силенъ или похваленъ въ бытѣжъ тѣж. Тукъ ако промяниме произношеніе то *chil* на *жил*, видиме рѣчь тѣж *жила*, жилиастый, и приноснѣ силенъ, *fort*, какъ то го тълкувѣтъ.

Chilperic, тълкувѣтъ: *brave* ou *puissant* à secourir: юнакъ или силенъ въ

помощь тѣ. Въ тажъ рѣчь истое *chil*, измянено на *жилъ*, а *peric* на *beric*, показва значение то ѣ.

Gontran, тълкувѣть: *fort au combat*—силенъ въ биткѣ тѣ. Въ първы-тѣ слокове *gon* ся види наше то *гон*, гонящій, отъ кое можи да стави *гонатъ*, гонящій, (на *амъ* окончюшти ся стари рѣчи въ нашъ ѣзыкъ имѣть зна-чение дѣйства, какъ то *богатъ*, *крылатъ* и друг.), и по другы крои *гонатаръ*, и *гонатаран*, по свойство то нашего ѣзыка отъ кое ся е съкратило и при-убърнѣло на *Gontran*, *fort au combat*.

Ученый Amédée Thierry (*Histoire des Gaulois introduction, pag. 51*) казва: Il faut ajouter que *Ceso-rix* et *Boio-rix*, noms des chefs de l'armée cimbrique, ont toute apparence de noms gaulois — Трѣба да прибавиме чѣ *Сезорикъ* и *Бо-юрникъ*, имяна на главатары тѣ на Кимбришко то войнство, имѣть всекъ вѣ-роѣтность на *Галатскы* имяна, т. е. съ галатскы имяна.—

Cesorix ся види да е *Сезоричъ* (съставено отъ *се* и *зоричъ*), всевъѣтлыи. А *Boiorix* е *Боіаричъ* т. е. боіарскы сынъ. Ные имаме и двѣсь подобны имяна *Боіаросъ*, *Боіаровичъ* и другы.

Brace, fleur de farine, suivant Plin, qui donne ce mot pour gaulois: en *gael*, *bracho*, *braich*, signifie l'orge germé, le malt; en Kymr. *brag*. На болгар. *брашно* е la farine!

Tol. dol. elevation, exeroissance. „Toles lingua gallica dicuntur quae in faucibus intumescere solent.“ Isid Origin. II, I. — Gael. *tol*; -corn; arm. *tal*; Kymr. *tul* — на болгарскы *долъ* има сѣшто то значение, а на гаелск. што тълкувѣть *Tol*—*толъ* съ *corn*—, има сѣшто значение и на нашъ ѣзыкъ, какъ то и *тулъ* затулено мѣсто, рогъ и проч.—

Кату зѣми чьловѣкъ сичкыи ѣзыкъ Французовъ и изслѣдова рѣчы тѣ, кои то нѣсѣ нахождѣть въ латинскыи рѣчникъ, изключивъ и познаты тѣ рѣ-чы отъ смѣсъ другихъ народовъ, ште ты найди почти сичкы тѣ въ нашъ болгарскы ѣзыкъ, съ малко или много измянение гласопрройзношения, кое съ при-търпѣли въ смѣсъ тѣ французскаго ѣзыка, нъ въ нашъ ѣзыкъ остави въ пър-вобытныи крои *старокелтскаго ѣзыка*.

Нъ тукъ можи нѣкои ся да противоположи: чѣ тии рѣчи, (по изслѣдова-но то общо сравнение на индоевропѣйскы тѣ ѣзыцы съ самскрытаго) ся на-хождѣть въ общыи старъ іарианскы ѣзыкъ. Да! нахождѣть ся, нъ нѣ цѣ-ли, какъ то ся нахождѣть въ нашъ болгарскы ѣзыкъ, ами само корени тѣ

имъ рѣчи, и то кату ся разложитъ съ голѣмо затруднение и пакъ не сички тѣ! Наши тѣ изложени до сега примѣри, мыслиме, съ доволни да потвърдѣть това наше мнѣние и открытиє.

Ученый Amedée Thierry говорить — de l'affinité des langues gaelique et kymrique et de leur commune origine — казва слѣдныя:

J'ai déjà dit que les langues gaelique et kymrique ont entre elles des rapports étroits: elles forment en effet deux rameaux d'un même famille que les philologues appellent la famille celtique, et qui se rattache elle-même au grand tronc des langues indo-européennes, dont le sanscrit est l'idiome le plus ancien et le plus parfait. On retrouve dans le sanscrit, non seulement la plupart des radicaux des langues celtiques, mais encore leurs formes grammaticales; en un mot, presque tous leurs éléments primordiaux. De savants travaux faits en France et en Allemagne ont amené à l'état de vérité incontestable cette affinité des langues celtiques, au sanscrit, et probablement à une langue antérieure, parlée sur le plateau central de l'Asie, par une grand partie de la famille humaine à l'origine des temps historiques.

Il résulte des travaux dont je parle, et de la comparaison des idiomes Kymro-gaeliques avec les autres idiomes indo-européens, que le groupe celtique se serait séparé un des premiers du tronc commun, et aurait précédé en Europe les langues germaniques et slaves;

Que, bien qu'on retrouve dans le sanscrit l'ensemble du système phonétique de ce groupe, il présente dans quelques-uns de ses éléments vocaux des modifications régulières qui le caractérisent et le séparent fortement des autres groupes indo-européens.

Et en ce qui concerne les rapports du gaelique et du kymrique, la philologie démontre:

Que ces deux rameaux, après leur séparation de la souche originelle, ont dû se développer indépendamment l'un de l'autre, dans des circonstances particulières, et suivant des lois propres à chacun d'eux; qu'ils ont à la fois un caractère commun qui en fait une même famille, et des caractères individuels qui en font deux langues distinctes;

Que le gaelique, le plus riche des deux en radicaux sanscrits, paraît avoir, avec la langue sacrée de l'Inde, des liens plus directs et plus nombreux; ce qui ferait supposer que la race parlant gaelique se serait séparée la première du centre commun des populations indo-européennes, et n'aurait pas subi de grands mélanges.

Si nous appliquons à l'histoire ces données de la philologie, nous en concluons que la famille kymro-gaelique ou gauloise est originaire des contrées orientales du monde; qu'elle a précédé en Europe la famille germanique, venue

comme elle de l'Asie centrale, et probablement aussi la famille des peuples slaves; que la race parlant le gaelique, séparée la première du tronc indo-européen, a dû arriver la première dans l'occident de l'Europe; qu'enfin la race parlant le kymrique ne se serait de nouveau réunie à la race gaelique qu'après avoir longtemps séjourné, soit sur la limite de l'Europe et de l'Asie, soit dans les vastes contrées de l'Europe septentrionale. —

Ныне наведохме тыя мнѣныя французскаго историка, събраны отъ учены тѣ изслѣдователи, вѣрху древность тѣхъ *Кельто-кимбрическаго* языка, за да покажемо читателѣмъ си какъ повременность и какъ важность му отдавать учени тѣ. А наше то мнѣние е чи той языкъ не е другъ освѣтъ истый *Зандскы* языкъ, кой въ тѣхъ племена е зѣлъ разны кроюве, промянившъ разновидно първо то си гласопрѣизношение, а въ насъ Българы тѣ ся съхранилъ въ удивительно единство, какъ то отъ чясти до сега показаме, и поради такъ причинъ *старо-кельтски* тѣ толкова рѣчи, имяна и другы, съхранили въ нашъ говоренъ и писменъ языкъ подпѣлно значенія та си, а нѣкои си остави и до сега цѣлы. Ныне вѣрху той-зи прѣдмѣтъ ште имаме приликъ да говориме и другадѣ въ обшѣрность.

III.

СТАРО ТО ВѢРОИСПОВѢДАНІЕ

КЕЛТО-КИМБРОВЪ или ДРЮИДИЗМА.

Голскаѣа стара вѣра, спорядъ записаны тѣ остатки отъ еленскы тѣ и латинскы тѣ списатели, была е *Друидизма*, le *Druidisme*; а жрѣци тѣ или свѣщенноначальници тѣ ся звали *Druides* на Еленскы *Δροῖδαί*.

Les *Druides* ou *hommes des chênes* devaient ce nom à la vie solitaire qu'ils menaient dans de vieilles forêts consacrées au culte, et qui étaient de préférence des forêts de chênes. — Друиди тѣ или *чловѣци дѣбовѣци* зѣмахъ това имя отъ усаменны животъ кого прикарвахъ въ стары тѣ горы посвятены на вѣрослужение то, и кои то прѣдпочитательно сѣ были дѣбравы, т. е. гори отъ дѣбове. —

Учени тѣ академици прѣизвождѣтъ рѣчь тѣхъ *Druides* отъ *Derw* = дѣрв, коѣа рѣчь по *старокельтскы* языкъ значила ушь *derw*, *chêne* = дѣбъ. Тии прѣдставлятъ и рѣчь *кимбрискъ* *Derwydd*, *Dervyddon*, дѣрвидъ, дѣрвидонъ. При томъ казватъ чи тии *друидски* жрѣци носили и имя то *Samnothes*, кое тѣлкува: *чловѣци живыннѣти въ усамены и непристѣжны мѣста*, т. е. *Самноти*, Самоци!

Тии *Друиди* исполнѣвали богослужение то си подъ нѣкои си избраны

голѣмы, стары дръвеса (Гѣбры най-много) въ посвящены тѣ Богу *джбравы*. Вѣра та же имѣ была твърдѣ важна за тѣхъ вѣремена, т. е. тии признавали всеисиле боговъ плъ по право единого Бога, безмъртне души, бѣдашты свѣтъ, наказание и възнаграждение по дѣламъ и проч. Тии были лѣкари, естество-словци, гадатели и Свѣздобройци; а брой времени былъ у тѣхъ лунный и пр.

Тии освѣны вѣройсповѣднаж власть имали въ рѣцѣхъ си и гражданскѣхъ, народное възпитание, законодавство то се въ тѣхны рѣцѣ были.

Забѣлѣнка. Это нѣколко си огломкы вѣрху вѣрваныя та на Друиды тѣ отъ стары тѣ Еленскы синсатели:

— Ἀφθάρτους λέγουσι τὰς ψυχὰς καὶ τὸν κόσμον· ἐπικρητῆσειν δὲ ποτε καὶ πῦρ καὶ ὕδωρ. (Strab. liv. IV. p. 197).

— Ἐπισχέει παρ' αὐτοῖς ὁ Πυθαγόρου λόγος, ὅτι τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων ἀθανάτους εἶναι συμβέβηκε, καὶ δι' ἐτῶν ὀρισμένων πάλιν βιοῦν, εἰς ἕτερον σῶμα τῆς ψυχῆς εἰσδυομένης. (Diodor. l. v. 28).

— Διὸ καὶ κατὰ τὰς ταφὰς τῶν τετελευτηκότων ἐνίοις ἐπιστολάς γεγραμμένας τοῖς οἰκί-οις τετελευτηκόσιν ἐμβάλλειν εἰς τὴν πυρὰν, ὥς τῶν τετελευτηκότων ἀναγνωσομένων ταύτας. (Diodor. l. V. 28).

— Ἐν δὲ τῷ ὠκεανῷ φασὶν εἶναι νῆσον μικράν, οὗ πᾶντο πελαγίαν, προκειμένην τῆς ἐκ-βολῆς τοῦ Ἀεὶγῆρος ποταμοῦ· οἰκεῖν δὲ ταύτην τὰς τῶν Σαμνιτῶν (Ναμνιτῶν) γυναῖκας... (Strab. l. IV. p. 198).

— Φιλόσοφοι καὶ θεολόγοι. (Diodor. l. V. 31).

— Δρυῖδαι καὶ τὴν ἡθικὴν φιλοσοφίαν ἀσκοῦσι. (Strab. l. IV. p. 197).

— Οὐάταις Ἱεροποιοὶ καὶ φυσιολόγοι. (Strab. l. IV. p. 197).

— Οὕτοι δὲ διὰ τε τῆς οἰωνοσκοπίας καὶ διὰ τῆς τῶν Ἱερείων θυσίας τὰ μέλλοντα προ-λέγουσι. (Diodor. Lic. l. c.).

— Φασὶν εἶναι νῆσον πρὸς τῇ Βρετανικῇ, καθ' ἣν ὅμοια τοῖς ἐν Σαμοθράκῃ περὶ τὴν Δήμητραν καὶ τὴν Κόρην Ἱεροποιεῖται. (Strab. l. c.—).

Освѣны избраны тѣ дръвета подѣ кои то сѣхъ исполнѣвали Друиди тѣ богослужение то си, тии сѣхъ имали и нѣкаквы си каменѣя голѣмы, гудены и нажѣстены по пѣкои си мѣста, по единъ или по нѣколко си, кои то учени тѣхъ завижъть *dolmens*, *долмени*. Вѣрху тѣхъ каменѣя, кои ся нахожджъть по разны мѣста има и разны попрѣдания.

Най-главны тѣ чипове были: *Друиди*, собственно да ся кажи. *Ovates* ou *Va'es*, [грьцкы Οὐάταις, въ голскы тѣ же попрѣдания *Ovydd*], *Ovati* или *Ba-tu*, и *Bardes*, Барди.

— Овати тѣ сѣхъ исполнѣвали вынкашижъ тжъ и вѣштественжъ тжъ чясть на вѣрослужение то и тѣржъство то на жѣртвопринесенѣя та. Тии сѣхъ изучява-ли въ особности естествены тѣ науки приложены на вѣройсповѣдание то: Свѣздобройство то, налучвание чрѣзь птицы тѣ или птицезрѣние то и въ утробы тѣ на жѣртвы тѣ, лѣкарство то и проч. Тии сѣхъ живѣли въ общество-то и управляли сѣхъ движеныя та му; въ градишта та, въ дворове тѣ на

главатары тѣ, послѣдовали сж войнства та, въ сичкы тѣ обстоятельства живота, тии сж налагали народу волю тж силнихъ коимъ сж были прѣдставители; никакво народно или чястно тържство, никакво гражданско или религиозно дѣло не е могло да ся испълни безъ тѣхно то посрѣдствис. —

— Барди тѣ же сж были пѣвцы тѣ на религиозны тѣ и свѣтовны тѣ пѣсны. Тии сж живѣли свѣтскы животъ какъ то Овати тѣ, възпѣваюшти, въ народны тѣ събранныя, народны тѣ попрѣданыя (народнѣ тж повѣстность), а въ домове тѣ на главатары тѣ семѣйны тѣ подвигы. Тии сж усърчивали войницы тѣ на бойно то поле, прославляли сж славѣ тж имъ послѣ усѣха, отдавали сж всемъ похвалы или укуренныя съ най-голѣмѣ тж свободѣ. Тии сж были и искусни гуслари, а грайно то орждие съ кое сж свирили звало ся *rotte* = *romz*.

Чинъ друйдскы е былъ избирателень:

L'ordre des druides était électif, et comme il possédait le monopole de l'éducation, il pouvait à loisir se former des adeptes au moyen desquels il se recrutait. Le temps du noviciat, mêlé de sévères épreuves, et passé dans la solitude au fond des bois ou dans les cavernes des montagnes, durait quelquefois vingt ans; car il fallait apprendre de mémoire cette immense encyclopédie poétique qui contenait la science du sacerdoce. Chacune des deux classes inférieures de la hiérarchie étudiait la partie relative à son ministère; mais le druide devait tout savoir. Un druide suprême ou grand pontife investie, pour toute sa vie, d'une autorité absolue, veillait au maintien de l'institution; à sa mort, il était remplacé par le druide le plus élevé en dignité après lui; s'il se trouvait plusieurs prétendants dont les titres fussent égaux, l'ordre prononçait, en conseil général, à la pluralité des voix. (Вышь Histoire des Gaulois. Livr. IV, ch. 1, p. 502 par Améd. Thierry).

Друиди тѣ имали, казвѣтъ, и нѣкаквѣ си писменость, отъ коѣ сега нѣма никакви си остатки. А поучение то имъ ся съкратѣвало въ слѣдныя тры начяла: *Славы Бога или богове тѣ; не струвай зло; брани ся юнашкы.*

Друди тѣ въ лѣкуванье то си при даване то на былки тѣ (трѣвы тѣ) употрѣблѣвали сж и нѣкаквы си баанця; а отъ былки тѣ што сж употрѣблѣвали, най-важна е была *джбова та имила*, коѣ сж брали на новѣ тж си годинаѣ съ голѣмо вѣройсповѣдно тържство.

Тии носили, въ знакъ чина си, закачено на шии тѣ си, единъ валиакъ кату іайце: *anguinum ovum* = *зѣминско іайце*, *œuf de serpent*, и владало е вѣрване чи то іайце ся было съставѣло отъ плюнки тѣ (пѣнѣ тж) на множество събрани ведно зѣми, сплитаюшти ся и приплитаюшти ся; а въ него валиакъ, *зѣминское іайце*, имало, вѣрвали тии, чудотворнѣ силѣ. Ето какъ описва това *зѣминско іайце* Г. Amédée Thierry: Ce prétendu œuf, qui paraît bien

n'avoir été autre chose, qu'une *échinite* ou pétrification d'oursin de mer, présentait la figure d'une pomme de moyenne grosseur dont la substance dure et blanchâtre était recouverte de fibres et d'excroissances pareilles au tentacules du polype. La religion n'était pas étrangère au choix que les druides avait fait de ce fossile et à l'origine qu'ils lui supposaient, car ces idées d'œuf et de serpent rappellent l'œuf cosmogonique des mythologies orientales, ainsi que la mètèmpsychose et l'éternelle rénovation dont le serpent était l'emblème. Au reste, ils repandaient sur la formation et sur la conquête de ce précieux talisman des fables absurdes, auxquelles pourtant le plus célèbre des naturalistes romains semble ne pas refuser toute croyance. „Durant l'été, raconte-t-il, on voit se ressembler dans certaines cavernes de la Gaule des serpents sans nombre, qui se mêlent, s'entrelacent, et avec leur salive, jointe à l'écume qui suinte de leur peau, produisent cette espèce d'œuf. Lorsqu'il est parfait, ils l'élèvent et le soutiennent en l'air par leurs sifflements; c'est alors qu'il faut s'en emparer, avant qu'il ait touché la terre. Un homme aposté à cet effet s'élance, reçoit l'œuf dans un linge, saute sur un cheval qui l'attend, et s'éloigne à tout bride, car les serpents le poursuivent jusqu'à ce qu'il ait mis une rivière entre eux et lui.“ Pour que cet œuf fût réputé de bon aloi au jugement des druides, il devait surnager lors qu'on le plongeait dans l'eau, même entouré d'un cercle d'or; il fallait aussi qu'il eût été enlevé, à une certaine époque de la lune. Quand il avait été éprouvé, on l'enchâssait précieusement, et on le suspendaient à son cou; il était donc d'une vertu miraculeuse pour faire gagner les procès et ouvrir un libre accès auprès des rois. Les druides le portaient parmi leurs ornements distinctifs; ils ne refusaient pourtant pas de s'en défaire, à très-haut prix, en faveur des riches Gaulois qui avaient des procès ou voulaient faire leur cour aux puissants. (Histoïr des Gaulois, l. IV, chap. 1, p. 492).

Забѣлѣшка. Народъ Голли е убожявалъ и рѣкы тѣ, горы тѣ и грѣма и изпълнявалъ е иѣкаквы си вѣройсповѣдны обряды за тѣхъ. Отъ богове тѣ же Голли се спомняувалъ отъ латинскы тѣ писатели *Belen* или *Bélénus*. Бѣленъ и Бѣленусъ (богъ слънца); *Taran* или *Taranus*, Таранъ или Таранусъ (богъ грѣма) и други. Иѣ тии вѣрващия, казвалъ иѣкои си учени, сѣ въвели тамо отъ Латини тѣ, а илѣино отъ времѣни Кесаря, кой почна да завладѣва Голли, да гони друдизма и да увожда слѣдомъ и крѣвопролитиемъ латинское многобожие, какъ то и латинскыи ѣзыкъ.

Иѣ друдизма не можаше тѣй лесно да си изкорени отъ Голли, зашто то той бѣше тѣсно свързанъ съ гражданскыи власи, т. е. Друдии тѣ бѣхъ и свѣщенноначальници и военни прѣводители, какъ то казахме, за това то вѣрвание траѣ юште за дълго врѣмя, по иѣкои си мѣста въ Голли, и послѣ крѣстенне то Галатовъ. Първи тѣ же двигат ли христѣианства, по тѣхъ мѣста, имали сѣ доста голѣмы борбы и тии сѣ го искоренили най послѣ конечно.

Въ 658 г., държалъ ся е съборъ въ града Пантѣ прогнѣвъ народное вѣрване за

пѣкон си дѣбово и-каменныя скрываетъ въ горы тѣ, прѣдъ коимъ народъ е ходилъ да струва пѣкавы си жертвоприношенныя и да пали огнюе.

Между Друды тѣ е имало и жени въ инчѣшкѣ службѣ, а най-паче *дъви* кои ся сѣ занимавали въ *гаданья* и *чародѣйства*; съхранило сѣ имя на еднѣхъ отъ тѣхъ: *Милне, Милна, Милка*.

Това е въ кратцѣ за *Друдизма* и Друды тѣ по днѣшнимъ ученимъ. А въ стары тѣ Гърцы ся възпомянува вѣрвание за *Друидаг*, Дриадѣ, коуж рѣчь учени тѣ производять отъ *дрѣс*=дѣбъ. Тии сѣ ги вѣрвали за пѣкавы си полубожны *дъви*, живѣашты по горы и по дѣбравы, любашты граи и пѣсны тѣ прѣстрастно и занимающты ся само съ игры и свирны около пѣкои си дѣрвета.

Нѣ това вѣрванье въ стары тѣ Гърцы ся отнеси на най-стары тѣ времена, кога то горско то племе кое е носило имя Еленъ=Гръкъ (гръкъ=горакъ), е слѣзло отъ горы тѣ и ся е смѣсило съ Арии тѣ. Земедѣлцы тѣ Пелазгы въ Атикѣ, и при другы тѣ е паучило и приѣмжало пелазгическо то вѣрванье; а отъ послѣ смѣшивше ся и съ другы пришелцы тамъ отъ разны мѣста народы, помѣсило и разны другы вѣрванья и намычили сѣ поети тѣ му *Олимба* съ разны тѣ божества.

Изложивши въ кратцѣ главны тѣ чѣрты *Друдизма*, нека сега го сравниме съ наше то старобългарско вѣрванье, съхранено, какъ то другадѣ казахме, въ простонародие то ни и до сега, въ неговы тѣ пѣкои си обряды, пѣсны и другы.

Нѣ прѣды да дойдиме на тѣхъ сравненья нека наведеме нѣшто си отъ европѣйскы тѣ учены връху старо то вѣрванье въ общѣ на Славяны тѣ, а отъ Византийцы тѣ чястно за Българы тѣ. Ето што казвѣтъ тии учени връху той-зи прѣдмѣтъ:

Un fois arrivés chez les Slaves qui jadis occupaient les pays connus aujourd'hui sous les noms de Russie, Pologne et Bohême, nous trouvons des peuples repoussants la fatalité, croyant à un Dieu et à l'immortalité de l'âme. Les forêts leur servaient de temples, et leurs prêtres réunissaient souvent l'autorité spirituelle et temporelle; aussi le pouvoir du grand prêtre égalaient celui du roi. — Достигши у Славяны тѣ, кои сѣ занимавали познаты тѣ днѣсь мѣста подъ имя то, Русия, Польша и Боемѣя (Чешко), нахождаме народы отхвърляющты слѣпѣж тѣхъ чѣсть (счястие то) и вѣрвающты въ единаго Бога и въ възмъртие то душы. Гори тѣ имъ сѣ служили за храмове и попове тѣ имъ многожды сѣ были духовни и граждански имъ управители; а власть тѣхъ великаго имъ попа, была е равна съ царскажъ, т. е. топ е былъ и царь. (Вышь *Mythologie Pittoresque ou histoire methodique universelle etc.* Par J. Odolant-Desnos. Paris 1855).

Тукъ всѣкъ види чи приписаное старо вѣройсповѣданіе *Славіанамъ* е едно и исто съ главны тѣ начала *Друидизма*.

А Византийци тѣ, и други стари писатели, пишѣтъ нмѣнно за Българы тѣ, чи тии имали за вѣрѣхъ ушь *Шаманизма*, нѣ тѣхни тѣ жрѣци и попове, кои сѣ звали *Шамани* (Самани, Самоци, Самнители?) были страшни чяродѣйци и умаители. Тии, какъ то и друдски тѣ, съдружвали войнства та въ биткы тѣ, усърчявали войници тѣ, и умайвали ушь съ чярадѣйства та си противници тѣ си до толкова, шото имъ ся вѣрѣвали рѣцѣ тѣ и послѣ ги клали немилно!

На такава причина отдаваѣтъ византийски тѣ писатели, историци, славнаѣ побѣдѣ българекѣ, надъ нѣколко си *ромео-грѣцкы* пълчишта (легеоны), кои сѣ погинули всеистрѣбително въ едно сражение при рѣкѣ тѣ Зуртѣ, въ Тракиѣ, кога дѣсь не ся знай дѣ е.—

Нека сега дойдиме на прѣдмѣта си т. е. на сравнение то *Друидизма* съ наши тѣ живы българскы остаткы.

Рѣчь та *derw*, (кожъ учени тѣ академици тълкуваѣтъ *chêne*—дѣбѣ), е наша чиста българска рѣчь: *дърво*, *дърво*. Отъ нежъ же произвождаѣтъ *derwydd*, кое е наше *дървод*, и послѣ искараваѣтъ *Druide*. Грѣцкаа же рѣчь *Druidai* или *Druidai* (отъ кожъ ся види е станѣло дѣшно то французско *Druides*), ся производи отъ *drūz* (*chêne*), кога кату ся напиши съ *F drūF*-з, става се пакъ. наша *дрѣз*-з, *дърво*, *дърво*.

Знайно е чи грѣцко то *o* ся произносило кату *y* и *e* и безъ обыр-но то разиаснение на изгубенѣ тѣ дигамѣ, за кожъ толкова хортувахме.

Druide, *дървод*, казваѣтъ значило *hommes des chênes*, *чловѣци дѣбовци*, т. е. живѣющіи въ дѣбовы, въ дѣбравы и проч., нѣ ные сме въ мнѣние чи рѣчь *derw* не е значила изключително само *chêne*—дѣбѣ, какъ то искаѣтъ да ѣ тълкуваѣтъ учени тѣ, ами въ общѣ всѣко *дърво*.

Може бы, аѣ невѣрогатно, изъ начала рѣчь та *derw*, да е значила само *chêne*, дѣбѣ, нѣ отъ послѣ достигла и станѣла обща да ся зѣма за сѣко дърво, какъ то отъ *дѣбѣ* е станѣло *дѣбрави* на българскы, и значи въ общѣ *гѣста гора отъ разны дървета*, а нѣ само отъ *дѣбове*, какъ то е трѣбало, спорядъ произведение то си да ся зѣма. Така и *лѣсъ* или *лѣсините* ся зѣма въ общѣ, а нѣ само за *лѣштакъ*, *лѣшикова гора*.

На тия основанія, а и само то общо употрѣблѣние на рѣчь тѣ *дърво*, *дърво*, за всѣко дърво, ные мыслиме чи *дърводи*, *друдиди* сѣ были истинѣ о-ныя кои сѣ живѣли въ общѣ въ *горы*, *дѣбравы* и *лѣшита*, и исполнѣвали сѣ богослужение то си не само подъ *дѣбовы* дървета, нѣ и подъ *гѣбровы* (гѣ-бѣри, отъ дѣ и имя то гѣбѣри, тебѣри, втѣсту изкрывено то отъ грѣцы тѣ *Κίπρρι*) *глогovy*, и други, какъ то ся доказва то отъ дѣшны тѣ остаткы,

кои сѣ ся съхранили въ селци тѣ Българы, за тыя дрѣвеса, да ги мыслижть за нѣкакъ си усвященны и да не смѣжть да ги сѣкжть никакъ си!

Забѣлѣшка. За глогово то дърво селци тѣ сѣ съхранили нѣкаквы си страшны мысли и страхувжть ся да минжть при глоговиякъ близо, разказваюшти чи томо живѣли лошава и страшны смѣщества! Това же можн ся сравни съ останн тѣ описаныя за друндскы тѣ горы.

Нашый народъ и до днѣсь е съхранилъ юште множество вѣрваныя за *Змѣюве* и *Змѣицы*, за *Само-Дивы* и *Горскы-Дивы*, или *Само-Вилы*, за Юды (*Ajuda* на самскр. іазыкъ е *Змѣй*), и вѣрва ги дѣйствительно чи тии живѣли въ гѣсты дѣбравы, лѣсишта, и горы, а най-паче въ усамены тѣ и непристѣпны тѣ мѣста; въ горскы тѣ пещеры и ниришта и отдава имъ нѣкаквж си полубожнѣ силж. Описвжть имъ тѣлесныи видъ и стасъ, и худость извънряднѣ; отдавжть имъ съвършено знание и искусство въ лѣкарство то, знание то бѣдущности. Казвжть юште чи тии имали сношение и съ чловѣцы тѣ и давали своимъ любезнымъ нѣкакво си *чюдотворно кравайче*, кое наричжть *змѣюво то кравайче* и кое, вѣрвжть, чи лѣкувало сичкы тѣ болести!

Забѣлѣшка. Въ Хиндистанъ ся е съхранило юште то старо вѣрванье да вѣрвжть въ общѣ невидимы духове, злы и добры, и противо злы тѣ ся заштитавжть съ разны кѣденныя и чародѣйства; имжть и кравайче кое зовжть на тамошенъ іазыкъ *павитръ*, (повито нѣшто = кравайче).

Това кравайче правжть отъ пять или седемъ стѣбла трѣвы, пазоваюшти ги дърби, т. е. имѣюшти дърбж, силж чюдотворнѣ былкы (трѣвы), и жрьци тѣ кату го усвятижть съ приписаны тѣ молитвы, дажъ го народу, да си го има за прѣдхранительно свято нѣшто, противъ злы тѣ духове. Види ся явно чи и въспоминаемое отъ Българы тѣ чюдотворно змѣюво кравайче да е истое съ индийское павитра, вѣрванье принесено отъ Хиндастанъ заедно съ толкова другы конхъ до сега показане.

При томъ нашый народъ [разумѣваме прѣстонародие то ни] вѣрва чи *Змѣюве тѣ* и днѣсь юште ходили невидими въ биткы и прѣдвождали войнства, помагаюшти народамъ коимъ тии благоволижть, и много пѣти сѣ враштали отъ биткы тѣ наранени, нѣ не увѣрали отъ раны тѣ, заштото тии знаили и познавали силж тѣ на сичкы тѣ былкы и можали да ся излѣкувжть съ тѣхъ. *)

Въспоманувжть ся юште и до днѣсь, по разны прѣдѣлы въ Българинѣ, по горы тѣ мѣста упрѣдѣлены и познаты съ наймянованыя та: *Само-Дивински кладенци*, *Само-Дивински ниришта*, *Само-Дивински полъни*, *Змѣюви пещеры*, *Змѣюви Ниришта*, *Змѣюви Дунки* и друг.; а по нѣкои си мѣста

*) За былкы тѣ въ Българинѣ имжть общо вѣрванье чи сички тѣ безъ исключени сѣ цѣровити; и чи сички тѣ болясти и подѣгы, каквы и да сѣ, се имжть по нѣкожъ си былкж коіа можн да ги изцѣри. Даже и за подповенне живота, вѣрвжть, чи и мало нѣкаква си былка, нѣ *Змѣюве* тѣ само нѣ знанн, какъ то и за моминскѣ водж, кожъ *Само-Дивн* тѣ знанн!

Змѣюве-Дълюве и *Змѣюве Грамады*, дѣ ся виждѣть каменныя голѣмы натрупаны вѣкогашь отъ чловѣшкѣ рѣкѣ, и кои сѣ подобны на описаемы тѣ друидскы *долмы, dolmes*.

Простонародне то же ходи по тѣхъ мѣста на поклонение или за изцѣленіе отъ нѣкаквы си недѣгы и болесты, какъ то за *изсжжнѣлы* рѣцѣ, крава и другы.

Вѣрваѣть іоште чи *Змѣюве* тѣ, *Змѣици* тѣ, *Само-диви* тѣ, и *Горски* тѣ *Диви* были прѣдстатели и прѣдстателкы юнакамъ и пастухамъ; а най-паче онимъ кои знаѣть да свирѣть добрѣ съ гайдѣ или съ гайдѣ мѣшницѣ, съ свиркы и другы; въ тѣхъ даже ся и залюбовали по нѣкогашь *Змѣици* тѣ и *Горски* тѣ *Диви*!

Въ народны тѣ пн стары пѣсны, а най-паче въ приказкы тѣ, *Змѣюве* тѣ и *Змѣици* тѣ, какъ то и *Само-Диви* тѣ, описваѣть ся въ подробность, какъ видѣ сѣ имали, каквы дрѣхы носили, каквы свадбы правили, въ каквы колесницы ся возили, каквы коние сѣ ѣздили и каквы дарбы имъ приносиѣть народъ.

Старци и баби, въ *Българиѣ*, ходѣть іоште до днѣсь тайничко та приносиѣть приноси и жертвы прѣдъ нѣкои си дървета и каменныя, а най-паче подъ стары гѣбъры и подъ голѣмы дървета, и кату сѣднѣть та ся понаѣдѣть и си попижѣть, казваѣть, по хрістіанско изражение, чи ходили та си *чъркували*!

Друиди тѣ, какъ то и выше казахме, употрѣблѣвали *джбованѣ* или *ж*, *gui de chène* за свято и вселѣковито нѣшто. Тии ѣ брали прѣзь *Декемврия* мѣсеца на повѣ тѣ си годинѣ. Главный *Друидъ* ся е качвалъ на дѣба и отрѣзвалъ ѣ съ злато сѣрпче (косѣрче), други же попове сѣ ѣ поѣмали отъ долѣ съ страхопочитаніе и на новѣ годинѣ ѣ раздавали народу. Тии вѣрвали чи *имла* е прѣдлухрапительнѣ нѣшто отъ всѣко умайванѣ, вѣлшебство и отъ отровѣ (іадъ, зехиръ турс.); цѣрь кой причинѣвалъ чядородіе, очистительна вода, съ еднѣ рѣчъ всецѣлебнѣ лѣкарство!

Имла ся ражда по сичкы-тѣ почти дървета зимѣ и тѣа е *бобовици* на клончета жълтобѣлизнявѣ цвѣтъ (шаръ) имѣюпта. Живѣлюшти по горскы тѣ мѣста *Българи* сѣ увардили най-млого и до сега сѣшты тѣ вѣрваныя за неѣ кои то сѣ имали и стари тѣ *Друиди*.

Тии ѣ берѣть дѣйствительно прѣчь *Декемврия* мѣсеца; а по высокы тѣ върхове на дървета та, дѣ не могѣть да ся качѣть, фырлѣть съ пушкѣ и ѣ събарѣть долѣ. Дѣвици тѣ и млади тѣ жени ѣ носѣть натѣжнѣтъ на главы си, почитаюшти ѣ за най-добърѣ накытъ; безчидни (іалови) жени ѣ пижѣть да добыжѣть ушѣ чяда; недѣгаби ѣ пижѣть за изцѣление отъ недѣгы тѣ си, а най-паче вмѣсту учистительнѣ (слабительнѣ) водѣ ѣ

употрѣбляють многи, коіа и дѣйствительно има такавж силж, т. е. кара на вѣнь и учистіа чловѣка.

Млоги же их затживають по стаи тѣ си и мыслять чи имать нѣшто си драгоцѣнно. А нѣкои си вѣрвають чи *имала та*, коіа ся раждала на о-ряхово дърво, или не помнѣх добръ на какво друго, тѣа ушь имала силж да притвори мѣдъ на срьбро и злато; нъ тѣа, казвають, рядко ся находила!

Ето и ученый Amédée Thierry што говори врѣху *ималж тж* на Друиди тѣ:

Mais de tous les spécifiques de la medecine druidique, aucun ne pouvait être mis en parallèle avec le fameux gui de chêne; il réunissait à lui seul plus de vertus que tous les autres ensemble, et son nom exprimait l'étendue de son efficacité: les druides l'appelaient d'un mot qui signifiait *guérir-tout**).

Le gui est une plante vivace et ligneuse qui ne croît point dans la terre, mais sur les branches des arbres où elle semble greffée; elle y végète dans toutes les saisons, et s'y nourrit de leur sève par ses racines fixées dans leur écorce. Ses fleurs taillées en cloche, jaunes et ramassées par bouquets, paraissent à la fin de l'hiver, en fevrier ou en mars, quand les forêts sont encore dépouillées de feuilles: elles produisent de petites baies ovales, molles et blanches, qui mûrissent en automne. Le gui se trouve communément sur le pommier, le poirier, le tilleul, l'orme, le frêne, le peuplier, le noyer etc., rarement sur le chêne dont ses radicules ont peine à pénétrer l'écorce.

A cette rareté qui avait mis en grand credit le gui né sur cet arbre, se joignait la vénération dont le chêne lui-même était l'objet; car les druides habitaient des forêts de chênes et n'accomplissaient aucun sacrifice ou le chêne ne figurât. Il croyaient qu'il y était semé du ciel par une main divine. L'union de leur arbre sacré avec une plante dont la verdure perpétuelle rappelait l'éternité du monde, était à leurs yeux un symbole qui ajoutait aux propriétés naturelles du gui des propriétés occultes. On le cherchait avec soin dans les forêts; et lors qu'on l'avait trouvé, les prêtres se rassemblaient pour l'aller cueillir en grande pompe. Cette cérémonie se pratiquait en hiver, à l'époque de la floraison, lorsque la plante est le plus visible, et que ses longs rameaux verts, ses feuilles et les touffes jaunes des ses fleurs, enlacés à l'arbre depouillé, présentent seuls l'image de la vie au milieu d'une nature stérile et morte.

C'était le sixième jour de la lune que le gui devait être coupé, et il devait tomber non pas sous le fer, mais sous le tranchant d'une faucille d'or. Une foule immense accourait de toutes parts pour assister à la fête, et les apprêts d'un grand sacrifice et d'un grand festin étaient faits sous le chêne privilégié. A l'instant marqué, un Druides en robe blanche montait sur l'arbre, la serpe d'or à la main, et tranchait la racine de la plante, que d'autres Druides

*) *Omnia sanantem* appelantes suo vocabilo. Plin. L. XXI, C, 44.

recevaient dans une saie blanche, car il ne fallait pas qu'elle touchât la terre. Alors on immolait deux taureaux blancs dont les cornes étaient liées pour la première fois, et l'on priait le ciel de rendre son présent salutaire à ceux qu'il en avait gratifiés. Le reste de la journée se passait en réjouissances.

Le gui de chêne, comme nous l'avons dit, était aux yeux des Gaulois un remède universel; spécialement il passait pour un antidote à tous les poisons, et, pris par infusion, il guerissait la stérilité. Tout porte à croire que les druides faisaient commerce de cette panacée, dont la vente devait produire à leur ordre une source inépuisable de revenus.—

Забълъмънка. Плиний казва чи Друиди тѣ на свой ѱазыкъ звади импла тѣ, съ рѣчь коѱа значила *Omnia sanantem*—*guerir-tout*, всецѣлительнѱ. Нѣ за жылость не ни казва и самъ тѣ рѣчь на него друидскы ѱазыкъ. Кату разложиме нашъ тѣ рѣчь импла, видиме истинъ едно общѱ значенне, умилиности, знайнѱ о чи рѣчь та мила, има такова едно значенне, кое можѱ ся зѣ и за изцѣленне: болѣсть та или рана та ся умилѱ, т. е. улади, а умиленне то на единъ болѣсть или рана не можѱ да бѣди ако изцѣлѱнне то не почѱп.

Кату измѣниме първаѣ буквы въ рѣчь тѣ импла на у-мила, види ся ѱоще по-ѱасно значенне то кое то е имала тѱа рѣчь въ друиды тѣ, т. е. у-мила, умилѱющѱта, усаждающѱта былка, и приносѱно изцѣлѱющѱта. На рускы ѱазыкъ импла та ся казве омѣла. А въ: Опытъ областнаго великорускаго рѣчѱпка рѣчь та имало, а, е, ся ѱѣкува и чюдѱ.

Видѣхмѱ чи *Друиди тѣ* носили на шѱи тѣ си единъ валякъ, за кого сѣж имали толкова пустѱвѣрѱя. Въ Голинъ же ся съхраниѣвало обичѱи за дълго лрѣмѱ да носѣтъ на шѱи тѣ си нѣкои си каменѱа, коихъ зовали: *Pierres de serpents*—зѱмѱнскы каменѱа и прѱч.—

Нашѱи нѣкои си Българи и до сѱга вѣрѱватъ чи имало змѱи съ рѱгче ва главы и многи съ прилѣжнѱсть голѣмъ ся трудѣтъ да найдѣтъ такавъ нѣкоѣ си зѱмѣ, да бы добыли рѱгче то ѱ. Тѱи вѣрѱватъ чѱ въ него рѱгче имало драгоцѣнно свойство, т. е. то было хубавѱ за всеѱко нѣшто, да го има чѱловѣкъ при себе си! Умайване или строи (направѱна магиѱа) не го было хваштало; пушка не го биѱала! Ако въ случаи бы го отровилъ нѣкой си, кату настѣрѱи малко ѱтъ него и го исѱне, размѣсѱно съ водѣ, тутакъ-си ся изцѣлѱвалъ ѱтъ отровѣ тѣ и ѱтѱбѣгвалъ смъртъ тѣ. Най-пѱслѣ тѱи го вѣрѱватъ за всецѣлительнѱ нѣшто какъ то сѣж вѣрѱвали Галати тѣ друидско то зѱмѱнско ѱѱщѱ!

А нѣкои си старци Българи вѣрѱватъ и приказѱватъ чи кога ся случи да види чѱловѣкъ много змѱи ведно сплѣтѱни, кое и дѣйствиѱтельно ся случѱва чѱсто въ първаѣ пролѣтъ, кога тѱи излѣзѱватъ ѱтъ земное си *мъртѱило*, и почѱватъ да ся *мрѱкѱжѱтъ* (сѣбирѱтъ ся мѣшко съ женско), ако, видѣвшѱй тѱ тѣѱ сплѱтѱны, знаѱи да хѱврли дрѣхъ тѣ си ѱтгорѣ имъ, шѣлѣ ушѣ да

намѣри, послѣ кату ѣк открие, голѣмо съкровиште тамъ оставено отъ змы-
тѣ! Отъ того остало и пословица между старцы тѣ Българы: *Змы завы-
валѣ, иманѣе откривалѣ*. Това же вѣрванѣе е сѣшто съ онова што сѣ вѣр-
вали Галати тѣ въ врѣмя Плиния, чи онъ-зи чюдотворенъ и сѣжпоцѣненъ
валиакъ, кого сѣ носили *Дрѣоди-тъ* на шии тѣ си закаченъ: *anguinum ovum* =
зминско яйце, съставѣлъ ся ушь отъ плюнки тѣ, запяение то на много-
силѣтепы ведно змы.

Българи тѣ іоште до кръштенне то Прѣславскаго двора имали нѣкакавъ
си камень, общто познатъ за цѣлебенъ и въ общто употрѣбление отъ наро-
да какъ то ся види въ познаты тѣ 106 въпроса Борисоваго посолства въ
Римъ камъ папа Николая I. въ 866 л. *)

Такавъ нѣкой си камень и до сега ся употрѣблѣва по нѣкои си мѣста
въ Българийѣ, а имянно въ Видинскаѣ обльсть, отъ селцы тѣ, кога боли нѣ-
кого си глава, гуждѣтъ го на чело му и казвѣтъ чи ся залѣпалъ самъ и кату
изтѣглялъ болестъ тѣ, отлѣпѣлъ ся пакъ самъ. А по нѣгдѣ си ги казвѣтъ
разбойны каменѣя, т. е. каменѣя разбивающѣ болѣсть тѣ.

Отъ сичкы тѣя живы остаткы, съхранены въ днѣшны тѣ Българы, до-
казва ся неоторимо: чи приписаны *Келто-Кимбарѣя*, и послѣ тѣхнимъ по-
томкамъ *Галатато-Фржгамъ*, Друидизмъ е сѣшта та българска стара вѣра.

Да бы же потвърдили сичкы тѣ наши казаны до сега врѣху той-зи
прѣдмѣтъ съ іоште по-неоторимы живы доказательства, навождаме и нѣколко
си народны наши стары пѣсны пѣяны днѣсь отъ народа българскы въ общтѣ.

СТАРОНАРОДНИ БЪЛГАРСКИ ПѢСНИ,

РАЗЯСНѢЮЩИ ДОСТА ОБШЫРНО ЖИВОТА НА ДРУИДЫ ТѢ,
ЖИВШИИ НѢКОГАШЪ ДѢЙСТВИТЕЛЬНО ПО ГОРЫ ТѢ И ПЕШТЕ-
РЫ ТѢ, УСАМЕНИ ОТЪ ОБШТЕСТВО ТО НАРОДА, А ОТЪ ПОСЛѢ
ДОСТИГШИ ЗА ВАСНОСЛОВНЫ СѢШТЕСТВА, ПОДЪ ИМЯ ТО
ЗМѢЮВЕ И ЗМѢИЦИ, САМО-ДИВИ, ГОРСКИ-ДИВИ, ЮДИ И ПР.

1.

*Само-Диви тѣ искѣтъ да придумѣтъ и отведѣтъ момѣ Миріанѣя да
ѣж направѣтъ само-дивишѣя попадѣж и проч.*

Дѣкто си сынѣе засѣда
Тамъ има мома заспала.
На лешо мѣсто заспала.
На самодивишко игриште,

На говидарско палдино.
Спала е мома, што спала,
Катъ са отъ сынъ сѣбѣди
При ней сѣдѣтъ тры момѣ

*) Responsa ad Consulta Bulgarorum, ed. Hardouin, acta Consiliorum, V. 353—386.

Три моми, три Самодиви!

Първа си отговараше:

Хайди! да зѣмимъ Миріанкѣ

За само-дивскѣ попадиж

Втора си отговараше:

Какъ штѣмъ си зѣ Миріанкѣ,

Катѣ е една у майкѣ,

Тѣа за сынѣ, тѣа за дѣштерѣ!

Трѣтѣа си отговараше:

И ные такѣж-сѣ търсиме,

Коѣ е една у майкѣ;

Чи ште мама ѣ да плачи,

Да плачи да ны весели

Въ пондѣлникѣ на корито те,

Ѣ вторникѣ въ малкѣ градинѣ,

На нивѣ ѣоште на лози.

Чи си Миріанки дѣмаж:

Ѣ стани, стани Миріанке,

Стани иди си у вази,

Да кажишь ты мамѣ си,

Чи штѣмъ да тѣа зѣмиме

За само-дивскѣ попадиж

Да додишь на наши мѣста,

Да видишь какъ е хѣбаво!

Не придемъ Мирке, не тѣчемъ,

Ката день сѣ игры сѣ цыгѣакѣ;

Ката день игрѣ играйме,

Ката день ѣдемъ и пиемъ!

Да ти сѣ мама ти надѣма,

Надѣма ѣоште нагѣда;

Катѣ си у тѣхъ отиди,

До дѣ мамѣ си изкажи,

Тѣа сѣ отъ дѣшиж отдѣли!

РАЗЪСНЕНИЕ.

Съдържание то на таж пѣсень е важно, защото то сама тѣа ни разяснява много нѣшто върху Само-диви тѣ: *Тамъ дѣто си слънце засѣда*, значи мѣсто на нѣкои си високи горы. Простонародие то е мыслило чи на заходъ слънца, кату ся то закрые отъ очи тѣ имъ, задъ високи тѣ горы, тамо и засѣда. Нѣкоѣа си мома Миріанка заспала, на *само-дивинко приише*, т. е. мѣсто дѣ то игражтъ *Само-диви тѣ*. Миріанка ся събудила и видѣла при ней си да сѣдѣжтъ *три моми, три Само-диви*. Какво е то нѣшто *Само-диви*? Сама та рѣчь показва едно твърдѣ отдално вѣрвание остало въ Българи тѣ отъ древны времена, кому начяло то отива въ Хиндѣстатъ. Таѣа рѣчь, какъ то е видна, съставена е отъ двѣ рѣчи, *Сама*, и *Дива*, кои и двѣ тѣ си имжтъ значение то ѣавно въ самскрѣтъ ѣзыкѣ. *Сама*, значи на самскрѣтски се исто какъ то и въ нашъ български ѣзыкѣ, и отъ неѣж рѣчь какъ то и другадѣ показahme, има съставени много и зѣмянити рѣчи на свѣгѣи индийски ѣзыкѣ; а най-важни тѣ сѣж: *Сама-Вѣда*, свѣта та имъ книга, какъ то и ѣмянование то свѣщенѣаго имъ ѣзыка, *Самъ-сѣкрѣтъ*, *Самскрѣтъ*. Втора та же рѣчь *Дива*, исто има важны значенѣа на самскрѣтъ и не зандски ѣзыкѣ; въ първыи значи *божѣство* или *добѣръ духъ*, въ вторыи же *духъ*, въ злѣж смѣсьль. Сѣдѣашти буквално по рѣчи тѣ, отъ кои то е съставено това ѣмянование *Само-Дива*, трѣба да го разтѣлкуваме: *дѣва* (мома) божѣствена или по-ѣасно да кажиме: *дѣва приѣдѣна сѣвспѣмъ въ божѣственѣж служѣж*. На самскрѣтъ

языкъ ся находи и рѣчь тѣ двѣ състѣвена въ имя то *Дѣва-Кали*, богыня, една отъ Сивовы тѣ жены. *Три моми, три Само-дивы* ся іавѣвѣтъ Мирянки, въ пусто, горско и усамено, *лошо мѣсто* (непристѣпно отъ народа), и разговарѣтъ ся съ ней, приканѣшти ѿ дагы съдружи да ѿ заведѣтъ въ тѣхны тѣ жилишта и да постѣпи въ тѣхвыи чинѣ, *да ѿ направѣтъ самодившикъ попадѣ*, т. е. да ся посвяти и тѣа въ божественѣ службѣ, да стани *Само-Дива*. Тѣз ѿ описѣвѣтъ и живота кого то живѣвѣтъ, чи не придѣтъ, ни то тѣкѣтъ, какъ то други тѣ мѣрски жени, нѣ занимавѣтъ ся съ игры и съ пѣсны, ѣдѣтъ и пѣвѣтъ; какви то сѣ дѣйствительно были и възпомянаеми тѣ *Дроїдаи* отъ еленскы тѣ списатели, и жены тѣ на *Самноты тѣ*, Самоцы тѣ друїдскы. А катѣ зѣмиме живота на *Баїадеркы тѣ*, посвятены тѣ *дѣви* въ индійскы тѣ храмове, видиме единство съ живота на нашы тѣ Само-дивы. Никакѣ силѣ не употрѣблѣвѣтъ, нѣ ѿ придумѣтъ, прѣдставляюшти ѿ хубавыи животъ кого то тѣ живѣвѣтъ, и іопте ѿ давѣтъ волѣ да иди да ся упрости съ майкѣ си, *да ѿ ся мама ѿ нагѣда и надуѣа*, зашто то като постѣпи тѣа веднѣшъ въ той-зи животъ, трѣба вѣкы да ся откажи отъ родители тѣ си, неште ѿ бѣди вѣкы допустено да ся възвѣрни въ мѣрскѣ животъ, нѣ трѣба да прикара животъ си въ свѣштеныи чинѣ само-дившкы.

Въ таѣ пѣсень, какъ то всѣкъ види, нѣма никаквы си творическы възображенѣя, ни то нѣшто си извѣнѣстествено, нѣ чисто е повѣстувательна, съхранившѣ намъ едно истинно събытіе, кое не можи ся отнеси на другѣ повременность, освѣнѣ на *друїдскѣ тѣ*, кога то тѣи живѣли по горы тѣ и по пещеры тѣ, исполнѣюшти тамо богослуженѣя та си, какъ то нигы е съхранила повѣстность та.

2.

Радкина женидба съ Змѣѣа.

Мама си Радкѣ згѣдѣва,
Ала си Радкѣ не пыта!
Радка мамѣ си дѣмаше:
Гѣдишь ма мамѣ женѣшь ма,
Ала ма мене не пыташь!
Мене ма мамѣ Змѣѣи лѣби!
Змѣѣи си на бой отиди
И менѣ зарѣкѣ зарѣча:
Чѣкай ма Радкѣ, чѣкай ма,
Чѣкай ма дѣвѣтъ години.
Ако са Радкѣ не вѣрна,

Гѣди са Радкѣ жени са!
До дѣ си Радка издѣма,
Чимширь са врата отвори,
Радка насрѣштѣ излѣзи,
Змѣѣѣе въ двѣры влѣзохѣ,
На выхѣрогонцы конѣе ѣздѣхѣ;
Змѣѣици въ двѣры влѣзохѣ,
На позлатены колескы.
Та чи Радки си дѣмахѣ:
Сѣбѣлѣчи Радкѣ ваѣшѣ примѣнѣ,
Да тѣ сѣсѣ нашѣ обѣлѣчѣме;

Разплати Радке ваши плетенки,	Тры мѣсецы гудежъ правили,
Да та уплатемъ по плашы.	Годинѣхъ свадѣхъ свѣршили,
Пакъ сѣ си Радкѣ забели,	До дѣ сѣ свадѣхъ свѣршили,
Въ дѣлѣхъ тѣ си пештеры.	Мѣшко сѣ е дѣте родило!

РАЗЪЯСНЕНИЕ.

Тукъ ся описва свадьба Змѣя съ Радкѣ. Змѣя ходилъ на боѣ и кату ся възвѣрналъ дошаль съ сватовѣ кон ѣздили на *выхрогонцы* (бырзи кату выхрь) конѣ, съ сватицы. Змѣйцы, кон ся возили на позлатены колесницы. Радкини тѣ двори имали врата отъ *чеширь*, и колесницы тѣ вѣзли въ двора ѣ, значи чи и тѣ е была отъ богаты челядь. Змѣйцы тѣ, сватицы тѣ, ѣ доносили примѣхъ, какъ то тѣ носили, и уилѣли ѣ, плетенки по тѣхнѣхъ труфѣхъ, то значи чи тѣ были отъ другѣхъ и отъ по-голѣмѣхъ *кастѣхъ* и отличавали ся и по облѣкло то и по плетенье то на косы тѣ си. Завели ихъ въ обиталишта та си, въ *широки тѣ си пештеры*, дѣ веселби тѣ на гудежѣ ся продължили тры мѣсеца, а на свадьбѣхъ тѣхъ годинѣхъ.

Подобни великолѣпни свадьбы ся възпомянувають въ пашы тѣ народны пѣсны, въ кои сѣ подигали отъ *десять села сватовѣ, а отъ десято кумовѣ!* Такива исты великолѣпни свадьбы ся описвають и въ стары тѣ самскрытскы книги, а и днѣсь юште въ независимы тѣ мѣста Хиндистана ставяють подобни свадьбы.

Въ Българиѣхъ юште до днѣсь ся е съхранилъ, по нѣкои си мѣста, старый обрядъ на свадьбы тѣ, да подигяють *сватовѣ* и *сватицы*, *кумовѣ* и *кумицы*, *дѣверы* и *под-дѣверы*, *свахы*, *злыы* и проч. *); нѣ нѣмжъ вѣкъ онѣ-зи старѣ блѣскѣ, какъ то кату когы то сѣ были Българи тѣ свободни!

Понеже рѣчь та ни е тукъ за стары тѣ свадьбы, мыслиме, чи не бы было излышно да разясниме, што значи и сама та рѣчь *свадба*. Таѣа рѣчь до истинно то си значение значи *свазѣданье*, *скарванье*. Нѣ нѣе видиме чи свадьба та не е такова нѣшто, нѣ напротивъ любовь, зближение съ веселѣхъ и съ добрыхъ волѣхъ! Да бы узнали какъ е дошла таѣа рѣчь да ся зѣма днѣсь за бракосъчитание, трѣба да идиме до старыи и истинныи источникѣхъ ѣзыка ни. Въ самскрытскы тѣ книги ся описва на кои начинѣхъ ся е исполнѣвалъ *гудежа*, т. е. какъ постѣпки е трѣбало да направи най-напрѣдъ момака да му ся даде дѣвойка та коѣ то е искалъ да зѣми въ бракосъчитание. Отъ стрѣны на дѣвойчинѣхъ бапта, кога то ся е прѣдставлялъ нѣкои си момакъ да повшти дѣхтерѣхъ му въ бракъ, овѣвлявело ся е по околѣшны тѣ мѣста, чи ште жени дѣхтерѣхъ си и упрѣдѣлѣло ся а день *пѣтришта*, т. е. день прѣзѣ

*) Вишь обшырно описание на българскы тѣ свадьбы въ първаѣхъ чѣсти Показалеца, издаденъ въ Одесѣ 1859.

кого то е трѣбало да ся збирѣть момци тѣ, прѣдъ дѣвойчины тѣ домове, дѣ ся назначявало мѣсто на кое е трѣбало всеѣкъ отъ тыя момцы да покажи достоинство то си, не само на тѣлесны тѣ си силы и упражненя, нѣ и на умны тѣ си. Тамо е ставало едно обшто прѣнне и *сваждане* между момцы тѣ и кой то е прѣудолѣвалъ надъ сичкы тѣ, нему ся е давала дѣвойка та, коѣа е столала на високо мѣсто дома си, придружена отъ брата си (или въ случаи ако не е имала брата отъ най-ближнего си сродника) и глѣдала е сичкѣ тѣ таѣ *свадбѣ* на момци тѣ. Братъ ѣ ѣх придавалъ побѣдителю, и послѣ сѣх изпълнѣвали брака т. е. другы тѣх обряды домашны и вѣройсповѣдны. Това дѣйствиѣ ся казва на самскрѣтъ ѣзыкѣ *swayambara*, кое учени тѣ индѣанности тѣлкувѣтъ: *choisir son époux* = избирати себѣ мѣжя. Нѣ таѣх рѣчь о сѣставена отъ двѣ рѣчы: *swayam*, кое е равно сѣ наше *своемѣ*, *своего* и *bara*, *берѣ*, братѣ, из-бирати, т. е. буквально таѣ рѣчь значи *своего-избирати*.

Ето сега зашто въ наше ѣзыкѣ рѣчь та *свадба*, (коѣѣ първобытно то значенѣ е *сваждане*) има значенѣ *бракъ*. Нѣ въ насѣ ся зѣма безѣ разликѣ *свадба* и отъ стрѣны момака и отъ стрѣны дѣвицы, т. е. и момака казва имамѣ *свадбѣ*, и дѣвица тѣх казва се пѣтос, а нѣ какѣ то въ самскрѣтъ ѣзыкѣ ся зѣма *swayambara* за дѣвойкѣ тѣх само, чи избира *своего*.

При томѣ забѣлѣжваме чи българско то имя *Рада* на самскрѣтъ ѣзыкѣ е пакѣ *Radhā*, сѣ разликѣ само на *dh* придыхатѣлно.

3.

Женидба Стоѣанова сѣ Само-Дивѣ.

Стоѣанѣ си тѣлацы пасѣше
По Само-Дивѣшкы игришѣта,
И сѣ мѣшницѣх си свирѣше.
Само-Дивѣ сѣх събрали,
Сѣхкрали и сѣх играли,
Играли и сѣх ѣморили.
Чи сѣх високо фрѣкнѣли,
По зелены тѣх вѣхицы,
При стѣдны быстры кладенцы,
По равны гладкы полѣнки,
По цвѣтны росны моравкы.
Тры сѣх сѣх голи сѣхкѣкли,
Чи си сѣхкманѣх сѣхкѣкли
И златокрайкы привѣзкы,

И зеленѣх поясѣх моминскы,
И само-Дивѣско заѣхнѣче.
Стоѣанѣ си чѣрдѣх поѣара,
Чи ѣх на валѣкѣх привали,
Само-Дивѣх си издѣкѣна,
Та имѣх сѣхкманѣх откѣрадна.
Само-Дивѣх сѣх излѣзали
И тры тѣх голи безѣ рѣзы.
Тры тѣх сѣх моѣжѣх Стоѣанѣ:
Стоѣанѣ, младо овѣжрѣче!
Дай ни Стоѣанѣ сѣхкманѣх,
Сѣхкманѣх само-Дивѣшкы!
Стоѣанѣ имѣх гы не дава!
Първа Стоѣанѣх дѣмашѣ:

Дай ми Стојане свѣманче,
 Чи имамъ майкѣ маишѣхъ,
 И майка ми ма убива!
 Стојанъ ѿ ништо не каза,
 Из ѿ свѣманче подади.
 Втора Стојанъ дѣмаше:
 Дай ми дрѣхы тѣ Стојане!
 Чи имамъ до девѣтъ братѣ,
 И тебе и мене убивѣтъ!
 Стојанъ ѿ ништо не каза,
 Из ѿ дрѣхы тѣ подади.
 Трѣтѣ зовѣхъ Роданка,
 Та си Стојанъ дѣмаше:
 Дай ми Стојане дрѣхы тѣ,
 Чи съмь си една ѿ майкѣ,
 За сынецъ и за дѣштерѣ;
 Ты да не свѣкашь Стојане,
 Само-Дивѣ женѣ да водишь!
 Само-Дивѣ домъ не свѣира,
 Ни ти дѣца отгѣжда!
 Стојанъ си тихо говори:
 Ясь такѣхъ-сь момѣ си търсижъ,
 Да бѣди една ѿ майкѣ.
 Чи си ѿ ѿ тѣхъ заведи,
 Сѣ дрѣгы ѿ дрѣхы окѣчи,
 И сѣ за неѣ ѿ жени.
 Тры години сѣ водили,
 Станѣла трѣдна неволна,
 Мѣшкѣ е рѣжѣ добыла.
 Понѣдѣ мѣ сѣ сторили
 И имѣ мѣ сѣ гѣдили,
 Та сѣ го Данчо нарѣкли.
 Катѣ години ѿпылила,
 Гдиниѣ мѣ сѣ напили.
 Тѣли сѣ ѿште пѣли сѣ,
 Кѣмецъ Стојанъ дѣмаше:
 Ъ да ми кѣмѣ посвиришь
 Сѣсѣ твой тѣ гайдѣ мѣшницѣ,

Кѣмица да ми пейграй,
 Какѣ Само-Диви играѣтъ!
 Стојанъ сѣ мѣшницѣ засвири,
 Я Роданка си зайгра,
 Какѣ то хора та играѣтъ.
 Кѣмѣ си Роданки дѣмаше:
 Роданке мѣла кѣмице!
 Што ми кѣмѣ не играишь,
 Какѣ то Само-Диви играѣтъ!
 Роданка кѣмѣ дѣмаше:
 Моли сѣ кѣмѣ Стојанъ,
 Нека ми дрѣхы тѣ извади,
 Дрѣхы тѣ само-дивишкы.
 И кѣмѣ мѣ сѣ е помолила,
 Я Стојанъ сѣ е придѣмала.
 Самъ си сѣ Стојанъ изѣла,
 Катѣ мѣ е рѣжѣ добыла,
 Чи неште назадь помѣсли.
 Чи ѿ свѣманче извади,
 Свѣманче само-дивишко,
 Извади та ѿ подади.
 И Роданка сѣ завѣртѣ,
 Чи изѣ кѣмина изфрѣкна,
 Чи на кѣшты е кацѣла,
 Само-дивишкы си засвири
 И Стојанъ си дѣмаше:
 Не-ли ти рѣкохъ Стојане,
 Само-Дивѣ домъ не домѣва!
 Пѣсиѣла рѣцѣ писѣла,
 И е высокѣ хѣрѣкѣла,
 Та е далѣкѣ отишла,
 Ъ пѣсты горы зелены,
 До само-дивишкы сѣлишта
 На момѣнскы кладѣнцы.
 Тамъ сѣ Роданка ѿкѣпа
 Момѣнство ѿ сѣ повѣрна,
 Чи ѿ майкѣ си отидѣ!

РАЗЪЯСНЕНИЕ.

Въ тажъ пѣсень видѣме похыщение то на еднѣ Само-Дивѣ отъ Стоіана мірянина (не друидина), кой издѣбнѣлъ Само-Дивы тѣ кату съ кѣпали и взквѣтъ имъ самодивскы тѣ дрѣхы, усвоилъ еднѣ отъ тѣхъ кату на силѣ, завелъ ѣхъ у тѣхъ си и ся уженилъ съ неѣхъ; водили ся тры години, добыли мѣшеѣхъ рожбѣхъ, правили *попудѣхъ*, гудили имя на дѣте то, и кату му напивали годинѣхъ, кумъ имъ поискалъ да му проиграй Роданка самодившкы игроводѣхъ, кого тѣа неможила да играй освѣтъ съ свой тѣ си *самодившкы* дрѣхы, кои то Стоіанѣхъ дѣржѣлъ іоште съкрыты, зашто то, какъ то видѣме въ пѣсень тѣхъ, той ѣхъ былъ ублѣкалъ съ другы дрѣхы. Стоіанѣхъ помыслилъ чи тѣа подирь толкова врѣмя, што е живѣла съ него, а и кату е добыла іоште и дѣте, не ите помысли вѣкы да ся върни на задѣ, т. е. при Само-Дивы тѣхъ, далъ ѣхъ дрѣхѣхъ тѣхъ, тѣа ѣхъ облѣкла, и съ силѣхъ тѣхъ на неѣхъ дрѣхѣхъ хвъркѣла и отишла първо на *моминскы кладенцы*, дѣ кату ся укѣпала, добыла пакъ моминство то си, т. е. стапѣла пакъ *дѣва*, отишла при майкѣхъ си.

Само-дивскы тѣ дрѣхы ся описѣхътъ въ тажъ пѣсень именно: сукманѣхъ, златокрайкы привѣзкы, зеленѣхъ моминскы поѣасѣхъ, и забунче *само-дивско*.

Въ народны тѣхъ ни приказкы, кои ся приказкѣхътъ върху Само-Дивы тѣхъ, казва ся чи сила та имъ была въ дрѣхы тѣхъ, и кату гы издѣбни нѣкои си да имъ зѣмн *само-дившкы тѣ дрѣхы*, тии вѣкы нѣмали силѣхъ да хвъркѣхътъ, нѣ оставали се кату другы тѣхъ человекы!

Роданка моіашта ся Стоіану да ѣхъ даде дрѣхы тѣхъ и да ѣхъ не зѣма за мѣнѣхъ, казва му явно: *ты да не съкашъ Стоіане Самодивѣхъ женѣхъ да водишъ! Само-дѣва домѣхъ не събира, ни то ти дѣца отгѣлѣжда!* и кога то побѣгѣла казала му и му напомнила истое. Отъ тоѣхъ ся доказва явно чи Само-Дивы тѣхъ, по чина си, не съхъ могли да ся бракосъчитавѣхътъ съ другы тѣхъ людие освѣтъ се пакъ отъ чина си, или какъ то ся приказва за жены тѣхъ на *Самноты тѣхъ*, чи живѣли особно отъ мѣжне то и само единѣхъ пакъ ходили въ годинахъ тѣхъ да ся събирѣхътъ съ мѣжне и призоры ся врѣхътали пакъ въ усаменены тѣхъ мѣста дѣто съхъ живѣли. Тѣмъ ся е приписвало едно голѣмо искусство въ чяродѣйство то и въ другы. Ето што говори Amédée Thierry върху тоѣхъ-зи прѣдмѣтъ:

Des magiciennes et des prophétesses étaient affiliées à l'ordre des druides mais sans partager ni les prérogatives, ni le rang élevé du sacerdoce: elles servaient d'instrument aux vœux des prêtres; elles rendaient des oracles, présidaient à certains sacrifices, et accomplissaient des rites mystérieux, d'où les hommes étaient sévèrement exclus. Leur institut leur imposait, de la façon la plus bizarre, tantôt la violation des lois de la pudeur, tantôt la violation des lois de la nature: ici la prêtresse ne pouvait dévoiler l'avenir qu' à l'homme qui l'avait

profanée; là elle se vouait à une virginité perpétuelle; ailleurs, quoique mariée, elle était astreinte à de longs célibats. Quelquefois ces femmes devaient assister à des sacrifices nocturnes, toutes nues, le corps teint de noir, les cheveux en désordre, s'agitant dans des transports frénétiques, une torche enflammée à la main.

C'était sur des écueils sauvages, au milieu des tempêtes de l'archipel armoricain, que les plus renommées de ces magiciennes avaient placé leur résidence. Le navigateur gaulois n'abordait qu'avec respect et terreur leurs îles redoutées; on disait que plus d'une fois des étrangers, assez hardis pour y descendre, avaient été repoussés par les ouragans, par la foudre et par d'effrayantes visions.

L'oracle de *Séna*, plus que tous les autres, attirait les navigateurs de la Gaule. Cette île, située vis-à-vis du cap le plus occidental de l'Armorike, renfermait un collège de neuf vierges qui, de son nom, étaient appelées *Sénes*. Pour avoir le droit de les consulter, il fallait être marin, et encore avoir fait le trajet dans ce seul but. On croyait à ces femmes un pouvoir illimité sur la nature: elles connaissaient l'avenir, elles guérissaient les maux incurables; la mer se soulevait ou s'apaisait, les vents s'éveillaient ou s'endormaient à leurs paroles; elles pouvaient revêtir toute forme, emprunter toute figure d'animaux.

Un autre collège de prêtresses, soumises à une autre règle, habitait un des îlots qui se trouvent à l'embouchure de la Loire. Celles-ci appartenaient toutes à la nation des Namnètes. Quoiqu'elles fussent mariées, nul homme n'osait approcher de leur demeure; c'étaient elles qui, à des époques prescrites, venaient visiter leurs maris sur le continent. Parties de l'île, à la nuit close, sur de légères barques qu'elles conduisaient elles-mêmes, elles passaient la nuit dans des cabanes préparées pour les recevoir; mais dès que l'aube commençait à paraître, s'arrachant des bras de leurs époux, elles couraient à leurs nacelles et regagnaient leur solitude à fors de rames*).

Страшны тѣ чародѣйства нашый народъ отдава на *Бродницы тѣ* и вѣрва чи тѣ снѣмали мѣсеца, сльнце-то и звѣзды тѣ, и были въ сѣстоіаніе да при-убрѣнѣтъ самѣ тѣ првродѣ въ како то иштѣтъ и пр.!

Нѣма никакво сѣмѣніе врьху единство то на приписасмы тѣ на *сам-нотскы тѣ* жени съ остало то вѣрванье нашего простонародия врьху *Юды-тѣ* и *Бродницы тѣ* относительно за чародѣйства та и пр.

Забѣлѣшка. Въ тамъ пѣсень видѣхмє чи Стоіанъ кату засвирилъ съ мѣши-и-цѣ тѣ си, Само-Диви тѣ ся сѣбрали, играли и ся веселили, и послѣ отишли да ся кж-пѣтъ въ студы тѣ кладенцы, дѣ Стоіанъ ги издѣвѣмѣлъ, зѣлъ имъ дрѣхы тѣ и усвоилъ едикъ отъ тѣхъ за женѣ; то значи чи Стоіанъ былъ добръ и искусенъ свирецъ.

*) 'Εν δὲ τῷ ὠκεανῷ φασὶν εἶναι νῆσον οὐ πάνυ πελαγίαν, προκειμένην τῆς ἐκβολῆς τοῦ Λαί-
γυρος· παταμοῦ· οἰκεῖν δὲ ταύτην τὰς τῶν Σαρυντῶν (Ναρυντῶν) γυναῖκας . . . Strab. L. IV. p. 198.

Да бы дали едно кратко понятие върху народно то ни свиреніе, чи си тѣли и то начало то се отъ Хиндистанъ, трѣба да изслѣдуваме най-стары тѣ пѣливанья на свирѣли тѣ орждаи кои то възпомянува народъ нашъ въ стары тѣ ни пѣсны, и отъ кои то нѣкои си и до днѣсь сѣ остави въ народа ни:

Гайда. На зандскы іазыкъ гай значи граины гласъ (музика); а гай на самскрѣтъ іазыкъ има сѣшто то значеніе кикъ то гай на зандскы. Отъ гай става гайда на зандскы, и има значеніе граино орждане, т. е. орждане кое издае гай (музикаленъ гласъ). Въ народны тѣ ни пѣсны, а особито въ само-дѣвишкы тѣ, срѣщатся рѣчь гайда и мѣшница, а упрѣдѣлительно гайда мѣшница, зашто то гайда=граино орждане има и безъ мѣха.

Българи тѣ въ старо врѣмя сѣ имали граины тѣ си орждаи въ доста голѣмо съвършенство; а то се доказва се пакъ отъ стары тѣ ни народны пѣсны, дѣ се възпомянуважъ: сръбьрни и позлатени свирки, мѣдни и костяни свирки, трѣби и рогове, кавалы (кое сочи на сврѣйское кимбалъ); послѣ тѣ паны, зурни, цыгулки, а особито граино орждане българско чистого, носяште и народное ни пѣли е сладкогласнаѣ Българина, кое о подобно на галианское ментулино. Дѣвшии тѣ же живи остатки доказважъ нашия тѣ о тому рѣчь.

Въ всѣко село въ Българинѣхъ се нахождажъ свирци Българи, кои доста порядочно свирѣжъ съ гайды мѣшницы, съ цыгулки, съ разновидности свирки и въ общѣ съ българины; а най-паче овчари тѣ съ мѣдны или отъ іаворово дърво направены кавалы, свирѣжъ твърдѣ сладкограино, кату се съдружажъ нѣколко си заедно.

Въ стары тѣ времена кога то сѣ ходили Българи тѣ на бои, имали сѣ рядъ военного устройства и употребѣвали сѣ и граины орждаи, а най-паче трѣбы и мѣдны рогове, съвременно же пѣяли и възторжны пѣсны.

Стары тѣ еленскы писатели, какъ то и въ Омира, спомянуважъ народъ подъ именемъ Παλοες=Пѣіани, и отдаважъ му жилишта въ дѣвшия Българинѣхъ; той народъ же былъ пелазгичьско племѣ. Типи Пѣіани кога ходили на бои пѣяли пѣсны, а най-паче кога то се врышталѣ побѣдонохци. Тѣхъ пѣспы еленскы тѣ стари писатели называли παλαίκοις ὕμνοις, пѣіаничьскы пѣсны; съставили си и глаголь παλαιῶ=пѣкъ побѣдѣтельнѣхъ пѣсень или побѣждажъ приносно и проч. Всѣкъ види тукъ очевидно чи Παλοες никакъ не е еленска рѣчь нѣ чиста наша българска, пѣіани=пѣюштии, а глагола παλαιῶ е пѣкъ. Най-стари тѣ възпомянаны въ еленскы тѣ писатели върху пѣсны тѣ и граіа (музика та) сѣ: чи тип си увели въ Еладѣхъ отъ Тракиѣхъ, а именю отъ Орфея, какъ то и отъ Фригичѣхъ, дѣ се възпомянуважъ и стары пѣвцы Корѣзавтес. Кату отдадемы на тажъ рѣчь първобытно то ѣ гласопрѣизношеніе, кое е грѣцкыи іазыкъ искривилъ, тіа става Горыванти, дѣ видиме кореннажъ рѣчь гора, montagne отъ кожъ прилагательное горыванъ и по други крои българскаго іазыка горыванатъ montagnard. На зандскы іазыкъ е gegervantō. И дѣйствительно чи тип стари пѣвцы въ Фригичѣхъ сѣ были горци тѣ кои сѣ пѣли и свирѣли около храмовѣ тѣ, и въ празници тѣ на богынѣхъ Кибелѣхъ. А на имя то 'Ορφεύς, кату додадемъ изгубеныи гласъ на F γ, става Горфеύς, измѣнивши же буквѣ тѣ φ на θ става Горѣεβς и попълнено гороевъ, видиме единъ іавижъ близкостъ съ рѣчь тѣ горыванати=горци. А можѣ бы и само то имя Орфевс да е было Гороевъ, какъ то имаме и собствено имя нѣ народны тѣ си имени Гора, Горчу и друг.—

Ладины тѣ и Колѣдны тѣ пѣсны съ игроводы тѣ имѣ заедно, кои то народъ пспыиѣва свято и до днѣсь, въ Колѣдванье то и въ Ладуванье то, съ остатки живи отъ тѣхъ древны времена.

Наша та повѣстность и стари тѣ ни пѣсны доказвѣтъ явно: чи Българи тѣ войници кога то отхождали на бой, отхождали съ пѣсны, какъ то и кога то ся врыштали побѣдоносци; народъ же ги съпровождалъ и посрѣшталъ съ пѣсны, и дѣвишки ликъ съ цвѣты и вѣнцы пѣялъ с задружно.

Великий Симеонъ, кому народъ е съхранилъ пѣсень и до днѣсь и пѣе го: ой Семо, Семо, българскы царю, *) кога ся е заврѣшталъ отъ Царыграда побѣдоносецъ, народъ отъ сѣкадѣ излѣзвалъ съ пѣсны да го посрѣшин; а дѣвишки ликове, съ бѣло ублѣчени млади дѣви, съ шиты, помы по бѣлы сукманы, съ златокрайкы привѣзкы, съ зелены на кръста опасы, носили съ вѣнцы въ рѣцѣ и пѣяли съ сладкограйны пѣсны въ славу великому царю и побѣдителю Ромео-гръковъ царю Симеону! Народъ е постигалъ по ноды (пѣтишта, улицы) обично лѣлѣжъ, на онова мѣсто по кое то е минувалъ царъ, какъ то и младоженцамъ въ голѣмы тѣ свадьбы.

Повѣстность та съхранила чи Пѣіани тѣ пѣсѣ ся никакъ покорили Александру Македонскому, пѣ имали съ своего царя, и Александръ ги е ималъ спомоштинцы кога е воювалъ въ Азиѣ, дѣ ся съ тии били отлично. Имя то же Словіанъ, Словіанинъ или Словенинъ послѣ Александра Македонскаго ся явѣва въ повѣстность тѣ, и то, по нашему мнѣнію, не е друго, иъ равно съ Пѣіанъ; *παλαίτζω*, пѣжъ побѣдоносно словѣ или славѣ е се едно. Съхранило ся е іошито и въ повѣстность тѣ чи ушь Александръ великий былъ далъ това имя Славіани, славни въ бранѣхъ, пѣкому си тракийскому народу кой съвоювалъ съ него въ Азиѣ!

Ако разглѣдаме разсѣдитѣлно, виждаме чи имя то Словени за първы пѣть ся поіавѣва отдавася Македонскимъ Българамъ отъ дѣ и святобългарскы чърковѣ старъ іазыкъ е зѣлъ имя то Словенскы іазыкъ, какъ то и чърноризецъ Храбръ тѣй го нарѣча. Отъ послѣ же съ го присвоили и други тѣ съ приѣмванье то на чърковно то писание, а най-паче Русѣ тѣ, приубѣрижвши го на Славіанскы, кое е и до днѣсь остало въ писменны іазыкъ. А рускый самый народенъ старъ памятникъ, (кой то ся види да е былъ въ първобытность написанъ на чистъ старобългарскы іазыкъ, а отъ послѣ порусенъ иѣшто си), Пестороваіа лѣтописъ, явно говори чи Словени тѣ за дълго врѣмя живѣли около Дунава и послѣ ся разирострыпили по други мѣста; какъ то и въ великорускы тѣ народны стары пѣсны ся възломанува Дунава и вѣнограды кои никакъ не смѣстествуѣтъ въ Великъ Русѣжъ!

Имя то Словіанъ, Словіанинъ или Словенинъ е приложено на старонародно то ни имя Българинъ, кое въ първобытность си е значило: Беріаштын, сѣіаштый, Житъ или Житовъ, (множ. бр. Житови), познатое обшито имя Агуаъ=орачъ, лѣіаштый жито или бѣлгуръ, бѣлгуръ и булгуръ; а послѣ приносно чѣловѣкъ или народъ изобрѣтшии орачѣство, сътворѣшии себе постоіанны жилища, общественны обвѣзаности и законы, и пѣгаюштый ся съ събрано благо, (бѣлгуръ) а иѣ вѣкы съ корени и дивы плодове, какъ то е имало други племена кои съ живѣли іошге по дивъ начинъ, т. е. не орашти и не сѣіашти.

*) Вишь въ съчинение то: Нѣколко рѣчи о Асѣню първому и проч., цѣлж пѣсень общародованѣ.

Съ други рѣчи да кжжме: имя то Българинъ, Българинъ или Булгаринъ, поставше народно имя значило е вѣкъ въ приноснъ смѣсь: народъ кой ся е ублагородилъ сравнително съ Еленъ=Гъркъ=Гъркъ=Горакъ, кой е най-близо живѣлъ около Целазгы тѣ=Българо-Словены тѣ, нъ въ лѣсове тѣ и въ горы тѣ, не о-рѣаштъ юште и не сѣаштъ, ни ти събираюштъ благо (българь), какъ то Българи тѣ да ѣма (ѣде), нъ търгаюштъ корени за припитанне си, ѣ трѣбѣш!.....

Ныѣ въ вторж тѣ книгѣ сме говорили обширно о тому въ разясненне то за първо то появленне на Елено-Гърци тѣ и проч.

4.

Еню Миховъ и прѣдстатѣлка Стада му Горска-Дива.

Запасалъ е Еню Миховъ
ой Колѣде, мой Колѣде *)!
Запасалъ е сиво стадо
Подпаадни го подъ оряхче,
Подъ оряхче столовата,
Столовата, кръстовата.
Стигна сѣнка, не достигна!
Чи си кацна Горска-Дива,
Горска-Дива, Само-Дива.
Подмѣтна си дѣсно крыло,
Стигна сѣнка и замина!
Отговаря Еню Миховъ:
Ой та тебе Горска-Диво,
Горска-Диво, Само-Диво!
Да та дарѣж добрѣ дарѣж,

Да та дарѣж шаро агне.
Отговаря Горска-Дива,
Горска-Дива Само-Дива!
Ой та тебе Еню Миховъ;
Да быхъ врала се по агне
Поле быхъ си покѣнила!
Пакъ говори Еню Миховъ:
Ой та тебе Горска-Диво,
Горска-Диво, Само-Диво!
Да та дарѣж сѣсѣ дѣкато!
Отговаря Горска-Дива.
Горска-Дива, Само-Дива:
Да быхъ врала по дѣкато
Поле быхъ си посърбрила.

РАЗЪСНЕНИЕ.

Знайно е чи овчяри тѣ лѣтѣ по пладнѣ, като почни да пече силно слънце то, западнѣвжтъ стада си подъ сѣнки, дѣ ги държжтъ до дѣ ся позахлади и пакъ ги каржтъ на пашѣ. Еню Миховъ си западнилъ сиво то стадо подъ оряхче *столовата, кръстовата* т. е. дърво оряхово кое е было тѣй гжстокытно и изглѣдвало кату столъ или кату кръсть. Сѣнка та не достигнала да му закрѣе сичко то стадо, нъ Горска-Дива, прѣдстатѣлка пастухамъ кацнжала на оряхче то, подмѣтнжала си дѣсно то крыло, и тѣй кату ся поккрыло подъ сѣнкѣ сичко то му стадо, юште надминала сѣнка та! Еню поиска да благодари за това Само-Дивѣ такъ и ѣж попыталъ, ако приѣма да ѣж дари добрѣ дарѣж, едно шаро агне или едно срьбърно дукато. Та ся показала

*) Това ся повтари подиръ сѣкѣ сложж пѣсны.

великодушна и не приѣмляла никакъ прѣдложенаѣ дарбѣ, отговоривша ся чи ако бы брала агнета и дуката, толкова много бы събрала, штото бы побѣлила и посърбрила поле то!

Отъ таѣхъ пѣсень видиме явно чи кога то вѣкъ Само-Дива тѣ достигли за баснословны сѣштества, народъ гы мыслилъ чи были *дѣвѣцы крылаты*, и тѣ были прѣдстательки на сичкы тѣ овчяры, какъ то же отъ другы пѣсны ся вижда чи и на сичкы тѣ добры юнацы. Приноса же или по-право дарба та коѣхъ имъ е дарѣвалъ народа, была по едно *шаро* (пѣстро) агне и по едно срьбрьно дукато.

5.

*Умъртвеныи Стоѣанъ отъ Само-Дивѣ, помощниѣхъ на Выхровѣ тѣ
и Выхрушкы тѣ.*

Мама Стоѣанѣ дѣмаше:
Стоѣане сынко Стоѣане!
Не си стадо то разтирай
Изъ само-дивнишкы дѣержвы,
Или катѣ го разтирайшь
Сѣ тынкѣ си свиркѣ не свирѣ!
Да ми та Дива не чюе,
Дива та Само-Дива та,
Да сѣ не кори сѣсѣ текѣ!
Стоѣанѣ майкѣ си не слѣша,
Или-си стадо то разтири
Изъ само-дивнишкѣ дѣержвѣхъ,
Сѣ тынкѣ си свиркѣ засвирѣ,
Само-Дивѣ си покани
Да доди да сѣ покорѣжѣ.

Само-Дива сѣ вѣстѣла
Кѣтѣ малко момче роѣаво!
Пѣсѣнѣли и сѣ вловили,
До тры дны сѣ сѣ борили,
Стоѣанѣ шѣте да ѣ надвѣе!
Само-Дива сѣ провѣкѣна:
Выхровѣ сѣстры Выхрѣшкы!
Дѣнкѣ шѣте ма Стоѣанѣ надвѣе!
Выхровѣ сѣ сѣ спѣсѣнѣли
Выхрѣшкы сѣ сѣ сѣзвѣли,
Чи сѣ Стоѣана дѣгнѣли
Отѣ дѣрво вѣ дѣрво сѣлагали,
Отѣ вѣрѣхъ на вѣрѣхъ дѣгали,
Кѣсѣ по кѣсѣ го сѣжѣсали,
И стадо мѣ сѣ пѣсѣнѣли!

РАЗЪСНЕНИЕ.

Въ таѣхъ пѣсень видиме явно исто то вѣрванѣе за Само-Дивы тѣ чи можѣли да сѣ приструвѣжѣ въ какво то искѣжѣ — Само-Дива сѣ вѣстѣла *кату малко момче роѣаво* (рунтово, несчесано); и чи дѣгали *Выхровѣ тѣ* и *Выхрушкы тѣ* противъ кого то сѣ искали, какъ то сѣ е вѣрвало и за *Самноткы тѣ* жены въ старостѣ.

Нѣ въ прѣдидущтаѣхъ пѣсень видѣхѣме чи Горска-Дива или Само-Дива заштитѣла Евию Михово то стадо и имала разговоръ благоволенѣе сѣ него, а тука видиме наппротивъ борбѣхъ на Само-Дивѣхъ и Стоѣана и послѣ умъртвѣенѣе

то му отъ нежъ помощникъ на Выхрове тѣ и Выхрушкы тѣ? То доказва чи дуализма (вѣрванье въ добро и зло начало) былъ и тогава въ Българи тѣ кога то сѣ вѣрвали тѣя работы.

Послѣкъ видиме и уличетворение на Выхрове тѣ и Выхрушкы тѣ, кое вѣрванье и днѣсь юште сѣмштествуе въ престонародие то пи. Кога вѣжть и ся съвыжть такива силны вѣтрове, иѣкои си старци и баби казвжть чи то сѣ *зми тѣ духове*, и бѣжть да ся не найджть на гвѣ, зашто то много пж-ти, казвжть, въ такива случаи, зѣмали ржцѣ и крака, кое наричжть юште *нападнжло го змиа!*

6.

*Неволна любовь Тодорова съ Змицъ и изцѣленье му съ умразны
Змиамъ и Змицямъ былки (трьвы).*

Мама Тодѣра пыташе:
Тодѣре сынко Тодѣре!
Като ми ходишь сынко аьо
седема години млада овчаръ
сѣкога веселъ идѣше
Ѧ каштины си двороке:
Я сега сынко Тодѣре
Што ми си толко нажаленъ,
нажаленъ юште наскърбенъ
и въ лицѣ мамин потъмнѣлъ?
Да ли сѣ сынко не задмвашъ
сѣсѣ твоѣхъ младахъ дрѣжнинъ,
Та ми си такъвъ повѣнжалъ,
Повѣнжалъ въ лице посърнжалъ?
Тодѣрѣ мамини сѣ дѣмаше:
Катѣ ма пыташь да кажѣжъ,
Што съмъ си мамо повѣнжалъ!
Отъ скоро е мамо починала
Млада Змѣйца да иди,
Вечаръ тѣа да ма находитъ!
Ако огнь гори край назы
Тѣа при огнь доходи,
Глѣкны изъ огньа си зѣма
Съ тѣхъ дрѣжнинъ тѣа вие,
Па при менѣ дохожда,
При менѣ лѣга да спие.

Тодѣрѣ майка дѣмаше:
Чи каква ми е Змѣйца?
Тодѣрѣ мамини сѣ дѣмаше:
Хѣбава мамо на лице,
Катѣ ѣхъ мамо погѣдана,
Лице ѣ свѣти вътъ сѣнцѣ!
Па снагѣ тынка висока
Рѣса ѣ коса златѣана!
Мама Тодѣрѣ дѣмаше:
Тодѣре милачакъ майци,
Не ходи стадо да пасеши!
Мама шѣжъ пыта, разпыта,
Сѣсѣ былки да тѣа ѣжѣни,
Змѣйца да тѣа намрѣзи.
Пытала и разпытвала,
Чи си мама мѣ испѣта
Былки змѣйчѣны умразны
Па си Тодѣра ѣжѣпа.
Рано ранила млада Тодѣрѣ,
Та си на горѣ отидѣ,
Сиво си стадо да пасѣ.
Кога е было вечаръ тѣа,
Тѣи си огнь наклали
И край огньа заспали,
Млада Тодѣрѣ не заспала!
Катѣ си дошла Змѣйца.

Право при огню отишла,
Гльвны изь огня зѣмаше
Сичкѣ дрѣжинѣ билаше!
Па при Тодѣра отиде,
Катѣ при него приближи,

Змѣйца отъ него повѣгна,
Въ гѣстѣ горѣ прифрѣкна,
Катѣ Змѣйца пиштѣше
Цѣла гора нѣтѣше,
Сичкы овчары събѣди!

Забѣлюшка. Въ тѣхъ пѣсняхъ си описана и хубость тѣхъ на Змѣйцы тѣхъ: хубавая, на лице свѣтлая кату сльнице, тѣнка висока, русо-злато-коса. А за Змѣйце тѣхъ приказывають въ приказкы тѣхъ, чи были хубавы млади момцы, чѣрно-косы, высоки въ стасѣ и покрыты съ златы луспы по тѣло то си, нѣ имали и крыла и нѣшто ся кату упашкѣ, дѣ нѣхъ стоѣла сичка та сила!

7.

Похыщение Радина отъ огненного Змѣя.

Рада за вода ходила
На пѣсты Змѣйскы Кладенцы,
Ходила и са върнѣла.
Срѣкѣта ѣ идѣтъ два Змѣя,
Два Змѣя, два огнианика.
По-старый Радѣ замина,
По-младый Радѣ замира.
И кѣрчазы ѣ налива.
Чи си Змѣй Радѣ дѣмаше:
Радо льо мѣе, Радо льо!
Сѣкы вѣчарѣ ми дохождашь
По смѣсѣнѣ кѣткѣ донесѣшь,
То-сь вѣчарѣ што не донеси?
Рада си Змѣю дѣмаше:
Змѣю льо ты Огнианико!
Пѣсѣн ма Змѣю да мина,
Да мина да си замина.
Майка ми комна си лѣжи,
Колко е комна отъ болѣсть
Два пѣти гори за вода!
Змѣй Радѣ си дѣмаше:
Радо льо мома хѣбава,
Лѣжи ти Радо дрѣгѣго,
Най си Змѣя не лѣжи!
Змѣй си хѣврѣка високо

И гѣда Змѣй широко!
Сѣга надѣ вази прифрѣкнахъ,
Майка ти сѣди въ горны кѣтѣ,
Сѣди та си ѣмайва!
Майка ти маѣосница та,
Майка ти ѣмайница та!
За тѣвѣ ризы съшива,
Сѣкѣкѣкы кѣлѣкы вѣшива,
Сѣкѣкѣкы кѣлѣкы ѣмразны,
ѣмразны кѣлѣкы раздѣлѣны!
Дано та Радо намрѣзѣхъ!
Майка ти маѣосница та,
Маѣоса горѣ и вода!
Живѣ е зѣмѣхъ хватила,
Вѣхъ ново ѣхъ гѣрне тѣврила,
Съ вѣлѣз го кодилѣ подклѣла;
Зѣмѣа са въ гѣрне вѣлаше,
Вѣлаше ѣоште пиштѣше;
А майка ти нарича:
Какъ то са вѣе та-сь зѣмѣа,
Тѣй да са вѣжѣтъ за Радѣ,
За Радѣ момцы хѣбави!
Дано ѣхъ Змѣйкѣ намрѣзи,
Намрѣзи да ѣхъ остави!
До дѣ не та е цѣрила,

Ась штѣ та задигна.
Дорь това си Змѣй издѣма
И Радж си е задигнажъ,
Издигнажъ горѣ въ небеса,

До высокы тѣ дѣлове,
Дѣлове стѣны каменны,
У шырокы тѣ пештеры!

8.

*Саракыня измамва любовника си Змѣя да ѝ кажи раздѣльны былы,
научена отъ любовника си мѣрианта.*

(Шѣ ся отъ македонскы Българы).

Саракыно мала моме,
Саракыно посестримо!
Тѣкъ ма лажинъ нема зѣмвашъ,
Сега има тры години,
Тры години на четиры!
Износи ми тры первази,
Тры первази кѣпринены,
Тры прѣстѣна кѣрмални!
Я бре лѣдо неженено!
И-ли ма пыташь да ти кажемъ:
Мень ма лики Змѣй отъ горѣ,
Тѣкъ ма лики не са лажинъ,
Сега има тры години,
Тры години на четиры!
Саракыно мала моме,
Саракыно посестримо!
Кога дейди Змѣй отъ горѣ,
Ты мѣ кажи: Тата има,
Тата има бѣлаж краважъ,
Бѣлаж краважъ, чѣрно теле,
Тѣкъ ѣж цыцка, не са лажинъ,
Не са лажинъ, не са гонинъ;
Сега има тры години,
Тры години на четиры.
Кога дошелъ Змѣй отъ горѣ,
Саракыня го пытала:
Ой ты Змѣю, прѣвна любо!

Тата има бѣлаж краважъ,
Бѣлаж краважъ, чѣрно теле,
Тѣкъ ѣж цыцка, не са лажинъ,
Не са лажинъ, не са гонинъ,
Сега има тры години,
Тры години на четиры;
Какъ да чини, какъ да стори,
Оно отъ неѣж да са лажинъ?
Саракыно мала моме,
Саракыно посестримо,
Да нѣе това дѣволашина?
Ой та Змѣю, прѣвна либе,
Яска теке не та лажимъ,
Тѣкъ право ти казѣвамъ.
Саракыно мала моме,
Саракыно посестримо!
На-ль пыташь да ти кажи:
Ты мѣ кажи на тата ти,
Онъ да зѣмва чѣрно-трынотъ,
чѣрно-трынотъ, косто-ломотъ,
Да ги влада въ ново гѣрне,
Въ ново гѣрне да са вари,
На петокотъ на вечара,
На петокотъ спротъ саботъ,
Да попрыска чѣрно теле
То отъ неѣж да са лажинъ.

.

Забълъшка. Въ тѣя двѣ пѣсни видиме чародѣйства та кои то сѣ употреблѣвали съ былки умразни, противъ любовь тѣ на Змѣюве тѣ и Змѣицы тѣ, и даже имѣна та на тѣя былки. Въ македонскѣ тѣ же пѣсень видиме рѣчь *первазъ*, кое е равно съ *привѣзъ*, *привѣзка*, *забрадка*, ако и да ся види чи е едно съ мнимое турско *первазъ*, кое е се наше *привѣзъ*, вѣшто съ кое то *привѣзваме* на около.

Македонската пѣсень ся види новосъставена отъ стары отломки на змѣйски тѣ пѣсни.

9.

Нено и Юда ся надварѣжтъ, той съ свирѣжъ тѣ, а тѣ съ игрѣжъ тѣ си и пр.

(Македонска пѣсень).

Свирѣ Нено свирѣ,
Дѣ го дочѣ Юда
Юда Само-Вила.
Та мѣ вели, вели:
Юй тѣ Нено, Нено,
Нено, бре човано!
Тѣ да свирѣшъ Нено,
Изи да играѣжъ.
Изи казѣ чина:
Яко Нено надсвирѣшъ
Кѣ ти дадемъ Нено,
Най-малкѣ тѣ кѣркѣ,
Юда Гелмарѣдѣ.
Яко тѣ надиграѣжъ,
Кѣ ти зема Нено,
Тоѣ тѣ рѣсѣ главѣ!
Свирѣлѣ Нено, свирѣлѣ
Трѣ дни и трѣ ношты,
Играла е Юда!
Трѣ дни и трѣ ношты,
умори сѣ Юда!
Доста Нено, доста.
Доста немой свирѣшъ!
Кѣ ти дада Нено

Най-малкѣ тѣ Юдѣ,
Юдѣ, Гелмарѣдѣ.
Тѣ чиниѣжъ свадебѣ,
Южени сѣ Нено,
Калесалѣ Калитѣ
И докѣхѣ мѣшко дѣте
Калесахѣ Калитѣтѣ,
Да имѣ кѣсти мѣшко дѣте,
Кѣрстихѣ, сѣднахѣ,
Сѣднахѣ да рѣчиѣтѣ.
Прѣдговорѣлѣ Калитѣтѣ:
Кѣмице, кѣмице!
Тѣ да ми играѣшъ
Юдинско то хоро.
Калитѣтѣ, Калитѣтѣ!
Постой и почѣкай
Да сѣ наѣзѣиѣжъ (бузаѣжъ=кѣрмиѣжъ)
Мѣшко то дѣте,
Да го влада
Ѣзѣтиѣжъ тѣ люлкѣ.
Ѣкла да играе.
Закачила горѣ,
Горѣ и планины.

РАЗЪСНЕНИЕ.

Въ таѣ пѣсенѣ исто видиме женидбѣ Нена съ Юдѣ, Само-Вилѣ, какѣ то видѣхме и женидбѣ Стоиановѣ съ Само-Дивѣ. Нѣ тукѣ вѣкы женидба та Ненова не става съ измамѣ и издѣбване, какѣ то Стоианѣ е сторилѣ, нѣ съ обзалога, Нено да свирѣ. а Юда та играе, и кой то повѣчѣ врѣмя издържи, той да добые. Обзалога былѣ за Ненѣ Юдина та най-малка дъштерѣ *Гелмаруда*, а за Юдѣ, Ненова та руса глава, т. е. смъртъ та му! Нено добылѣ и ся уженилѣ съ *Гелмарудѣ*, пѣ тѣа, послѣ кату родила, побѣгнала пакѣ по горы тѣ и планины тѣ, т. е, отишла въ Само-Дивинкы си чинѣ и животѣ.

10.

ЖЕНИДБА ИВА ОТЪ МЕГЛЕНА, БЪЛГАРСКА ВОЙВОДА

Въ царствованіе то царя Шишмана.).*

Иво е посвършилѣ надалекѣ мома,
На далекѣ преко сано море,
Преко сано море, града Бѣломѣтка.
Па се врати Иво, назадѣ си доходи,
Испрашта го него негова та тышта
На Ива говори съ рѣчы немилы:
Море зѣте мой, зѣте непознаты,
Кога дойдешѣ тѣка по дъштерѣ моѣ,
Ты да доведишѣ тры химады свата,
Яко не доведешѣ безчестенѣ ште си идешѣ!

* * *

Кога Иво дома скърбенѣ си се врати,
Прѣчека го него, негова та майка
Ива како виде токѣ си го позна,
Съ невесело лице, уфилено сѣрдце!
Докромѣ дойде сынѣ, што си невесело?

*) Таѣа пѣсенѣ е обнародована въ 439^м брой цариградскаго Вѣстника (1859), из-проводена, мыслиме, до редакциѣ тѣ отъ познатого Българина Юрдана Хаѣ. Костандинова. Тѣа е изпѣиана на Спасовѣ день прѣдѣ цѣлѣ Прилѣпскы народѣ отъ цѣкого си Спаса Георгиева.

Да ли благо нѣмашь или приѣтелы?
Или нѣшто си се въз момж прѣварило,
Или ти се твоја тѣшта подсмѣяла?

* * *

Того ѣ выка Иво на своѣх тѣх майках:
Благо доста имамъ, приѣтелы имамъ,
Момина та майка лошо ми зарѣча,
Кога ште си дойдѣшь назадъ по невѣстѣ,
Да доведѣшь море тры хиланды свата,
Яко не доведѣшь назадъ ште те вратамъ!

* * *

Мати мѣ се смѣе, тихо мѣ говори:
Сладкый сыне мой, приѣтелы имашь,
Айдѣ да идишь въз Видина града,
Да си канишь тамо бѣлгарскаго царя,
Бѣлгарскаго царя силна Шишманина,
Да си канишь него кѣма Господина,
Онъ е самодѣржецъ на наших тѣх земѣх,
Той ште ти доведе тры хиланды свата!
Послѣ да си канишь Мирчета войвода,
Мирчета войвода отъ старѣх Охридѣх:
Него да си канишь по-старѣх дѣвера,
Той ште ти доведе до хиландо свата!
Послѣ да си идишь въз равнѣх Доброжиѣх,
Тамо да си канишь Лютвида войвода,
Той да ти бѣди по-малѣх дѣвера,
И той ште доведе до хиландо свата.

* * *

Та отидѣ Иво въз Видина града,
Да си кани кѣма царя Шишманина,
И си покани Мирчета войвода,
И отъ Доброжиѣх Лютвида войвода.
Дорѣ дома дойде сватове съ зѣрахъ,

Отъ царя Шишмана тры хилады свата,
А съ Мирчета хилада сватове;
Дойде Лютвидъ съ хиладо свата,
Отъ Меглена събрахъ до хиладо свата.

* * *

Отидохъ по невѣстѣ младѣ,
Приближихъ по край приморне,
Проговори Мирче отъ Охридѣ войвода:
Свѣтлый царе! наша българска похвало!
Наши свати силни приличить на войскѣ,
Да идиме въ краля Бѣломѣтскы,
Да плѣниме града Бѣломѣтка,
Да познае кои сме мы Българи,
Да не мами Ива отъ Меглена,
Славнаго ни Тесалскы войвода!

* * *

Царь Шишманъ тихо проговори:
Не прилѣга намъ това да правиме!
Таковъ вычаи да не оставаме!
Сиротинѣмъ ташко да не быде!
Царь Шишманъ това заостави.
Прѣвозихъ прѣко синьо море,
Па развяхъ кърстатъы заслоны,
Развѣяны отъ свилено платно,
Извезаны львовы отъ злато,
Пропѣштены ресары отъ срьбро;
Засвирихъ свиркы отъ рогове
И влѣзохъ въ града Бѣломѣтка.

* * *

Причака гы кралотъ Бѣломѣтскы,
Гоштѣва гы за недѣлѣжъ выше.
Тога ѡ рѣче Мирче отъ Охридѣ:
Да ли чюешъ крале Бѣломѣтскы?

Мы имаме змѣѣа троеглава,
Кой ште зѣми назадь дѣштеркѣ ни.
Кралотѣ позва Змѣѣа троеглава,
Айде Змѣѣе дѣсно крыло мое:
Да пропастишь войнѣ тѣ корабѣ,
Да ми хванишь цара Шишманина.
Да ми го доведешъ жива въ Бѣломѣткѣ.
Да ми играе хоро дѣвойчѣско!

* * *

Змѣкотѣ тихо кралю се поклони
И отаѣти сыньо то море.
Гласѣ испѣшта, хѣланы рѣчы зѣбори:
Бѣлагарине царе Шишманине!
Брати назадь кралевѣ дѣштеркѣ,
Да ти не чинимѣ голѣмѣ срамотѣ!
Па и дары што ви даровали,
Назадь честно да ми гы дадете!

* * *

Из што бѣхѣ до тры законицы,
Не даваѣтъ кралевѣ тѣ дѣштеркѣ!
Разлюти се Змѣкотѣ Бѣломѣтскы,
И испѣшти единѣ силенѣ вѣтьрѣ,
Сѣ вѣтаротѣ еднѣ силнѣ росѣ,
Се разигра това слано море,
Ште пропаднѣтъ въ море кораби,
Ште пропаднѣтъ шесть хиллѣди свѣта!

* * *

Гласѣ невидимѣ отѣ въздуха выка:
Чѣете ли царе Шишмане!
Те поздравѣ Милка Само-Дивѣ,
Отѣ Перѣна Неда Самоходка:
Та пѣштайте мѣчкы отѣ корабѣ,
Нѣка стоѣтъ корабѣ въ море!

Змѣотъ има до тры завычай :
Единъ вычай силенъ вѣтеръ дѣха,
И дѣгый сытнѣ росѣ роси,
И трѣтый силенъ гратъ ми тѣлче.
Почакайте тры часове вѣма,
Дѣри лѣжи вѣтрѣ въ кораба,
И силѣ мѣ вѣкы ште прѣйдѣтъ
Како пианѣ той ште да се валка.

* * *

Токъ пѣштихъ мачкы (котвы) отъ корабы,
И застоѣ тры часове вѣма,
Така Змѣотъ отъ силѣ ослабна,
Като мѣртовъ въ кораба лѣжи.

* * *

Па се врати царе Шишмане,
И извади таѣхъ острѣ сабѣхъ
И на Змѣа до тры главы прѣсече,
И въ море вси тры гы замѣтна.
Тогѣ ми се море разиграло
Игра море корабы примѣтка !
Се провыкна царе Шишманине :
Што да правимъ кытены сватове ?

* * *

Гласъ невидимъ отъ въздѣха дойде :
Ободри се царе Шишманине !
Те поздравѣ Бѣрбана Бѣрбица,
Самохотка Креша Подгорница,
Потѣрпите ѣште до тры часа,
Дѣри да пропаднѣтъ тры главы подъ водѣ,
Говорейки били Самодивки,
Се дѣтиши това синѣо море.

* * *

излѣзоух на българскѣ земѣ,
 Си дойдохъ въ Меглена града,
Си вѣнчѣхъ младѣ тѣ невѣстѣ,
 Целѣвахъ вѣнцы младоженскы.
Три недѣлы веселѣхъ правихъ,
 И во дары честны гы дарѣхъ.
Испратихъ цара Шишманина,
 Въ Свѣтѣ-Горѣ поклоникъ отидѣ,
Да целѣва мошты свѣтитѣлскы
 И отъ тамо въ Видинъ си отидѣ.

РАЗЪСНЕНИЕ.

Таѣ пѣсень е важна въ двѣ отношеня: по повѣствователно то си съдържаніе и по баснословно то, въ кое играе и високо творичьско въображеніе.

Отъ повѣствователнѣ тѣ часть видиме великолѣпнѣ свадбѣ едного българскаго войвода, кой е управліалъ Тесалиѣ, въ Меглена града (?). Той призовава на свадбѣ тѣ си българскаго самодържца царь Шишмана, Мирча войвода отъ Охридѣ, и Лютвида войвода отъ Доброуѣ. Сватове ся събирѣтъ до шесть хиляди и отивѣтъ по море въ Бѣломѣтка града (?) за дѣвойкѣ, коѣа е была дѣщеріа Бѣломѣтскаго краля.

Да ли е была дѣйствително таѣ свадба и когы, за сега не ни е възможно да ся впустиме въ разборы.

А отъ баснословнѣ тѣ часть видиме *Триглавыи Змѣи*, имяна та на нѣколко си Само-Дивы, прѣдстатѣлки даже царю: *Милка*, *Неда отъ Перуна* *Само-ходка*, *Върбѣна Върбица*, *Самоходка Креша Подгорница*. Ныѣ казахме другадѣ, чи между Друиды тѣ имало и жены и на еднѣ ся съхранило и имя то *Milne*, а тукъ видиме *Милка*, кое е се едно и исто имя: *Мила*, *Милна*, *Милка*. А въ грѣцко то баснословіе, какъ то и о тому другадѣ спомянѣхме, съхранило ся попрѣданіе то чи нѣкоѣа си горска нимфа *Неба* (Горска Дива) отхранила *Зевса* въ горы тѣ и проч., тукъ же видиме исто то имя: *Неда отъ Перуна Самоходка*.

Отъ сичкы тыѣ вышейзложены пѣсны, види ся ѣавно и въ общырность чи тии български *Змѣюве* и *Змѣйци*, *Горски-Дивы*, *Само-Дивы* и *Само-Вили*, нѣсѣ были друго ништо повѣчь освѣнѣ най-стари тѣ *Самоци*, *Дрѣвди*, и посвятени тѣ Богу *Дивы*, кои сѣ славили Бога, въ най-отдалнѣ ддрвность,

по горы тѣ, въ ниришта та (пагоды тѣ), а катѹ изчезнѣлъ той чинѣ съ врѣ-
мя, народѣ гы притворилѣ въ баснословны лица.

Самскрытска та стара книжнина и днѣшни тѣ юште остатки на тѣхъ
чинове выкѣтъ грѣмогласно чи ные Българи тѣ сме си гы принесли отѣ тамо
и отѣ чясти съхранили и до днѣсь!

Тии сѣ были, какѣ то и другадѣ казахме, не само свянштени имѣ на-
чялници, нѣ и военни прѣдводители, учители народни, лѣкари и гадатели, а
жени тѣ *Пытти* (отѣ пытаѣ, пытаѣ глаголь) коимѣ народѣ е управлѣлъ
разны *пытаны* за бѣдошность и проч.; а катѹ такыва тии ся сѣ отлича-
вали отѣ другаго народа и въ начина живения си, въ облѣкло то си и др.,
какѣ то гы описвѣтъ доста подробно народни тѣ ни стари пѣсни.

Любопытно е чи въ само-дивички тѣ пѣсны *Стоіанѣ* играе голѣмо
дѣйствие съ своѣ тѣ *тѣмѣ свирѣж*, *гайдѣ* или *гайдѣ мѣшницѣ*. Той е ли-
це то кое стари тѣ Гръци сѣ назвали *Аполонѣ*, кой тоже е ималѣ да прави
съ *Мусы тѣ* [Само-Дивы тѣ], нѣ тии го укычили! А юште по-любопытно е
чи имя то *Стоіанѣ* ся находи и на самскрытѣ іазыкѣ: *Sthanou* = le Stable, un
des noms de Çiva = Стану, Стайнѣй, едно отѣ сивовы тѣ имена. Ные имаме
на българскы собствены имена: Станю, Стана, Стаю, и друг., кои имѣтъ ед-
но и исто значение съ *Стоіанѣ*, отѣ глагола Стаѣ, Стати, Стапѣ и проч.

IV.

ГАЛАТИ Тѣ Вѣ БЪЛГАРИѢ

Подѣ прѣдводительство то Брепа и Волга (280 год. прѣды Хріста) и живо то
възпомянаніе на тѣхъ събытыя отѣ днѣшны тѣ Българы.

Сички тѣ историци съгласно казвѣтъ чи въ 279 или 280 прѣды Хрі-
ста, едно галатско войнство нападнѣло на Гръциѣ и уплячало Делфійскыи
храмѣ, послѣ же една чясть отѣ тѣхъ ся изтрѣбило въ боюве тѣ, други. ся
върнѣли назадѣ отѣ дѣ то были дошли, а други стоѣли дълго врѣмя въ Тра-
киѣ, послѣ минѣли въ Малѣ-Азиѣ а имяно въ Фригиѣ, дѣ сѣ съставили
Галатское царство кое е сѣштествувало до завладение то отѣ Римляны тѣ
на тѣхъ мѣста.

Едни же отѣ историцы тѣ гы наричѣтъ *Κελτοί* = Келти, други *Κίπροι* =
Кимбри, а други *Γαλάται* и прѣдставѣтъ гы се за единѣ и исты народѣ.

Нѣ Келти тѣ сѣ имали сношения и съ Александра Великаго юште въ

340 πρῆδς Χρίста. Ετο што говори Стравонъ врьху това: Ἀλέξανδρος γάρ ὁ Φιλίππου κατὰ τὴν ἐπὶ Θράκας τοὺς ὑπὲρ τοῦ Αἵμου στρατεῖαν ἐμβαλὼν εἰς Τριβαλλοὺς, ὁρῶν μέχρι τοῦ Ἰστρου καθήκοντας καὶ τῆς ἐν αὐτῶν νήσου Πεύκης, τὰ πέραν δὲ Γέτας ἔχοντας, ἀφῆχθαι λέγεται μέχρι θεῦρο, καὶ εἰς μὲν τὴν νῆσον ἀποβῆναι μὴ δύνασθαι σπάνει πλοίων (ἐκεῖσε γάρ καταφυγόντα τὸν τῶν Τριβαλλῶν βασιλέα Σύρμον ἀντισχεῖν πρὸς τὴν ἐπιχείρησιν), εἰς δὲ τοὺς Γέτας διαβάντα εἰεῖν αὐτῶν πόλιν καὶ ἀναστρέψαι διὰ ταχέων εἰς τὴν οἰκίαν, λαβόντα δῶρα (παρὰ) τῶν ἔθνων καὶ παρὰ τοῦ Σύρμου· φησὶ δὲ Πτολεμαῖος ὁ Λάγου κατὰ ταύτην τὴν στρατεῖαν συρμῆσαι τῷ Ἀλεξάνδρῳ Κελτοὺς τοὺς περὶ τὸν Ἀδρίαν φιλίας καὶ ξενίας χάριν, θεξάμενον δὲ αὐτοὺς φιλοφρόνως τὸν βασιλέα ἐρέσθαι παρὰ πότον τί μάλιστα εἴη ὃ φοβοῦντο, νομίζοντα αὐτὸν ἐρεῖν· αὐτοὺς δ' ἀποκρίνασθαι ὅτι οὐδὲν πλὴν εἰ ἄρα μὴ ὁ οὐρανὸς αὐτοῖς ἐπιπέσοι, φιλίαν γε μὴν ἀνδρὸς τοιούτου περὶ παντὸς τίθεσθαι. —

—Александръ Филиповъ въ войнѣ тѣхъ противъ отвьдъ-старопланинскы тѣхъ Тракийцы нанаднѣхъ на Тривалы тѣхъ (Трѣбели), зашто то гы глѣдалъ чи достигнѣхъ до Дунава и до острова Пѣвка, а отвьднѣхъ тѣхъ стрѣнѣхъ владели Гети тѣхъ (Жити тѣхъ), казвѣхъ чи до тамо само достигнѣхъ, и не можѣхъ да освои острова ускѣдности ради на корабы (тамъ бо былъ прибѣгнѣхъ царь Сирму Тривалскый и противостоѣхъ на Александрово то прѣдприѣтие), и минѣхъ Дунава бивъ ся съ Геты тѣхъ и освоивъ имъ единъ градъ отъ дѣ же скоро ся вратилъ у своѣхъ си земѣхъ. Птолемѣй же Лаговъ казва чи въ тахъ войнѣхъ дошли и ся срѣшнѣхъ съ Александра Келти отъ Идърско то море ради приѣтльства и посѣштения, царъ же гы приѣлъ приѣтльскы и въ разстоѣние то на обѣда гы попыталъ: отъ кое нѣшто гы е найстрахъ на свята, мыслашъ чи штѣхъ каза отъ него. Нъ тии отговорили чѣхъ отъ ништо друго не гы е страхъ само отъ небе то да не падне отгорѣ имъ, а приѣтльство то едного такового мѣхъя много почитѣхъ. —

Дунавскы тѣхъ Галати (зашто то казвѣхъ учени тѣхъ чи и по дунавскы тѣхъ стрѣны имало Галати) почнѣхъ да ся мѣсѣхъ въ работы тѣхъ на народы тѣхъ въ Старопланинскы Полуостровъ послѣ смърти Александра великаго, кога то, новосъставено то македонско царство отъ того великаго мѣхъя почна да пропадава и покѣрени тѣхъ отъ него царства и области почнѣхъ да гонѣхъ Александровы тѣхъ войводы и да ся биѣхъ помежду си. Галати тѣхъ ся наѣмали по-напрѣдъ съ платѣхъ да ся биѣхъ за тѣхъ, е послѣ почнѣхъ и да нападѣхъ по тѣхъхъ мѣста за плѣхъы и грабежы съ цѣхъы особы пълчишта.

А около 281 год. прѣдъ Хρίста, казвѣхъ историци тѣхъ, чи ся гавило едно приселение отъ Тектосагы (Tectosages) по дунавскы тѣхъ равнины, кои то носили общо народно имя *Bolgs*—Болги, кое имя имъ отдавали Гало-Иберци тѣхъ. Тии изишли ушь отъ Голиѣхъ: *Les émigrants, quel que fût le motif de*

leur départ, sortirent de la Gaule par la forêt Hercynie et entrèrent dans la vallée du Danube—казва Амѣдѣе Thierry — Нѣ ные мыслиме чи тии мѣста іоште нѣсѣхъ носили общто имя *Gallia* и живѣли ꙗмо народи подь другы имена! Ето какъ описва Стравонъ нежъ горѣ: Ὁ δὲ Ἐρκύνιος ὄρυμδος πυκνότερός τε ἐστὶ καὶ μεγάλῳ δένδρος ἐν χωρίοις ἐρυμνοῖς κύκλον περιλαμβάνων μέγαν, ἐν μέσῳ δὲ ἰδρύται χώρα καλῶς οἰκείσθαι θυναμένη, περὶ ἧς εἰρήχαμεν· ἐστὶ δὲ πλησίον αὐτῆς ἦτε τοῦ Ἰστρου πηγῇ καὶ τῇ τοῦ Ῥήνου καὶ τῇ μεταξὺ ἀμφοῖν λίμνῃ καὶ τὰ ἑκά τε ἐκ τοῦ Ῥήνου διαχεόμενα· ἐστὶ δ' ἡ λίμνη τὴν μὲν περιμέτρον σταδίων πλείονων ἢ πενταχοσίων, διάστημα δὲ ἐγγὺς διαχοσίων· ἔχει δὲ καὶ νῆσον, ἣ ἐχρήσατο ὀρηκτηρίῳ Τιβέριος ναυμαχῶν πρὸς Οὐινδολικούς· νοτιωτέρα δ' ἐστὶ τῶν τοῦ Ἰστρου πηγῶν καὶ αὕτη, ὥστ' ἀνάγκη τῷ ἐκ τῆς καλτικῆς ἐπὶ τὸν Ἐρκύνιον ὄρυμδον ἰόντι πρῶτον μὲν διαπεράσαι τὴν λίμνην, ἔπειτα τὸν Ἰστρον, εἰτ' ἔδῃ δι' εὐπατεστέρων χωρίων ἐπὶ τὸν ὄρυμδον τὰς προβάσεις ποιῆσθαι δι' ὄροπεδίων· ἡμερῆσειον δ' ἀπὸ τῆς λίμνης προελθὼν ὁδὸν Τιβέριος εἶδε τὰς τοῦ Ἰστρου πηγὰς· προσάπτονται δὲ τῆς λίμνης ἐπ' ὀλίγον μὲν οἱ Ῥαιτοί, τὸ δὲ πλεόν Ἑλουήττιοι καὶ Οὐινδολικοί . . . καὶ ἡ Βοίων ἐρημία μέχρι Παννονίων πάντες, τὸ πλεόν δ' Ἑλουήττιοι καὶ Οὐινδολικοί, οἰκοῦσιν ὄροπέδια. Ῥαιτοὶ δὲ καὶ Νωρικοὶ μέχρι τῶν Ἀλπειῶν ὑπερβολῶν ἀνίσχουσι καὶ πρὸς τὴν Ἰταλίαν περιεύουσιν, οἱ μὲν Ἰνσούβριοι συνάπτοντες οἱ δὲ Κάρνοι καὶ τοῖς περὶ τὴν Ἀκυλῆαν χωρίοις· ἐστὶ δὲ καὶ ἄλλη ὕλη μεγάλη Γαβρήτα ἐπὶ τὰδε τῶν Σοήβων, ἐπέκεινα δ' ὁ Ἐρκύνιος ὄρυμδος· ἔχεται δὲ κάκεινος ὑπ' αὐτῶν.—

Какъ и да е Тектосаги тѣ ся смѣсили съ по-прѣжны тѣ *галатскы* названы плычишта и прѣдприѣли познатажъ общтѣхъ войнѣхъ противъ Македонияжъ и послѣ противъ грѣцкѣхъ тѣхъ остаткѣхъ.

Главный войвода или царь надъ това смѣсено войнство былъ *Бренъ*, отъ племѣ то на *Praus*=Правси тѣ, кое значило, (казва Амѣдѣе Thierry) *hommes terribles*=чловѣци страшни и за кое Стравонъ говори тѣхъ: Τὸν Βρένον, τὸν ἐπελθόντα ἐπὶ Δελφούς, Πραῦσον τινὲς φασιν· ἀλλ' οὐδὲ τοὺς Πράουσους ἔχομεν εἰπεῖν, ὅπου γῆς ὥκησαν πρότερον (Strab. L. IV, p. 187). Второй же былъ *Болгъ* кого Павсаний пиши Βόλγιος, а Иустинъ *Belgius*, кой былъ родомъ отъ Тектосаги тѣ.

Бренъ въ той-зи си походъ разположилъ войнство то си по точки тѣхъ мѣстоположения. Ето какъ ги описва Амѣдѣе Thierry: Des régions de Haute-Mecédoine, comme d'un point central, partent quatre grandes chaînes de montagnes. La plus considérable, celle de mont Hémus, se dirige vers l'est, entoure la Thrace, berde le Pont-Euxin et envoie une branche de collines vers Byzance et vers l'Helléspont. Une seconde chaîne se détache du plateau de la Haute-Mecédoine en même temps que l'Hémus, mais se prolonge vers le sud-est; c'est le Rhodope. Une troisième court de l'est vers l'ouest, celle des monts

que les Galls avaient nommés *Alban*. Enfin la quatrième, s'étendant au sud et à l'est donne naissance à toutes les montagnes de la Thessalie, de l'Épire, de la Grèce propre et de l'Archipel *). Conformément à cette disposition géographique, le Brenn dirigea sur trois points les forces de l'invasion. Son aile gauche, commandée par Céréthrius entra dans la Thrace avec l'ordre de la saccager et de passer ensuite dans le nord de la Macédoine, soit par le Rhodope, soit en côtoyant la mer Égée. Son aile droite marcha vers la frontière de l'Épire pour envahir de ce côté la Macédoine méridionale et la Thessalie, tandis que lui-même, à la tête de l'armée du centre, pénétrait dans les hautes montagnes qui bornent la Macédoine au nord. Ces montagnes servaient de retraite à des peuplades sauvages d'origine thracique et illyrienne, continuellement en guerre avec les Galls. Il importait au succès de l'expédition et à la sauvegarde des tribus gauloises, durant l'absence d'une partie de ses guerriers, que ces peuplades ennemis fussent ou soumises ou détruites dès l'ouverture de la campagne: mais retranchées dans d'épaisses forêts, au milieu de rochers inaccessibles, elles surent résister plusieurs mois à tous les efforts du Brenn. Celui-ci n'épargna aucun moyen pour en triompher. On prétend qu'il empoisonna des bandes entières avec des vivres qu'il se laissait enlever dans des fuites simulées; enfin ces peuplades furent exterminées par le fer, le feu et le poison, ou contraintes de livrer au vainqueur, sous le nom de soldats auxiliaires, l'élite de leur jeunesse. Le Brenn songea alors à descendre le revers méridional de l'Hémus, pour aller rejoindre en Macédoine la division de Céréthrius et l'armée de droite; mais, comme on le verra tout à l'heure, des événements contraires l'arrêtèrent dans sa marche et le firent changer de résolution.

Tandis que le Brenn bataillait contre les montagnards de l'Hémus, l'aile droite arriva sans difficulté sur la frontière occidentale de la Macédoine; elle avait pour chef un guerrier probablement tectosage, appelé *Bolg* ou *Belg*.

— Отъ стръны тѣ на Горниѣ-Македониѣ кату отъ еднѣ точкѣ срѣдотѣчия, започвѣтъ четири голѣми планински цѣпове. Най-знамянитый, Ъмскый (Старо Планискый), ся простира камъ Вѣстокъ, обикала Тракиѣ, достигва до Чърно Море и спушта едно разклонение отъ хълмове камъ Визѣ (Царыградъ) и камъ Дарданелы. Единъ вторы цѣпъ ся отдѣля отъ высокиѣ равнинѣ на Горниѣ Македониѣ, сѣшто какъ то Ъмъ, нѣ той ся простира камъ Юго-вѣстокъ; той е Родопъ планина. Трѣты цѣпъ ся спушта и слѣдова отъ Вѣстокъ камъ Западъ, а то сѣ планини тѣ кои то Галли тѣ сѣ назвали *Албанъ*. Най-послѣ четвертый, простирающъ ся камъ Югъ и камъ Вѣстокъ, дава рождение то на сичкы тѣ планины въ Тесалиѣ, Ипирѣ, въ Гръциѣ и Архипелагъ. Съобразно

*) Maltebrun Géograph. de l'Europe, vol. VI, pag. 185 et suiv.

на това земеописно разположение, Бренъ отправи попадательны тѣ силы на тры точки. Лѣво то му крыло, прѣдвождаемо отъ Серетрия, встѣпи въ Тракиѣ съ заповѣсть да ѣх уграби и да мине послѣ на сѣвернѣ стрѣнѣ Македоний, или прѣзъ Родопъ-планинѣ или по крайбрѣжие то на Бгейско то море. Дѣсно то му крыло трѣгна камъ границѣ тѣх на Ипира да завладѣе отъ тѣх стрѣнѣ южнѣ Македонийѣ и Тесалиѣ, а той истый (Бренъ), прѣдвождающѣ главно то войнство, проникваше въ высокы тѣ планины кои то граничѣхъ Македонийѣ отъ сѣвернѣ стрѣнѣ. Въ тѣй-зи планины живѣяхъ отѣблени горски народи отъ тракийскы и илиричскы родѣ, кои то непрѣстано сѣх биали съ Галли тѣ. Было е необходимо за успѣха на похода и за заштищение то на голскы тѣ племена, въ разстояние то отсѣх ствѣх на еднѣ чѣсть на тѣхны тѣ войницы, шото тѣй-зи неприѣтѣли народи ди ся покорѣхъ или истрѣбѣхъ въ само то отваранѣ на войнѣ тѣх. Нѣ тѣх укрѣплени въ гѣсты тѣ горы, между непристѣпны каменны стѣны, умѣхъ да противостоѣхъ много мѣсецы срѣшту сичкы тѣ Бреновы усиленны. Той-же не пошѣди никакво срѣдство да ги побѣди. Искѣхъ да кажѣхъ чи той отровилъ цѣлы чѣты съ ѣденѣ кои то ся е оставѣхъ да му отѣмнѣхъ въ присторены бѣгства; най-послѣ тѣй-зи народи ся истрѣбихъ(!) съ оружѣе, съ огнь и съ отровѣ, или унуждени да придахъ побѣдителю, подѣ имя то на рядовно войнство, найотбрани тѣх си млади момцы. Бренъ смысли тогава да слѣзѣ обратно южнѣ тѣх стрѣнѣ Бѣма, да иди да ся съедини въ Македоний съ Серетрово то отдѣление и съ дѣсно то крыло войнства; нѣ, какъ то шѣхъ видѣ тутакъ-си, противни случаи го опрѣхъхъ въ хода му и направихъ го да промѣни рѣшение то си.

Дори ся биѣше Бренъ съ старопланинскы тѣх горцы, дѣсно то крыло достигна безъ мѣхъ на западнѣ тѣх границѣ Македоний. То имѣше главатарѣ едного юнака вѣроѣтно Тектосагъ, назѣаемаго *Болгъ* или *Белгъ*.

Забѣлѣшка. Въ пашыи прѣдмѣхъ входи най-начѣ ди докажѣме чи Българи тѣх сѣх съхранили живы възномѣнѣны отъ тѣх галатскы събытыя, за това шѣхъ ся ограничи на това, оставивши настрѣны изслѣдование то цѣлаго похода.

Видѣхѣме чи Бренъ самъ прѣдвождалъ главно то срѣдоточно войнство и той прѣдприѣхъ да проникни въ высокы тѣх планины кои то граничѣхъ Македонийѣ отъ сѣвернѣ тѣх ѣх стрѣнѣ. А тѣх сѣх Пиринѣ, Родокопѣ, Вѣтошь и Рилска та планина, коихъ раздѣлѣа Струма рѣка истичающѣ отъ тѣхъ; старопланинскы хрѣхъхъ насрѣхъхъ имъ простирающѣхъ грѣдѣхъ тѣх си до Черно Море.

Въ тѣхъ планины имало народѣ отъ *тракийскы* и *илиричскы* родѣ, кой былъ въ непрѣстанны боюве съ галатскы тѣх племена, какъ то казѣа г. Amédée Thierry и трѣбало на сѣкы начинѣ да го побѣдѣхъ Галати тѣх.

Бренъ отворилъ войнѣ тѣ съ тѣхъ, нѣ тии горци ся държали противъ сичкы тѣ неговы усиленыя много мѣсецы. Бренъ не поштядилъ никакво срѣдство само и само да ги побѣди и най-послѣ прибѣгнѣлъ на срѣдство то да отрови ѣстыя и да ся приструва чи бѣга та ги оставя, отъ кои то отровны ѣстия много чегы ся истровили, а послѣ събралъ отъ тѣхъ отборъ млады момцы и съпричислившъ ги кату рядовны войници въ войнство то си отишаль тогава камъ южны тѣ стрѣны Македоний и отъ тамо въ Грыциѣ.

Францушкый историкъ тукъ сплита нѣкакъ си повѣстование то си: On pretend qu'il empoisonna des bandes entières avec des vivres qu'il se laissait enlever dans des fuites simulées—историци тѣ кои то сѣ записали той-зи случаи не *претендуважтъ*, нѣ говорѣтъ положительно: Οἱ Κελτοὶ τὰς τροφὰς καὶ τὸν οἶνον πῶαις δηλητηρίοις καταφαρμακεύουσι, καὶ καταλαμβάντες ἐν ταῖς σκηναῖς αὐτοὶ νόχτωρ ἔφευγον. (Polyoen, Stratag. L. VII, C. 24. Athen. l. X. C. 12.) — Келти тѣ ѣстыя та и вино то съ ядове тровѣхъ, и кату ги оставѣхъ въ шатры тѣ си тии бѣгахъ ношты. —

Ные же прибавяме чи не само ѣстыя та и вино то сѣ тровили, нѣ юште и воды тѣ по кладенцы тѣ, кое то по-долѣ штѣмъ доказа.

Послѣ казва: *Enfin ces peuplades furent exterminées par le fer, le feu et le poison.* Това никакъ не можи го приѣмна здравый разумъ, да ся сѣ истрѣбили=*exterminées* тии народи само за нѣколко си мѣсеца и дѣ? въ такива непроходимы планины (а най-паче въ тѣхъ врѣмена) кои ся простирѣтъ, какъ то казахме, отъ Витоша и Рилѣ до Чърно море и има толкова и такива обшырны обитаемы закѣтаны мѣста измѣжду! За истрѣбление то на тѣхъ народы е трѣбало години и кровопролитны биткы и пакъ успѣха не е можяль да бѣди извѣстенъ. Колко то же чи зѣлъ отъ тѣхъ, Бренъ, отборъ момцы и ги причислилъ въ войнство то си, то е истинѣ, нѣ то исто упровѣргава мнѣние то французкаго историка чи Бренъ ги *истрѣбилъ*! Истина та е чи подирь нѣколко си сражения, и подирь отровѣ тѣ, тии ся сѣ сприѣтелили и договорили да ударѣтъ заедно Грыцы тѣ, какъ то о тому штѣмъ говори по-долѣ.

А тукъ ся разда въпросъ: Бренъ и Болгъ отъ какавъ родъ сѣ были? Едина былъ отъ Праѣси=Правси тѣ, за кои то стари тѣ списатели ништо не знаѣтъ, дѣ сѣ живѣли тии Правси? Какъ убо французскый историкъ го прѣдставя за Галатинъ—Gaulois?! Болгъ же былъ отъ Тектосагы тѣ, кои то тоже нѣсѣ были Gaulois=Галати! Отъ дѣ на кадѣ излиза и той Галатинъ?! И да ли войнство то кое то е прѣдвождалъ Бренъ сѣ были се Галати, или по-голѣмаа му понѣ часть? а нѣ напротивъ главно то войнство е было другъ народъ, а една твърдѣ малка часть, нѣколко си пълчишта само сѣ были Галати, кои то минахъ отъ послѣ подъ това имя въ Малѣ-Азиѣ, повлѣкши и другы народы заедно съ себѣ си? . . .

Въ старо-планинскы тѣ горы живѣли (280 год. прѣды Хріста) *des peuplades sauvages d'origine thracique et illyrienne* = народи отъ тракійскы и илиричскы родъ, казва французскій историкъ, нѣ какавъ ся изыскъ говорили тии народи и има-ли нѣкакъкъ ся остаткѣ отъ тѣхъ днѣсь, той ништо не говори, а и нити знай нѣшто си о тому! само што ги назовава *sauvages* = диваци! А ные знайме чи Тракийци тѣ и Илири тѣ нѣсѣ были диваци и стари тѣ еленски писатели, съ сичкѣ тѣ си прѣстрастность за варвары тѣ, тѣхъ прѣд-ставлѣть съвсѣмъ другче и признавѣть чи тракійскій народъ былъ най-голѣмъ на свѣта, послѣ Индийцы тѣ; имать законы, правленія и пр., отъ тѣхъ же были *Орфеусъ* и *Евмолпъ*, първи тѣ просвѣтителы на Елины тѣ и проч.!

Прѣды да дойдиме на разіасненія то на тыя въпросы. т. е. какавъ народъ е было войнство то кое е прѣдвождалъ *Бренъ* и *Болгъ*, и какавъ народъ е былъ онъ-зи тракойлиричскъ народъ кого сѣ тии найшли въ Старж-Планинѣ и ся сѣ съжзыли съ него, нужда е да наведеме първо живы тѣ въ-спомананы кон ся сѣ съхранили днѣсь въ Българи тѣ за тѣхъ събытыя.

НАРОДНИ БЪЛГАРСКИ ПѢСНИ

ВЪСПОМЯНАЮЩИ ГАЛАТЫ ТѢ ВЪ БЪЛГАРИИ, ПѢЮТЪ СЯ И ДО ДНѢСЪ ОТЪ НАРОДА.

Смъртъ Драганкина отъ Галатскѣ тѣ (отровенѣ тѣ) водѣ.

Драганка ходи изъ лозье
Изъ лозье изъ кѣло гроздь.
Драганка люто ожадиѣ,
Срѣдъ лозье быстъръ кладенецъ,
Драганка водѣ ште пие.
Край лозье сѣди овчарче,
Сѣ мѣдиѣ си свыркѣ свыркѣше.
Свырка мѣ тихомъ говори:
Не пий Драганке тѣ-сѣ водѣ,
Та-зи вода е Галатска,
Галатска іоштемрътвеника!
Сношты Галати миннѣхъ,
Мъртво Галатче носѣхъ,

Вѣ тѣ-зи го водѣ кѣпахъ,
Люты мѣ раны мыѣхъ,
Ленианы кѣрпы пирѣхъ!
Драганка овчарче не слѣша,
Посѣгна водѣ да пие.
Сръбна Драганка не глытна,
Люто ѣз глава заболѣ,
Грозна ѣз трѣска стрѣси
Драгана жално выкаше:
Кѣкта мѣ дѣша проклѣта,
Кой то овчарче не слѣша!
Дорѣ-дѣ Драганка издѣма
И сѣ отъ дѣшѣ раздѣли!

Истая пѣсень другче тѣяна.

Драганка ходи изъ лозье
Изъ лозье изъ росно гроздь.
Сичко е лозье обишла,

Бѣдно е зрънце зобнѣли.
Край лозье стѣденъ кладенецъ.
Драгана водѣ ште пие,

Овчярче выка огторѣ:
 Како лѣо, како Драгано!
 Стой не дѣй ни тѣ-сѣ водѣ!
 Та-сѣ вода емѣтна Галатска!
 Сношты минахѣ, минахѣ,
 До седемдесать юнацы,
 Седемѣ ранены носѣхѣ
 Люты имѣ раны тѣхѣ мыхѣ,

Бѣдинѣ си дрѣгимѣ дрѣмахѣ:
 Нѣма-ли нѣкой отѣ нѣгдѣ,
 Раны тѣ да ни изцѣри?
 За башта шѣтемѣ го хваниме,
 За башта за покаштима,
 За майкѣ за помайчинѣ!

РАЗЪСНЕНИЕ.

Тѣя пѣсни сѣ пѣжѣтъ и до днѣсь по Бѣлгарийѣ отѣ народѣ, и, какѣ то
 ги види всѣхѣ, въ тѣхѣ нѣма никакво сѣ творичѣско въображение, ни то ба-
 снословно украшение, какѣ то въ другы, дѣ сѣ възпѣвѣжѣтъ извънестественны
 случкы и събытыя, творимы отѣ вышны и невидимы сѣшества и проч.; нѣ
 сказва сѣ чисто едно повѣстувательнѣо жѣлостно събытие: *смерть тѣ* на нѣ-
 коѣхѣ сѣ женѣхѣ или дѣвицѣхѣ на имя *Драганка*, причиненѣхѣ минутно отѣ пианѣе
 то на водѣхѣ отѣ едно кладенче. Тѣа водѣхѣ (спорядѣ описиние то сѣ пакѣ въ
 таѣхѣ пѣсенѣ) была *галатска*, *мъртвеинка*, чи *Галати* минѣли отѣ тамо при
 него кладенче носили *мъртво Галатче*, *люты му раны мыли оѣ него кладенче*,
 и *леяны кърпы прапи*, разумѣва сѣ чи тѣхѣ кърпы сѣ кой то сѣхѣ были вър-
 зани раны тѣхѣ му. Кладенче то было срѣдѣ едно лозѣе, а въ лозѣе то имало
 по него врѣмя и гроздѣе, отѣ кое то Драганка е ѣла, какѣ то сѣ разумѣва,
 послѣ ожданѣла и отишла да пие водѣхѣ отѣ него кладенче. Тамѣхѣ близо и-
 мало нѣкое сѣ овчярче и то разказало сѣчѣко това Драганки, за *Галати тѣ*,
 и ѣхѣ отканѣало дѣ не пие отѣ това кладенче, чи была *мъртвеинка* (смертноно-
 сна), *галатска* вода та му. Драганка не послушала овчярче то, нѣ сръбнѣла
 само, не *глытѣла*, и тутакѣ-сѣ ѣхѣ заболѣла люто глава, втрѣсло ѣхѣ грозна
 трѣска, и едвѣмѣхѣ извыкала та усѣдила сама сѣбѣхѣ непослушество то сѣ и сѣ
 отдѣлила отѣ душѣхѣ тѣхѣ сѣ, т. е. издѣхнѣла, умрѣла!

Вѣ вторѣхѣ тѣхѣ же пѣсенѣхѣ видиме юшѣе по-ѣвны разѣясненныя врѣху то-
 ва повѣстувательнѣо жѣлостно събытие: Драганка ако и да е обиходила сѣ-
 чѣко то лозѣе, дѣ имало *росно гроздѣе*, нѣ само едно зрѣнце *зобнѣла* [хапнѣла]
 т. е. тука сѣ другы рѣчы иска да кажи: чи Драганка не сѣ ѣхѣ наѣла много гроз-
 дѣе и послѣ да сѣ напие студенѣхѣ водѣхѣ, отѣ кое дѣйствительнѣо е могло да ѣхѣ
 втрѣсе и да ѣхѣ стани злѣ, или да ѣхѣ сѣ причина смерть отѣ того, нѣ само *е-*
дно зрѣнце зобнѣла, и смерть ѣхѣ причинѣна ѣвно отѣ водѣхѣ тѣхѣ. Тукѣхѣ вѣкы,
 въ вторѣхѣ тѣхѣ пѣсенѣхѣ, овчярче то не свѣри сѣхѣ мѣднѣхѣ тѣхѣ свѣркѣхѣ, коѣа ти-
 хомѣхѣ да говори Драганки вышѣйзложены тѣхѣ за кладенче то и за водѣхѣ тѣхѣ,
 какѣ то въ пѣрвѣхѣ тѣхѣ пѣсенѣхѣ, нѣ то выка отѣ горѣхѣ, разумѣва сѣ отѣ нѣкой

си высокъ рѣтъ или могила, која е была близо при лозьето, то выка, какъ то видиме, нѣкакъ си бързо и усилено. какъ то обично ся случва кога то искать да прѣдизвѣстять нѣкого си за опасно нѣшто наши тѣ Българи: *Како Драганке! стой не тий тѣ-съ водѣ! та-съ вода е мѣтна, галатска!* (такавъ смыслъ има това бързо и ускорено изражение), зашто то, продължавало овчярче то, минѣла тѣ нощь (сноштѣ) минахъ отъ тамо седемдесять юнаци, *Галати*, между коимъ бѣхъ седемь ранени, мыхъ имъ тамъ люты тѣ раны, и юште си говорѣхъ единъ другому, да найдѣтъ нѣкого си да имъ изцѣри раны тѣ и проч.

Тыя сичкы подробны обстоятелства кои овчярче то приказва, разумѣва ся чи ги е видѣло скрѣто тамъ наблизю, нощѣхъ, чуло ги кату сѣ говорил между си и разбрало чи искали да найдѣтъ нѣкого си лѣкаря да имъ изцѣри раны тѣ. То ште кажи съ други рѣчы: чи овчярче то разбирало *галатски* ѣзыкѣ, и разбирало го добрѣ, кату само отъ едно прислушванье разумѣло ѣсно разговора имъ, зашто то, ако то е было на ѣавѣ при тѣхъ и ако тии быхъ ся отправили на него чрѣзь нѣкого си тѣлмача, то пѣсень та въ коѣ то ся прѣдстави овчярче то да приказва толкова обстоятелствено това събытие, тѣ го бы прѣдставила да кажи: *пытахъ мя, а нѣ единъ другому думамъ*; а и тии ако бы видѣли овчярче то, въ такавъ неволѣ сѣштити, тутакъ-си бы го пытали или отправили даже да имъ доведе нѣкого си лѣкаря. Нѣма никакво съмнѣние чи овчярче то ги е прислушало, а найпаче нощѣхъ, загулено нѣгдѣ си, какъ то обично струвѣтъ овчяри тѣ и до седа да прислушвѣтъ много пѣти горскы тѣ юнацы и да ся крыжѣтъ отъ тѣхъ кога то ги не видѣтъ тѣ.

Тукъ видиме ѣавно чи причина та на Драганкинѣ тѣ смърть ся отдава на водѣ тѣ, чи ушь Галати тѣ кѣнали въ неѣхъ мъртво Галатче, прали ленияны отъ раны тѣ му кърпы и мѣли си раны тѣ въ него кладенче и вода та ставѣла *галатска, мъртвешка*, и кату *срѣбнѣла* само, не *гѣтнѣла*, Драганка тутакъ-си издѣхнѣла, безъ да има врѣмя да вовори много, т. е. смърть такава коѣ то само пѣй-силнаа отрова можи да причини на той-зи начинъ; а то е очевидно чи Галати тѣ сѣ отравили него кладенче.

Ето какъ е съхранилъ народъ нашъ това познато въ повѣстность тѣ събытие, кое вышейзложихме, чи дошавшии Галати тры вѣка прѣди Хрѣста, въ Старѣ Планинѣ, подѣ прѣдводительство то *Брена* и *Волга*, употребѣли таѣхъ лукаштинѣхъ т. е. да оставѣтъ отровены гозбы въ шатры тѣ си, да тровѣтъ воды тѣ въ кладенцы тѣ, да бы могли на той-зи мършавъ начинъ да умалѣтъ силѣхъ тѣхъ на тогашны тѣ Старопланинцы Бѣлгари и тѣхъ да ги покорѣтъ, и пакъ неможяли, въ принудили ся да ся примирѣтъ, постѣпили въ съѣзъ съ тѣхъ и ходили заедно та были Гръцы тѣ и имъ уплѣчкали

богатства та Делфийскаго храма. Възвративши же ся, по други историцы, въ Старѣ Планинѣ, принесли и нѣкои си грѣцкы кумиры и за присмѣвъ и порѣгание, клали говида и други животны, мѣсо то пекли и ѣли, а чрѣва та и тѣрбухы тѣ горили и кѣдили съ тѣхъ грѣцкы тѣ кумиры! Зашто то тѣхно то тогашно вѣройсповѣданіе, какъ то другадѣ говорихме, не вѣрвало рѣкотворны бонове и богыны!

Отъ умразѣ тѣ же коѣ то сѣ имали тагашни тѣ Българи противъ Галаты тѣ, заради неѣ отровѣ, што сѣ гуждали въ гозбы тѣ и въ воды тѣ, та имъ сѣ причинѣвали толкова смърти, остала и до сега въ българскы языкѣ рѣчь та *Галатско*, да ся зѣма за най-лошо нѣшто, както и *угалатило ся* — да ся зѣма за: *умрсило ся*.

Народъ же нашъ кой пѣ тѣ пѣсѣны, ако го попыташь: каква е была таѣа галатска мрътвешка вода? Какви сѣ были тѣи ранени Галати кои ся сѣ скытали тогава по горы тѣ ни? Ништо не знае да кажи о тѣму! Самый отговоръ му е слудный: *тѣи сме сыно запомнили отъ бабѣ и отъ дѣда и тѣи пѣиме!*

Каквѣ важность, каквѣ драгоцѣность има таѣа съхранена и до днѣсь въ народа ни пѣсень, за нашѣ тѣ народнѣ най-старѣ повѣстность, и какъ въ свѣтъ разлива тѣа въ нашѣ тѣ народнѣ книжнинѣ, всѣкъ здравомыслиаштѣ Българинѣ можи да рѣши единѣ пѣть за всегда: *чи наша та най-стара истинна повѣстность въ насъ само е съхранена* т. е. *въ наши тѣ чистонародны памятници!*

Сега нѣе имаме право да отправиме камъ сичкы тѣ Европѣйскы учены, а най-паче камъ Нѣмцы тѣ, кои то сѣ писали на лѣво и на дѣсно за насъ Бълтары тѣ и въ общѣ за Словены тѣ разны неосновны нѣшта, да отправиме, казваме, слѣдныи въпросъ: Ако Българи тѣ нѣсѣ были три вѣка прѣды Хрѣста въ Старѣ Планинѣ отъ дѣ е остало да ся пѣхъ и до днѣсь, най-паче отъ жетелы тѣ на Старѣ Планинѣ, тѣя живы възпомянаны за Галатскы тѣ събытыя, кои то Европѣйска та повѣстность тѣи обстоѣтѣлствено е съхранила? Могѣтъ ли измѣдрува и врѣху това нѣшто си?

Нека додѣме и на въпроса: какъвъ народъ е былъ трако-илиричскы той народъ кого е Бренъ найшаль въ Старѣ Планинѣ [три вѣка прѣды Хрѣста), направиль нѣколко си сраженны съ него, послѣ ся сыѣзили и отишли заедно противъ Гърцы тѣ; Бренъ же и негово то войнство, освѣнь Галаты тѣ, какъвъ народъ е былъ и проч?

Знайно е чи стари тѣ историцы, Еленски и Латински, *Келты тѣ*, *Кимбры тѣ* или *Кимерии тѣ* и *Галати тѣ* гы зѣмѣтъ безъ разликѣ въ общѣ за единѣ и исты народъ, и врѣху това могѣтъ ся наведи тысящты отломкы. Нови тѣ же историцы, а най-паче Францушки тѣ, сливѣтъ сичкы тѣ тѣя имена въ едно, какъ то и други много, и вадѣтъ едно общто имя Галли тѣ *les Gaulois* и послѣ Фрѣжи тѣ, Французи тѣ, основающы ся се на тѣхъ стары отломкы врѣху тожѣство то на имена та! На тѣя исты оснаваны нѣе штѣмъ доказа чи дошавши тѣ съ Брена войницы сѣ были исты и единѣ народъ съ оныя народы отъ трако-илиричскы родъ, кои то сѣ найшли въ Старѣ Планинѣ и ето какъ:

Знайно е чи въ стары тѣ историчьскы времена имя *Тракиѣ* ся е отдавало почти на сичкѣ днѣсь названѣ *Турскѣ Европѣ* и чи то мѣсто е было заселено юште прѣды поіавление то на имя то *Еленѣ*. Врѣху това имаме доста обшырны доказательствѣ въ най-стары тѣ списатели, а имяно въ Орфеювы тѣ остаткы. Най-старый же и най-многочисленный народъ, кого спомынувѣть чи насслѣвалъ това мѣсто былъ е *Пелазгичьскыи*. Иродотъ же кой нестѣмнено е познавалъ добрѣ тыя мѣста, кату най-ближны при Еладѣ и най-пристѣжны въ тѣхъ времена, описва той-зи Тракийскы народъ по слѣдному: *Θρηκῶν δὲ ἔθνος μέγιστον ἐστὶ μετὰ γὰρ Ἰνδοῦς, πάντων ἀνθρώπων· εἰ δὲ ὑπ' ἐνὸς ἀρχαίῳ ἢ φρονέει κατὰ τούτῳ, ἀρχὸν τ' αὖν εἶη καὶ πολλὸν κράτιστον πάντων ἔθνέων κατὰ γνώμην τὴν ἐμὴν· ἀλλὰ γὰρ τοῦτο ἀπορὸν σφί καὶ ἀντήχωνον μὴ κοτε ἐγγένηται· εἰσὶ δὲ κατὰ τοῦτο ἀσθενέες· οὐνόματα δὲ πολλὰ ἔχουσι κατὰ χώρας ἕκαστοι νόμοισι δὲ οὗτοι παραπλήσιοι πάντες χρεόνται κατὰ πάντα, πλὴν Γετέων καὶ Τραυσῶν καὶ τῶν κατὰπερθε Κρηστωναίων οἰκεόντων.*— Тракийци тѣ сѣ най-многолюденъ народъ на свѣта, послѣ Индійци тѣ. Ако быхѣ ся управлѣли отъ еднакъ глава или ако быхѣ ся сыгласили сички въ едно, тии быхѣ были непобѣдими и най-силни отъ сичкы тѣ народы по моему мнѣнію. Нъ това го нѣма въ тѣхъ, и не е было нейсплнимо, а спорядъ това сѣ слаби. Тии имѣть много имяна всѣкъ по прѣдѣла си. Закони тѣ же имѣ сѣ исти на сичкы въ всѣко отношение, освѣнь на Геты тѣ на Травсы тѣ и на обитающы тѣ отвьдъ Крестонийскы тѣ горы.—

Се пакъ по Иродотово то свидѣтельство около седмыи вѣкъ прѣды Хріста дошли *Кимбри* тѣ или *Кимерии* тѣ, кои то живѣли около севѣрны тѣ крайбрѣжыя Чьрнаго и Каспійскаго моря, между Дунава и Дона и въ полуострова, кои то отъ тѣхъ ся назвалъ *Кърмѣ*, дошли, казва той, и населили ся въ Тракиѣ, а една чясть отъ тѣхъ минѣли въ Малж-Азиѣ, и населили ся около Синапѣ.

Бренѣ дошалъ въ Тракиѣ тры вѣка прѣды Хріста, т. е. четиры вѣка послѣ дохожданье то на Кимерии тѣ тамо, *Бренѣ* и негово то войнство были *Келти*, *Кимбри*, *Галли*, *Галати*, имяна одного народа и племени, спорядъ истерицы тѣ. То значи и выка гръмогласно чи Бренѣ найшалъ въ Тракиѣ свои единородны и единоплемены!

А нова та наука не можи отказа чи Пелазги тѣ сѣ пьрви тѣ, познати въ повѣстность тѣ, приселци отъ Азиѣ въ Европѣ Ириіани; Кимбри тѣ же, по нашему мнѣнію, нѣсѣ други освѣнь *Гебри* тѣ, познати тѣ тоже най-прави потомци на Занды тѣ, Ириіаны тѣ, штото дошавшы тѣ въ седмыи вѣкъ прѣды Хріста Гебри (Занди) въ Тракиѣ, найшли свои тѣ единородны тамо братыя. Любословно то разложение болгарскаго іазыка, сравнено съ самскрытши и зандскыи іазыкѣ, сѣ живы тѣ доказательства на това наше мнѣние, какъ то и сравнение то индійскаго и зандскаго вѣройсповѣданія съ съхранены тѣ въ насъ Българы тѣ, отъ кои то до сега нѣколко си показахме и имаме юштѣ да покажме въ продѣление то настоіаштаго си съчинения.

Нъ тука ся ражда въпросъ и въпросъ важень: Той-зи многочисленъ тракийскы народъ, кой то носилъ разны имяна по прѣдѣлы тѣ си, ималъ обшты законы и управлѣлъ ся отъ свои войводы, што е станѣлъ? и имали

днѣсь народъ кой то съ пълно право да кажи чи е неговъ чистъ потомецъ? той-зи въпросъ штѣмъ ся потруди да разясниме:

Кату съображи чьловѣкъ днѣшно то положение на *Словени* тѣ съ то-гавашно то положение на пего многочисленъ тракийскы народъ, вижда самъ тѣ истина на това Иродотово свидѣтельство въ всѣко отношение. Не трѣба освѣнь да мѣтти чьловѣкъ единъ поглѣдъ само въ Турскѣ Европѣ, дѣ обитава днѣсь народъ близо до десять милиона, носіаштъ общто народно имя, *Словени*, вижда чи той носи и чястно нѣколко си имяна главны кату народны, а юште други нѣколко си по-чястны по прѣдѣлы тѣ си или по други качьства, а тии сичкы говорѣтъ единъ истъ іазыкъ съ малкѣ разликѣ на мѣстны тѣ си изрѣчыя и произношеня, съхранили исты тѣ си старонародны обряды, обычаи, пѣсны, народны отъ древности празници и проч., носѣтъ же едно всеобщто народно имя *Словени*!

Забѣлъшка. Българи тѣ сѣ близо до седемъ милиона души, кои носѣтъ това общто имя *Българинъ*, *Българинъ* или *Булгаринъ*, пѣ имѣтъ юште и особны нѣколко си имяна, какъ то срѣдъ Старо-планинци тѣ Българи назоваважтъ живѣиашты тѣ въ тракийскы тѣ равнины свои единородны Ромѣицы и мѣсто то имъ Ромѣи, отъ познато то завладѣние на тѣхъ мѣста отъ Римляны тѣ. А живѣиашты тѣ на сѣверны тѣ стрѣны Българы, се въ Старѣ-Планинѣ до подножыя та ѣ, назоваважтъ *Загорцы*, разумѣва ся чи по мѣстоположение то. Живѣиашты тѣ же въ Видинскѣ тѣ область и въ Македонскѣ около Струмѣ рѣкѣ, назоваважтъ *Шопы*; други же *Полѣицы*, *Рупцы*, *Дуплювцы* и други другче; а тии сичкы сами себе си назоваважтъ *Българы*, *Българы* и *Булгары*.

Тѣи сѣшто и Сърби тѣ имѣтъ, освѣнь имя то *Сърбинъ*, и нѣколко си други особны имяна, какъ то *Чърно-Горцы*, *Ерцеговци*, *Бошняци* и други; а п въ самъ тѣ малкѣ, пѣ юнакѣ Чърнѣ Горѣ, имѣтъ и нѣколко си юште чястны имяна, какъ то *Пипери*, *Бѣлопавловци*, *Кучляни* и други, а сичкы носѣтъ общто имя *Сърби*.

А колко то за многочисленость тѣ иа него тракийскы народъ што го сравнѣва Иродотъ съ Индійцы тѣ и казва положительно чи той былъ най-многоброенъ народъ на свѣта послѣ тѣхъ, и то е една неоторима истина за тогашны тѣ врѣмена и знаня кои то е ималъ Иродотъ за народы тѣ; заштото днѣсь юште, кату мѣтниме единъ кратакъ поглѣдъ врьху многочисленость тѣ въ общтѣ на *Словенскыи* родъ, сравнительно съ латинскыи и германскыи, съсѣ сичко то число кое сѣ тии послѣднии слѣли въ себѣ си, т. е. *полатинчили* и *понмчили*, пакъ вижда въ сѣштность едно прѣвѣсходно число *словенскаго* рода надъ тѣхъ, кои съставѣтъ най-голѣмы тѣ народности въ Европѣ!

Ные о тому штѣмъ има приликѣ да говориме юште по-обшырно и другадѣ; а за сега казваме само толкова: чи написаны тѣ народны имяна въ повѣстность тѣ исчезважтъ замяняюшты ся въ други, а народи тѣ си оставажтъ, т. е. потомци тѣ имъ; заштото народи тѣ нѣсѣ кату штурци тѣ (скакалци тѣ) да ся зароважтъ въ земѣ тѣ и да ся затрижтъ и исчезнажтъ сичкы тѣ изеднажшъ и за всегда, освѣнь въ случаи всеобщтаго потопа или всейзтрѣбительныя болести, за кои то отъ Иродотово то врѣмя на насамъ, нѣмаме нѣкое си доказательство, ни ти спомянь да сѣ послѣдовали!

ПРИБАВКА.

Понеже прѣдмѣта ни е за Александровъ тѣ повременость, мыслиме, чи не бы было излышно да опишме въ кратцѣ негово то рождение и военны походъ кого е ималъ противъ тракийско то голѣмо плѣмя, кой походъ е ималъ главнѣ цѣль да ги съжзи въ едно и тогава да удари на грѣцкѣ тѣ остаткѣ и послѣ да прѣдприѣмни голѣмъ походъ въ Азиѣ, какъ то и быде.

Александръ македонскый ся е родилъ 356 г. прѣды Хрѣста въ първенствующи градъ македонскаго тогдѣшнаго царства, кого града еленски тѣ списатели по ꙗзыка си пишѣтъ *Πέλλα*, а Македонци тѣ по ꙗзыка си го звали *Бѣла*. Той градъ былъ между градове тѣ *Беринъ* (Берово днѣсь) и *Воденъ*, подъ планинѣ тѣ *Беринъ* или *Перинъ*, на плодоносно то хубаво поле, близо до езеро то *Петричъ* (при Ениѣ), на мѣсто кое ся зове *Παλλάτια* днѣсь, при рѣкѣ тѣ *Бѣлица*, коѣ Грѣци тѣ пишѣтъ и изговарѣтъ *Μπαλοῦτσια*. На него мѣсто, кое по турскы днѣсь носи имя *Алах-кисеси*, находи ся едно малко селце българско. Старый же градъ Бѣла е разорилъ Римскый военачальникъ Павелъ Емилый подиръ падение то Македонскаго царства.

Александръ ся е въцарилъ 336 л. прѣды Хрѣста на мѣсту башта си Филипа.

Първа та грѣжа негова е была да покори конечно Грѣцы тѣ, дѣло кое то башта му Филипъ бѣ започнѣлъ и оставилъ несвършено; нѣ това не можаше да ся испълни, какъ то и выше казахме, безъ съжза тракийскаго народа, за това той въ сѣштѣ тѣ годинѣ въцарения си започнѣлъ, въ пролѣтъ тѣ. похода си противъ тѣхъ, похода си казваме, заштото млоги отъ тѣхъ нѣсѣ ся скланѣли да минѣтъ подъ негово то главно началство.

Съсѣдни жѣ народи около Македонѣ, кои сѣ были се единъ родъ *Тракийци* подъ разны имена, были сѣ слѣдни: Тракийци тѣ около Одринъ градъ (Адрианополь), *Търбели* тѣ (*Τριβαλλοί*) въ собственѣ Българинѣ, Жити тѣ (Гети) и Даги тѣ (*Δάγες*=Горци тѣ,) въ Влахо-Богданско, Пѣиани тѣ (*Παίονες*) и Агриѣани тѣ (*Αγριῶνες*=не-Горяни, Полѣнци) въ горнѣ Македонѣ (Витолѣ и на около), Илири тѣ и Тавланти тѣ въ Албаниѣ, Добровникъ (Рагуза) и Далматѣ.

Александръ е трѣнѣлъ отъ отечество то си Бѣлѣ прѣзь Солунъ съ войнство то си, колко то е ималъ тогава, и достигнѣлъ е на *Амфинолъ*, въ устие то на Струмѣ рѣкѣ при Сѣрь, развалини тѣ кого града сѣ на мѣсто кое носи днѣсь имя *Чай-Аза* по турскы. Отъ тамо же, прошавшъ прѣзь градове тѣ, кои днѣсь носѣтъ имя *Орфани* и *Кавала*, оставилъ е на лѣво старый градъ *Филипи* и горѣ тѣ *Орвилъ*, кой е отрасль великаго Ъмя [Старыя Планины], достигнѣлъ при рѣкѣ тѣ *Кара-су*, днѣсь зовимъ; коѣ минѣвшъ, какъ то и градове тѣ *Ениѣ* и *Пловдивъ* [Филипополь], достигнѣлъ най-послѣ за десять дны прѣды Старѣ-Планинѣ, дѣ ся е въспрѣлъ. По тѣхъ же мѣста живѣли, сказвѣтъ единогласно сички тѣ стари грѣцки писатели, *незавысими* тѣ *Траки*=*Ἀυτόνομοι Ἰσθμῆες*, народъ не-еленскы.

Колко входустья проходимы е имала тогава Стара-Планина не е познато, обаче Александръ ся е рѣшилъ да мини прѣзь *Шипкѣ*, близо до *Казанлъкъ*. Грѣцки тѣ историци казвѣтъ чи по върхове тѣ и по тясинны тѣ

на Старж-Планинѣ ся събрали многи *Траки независими*, и въоръжили ся да въспрѣтъ минуванье то Александрово. Тии были събрали много голѣмы пражны кола, напълнили ги съ каманья и гудили ги по высокы тѣ тясны яѣста, съ цѣль, ако Александръ насили да прѣкмини съ войнство то си, тии да ги пуснѣтъ и стъркульжътъ противъ него.

Александръ же нарядилъ войнство то си, най-напрѣдъ стрѣлцы тѣ, и имъ заповѣдалъ да вѣрвѣтъ напрѣдъ съ внимание и штомъ видѣтъ кола та да ся спуснѣтъ, тии да ся раздѣльжътъ надвы настрѣны и тѣй да отбѣгвѣтъ удара. Ако ли же мѣсто то е тясно, тии да лѣгжътъ доло на земѣ тѣ и да склучжътъ добрѣ отгорѣ си штитове тѣ си, до дѣ да заминѣтъ отгорѣ имъ кола та безъ да ги повреджътъ! кое то и станжло, казвѣтъ грѣцки тѣ историци, безъ да ся убие ни единъ Македонецъ! чюдо голѣмо! На той-зи начинъ кату ся усърчило Македонско то войнство, втурнѣло ся противъ Тракийцы тѣ, а Александръ съ царскыи си полкъ и съ тѣлохранители тѣ си, между коимъ имало и Агригани, разбили Тракийцы тѣ, уморили 1500, а живы не уловили никакъ, заштото были *бързоноги*! само жены, дѣца заробили и плѣчкы много зѣли, кои проводили въ Македоніѣ. Така Александръ отъ Шипчанско то входустие на Старж-Планинѣ минжлъ прѣзъ Габрово и Търново [*πρὸς δυνάτην τῶν Τριβαλλῶν*—силенъ градъ на Търбелы тѣ] и достигнѣлъ при рѣкѣ тѣ Лигинонъ (*Λύγιον*), кою отстоувала тры дня пѣтъ отъ Истера (Дунава) при Доростолъ (Силистра) и Рошаво (Арсова).

Царь тѣ же Трьбеловъ,*) *Сурмъ* (сравн. *Сур*=свѣтлость, *Сурмъ*=свѣтлыи) кату ся извѣстилъ одавно за Александровыи противъ него походъ, жены тѣ и дѣца та проводилъ сичкы тѣ камъ Дунава, съ заповѣсть да минѣтъ отерѣштѣ въ нѣкои си островъ *Пѣвкѣ* названъ, дѣ были прибѣгнѣли прѣдъ много и Тракийцы тѣ, съсѣди тѣ Трьбеловъ.***) Послѣ и самъ Сурмъ побѣгнѣлъ и ся утвърдилъ въ него островъ. А множество отъ Трьбелы тѣ и Троглодиты тѣ (*τῶν Τρωγλοδιτῶν*) были зѣли направление то по горны тѣ стрѣны Дунава, камъ другъ единъ островъ, противъ кои то былъ отправилъ понапрѣдъ Александръ войнство то си, дѣ кату ги посерѣшнѣлъ избилъ до тры хиляды, живы твърдѣ малко уловилъ, а отъ Македонцы тѣ само единайси коняника и четиридесѣтъ пешаци сѣ убили, спорядъ Птолемѣя!...

*) Это што ровори единъ грѣцкы историкъ, Дюонисый Пиру, за тѣхъ Трьбелы: *Οἱ Τριβαλλοὶ ἦσαν πρόγονοι τῶν νῦν Σερβῶν καὶ Βουλγάρων τῶν ἐλθόντων ἀπὸ τὸν Βόλγαν ποταμὸν τῆς Κασπίας θαλάσσης, οὗτοι δὲ ἐκἀχώκου ἀπὸ τὴν Σεμένδραν τῆς Βουλγαρίας ἕως τὸ δυτικὸν στόμα τοῦ Δουναβέως ποταμοῦ καὶ ὅλην τὴν Βουλγαρίαν, οἵτινες ὕστερον πρὸς ἐτάραξαν τὴν Ἑλλάδα.* (приводъ) Трьбелы тѣ сѣ праотци тѣ на Сърбы тѣ и Българы тѣ дошавши тѣ отъ Волгѣ рѣкѣ Каспійскаго моря, тии сѣ обитавали отъ Смѣдерово въ Българинѣ до западно то устие Дунава и сичкѣ Българинѣ, кои то послѣ сѣ потърсили много Еладж.—

Ако Александровыи тѣ Трьбелы сѣ были Българы и Сърбы, какъ исти тѣ грѣцкы историци, Византийцы и други, казвѣтъ чѣ Българы тѣ ся поѣявили пѣтъ вѣка по-диръ Хріста въ Европѣ, а Сърбы тѣ юште по-късно? Смѣшны сѣ Грѣцкы тѣ историци сами себѣ противорѣчяшти, а юште по-смѣшны сѣ европѣйскы тѣ кои то даромъ приѣмжътъ такыя неосновны и лъжливы запискы!

**) Островъ Пѣвка былъ между Дунавскы тѣ устья Солина и Св. Георга, и той былъ най-голѣмъ островъ на него мѣсто.

Отъ тамо ся отправилъ Александръ съ войнство то си да удари при-
бѣгши тѣ въ островъ Пѣвкѣ *Τρυβελι* и *Τρακίи*, нѣ неможѣлъ ништо да имъ
сторн, зашто то острова былъ добрѣ утвърденъ, съ высокы, казвѣтъ, край-
брѣжыя. Той тогава миѣлъ Дунава близо при Браилѣ, съ цѣль да удари
Житы тѣ [τοὺς Γέτας], кои ся были оттѣглили по близны тѣ горы и пусты-
ны. Той тогава уплѣкалъ единъ тѣхенъ градъ и притѣпкалъ имъ сѣйдбы тѣ.

Така кату побѣдилъ (!?) (*κατετρόπωσε τοὺς Γέτας καὶ τοὺς Τριβαλλοὺς*), до-
шли му посланици отъ Келты тѣ [*Δαλμαῖτες* = Далмати гы казва вышепотянж-
тый грѣцкы историкъ], кои то приѣмѣлъ добрѣ, угостилъ гы и направилъ
договоры съ тѣхъ. Тии, кату гы поныталъ отъ кого ся боѣтъ най-млого,
казали: чп гы е страхъ само да не падни небо то и гы затисни!

Кату свършилъ Александръ договоры тѣ си съ Келты тѣ, отправилъ
ся противъ Агрияны тѣ и Пѣяны тѣ, кои то живѣли въ Македоніѣ, около
Бытола и Прилѣпъ, съ тѣхъ ся сѣжзилъ и заедно отишалъ и ся билъ съ
Тавлантии тѣ, кои то имали млого градишта: Драчь, Кроа, [отѣчество Скен-
дерь-бега, Георгия Кастриота], Которъ, Берать; а първенствующы имъ градъ
былъ Скадаръ.

Въ това сѣшто врѣмя Грѣци тѣ въ Тивы [*Θῆβαι*] отстѣпнили отъ Ма-
кедонскѣ тѣ власть и избили Александровѣ тѣ стражѣ до едного. Алек-
сандръ ся унуждилъ да иди противъ тѣхъ тутакъ-си. Той пойскалъ да му
придадѣтъ първы тѣ виновницы вѣстанія, нѣ тии не му гы придали и тѣй
той ся унуждилъ да гы удари. Битка та държяла млого врѣмя, зашто то ся
стекли на помощь сички тѣ Елени, нѣ Александръ гы побѣдилъ и ризорилъ
конечно града Тивы.

Това вѣстаніе подигнѣли Атинѣйчяни тѣ, до дѣ то Александръ былъ
противъ Трѣбелы тѣ, чрѣзь познатаго вытыя [ритора] Димостена. Това же
было 335 л. прѣды Хріста.

Елени тѣ побѣдени конечно отъ Александра уплашили ся твърдѣ млого
и, по негово то исканье, придали му главнымъ тѣ вѣновницы да гы накажѣ
какъ то си штѣлъ.

Отъ тамо кату ся вѣзвратилъ Александръ приготвилъ ся да вѣтѣпнѣ
въ Азиѣ заедно съ сѣжзници тѣ си Тракийцы, кои сѣ имали всѣко плѣмя
особны плѣчипта.

Спорядъ грѣцкы тѣ историцы сичко то Александрово войнство сѣ ушь
сѣстоѣло отъ слѣдныя:

ПЕШАЦИ.

Македонци	13,000
Сѣжзници безъ ими	7,000
Странни наѣмѣхти	5,000
Удричи [<i>Οδρύσαι</i>], Трѣбели и Илирци	5,000
Агрияни (Полианци) стрѣлци	1,000

КОНИЦА.

Македонци	1,800
---------------------	-------

Тесалци	1,800
Елени	600
Траки и Пѣіани	900
Сичко	36,100

Кога то же Александръ тръгнахъ за въ Азиѣхъ мнози отъ побѣдены тѣхъ му подданы Елено-Гърци прибѣгнахъ и отишли въ Азиѣхъ при Персы тѣхъ за да противодѣйствувахъ Александру.

Той ималъ и военны корабы кои то отъ послѣ умложилъ.

Ныне наведохме тахъ краткѣхъ забѣлѣхъхъ толкова колко то ся относи на нашъ прѣдмѣтъ; а имаме юште да забѣлѣжиме, чи по само то свидѣтельство на грѣцкы тѣхъ историци, кога то Александръ говорилъ слово на войнство то си на *македонскыи ѣзыкѣхъ*, малко то число на Елено-грѣцы тѣхъ кое то е было помѣсено въ него, не разбирало *македонскыи ѣзыкѣхъ* и той ся унуждалъ да имъ говори елено-грѣцкы! То выка грѣмогласно чи македонскыи ѣзыкѣхъ былъ съвѣстѣхъ другъ отъ еленскаго и непонѣтенъ Еленамъ, а сички тѣхъ други съѣзници го разбирали, т. е. тии говорили единъ и истъ ѣзыкѣхъ съ Македонцы тѣхъ. Иначе Александръ, кои и най-малкы тѣхъ работы самъ лично е управлѣлъ, ако тии толкова съѣзници не бы были разбирали *македонскыи ѣзыкѣхъ*, той бы былъ имъ говорилъ на тѣхъхъхъ ѣзыкѣхъ чрѣзъ тѣхъмачи (ако не го е знаилъ), заштото другогаче не е можалъ да ги управлѣ въ похода си!

А какавъ и кой е былъ той Македонскы ѣзыкѣхъ, отъ кого никаквѣхъ наснѣхъ остаткѣхъ не сѣхъ записали грѣцкы тѣхъ историци? То ся разбира отъ само-себе-си чи той ѣзыкѣхъ е былъ общый Тракийскы ѣзыкѣхъ, а съ други рѣчы *Българо-Словенскыи*, за кого ученый любословецъ Иконому говори (въ съчинение то си дѣхъ сравнѣва еленскыи ѣзыкѣхъ съ славянскаго): 'Η ἑλληνική καὶ ἡ σλαβική γλῶσσα εἰσὶ δύο ἀδελφαὶ παραφράδες τῆς Θρακο-ἰλλυρικῆς γλῶσσης — т. е. еленскыи и славянскыи ѣзыкѣхъ сѣхъ двѣхъ сестри отрасли отъ Трако-илиричскаго ѣзыка.

Ныне же доказахъмъ въ настоящее съчинение*) самѣхъ тѣхъ истинѣхъ врѣху той-зи прѣдмѣтъ съ доста общырны и никакъ необоримы живы доказательства.

V.

ТѢКТОСАГИ ТѢХъ И ТОЛИСТО-БОИ ТѢХъ, ИМЯНА ЗѢТЫ ОТЪ ИСТОРИЦЫ ТѢХъ ЗА НАРОДНЫ, НОСИЛИ НАЙ- СТАРО НАРОДНО ОБШТО ИМЯ *VELGARUM*—БЪЛГАРИ.

Историци тѣхъ причислѣвахъ *Белгы тѣхъ* или по-право *Болгы тѣхъ* за вторѣхъ отрасль на Голы тѣхъ и казвахъ чи Арморикы тѣхъ и Белги тѣхъ (*Les Armoriques et les Belges*) были единъ и исты родъ.

*) Вишь: Прѣимѣштество то Българскаго ѣзыка изъ Еленскаго или истинныи съставъ Еленскаго ѣзыка. Стрѣхъ. 81.

Τии споряды друйды тѣ попрѣданыя, дошли въ Голиѣж отъ Севѣрь, нѣ, отъ дѣ и когы имянно, това е неизвѣстно. Тии были голѣмъ и знамя- нить народъ и съ тѣхъ искѣтъ да смѣсѣтъ и единъ другъ народъ подъ имя то *Volkes*—Волки, кой ся дѣлилъ на Арекомики и Тектосагы (*Arecomikes et Tectosages*).

Α Стравонъ ето што говори за Белгы тѣ:

Ἐφεξῆς δ' ἐστὶν ἡ ὑπὲρ τῶν Ἀλπεων Κελτικῇ· ταύτης δὲ καὶ τὸ σχῆμα ὑπο- γέγραπται πρότερον τυπωδῶς καὶ τὸ μέγεθος· νυνὶ δὲ λεκτέον τὰ καθ' ἕκαστα· οἱ μὲν δὴ τριγῇ διήρουν Ἀκυιτανοὺς καὶ Βέλγας καλοῦντες καὶ Κέλτας, τοὺς μὲν Ἀκυιτα- νοὺς τελέως ἐξηλλαγμένους οὐ τῇ γλώττῃ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς σώμασιν ἐμφερεῖς Ἰβηροὶ μᾶλλον ἢ Γαλάταις, τοὺς δὲ λοιποὺς Γαλατικοὺς μὲν τὴν ὄψιν, ὁμογλώττους δ' οὐ πάντας, ἀλλ' ἐνίοις μικρὸν παραλλάττοντας ταῖς γλώτταις· καὶ πολιτεία δὲ καὶ οἱ βίοι μικρὸν ἐξηλλαγμένοι εἰσὶν. Ἀκυιτανοὺς μὲν οὖν καὶ Κέλτας ἔλεγον τοὺς πρὸς τῇ Πυρρήνῃ, διωρισμένους τῷ Κεμμένῳ ὄρει· εἴρηται γὰρ ὅτι τὴν Κελτικὴν ταύτην ἀπὸ μὲν τῆς δύσεως ὁρίζει τὰ Πυρρηναῖα ὄρη, προσαπτόμενα τῆς ἐκατέρωθεν θα- λάττης τῆς τε ἐντὸς καὶ τῆς ἐκτὸς· ἀπὸ δὲ τῶν ἀνατολῶν ὁ Ῥήνος παράλληλος ὢν τῇ Πυρρήνῃ· τὰ δ' ἀπὸ τῶν ἄρκτων καὶ τῆς μεσημβρίας τὰ μὲν ὁ ὠκεανὸς περιεί- ληφεν ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν βορείων ἄκρων τῆς Πυρρήνης μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ῥήνου, τὰ δ' ἐξ ἐναντίας ἡ κατὰ Μασσαλίαν καὶ Νάρβωνα θάλαττα καὶ αἱ Ἀλ- πεις ἀπὸ τῆς Λιγυστικῆς ἀρξάμεναι μέχρι τῶν πηγῶν τοῦ Ῥήνου· τῇ δὲ Πυρρήνῃ πρὸς ὀρθὰς ἔχεται χέμμενον ὄρος διὰ μέσων τῶν πεδίων, καὶ πάυεται κατὰ μέσα πλησίον Λουγδούνου, περὶ δισχιλίους ἑκταθὲν σταδίους· Ἀκυιτανοὺς μὲν τοίνυν ἔλε- γον τοὺς τὰ βόρεια τῆς Πυρρήνης μέρη κατέχοντας καὶ τοῦ Κεμμένου μέχρι πρὸς τὸν ὠκεανὸν τὰ ἐντὸς Γαροῦνα ποταμοῦ, Κέλτας δὲ τοὺς ἐπὶ θάτερα μέρη καθήκοντας καὶ τὴν κατὰ Μασσαλίαν καὶ Νάρβωνα θάλατταν, ἀπτομένους δὲ καὶ τῶν Ἀλπεινῶν ὄρων ἐνίων, Βέλγας δ' ἔλεγον τοὺς λιποὺς τε τῶν παρωκεανιτῶν μέχρι τῶν ἐκβο- λῶν τοῦ Ῥήνου καὶ τινὰς τῶν παρικοῦντων τὸν Ῥήνον καὶ τὰς Ἀλπεις· Οὕτω δὲ καὶ ὁ θεὸς Καῖσαρ ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν εἴρηκεν· ὁ δὲ Σεβαστὸς Καῖσαρ τετραγῇ δι- ελῶν τοὺς μὲν Κέλτας τῆς Ναρβωνίτιδος ἐπαρχίας ἀπέφηνεν, Ἀκυιτανοὺς δ' οὕσπερ χἀχεῖνος, προσέθηκε δὲ τετταρεσκαίδεκα ἔθνη τῶν μεταξύ τοῦ Γαροῦνα καὶ τοῦ Λί- γηρος ποταμοῦ νεμομένων· τὴν δὲ λοιπὴν διελὼν δίχα τὴν μὲν Λουγδούνην προσώ- ρισε μέχρι τῶν ἄνω μερῶν τοῦ Ῥήνου, τὴν δὲ τοῖς Βέλγαις.

Μετά δὲ τὰ λεχθέντα ἔθνη τὰ λοιπὰ Βελγῶν ἐστὶν ἔθνη τῶν παρωκεανιτῶν ὧν Οὐένετοι μὲν εἰσὶν οἱ ναυμαχήσαντες πρὸς Καῖσαρα . . .

Τούτους οἶμαι τοὺς Οὐενέτους οἰκιστὰς εἶναι τῶν κατὰ τὸν Ἀδρίαν· καὶ γὰρ οἱ ἄλλοι πάντες σχεδὸν τι οἱ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ Κελτοὶ μετενέστησαν ἐκ τῆς ὑπὲρ τῶν Ἀλπεων γῆς, καθάπερ καὶ οἱ Βόιοι καὶ Σένονες· διὰ δὲ τὴν ὁμωνυμίαν Παφλαγόνας φασὶν αὐτούς.

Οἱ δὲ Τεκτόσαγες καλούμενοι τῇ Πυρρήνῃ πλησιάζουσιν, ἐφάπτονται δὲ μικρὰ καὶ προσαρχτίου πλευροῦ τῶν Κεμμένων, πολόχρυσόν τε νέμονται γῆν· εὐόχασι δὲ καὶ δυναστεῦσαι ποτε καὶ ἐυανδρῆσαι τοσοῦτον ὥστε στάσεως ἐμπεσοῦσης ἐξελάσαι

πολὺ πλῆθος ἐξ αὐτῶν ἐκ τῆς οἰκίας κοινωνήσαι δὲ τοῦτοις καὶ ἄλλους ἐξ ἄλλων ἔθνων· τοῦτων δαίνααι καὶ τοὺς κατασχόντας τὴν Φρυγίαν τὴν ἑμμερὸν τῇ Καπποδοκίᾳ καὶ τοῖς Παφλαγόσι τοῦτου μὲν οὖν ἔχομεν τεκμήριον τοὺς ἐτι καὶ νῦν λεγομένους Τεκτοσάγας· τριῶν γὰρ ὄντων ἔθνων, ἐν ἐξ αὐτῶν τὸ περὶ Ἀγκυραν πόλιν Τεκτοσάγων λέγεται, τὰ δὲ λοιπὰ δύο ἐστί· Τρόκμοι καὶ Τολιστοβώγιοι· τοῦτους δὲ μὲν ἐκ τῆς Κελτικῆς ἀποκρίσθησαν μὴνύει τὸ πρὸς τοὺς Τεκτοσάγας σύμφυλον, ἐξ ὧν δὲ χωρίων ὁρμήθησαν οὐκ ἔχομεν φράζειν· οὐ γὰρ παρεῖλθαμεν οἰκοῦντας τινὰς νυνὶ Τρόκμους ἢ Τολιστοβώγιους (οὗτοι) ἐκτὸς τῶν Ἀλπεων οὐτ' ἐν αὐταῖς οὐτ' ἐντὸς· εἰκὸς δ' ἐκλελοιπέναι διὰ τὰς ἀθρόας ἀπαναστάσεις, καθάπερ καὶ ἀπ' ἄλλων συμβαίνει πλείονων. Ἐπεὶ καὶ τὸν ἄλλον Βρέννον τὸν ἐπελθόντα ἐπὶ Δελφοῦς Πραῦσον τινὲς φασιν· οὐδὲ τοὺς Πραῦσους δ' ἔχομεν εἰπεῖν ὅπου γῆς ὤκησαν πρότερον.—

Забълѣшка. Стравонъ описиаше Келтскѣ тѣ (Галатскѣ тѣ) земѣ явни говори чи народи тѣ к и то обитавали тамо си дѣлиши на тры, А к в и т а н и. К е л т и и Б е л г и, и чи тии не гозорили сички тѣ единѣ ѣзыкѣ, кое съ други рѣчы значи, чи не были единѣ народѣ. Той уирѣдѣна въ подробности и граници тѣ имѣ, т. е. дѣ я м и н н о е живѣлъ всѣкъ отъ тия тры народѣ.

Послѣ казва чи крайморци тѣ Белги были едно съ Венеты тѣ, кои то живѣли около Иадърско то море, и кои то съ исти тѣ Пафлагонци Венети.

А за Тектосаги тѣ, описиаше тоже жилишта та имѣ, казва чи были пѣкогашъ владѣтели голѣми и множество народѣ, и нареди това изѣвѣли отъ отъчество то си, съ кои то кату си смѣсли и други люде отъ други народы отишли и закладали Фригийскѣ, съѣднаѣ съ Канадокиѣ и Пафлагонѣ. На това же наводи доказательство само то имя на Тектосаги тѣ кое то ся юште съхранивало до негово то прѣмѣ на тѣхъ фригийскы мѣста. Изъ тамъ прибавѣ юште дѣѣ имена, Трокмѣ и Тολистобонѣ, и показва чи около Ангира имало градѣ на Тектосаги тѣ. Тии казва были едно племя (σύμφυλον) и чи съ отселили отъ Келтскѣ тѣ земѣ, изъ отъ кои мѣста съ изишли о тому ништо не е извѣстно, зането подобны имена. Трокмѣ и Тολистобонѣ, нигдѣ не ся виждали по Алинѣскы тѣ мѣста.

Послѣ казва чи Бренъ кой то нападнаѣ на Делфийскы храмъ былъ отъ Правсы тѣ, за кои то тоже ништо ся не знаѣ дѣ съ живѣли отъ първо.

Отъ сичкы тия ся види явни чи дѣлѣни тѣ историци никакъ не могѣтъ уирѣдѣли въ точность, какѣвъ народѣ съ были тогава Белги тѣ, Тектосаги тѣ, Трокмѣ тѣ и Тολистобонѣ тѣ, ни ти какѣвъ съ ѣзыкѣ гозорили, ни ти по кои мѣста ся съ най наирѣдѣ поѣавили.

Ние имаме да забѣлѣжиме, спорядъ Стравона, чи Белги тѣ были единѣ родѣ съ Венеты тѣ (а за Венеты тѣ ние говорѣхме другадѣ какѣвъ родѣ съ были и отъ дѣ ся съ приселили около Иадърско то море), Тектосаги тѣ жѣ были единѣ родѣ съ Белги тѣ, Трокмѣ тѣ и Тολистобонѣ тѣ были едно племя съ Тектосаги тѣ, то значи чи Венети, Белги, Тектосаги, Трокмѣ и Тολистобонѣ были се едно и исто племя. За Венеты тѣ же е доказано чи съ приселиници тѣ ся въ древность Пелазги, Българо-Словени, отъ Малѣ Азиѣ, а именни отъ тѣхъ исти мѣста, по кои то ся вранѣтъ, послѣ пѣколко си вѣка, Тектосаги тѣ и Тολистобонѣ тѣ, та ги освоѣавѣтъ пакъ на ново и съставиѣтъ познато то Галатско царство. Това събытие не е една проста случайность, да стани единѣ народѣ съ челяды тѣ си заедно отъ едно толкова отдалѣно мѣсто и да иди да ся остановѣ въ неиззнаты мѣста! Врѣху това трѣвало е да ся размысли много и зрѣло и тогава да ся заночни такова едно прѣдприѣтие! А зашто Тектосаги тѣ и Тολистобонѣ тѣ, въ той-зи си походѣ, кату бѣхѣ освоили хубавы тѣ и плодѣносны тѣ Тракийскы мѣста, не останахъ тамо, изъ минахѣ въ Малѣ-Азиѣ и право въ Фригийскѣ? Зането то народѣ тѣ въ поирѣдѣния та си поимѣтъ старо то си отъчество и привличѣ ги камъ него единѣ естествѣнъ нагонѣ.

Французскій историкъ Г. Amédée Thierry въ своѣхъ тѣхъ же Histoire des Gaulois (introd. p. 39) старался да докажи единство то на Волки тѣ (les Volkes) съ Белги тѣ говори слѣдныя:

Mais quels pouvaient être ces envahisseurs arrivant du nord, et dont les Volkes auraient fait partie, sinon les Belges? Les Belges étaient récents en Gaule; ils appartenaient au second rameau gaulois, lequel, suivant la tradition druidique, avait occupé d'abord le pays situé au delà du Rhin et les bords de l'océan septentrional. César, qui reconnaît bien positivement les Belges pour Gaulois, les fait venir également d'outre-Rhin, de la Germanie, comme on disait de son temps où, par suite de l'extension des peuples Germains, le Rhin était devenu la limite séparative des races Gauloise et teutonique. Il est donc probable que cette invasion dont nous parlons était celle des Belges, et que les Volkes en faisaient partie.

Pour suivre l'hypothèse où nous sommes entré, examinons quel rapport ce nom de *Volke* peut avoir avec d'autres noms déjà connus: et disons d'abord qu'on le trouve écrit très diversement dans les auteurs. Strabon et Tite-Live, qui ont fourni l'orthographe vulgaire, écrivent *Volcæ* (Ὀβολκᾶι, *Volcæ*), et César constamment *Volgæ*.*) Ausone, né dans le midi de la Gaule, poète amoureux de son pays dont il célèbre l'histoire, nous informe que *Bolgæ* avait été le nom primitif des Tectosages.***) Enfin, Cicéron, ayant à parler de ces mêmes Tectosages dans son plaidoyer pour Fontéius, les appelle *Belgæ*: les meilleurs manuscrits portent cette version, soutenue par les plus savants éditeurs.****) J'ajouterai qu'un des chefs de l'émigration tectosage en Grèce reçoit indifféremment dans les historiens le nom de *Bolgins* et celui de *Belgius*, comme si ce n'était que deux formes du même mot. Qu'on nous permette de dire ici en passant que les traditions gaeliques d'Irlande nomment *Bolg* et *Volg* [*Bholg*] les peuplades belges venues du continent gaulois dans cette île. Il n'y aurait donc pas lieu de s'étonner si *Bolg*, *Volg*, *Volc* ou *Volk* n'étaient autres que le mot *Belg* lui même, altéré suivant le génie de la langue des Galls, au milieu desquels les Belges-Tectosages et Arécomikes avaient établi leur colonie.

—Нъ кои сж могли да бждѣтъ тѣй-зи завладѣтели пришедши отъ Севѣръ, и съ кои то сж зѣли участіе Волки тѣ, иначе Белги тѣ? Белги тѣ сж были скорошни въ Голиѣ; тии принадлежали на вторѣ тѣхъ отрасль голскѣ, коіа то, спорядъ друидско то попрѣданіе, занимавала изначяла мѣсто то отвьдъ-Рина и крайпита та севѣрнаго океана. Кесарь, кой признава твърдѣ положително Белги тѣ за Голы (Галаты), казва тоже чи допили отвьдъ-Рина, отъ Германиѣ, какъ то ся е говорило въ негово то врѣмя когы то, поради

*) Les meilleurs manuscrits et les premières éditions n'ont pas d'autre version: ce sont les éditeurs qui ont introduit dans le texte, fort gratuitement, l'orthographe prise dans Strabon.

**) Usque in Tectosagos primævo nomine Bolgas, Totum Narbo fuit.

(Ausone, *Narb. v*, 9).

***) Tous les manuscrits portent *Belgarum*, à l'exception d'un cité par Faerne qui donne *Vulgarum*. C'est encore une correction tout à fait gratuite que nous devons à Graevius. (V. les notes des édit. de Cicéron. Amstel. 1724, et de celle de Graevius, 1665).

разпрострънение то на Германскы тѣ народы, Ринъ е былъ раздѣлна та граница на галатско то и тевтонско то плѣмя. Вѣроятно е убо чи това завладение о кому говориме было е на Белгы тѣ, и чи Волки тѣ сж зѣли участие въ това.

Да бы слѣдовали прѣдположение то въ кое то сме внишли, нека испитаме какво отношение можи да има това имя *Волкз* съ други имена познаты въкы: и нека кажиме прѣдваритѣлно чи то ся находитъ писано твърдѣ различно въ списатели тѣ. Стравонъ и Титъ-Ливий, кои сж дали общо правописание, пишѣтъ го *Волки* (*Ovolxai*, *Volcae*), и Кесаръ постоянно *Волги*.*) Озонъ, роденъ въ южны тѣ стрѣны Голий, творецъ залюбенъ въ отчѣство то си кому той слави повѣстность тѣ, извѣстѣва ны чи *Волги* е было първобытно то имя на Тектосагы тѣ. Най-песлѣ Цицеронъ, имѣющъ да говори за тѣй-зи сжшты тѣ Тектосагы въ слово то си за Фонтейя, назовавагы *Белгы*: най-удобрени тѣ рѣкописи носѣтъ той-зи приводъ, поддържени отъ най-учены тѣ издатели.***) Ште прибавя чи единъ отъ главатары тѣ на тектосагско то нападение въ Гърциѣ ся пиши отъ историцы тѣ безъ разликѣ когы *Болгий*, когы *Белгий*, кату едно и исто имя подъ двѣ формы. Нека ни ся допусти да кажиме тукъ мимоходомъ чи гаелски тѣ попрѣданыя въ Ирландѣ назовавагы *Болгз* и *Волгз* белгийскы тѣ племена кои то сж дошли на той-зи островъ отъ Голскѣ тѣ земѣ. Не трѣба убо да ся чудиме ако *Болгз* *Волгз*, *Волкз* нѣсж были друго освѣтъ истое *Белгз*, приубѣрнѣто по духу изыка на Галлы тѣ, между коимъ Белго-Тектосагы тѣ и Арекомики тѣ были сж установили приселение то си.—

РАЗБОРЪ.

Отъ-сичкы тѣ тыя наведены отъ Г. Amédée Thierry доказва ся явно чи *Тектосагы* тѣ носили първобытно имя *Belgarum* или *Vulgarum*, кое е наше то народно имя *Белгари* (Българи) или *Вулгари*, какъ то ны сж записалы грѣцки тѣ списатели и ны до сега наричѣтъ на изыка си. А първыи крой былъ *Bolg* ou *Belg*, *Volg*, *Болгз* или *Белгз*, *Волгз*.

Важно и твърдѣ важно е единство то на такъ измянѣ въ първобытно то имя на Тектосагы тѣ, написано отъ толкова стары упознаты списатели, единство то, казваме, съ сжштествующѣ тѣ и до днѣсь истѣ измянѣ на наше то народно имя!

Ные не можиме да пропустиме той-зи въпросъ тѣй мимоходомъ безъ да ся отправиме камъ сичкы тѣ европѣйскы учены историцы и любословцы, а най-паче изыкойспытатели, и да ги помолиме да ни покажѣтъ: какво значение има това първобытно народно имя на Тектосагы тѣ *Belgarum*, безъ

*) Най-удобрени тѣ рѣкописи и първи тѣ издания не го привождѣтъ другче: то сж издатели тѣ кои сж въвели въ текста, твърдѣ неразмыслено, правописание то зѣто въ Стравона.

**) Сичкы тѣ рѣкописи посѣтъ Белгари, съ изключение то на едно именованне отъ Фаерна кой го дава Вулгари. Това же е една поправка съвсѣмъ даромъ за коѣ сме длѣжни на Граевя. (Вишъ забѣлѣшкы тѣ на издан. Цицер. Амстел. 1724, и на Граевиювы тѣ, 1665).

латинско то му окончание *Belgar*, *Белгари*? и на кой отъ индо-европѣйскы тѣ мъртвы и живы іазыцы принадлежи той-зи крои народнаго имени, кой, нѣма никакво противорѣчїе, ся е съставилъ отъ *Белг*, *Белгар*? кату имъ прѣдложиме необоримо то начало чи сички тѣ народны имена сѣ качествены. т. е. имѣть едно и какво да е значение и иначе не можѣ да бѣди? . . .

Това имя *Belgarum* кое ся въ старость (нѣколко си вѣка прѣды Христѣ) носили *Тектосаги* тѣ за народно първобытно имя. спорядъ голскаго поета *Озона*, не е друго освѣнь исто то наше народно имя *Българи*, кому само въ нашии іазыкъ можѣ ся узна значение то, и ето какъ:

Ныне сме говорили и другадѣ съ примѣры, въ настоіащѣе ся съчїенїе. чи нашій писменъ и говоренъ българскы іазыкъ има свойство то при коренны тѣ първобытны слоґове да прибавѣ по нѣколко си окончанья, кои окончательны слоґове, додаваѣ на първобытны тѣ, значенья увеличительны, събирательны, притяжательны и пр., а тии първобытны коренны слоґове, кату ся отдѣлѣтъ отъ додадены тѣ имъ отъ послѣ, оставѣтъ пакъ рѣчи имѣющѣ цѣло особно значение, свойство кое има самскрытый іазыкъ въ най-голѣмѣ общирность, какъ то е доказано отъ най-учены тѣ индианисты. По това свойство іазыка си ныне штѣмъ разложи народно то си имя *Българи* и штѣмъ доказа какъ е съставено и што значи:

Кореннаа рѣчь е *блг* или *блгъ*, коіа съотвѣтствува съ образованѣмъ таѣ отъ неѣ *благъ*, *благый* и пр.; съ окончание то же на слоґа *ар* става *Българ* или *Блгар*, попълнено съ удвоенны *г*, става *Българъ*, *Бльгаръ*; а съ додаденыи юште слоґъ на *инъ*, *Бльг-ар-инъ*, кой слоґъ дава на таѣмъ рѣче юште едно по общирно, по-разпространено значение. Подобно съставены рѣчы въ іазыка си имаме много, отъ кой то забѣлѣжаваме слѣдныя: Отъ *овъ* (овца) става прилагателно *овъ* [овчы мѣсо казваме]; отъ *овъ* же съ додаденое *ар* става *овч-ар*, а юште съ додаденныи слоґъ на *инъ*, става *овч-ар-инъ*, и значи онъ-зи кой то притяжава и пасе овцы: Отъ *грънъ*, става *грънъ*, *грънч-ар*—*грънч-ар-инъ*, и значи онъ-зи кой то има заведение и прави грънцы, и други много.

Нека сравниме и отъ самскрытъ іазыкъ една рѣчь коіа ся съставѣ въ него іазыкъ по истыи крои какъ то и въ нашъ іазыкъ.

На самскрытъ іазыкъ кореннаа рѣчь на *земъ* *тж* е *зем*, отъ коѣмъ става прилагателна *земъ* или *земено*, какъ то ни ѣж пишѣтъ учени то индианисты; отъ *земъ* же става съ окончание то на *ат*, *земъ ат*, а съ окончание то на *ар*, става *земъ-ат-ар*, коіа учени тѣ ни прѣдставляѣтъ съкратена *земетар*, и тѣкуваѣ ѣж чи значила: онъ-зи кон то наѣмѣ зѣмѣмъ да ѣж работи, равно съ *fermier*. Таѣа же рѣчь и днѣсь е въ употрѣблѣнїе въ Хиндиستانѣ, т. е. наѣмающѣи тѣ земя за работанѣ ся назоваваѣтъ *земетари*.

Сега кату видѣхѣе какъ ся е съставила таѣа рѣчь *блг-ар-инъ*, по исто то свойство самскрытаго іазыка, нека видиме и што значи.

Видѣхѣе чи кореннаа рѣчь е *блгъ* равна съ рѣчь тѣмъ *благъ*, *благый*; рѣчь та же *благъ* има нѣкого си значенья приносны, кои сѣж: *кроткый*, *мирный*, *пытомый*, *счастливъ*, (благополучный) *богатый*, *имотный* (сравн. *благъ* и *благійницъ*) *благъ родный*, и друг., штото ѣко ѣж тѣкуваме по тыя значенья, трѣба

да ѿ разтълкуваме: *Българинъ* = *онъ-зи кой то принадлежи на кротки ты, мирни ты, унытомени ты, слястливы ты, богаты ты, имотни ты, благородны ты*. Това е значение то на *Българинъ* въ приноснѣкъ смисълъ.

Нѣ ные казахме другадѣ и положилиме начало то чи сички тѣк първо-бытны рѣчи имѣть естествено значение. дадено имѣ отъ първы тѣ створители языка, по самы тѣ вѣщты или дѣла. а приносны тѣ значенія отъ послѣ сѣ имѣ дадены, штото трѣба да искаме и първобытно то ѿ значение. Коренный слогъ на рѣчь тѣж *Българинъ*, е *бъа*, кой то тѣжй какъ то е нѣма първобытно то си значение явно, нѣ кату измяниме буквѣ тѣж *л* на *р*, става *бър*, кое е *бер*, *берѣж*, съ *ирамъ* *); отъ кое слѣдова неоторимо чи трѣба да истълкуваме първобытно то значение на рѣчь тѣж *Българинъ* съ: *онъ-зи кой то събира*, т. е. чловѣкъ кой то принадлежи на онѣй-зи кой то събырѣтъ. Нѣ што сѣ събирали Българи тѣ когы то имѣ ся е дало това народно имя? Зпайно е чи първи тѣ чловѣци кога то сѣ юште живѣли въ диво то състояние и нѣсѣ юште имали общества та, първо нѣшто на свѣта за кое то ся сѣ грыжили было е да ся прихранижтъ, и първо нѣшто кое сѣ почнахли да *бержтъ* были сѣ земеродны тѣ плодове, а кату сѣ изнамѣрили *жито то*, отъ кое то сѣ видѣли чи могажтъ да *жиюжтъ*, почнахли сѣ да го *събиржтъ* и да го *сыжтъ*. Тутакъ си ся е родила нужда та да ся застожтъ на постоянны жилишта, да си направжтъ хижы около *спидбы ты* си и да съставжтъ първы тѣ общества и селенія: първи тѣ общественны законы притяжания, първы тѣ съжзны сношенія за отбранѣ отъ звѣрове тѣ и отъ нападатели тѣ скытницы юште, пърга та постѣпка въ образование то и пр., съ другы рѣчы първо то появление на *орачество то*. А тии кой то сѣ направили тажъ първѣ постѣпкѣ, т. е. кой то сѣ почнахли да сѣжтъ *жита*, да си направжтъ хижы и домове, селенія и да събирѣтъ мѣжѣ тѣж си назвали ся сѣ *Берги*, *Бергари*, въ първобытно значение. А заштото тии, сравнительно съ другы тѣкои то юште нѣсѣ были достигли въ подобно състояние, были сѣ вѣкы отлични въ начина живота си, за това то имя отъ първобытно то си значение *Бергари* = *берраюшты*, зѣло приносно то значение *Българи* = *кротки, мирни, постоянни въ жилишта та си, имотни, богати, благо-получни* и прочее.

Учени тѣ признаважтъ за най-старѣ народѣ, познать на свѣта. Арии тѣ (*les Aryas*) и тѣхно то имя произвожджтъ отъ коренный слогъ *ар*, кое тълкуважтъ *ор-ачи*, сѣлаштии, а послѣ благородни, въ отношение на чрно то индийско плѣмя, кое то юште не о было убогородено и пр.

Ные въ нашѣ языкѣ имаме рѣчы *орж*, *орачь*, кое нѣма никаквѣ разли-кѣ отъ *Арии*, какъ то го тълкуважтъ днѣсь учени тѣ индимиисти, и кое е едно и исто съ рѣчь тѣж *Българинъ*, какъ то ѿ разложилиме и разяснихме!

Нека кажеме юште нѣшто си.

Първи тѣ арии = *орача*, нѣсѣ тутакъ-си почнахли да мелѣтъ жито то на брашно и да си мѣсѣтъ хлѣбъ, нѣ фли сѣ го тѣжй сурово, послѣ сѣ почнахли да го варѣтъ цѣло, послѣ да го чукжтъ по-дрѣбно, да го правѣтъ на бългурь и да варѣтъ, и много по-послѣ да го мѣлжтъ на брашно, да си

*) Ные говорихме другадѣ обширно въ настоящее съчинение по какво правило или на какво основаніе ся перемѣня въ нашѣ языкѣ *л* на *р* и обратно.

варѣть кашѣ или мамалигѣ^{*)}, и най-послѣ да си мѣсѣть прѣсенѣ безъ квасѣ хлѣбѣ, и тѣй постѣпено сѣ дошли до днѣшно то съвършенство, нѣ нѣ пакѣ юште сички тѣ, заштото има юште многи плѣмена кои то живѣють по старому. Въ нашъ ѣзыкѣ имаме рѣчь тѣ *българь*, *блггурь* и *булгурь*, кое нѣ-какѣ си съотвѣтствува съ народно то ни имя, въ измѣненіе то, *Българинѣ*, *Блггаринѣ* и *Булггаринѣ*. А българь сѣ счукано то жито на дрѣбно, кое варѣть и ѣдѣть Българи тѣ, и кое сѣ види чи значи *българско ѣденіе*, т. е. българско изобрѣтеніе.

Въ народны тѣ ни же обряды *блггура* и варено то жито играють едно твърдѣ обшырно тайнствено дѣйствіе. Кога сѣ роди дѣте на понудѣ тѣ му (понуда=приносѣ Богу) варѣть *блггурь*, кога гуждѣть имя на дѣте то варѣть *блггурь*, кога му напивѣть годинѣ творѣть истое. Свадби тѣ почвѣть отъ *застѣки* на жито т. е. чисти сѣ жито за *блггурь*, кого варѣть на свадбѣ тѣ. На мъртвеца варѣть и раздавѣть жито първыи день, въ трытыны тѣ, девятины тѣ и такѣ далѣ. Тука сѣ крые една голѣма тайна коѣа никакѣ не е отъ хрїстианскаго вѣка, нѣ остатка ѣвна отъ най-древны тѣ времена, кога то е изнайдено орачество то, и жито то е было твърдѣ драгоцѣнно нѣшто, штото сѣ увело въ религиозны тѣ тайнства!

Нека направиме и едно друго съображеніе, основано на живы доказательства.

Кату зѣмиме познаты тѣ земецѣлцы народы кои живѣють въ подножыя та на Тмалайскы тѣ горы, подѣ имя то *Сѣйкы* (сѣѣшты=орачи), дѣ видѣхмѣ чи сѣ нахождѣть нѣколко си прѣдѣлы, рѣкы, градове, кои то носѣть исты тѣ имяна съ напы нѣкои си прѣдѣлы и градишта въ днѣшнѣ Българинѣ, а послѣ слѣдоваме това исто имя съ познаты тѣ въ повѣстность тѣ *Сакы*, *Жети* (*Житы*, *Житичи*=сѣѣашты), и *Маса-Жети* въ Българинѣ, нѣколко си вѣка прѣды Хрїста, видиме ѣвно исто то имя на *Арии тѣ*=орачи тѣ и на Българы тѣ=орачи тѣ!

Наши тѣ старци и баби въ Българинѣ, кога то разкопавѣть чѣловѣчскы стары косты, нѣшто сѣ по-ѣдры отъ днѣшны тѣ обичны чѣловѣшкы косты, казвѣть: *тѣй-зи сѣ отъ стары тѣ Житове*, коѣ рѣчь е равна въ значеніе то си съ *Арии*, *Българи*, *Сѣйкы*, *Жети* или по-право *Жити*. Исто то възпомянаніе сѣ е съхранило и въ влапикы народѣ въ подобны случаи, кой казва: астѣ сѣнтѣ *орѣѣиши веки*, т. е. тѣй-зи сѣ стари тѣ орачи, *Арии*, и пр.

А това выка грѣмогласно и доказва едно друго направление за въ Европѣ на *Арии* тѣ прѣзь Каспійско то море и пр.

*) Въ Българинѣ по нѣгдѣ си мамалигѣ тѣ ѣ казвѣть дивѣаникѣ, рѣчь коѣа съдържава повѣстувательное значеніе. Ако ѣ тѣлкуваме по самскрытско то ѣ значеніе дивѣ става: ѣстие божѣствено, ако ли по значеніе то днѣшнаго ни ѣзыка, значи: ѣстие кое то ѣдѣть дивы тѣ чѣловѣци кои то юште не знають да сѣ мѣсѣть хлѣбѣ.

VI.

НАРОДНИ БЪЛГАРСКИ ПОВѢСТВОВАТЕЛНИ ПАМАТНИЦИ

ПОТВЪРДЯЮЩИ

ЧИ БЪЛГАРИ ТѢ ДРЕВЛѢ НОСИЛИ И ИМЯ ТО *КИМБРИ* ИЛИ *КИМЕРИИ* И ЧИ *БРЕНЪ* И *БОЛГЪ* БЫЛИ БЪЛГАРСКИ ЦАРИЕ.

Прѣды да изложиме тѣя памятници мыслиме за нужно да кажиме нѣшто си връху нашѣхъ тѣхъ народнѣхъ книжнинѣхъ:

Българска та наша народна книжнина е почнѣла да страдае юште отъ появление то християнства въ Македонскы тѣ Българи поради наводнение то *еленизма*, кого е разпрострънѣвало грѣцко то племе за политическѣхъ тѣхъ си цѣль съ сичкы тѣхъ си възможны срѣдства. Всѣкогы кога то погърчена та вѣкы Византийска империя е прѣудолѣвала надъ Българи тѣхъ (а най-паче отъ дасятаго вѣка, кога то грѣцкый азъкъ измѣсти латинскаго) най-голѣмо то ѣ старание е было да притопи българскый народъ въ себѣ си съ уничтожение то на книжнинѣхъ тѣхъ му. Това ся види отъ самы тѣхъ грѣцкы нѣкои си писатели, кои то ся изражявѣтъ чи той-зи въпросъ былъ за *смерть тѣхъ* или за *животи* на еленизма!

Само то прибѣжиште на българскѣхъ тѣхъ народнѣхъ книжнинѣхъ е было въ прѣдѣлы тѣхъ на Старѣ-Планинѣхъ въ непокрѣстены тѣхъ тогава Българи, дѣ ся е съхранѣвала принесена та имъ отъ Азиѣхъ старо-тракийскѣхъ отъ първо книжнинѣхъ, въ древны тѣхъ времена, а нѣколко си вѣка прѣды Хрѣста, принесена та второ отъ Гебры тѣхъ (Кимбри тѣхъ) Зандска книжнина. Нѣ въ крѣщение то Прѣславскаго двора (866) и тѣа пострада кату *нечестива*! Доказательство необходимо при другы тѣхъ е и въпроса кого то отправи Борисово то посолство на Папа Нѣколая I. „*Што да сториме съ нечестивы тѣхъ книги, кои то сме получили отъ Саракины тѣхъ и ги имаме?*“ Папа же имъ отговорилъ: „*Непрѣменно да ги изгорите!*“*) какъ то и имена та на самы тѣхъ възпомянаемы въ неѣхъ истѣхъ повременихъ книги: *Гръмникъ*, *Кольдникъ*, *Мысленикъ*, *Пѣтеникъ*, *Пѣтъ-Свѣди* и проч., кои то нѣмѣтъ ни най-малкое сходство ни съ еленскѣхъ тѣхъ, ни съ латинскѣхъ тѣхъ книжнинѣхъ.**)

Въ царствование то же Алексия Компена (1118) кога то ся бѣхъ усилили *Богомилци тѣхъ*, кои искахъ да въведѣтъ пакъ старо-индийско то си вѣройсповѣдание въ Българинѣхъ, по заповѣсть тѣхъ того византийскаго императора (запитото Византийци тѣхъ владѣяхъ тогава Българинѣхъ), изгорихъ жива

*) Вишъ о тому въпросъ 103, въ Responsa ad consulta Bulgarorum, ed Hardouin, acta Conciliorum, v. 353—386.

**) Ные о тому шѣмъ говори обшырно въ вторѣхъ книгѣхъ настоѣащего съчинения.

главатаря Богомилскы Василия лѣкаря и изгорихъ множество старо-българскы книги, катѹ испроводихъ нѣколко тысящты домородства въ вѣчно заточение отъ вѣнъ Българскъ, отъ коихъ множество достигнахъ въ Францъ, а именно въ Лионъ и около Лионъ и заселихъ ся тамо.

А въ завладѣние то Българии отъ Турци тѣ, въ продължение то на седемдесять и пять годишны крѣвопролитны и урустопитѣльны обигты и частны боюве, веѣкъ можи да си въобрази какво е пострѣла бѣдна та старо-българска книжнина! Минува завладение то и ся устатовѣвахъ Турци тѣ въ Българскъ, нѣ явѣва ся другъ по-голѣмъ и по-хытаръ неприѣтель на българскъ тѣ книжнина и въ общѣ на веѣко што е Българско народно! А той е грѣко-фенерско то лукаво свѣптенство ведно съ грѣко-фенерскы тѣ князове, кои сѣ послѣдовали това истрѣбление на старобългарскы тѣ книги и гонение то на българскъ тѣ народность до 1829 л. явно, а до възбуждение то на Българы тѣ (за чърковныи имъ въпросъ, кое започва отъ 1834 и ся усиля отъ 1840) слѣдовали сѣ гоненыя та малко по-тайно и посредствомъ лукавства!

При таква обстоятелства веѣкъ можи да разсѣди причины тѣ на усѣждоствъ тѣхъ отъ повѣстуватѣльны българскы народны книги, кои то сѣ най-много гонены! Нѣ при сичко това находили ся и чловѣци въ сѣрдца та на кои то народна та искра не была изгжѣнѣла съвѣмъ и увѣрдили по нѣшто си съ опасность живота си, а други приимали и придавали потомству по нѣшто си въ съхранение. Таква рѣкописи ся нахождатъ доста по Българскъ, подъ имя то *Царственици*, т. е. повѣстность за българскы тѣ царие. Истинѣ чи тии сѣ притѣрпѣли много отъ невѣжѣство то на приписавшы тѣгы и не можи ся приѣмна сичко што е писано въ тѣхъ безъ едно зрѣло разсѣждение, нѣ се пакъ сѣ по-вѣрни въ много прѣдмѣты отъ онова што сѣ записали врьху наше то прошествие странни тѣ писатели.

По-много то же отъ тия рѣкописи сѣ недовършени и безимяни.

Нашии прѣдмѣтъ тука не ни доушита да ся вѣдѣме въ обшѣрно разсѣждение врьху тѣхъ рѣкописи, и това што казахме о нимъ мимоходомъ, казахме го само за едно кратко понѣтие врьху нашии тѣхъ народнѣ книжнинѣ, понеже отъ подобни една безименѣ рѣкописъ навождаме доказатѣльства врьху имя то *Кимбри* или *Кимери*, кое нѣкогашъ носили Българи тѣ.

У насъ ся находи рѣкописъ коѣ носи слѣдныи насловъ:

Исторїа вкратцѣ въ Болгаро-Славенскымъ народѣ.

И коѣ почва повѣстование то си таѣ:

„Болгарскї народъ изиде древно отъ чернаго моря отъ рѣки волги и звахъ ся тамо Гимери и Кимери, егда оумножиша ся, изидоша первое на окни стразы, и еште предъ александромъ Македонскимъ.

Имѣрихъ первыи кракъ каше потомъ же на гфкв 3522. по сотворенїи мїра, кракаше ими кракъ Гладнаи, онъ Филиппа македонскаго царя покѣди и подданика егѣ сотвори. Послѣди же

ПАКИ НА ГХПЕ, 3685 БАХЪ ДВА БРАТА ИМЪ КРАЛЕ БРЕМЪ И БОЛГЪ,
ПОНЕЖЕ МНОГО КРАЛОВЕ НАДВОЕВАША, И МНОГО ЗЕМЛѦ ОУСВОИША, ТОЙ
НАРОДЪ НАЗВА СѦ ПО СВОЕМЪ ИМѦНЕМЪ. Я ТОИ БРЕМЪ ПОВОЕВА ЗА-
ПАДНЮ СТРАНЪ, И ОСТАША ТАМО, ПО КРАИ ЗАПАДНАГО МОРѦ, БАЛ-
ТИСКАГО ОУ ПОМЕРАНІИ, НАЗВАША СѦ ПЕМИ И СЛОВАЦИ, ПОТОМЪ ЖЕ
И БРАНДИБЕРИ. Я БОЛГЪ НА ВОСТОЧНЫѦ СТРАНЫ И ЗЕМЛЮ ПОВОЕВА
И ОУСВОИ И СО СВОИМЪ НАРОДОМЪ ПОСЕЛИ СѦ, И НАЗВАША СѦ БОЛ-
ГАРИ, КОИ ПОТОМЪ СО АЛЕЖАНДРОМЪ МАКЕДОНСКИМЪ ВОЮАИ ИМѦ
ИМЪ ВСТА СѦ МАКЕДОНѦНЕ.

Но паки, по хрїстовомъ рождествѣ вцарство Оулента царя цариградскаго, паки от волги приїдеша, и даде имъ Оуалентъ да сѧ населиша по край Дѣнаву.

Паки на оучь: 495 по хрїстѣ вцарство Янастасїа царя греческаго приїдоша свемикимъ воинствомъ от волги, и люто разубиша греческое войнство, над рѣкою Звртою, и оусвоиша тракию и едва царь греческийї со многими дарами смири сѧ съ ними, и отидоша оу сремъ, и тамо теодорикомъ готскимъ и талїйскимъ кралеми обладани осташа влѣто хрїстова фг: 503.

Потомъ пакѣ вѣто фдѣ: 514, приѣдоша отъ волги съ вудалиганомъ вождемъ своимъ, и биша царъ-градъ, и царь дарами смири сѧ съ ними, и оу тракѣю приѣдоша и посеанша сѧ, и по немже вождъ бѣ вѣкичъ, а по вѣкича драгичъ.

Паки вѣсто хъз: 666, множайшій въ волги изъ великия скандинавіи съ вождомъ своимъ Оркатомъ въ царство Константина четвертаго, тимъ иманемъ оусвоиша всю тракію и мисію и много кратъ порази войнство греческое той Оркатъ, и на всякое лѣто дань взимаше въ цара греческаго, и прѣстола королевскій во Охритѣ постави, владахъ сирѣчь.

Я прежде оу терново владахъ и вси идололатри бахъ сирѣчь идолослужители, и той Орбатъ велии храбаръ баше и на всѣ страны, а наи паче съ греки и тогда разбѣша грецы како въ волги великѣя приѣдоша и назвахъ ихъ Болгари.“—

РАЗЫСНЕНИЕ.

Тага ржкопись, какъ то и выше казахме, е безимяна и съдържѣва едно твърдѣ кжсо съкращение на българскѣ тж народнѣ повѣстность: тѣа започва отъ пришедствие то имъ въ Българинѣ, какъ то е видно, и достига до падение то българскаго царства подъ турскѣ тж власть, т. е. до рѣшителнѣ тж биткѣ на *Сѳийско Поле*, дѣ е погинѣлъ царь Шимманѣ.

Въ нежъ ся прибрѣхъ 41 царие български и разказва ся по нѣшто

си отъ нѣхны тѣ дѣла. Послѣ има прибавление и: Сѣи отъ Болгарскаго народа, дѣ ся оппевать, въ кратко, имена та, мѣсторождение то и мѣсто то дѣ ся сѣ посвятили 36 Българи святци. Подирь него слѣдова и второ прибавление съ наставъ: Кесарь отъ Галгаровъ, т. е. Българи кои сѣ были императори на византийскыи прѣстолъ, и пзчислѣвътъ ся такива пять. До тамо же ся свършва и тѣ а сичко ся съдържыва въ 14 листа на голѣмичкѣ 8^{лѣт.}

Книга та на коѣ то е писана таа рѣкописъ е проста и скорошна книга, а правописание то и ꙗзыка на кого то е писана, какъ то е видно отъ вышѣйзложенана отломка. показвътъ чи не е одавно приписана. Съдържаніе то обаче доказва чи тѣа е съставена не отъ простаго чловѣка и чи то е чърпано отъ разны други стары рѣкописи, помѣсено съ много и отъ византийскы тѣ писатели. Менѣ е дадена [въ Бѣлградѣ 1856] отъ покойнаго Хаджи Найдана книгопродавца, кой ми каза чи ѣ найшалъ въ Атонската горѣ въ нѣкой си манастирь.

Ныне нештѣмъ вхожда тукъ въ обшырны разборны разсѣжденныя врьху цѣло то съдържаніе на таѣ рѣкописъ, заштото не ни е то прѣдмѣта, нѣ штѣмъ съобрази отъ наведенана отломка само онова кое то вхожда въ наши прѣдмѣтъ кой то ни занимава сега.

ЗАБѢЛѢШКА.

1) Безимяный съчинитель казва чи българскыи народъ отъ древности изишалъ отъ Чърно море отъ Волижанскы тѣ стрѣны, коихъ назовава *Велика Скандинавия* и чи тамо тѣи ся звали *Гимери* и *Кимери*, и чи тѣи дошли на овия стрѣны т. е. въ нынѣшнѣ Българиѣ, юште прѣды повременность тѣ Александра Македонскаго (разумѣва ся великаго Александра), коѣа повременность е позната добрѣ въ европѣйскѣ тѣ повѣстность (336-323 прѣды Хріста). Кимбри тѣ же, какъ то е познато. сѣ единъ и исты народъ съ *Кимерии тѣ*, кои то живѣли около севѣрны тѣ крайбрѣжныя Чърнаго моря, Каспійскаго моря, между Истера (Дунава) и Дона рѣкы и въ полуострова кой то отъ послѣ е названъ отъ тѣхъ *Кърмъ*, Кримъ (Кимеричскы Вѣспоръ). Кимерии тѣ, по свидѣтельство то Иродота, минѣли, отъ тѣхъ мѣста, Дунава седемстотинъ годовы прѣды Хріста и населили ся въ Тракиѣ, а една чястъ отъ тѣхъ минѣли въ Малѣ-Азиѣ и населили ся около Синапъ.

Кату съобразиме онова што доказахме до сега съ толкова живы и не оборимы доказательства, чи *трако-илиричскыи народъ* кого *Бренгови тѣ* и *Болгови тѣ Галати*, въ похода си въ Българиѣ, найшли тры вѣка прѣды Хріста въ Старѣ-Планинѣ имено, чи тѣи были наши тѣ праотци Българи, виждаме ясно чи безимяный съчинитель на таѣ драгоцѣннѣ рѣкописъ казва самѣ тѣ истинѣ говоряштѣ: чи Българи тѣ когы то живѣли около Чърно море (по тѣхъ исты мѣста дѣ живѣли Иродотови тѣ Кимбри и Кимерии) звали ся *Гимерии* и *Кимерии*, т. е. *Кимбри* или *Кимерии*, и чи тѣи дошли въ Тракиѣ юште прѣды Александра Македонскаго.

2) Безимяный съчинитель казва: *Послѣды же пакы* на 3685 бѣху два брата имѣ крале *Бремъ* и *Болъ* и проч.; изчислѣюштѣ же завладены тѣ западны стрѣны отъ Брѣма казва: а той *Бремъ* *новоева западнуго стрѣну* и

остана тамо, по край Западнаго моря, Балтийскаго у Померании, названа ся *Шем* и *Словац*, потомже и *Брандибури*.

Тукъ имаме да съобразиме твърдѣ важны историческы истины.

Сички тѣ историци съгласно сочѣтъ първо то появление *Келто-Кимбровъ* отъ Каспийско то море и отъ тамо ги разпрострыньвѣтъ по другыя стрѣны Европы. Нашый же безименъ историкъ казва чи се отъ тѣхъ стрѣны изишли Българи тѣ; Друидски тѣ попрѣданыя казвѣтъ чи *Белги тѣ* дошли отъ Севѣрны тѣ стрѣны и завладели Западни тѣ, това исто казва и нашыи безименъ историкъ за *Брени* чи повоювалъ Западня тѣ стрѣнѣ, нѣ той потвърдѣва чи ся установилъ тамо и показва и мѣста та: по край Западнаго моря, Балтийскаго у Померании, а то е съгласно съ Стравоново то свидѣтельство, кой назовава *Белги тѣ*, приморцы: τὰ λοιπὰ Βελγῶν ἐστὶν ἑθνὴ τῶν παρωκεανιτῶν, какъ то другадѣ говорихме. Французскый историкъ Г. Amédée Thierry изисква завладение то въ Голиѣ на Белги тѣ (кое другадѣ изложихме) съ кои то нагажда той чи зѣли учястие и Волки тѣ (les Volkes) и кои то ся старае да докажи едно племе съ тѣхъ,—ето нашый безименъ историкъ какъ ясно показва това завладение въ Голиѣ на *Белги тѣ*, Българи тѣ!

Послѣ слѣдова нашый историкъ чи отъ тѣхъ завладены мѣста, отъ Брема, назвали ся *Шем* и *Словац*, потомже и *Брандибури*, това же можиме съобрази съ слѣдное изложено отъ Г. Amédée Thierry: Les fertiles terres de la Bonème étaient habitées par la nation Gauloise des Boïes, dont le nom, d'après l'orthographe grecque et latine prend les formes de Boïi, Boghii, et Boci, et qui figure le plus souvent dans l'histoire parmi des peuples non gallique.— (Histoire des Gaulois, intr. p. 53.)

— Плодоносни тѣ земи Боемски (чешки) обитавахъ ся отъ народа галатскы на *Бои тѣ*, коимъ имя то, спорядъ грѣцко то и латинско то правописание, зѣма кроюве тѣ *Бойи*, *Богии* и *Бочи*, и кое стои най-много въ историѣ тѣ между не-Галскы тѣ народы. —

Послѣ слѣдова наша та рѣкопись: а *Болгъ* на восточныя страны, и землю новоева и усвои и со своимъ народомъ посели ся и назваше ся *Болгари*.

Ные видѣхме чи единъ отъ прѣдводители тѣ на Толистобой тѣ и Тектосагы тѣ ся звалъ *Болгъ*, кого грѣцы тѣ пишѣтъ Βόλγιος и Βέλγιος, и чи Тектосагы тѣ, Белги тѣ и Толистобой тѣ были одно племе (σύμφυλοι спорядъ Стравона), Тектосагы тѣ же носили най-старо народно имя *Belgarum*—Българи, а тукъ видиме, въ наша рѣкопись, чи отъ *Болга* ся назвалъ нашъ народъ *Болгари*!

Стравонъ казва, какъ то видѣхме, чи *Трокми тѣ*, кои то были одно племе съ *Толистобой тѣ* и пр., не е познато дѣ сѣ живѣли и отъ дѣ сѣ, какъ то и за Брена чи былъ отъ *Правсы тѣ*, нѣ и тии были непознати, ето нашый безименъ историкъ какъ ги хубавичко размаснѣва кои сѣ были!

3) Забѣлѣжительно то е тукъ чи той-зи нашъ народенъ памятникъ говори положительно: чи *Брьмъ* и *Болгъ* были *Словени* и българско то имя ся теглило отъ *Болга*, а нѣ отъ Волгѣ рѣкѣ, ако и да казва чи въ древность Българи тѣ живѣли около Волгѣ рѣкѣ, и отъ тамо ся приселѣвали въ Тракиѣ. Нѣ юште по-забѣлѣжительно е чи той размаснѣва твърдѣ добрѣ колко

пѣты сѣ дохождали съ военны отдѣльныя Българы тѣ отъ тѣхъ стрѣны и когы чякъ Гръци тѣ узнали, чи тии отдѣльныя отъ Волгѣ идѣтъ и по тому ги назвали *Воляри!* А той съ други рѣчы иска да кажи: чи Гръци тѣ нѣсѣ знаили отъ дѣ происходи имя то на Българы тѣ, нѣ дали имъ го отъ Волгѣ рѣкѣ!

Безимяный съчинитель на таж рѣкописъ изброѣва обстоѣательствено и съ лѣтоброениемъ, какъ то е видно въ отломака, четиры похода и приходя- ния отъ Волжанскы тѣ стрѣны, четверто му же походу казва чи *Обратъ* (Ку- братъ) былъ прѣдводитель и той най-много поразѣвалъ *Ромео-грѣцко то* войн- ство: *той Обратъ велии храбаръ быше и на вся страны, а най-наче съ Греки и тогда разумѣша Гръцы, како отъ Волги великия приидоша и назваху ихъ Воляри!*

Забѣлъшка. Византійски тѣ списатели сѣ заблѣдили и европѣйскы тѣ кон сѣ отъ послѣ писали за Българы тѣ, чм тии ушь отъ Волгѣ зѣли това см народно имя Българи! Из арменская история ги спомянува сто и дваиен години прѣды Хрѣста подъ имя то Българи, а нѣ Волгари. Въ врѣмя то арменскаго царя Арсака дошло въ Армениѣ едно отдѣлѣние Българи подъ прѣдводительство то Вунда (сравни собст- вено имя болгарско Вѣндю, Венду и женско Венда) и му дали земли да ся насели около Аракса. Saint-Martin твърдѣ право е нагадилъ чм Волга рѣка е названа отъ Славяны тѣ съ това славянско имя, а тии Славяни не могѣтъ да бѣдѣтъ други ос- вѣтъ Българи тѣ, кои то сѣ дѣйствительно живѣли по тѣй-зи мѣста!

Европѣйски нѣкон си учени даромъ иѣдрувѣтъ чи тии Българи (дошавши ушь чякъ въ 502 год. подиръ Хрѣста въ дѣвшия Българинѣ!) были татаро-унгорскаго племени, нѣ кату дошли въ Българинѣ, найшли тамо седемъ народа Славяни, смѣсили си съ тѣхъ и ся пославианили до ушь за твърдѣ малко врѣмя! Из тии учени не ни показвѣтъ, отъ дѣ и когы сѣ были дошли тии седемъ-народа сла- вянскы въ Българинѣ, и нѣкаквѣ си най-маничкѣ татаро-унгорскѣ остаткѣ въ ѣзыка ни?! Намъ е познатъ коренно татаро-турскыи ѣзыкъ и съ сичкы тѣ старания кои то сме положили нѣколко години да открыйме такова нѣшто, за свѣтъ тѣ истинѣ повѣстности, нишничко нѣсме найшли!

Истинѣ чи въ нашии говоренѣ ѣзыкъ има да ся сѣ увели много турски рѣчи, какъ то и грѣцки, нѣ нѣ по сичкы тѣ мѣста и тѣмъ съотвѣтствующы рѣчы чисти наши болгарскы имаме тоже живы въ говоренѣ си ѣзыкъ. А кой не знай отъ дѣ и когы ся сѣ въвели тии рѣчи?

Нше штѣиъ доказа другадѣ чи нѣ сичкы тѣ индоевропѣйскы писмены ѣзыцы ся нахождѣтъ по нѣколко си чисти турко-татарскы цѣлы и коренны рѣчы, нѣ тѣмъ источника трѣба да ништиме не въ Турко-Татары тѣ, нѣ въ обштыи иарнианскы ѣзыкъ!

Ето што говори врѣху той-зи прѣдмѣтъ, единъ отъ тѣхъ европѣйскы учены въ съчинение то: *Ethnographie de la Turquie d'Europe*, par G. Lejean. изд. 1861.

--Comment les Bulgares se slaviserent-ils? Probablement en se mêlant aux tribus slaves qu'ils trouvèrent dans le pays conquis, comme les sept-nations et autres, à moins qu'ils n'eussent déjà subi cette influence au temps de leur migration. Il est certain que dès le neuvième siècle ils parlaient le slave, puisque vers 867, époque où ils se font chrétiens, le pape leur permet l'office en cette langue, et que vers le même temps les principaux de la nation s'appelaient „boïards“ (βοιάρδες), mot dont l'origine est slave „boi“ guerre, d'où „voivode“. On pourrait citer encore d'autres mots et presque tous les noms propres de l'époque qui suit leur établissement en Moesie.

Dans la langue bulgare moderne on trouve peu de traces d'un élément ongien, et dans le type de la race on reconnaît des différences avec les peuples slaves voisins, sans pouvoir en tirer des conséquences fort directes. —

Чюдни сж европѣйски тѣ пѣкой си учени кои то тѣй даромъ ся влуштѣхъ въ работы кои то не познахъхъ!

Въ българскыи новъ ѣзыкъ си входиши дирп отъ унгорскы ѣзыкъ! А зашто не покажи господство му поѣдъ едижъ рѣчь да ѣж види свѣта и да разсѣди по разложе-ние то ѣ!...

ЗАКЛЮЧЕНИЕ.

Подирь толкова живы и необоримы доказательства, кои то изложихме въ такъ пѣрвѣ книгѣ съчинения си „Българска Старина,“ можиме вѣкы по-ложительно да начѣртайме въ кратцѣ истинны тѣ начяла на българско то най-старо бытие и въ общѣ на словенско то.

Подирь послѣдныи потопъ, кой то е былъ чѣстенъ, а нѣ всеобщъ, спорядъ испытано то и придилено то удобрене на най-учены тѣ дѣшны мѣ-жие, спасивши тѣ ся отъ той-зи потопъ чѣловѣцы въ Азиѣ, а имяно въ Хин-дистанскы тѣ най-высокы горы, почнѣли постѣпено да ся приселѣхъ отъ та-мо по мѣста та отъ дѣ то потопски тѣ води вѣкы ся бѣхъ оттеглили и из-сѣхъхъ.

Между сичкы тѣ чѣловѣчскы племена, спасивши тѣ ся отъ послѣднаго потопа, Индийски тѣ сж были най-многочислени; заштото тии сж обитавали най-широко то и най-плодовито то пространство на горящыи земень помѣсь и най-голѣмы тѣ планинскы извышенности.

Тии юште въ врѣмя то потопа были ся сж съставили въ особны об-щества и челяди, кои сж тѣй раздѣлно изишли отъ тамо въ приселеня та си по другы тѣ мѣста. За това потомци тѣ имъ, кои то сж съставили отъ послѣ цѣлы собствены народы, принадлежѣхъ се на това пѣрвобытно голѣмо индийско плѣмя.

Мала-Азиѣ, много стрѣни на Срѣднѣхъ Азиѣ, на Египеть, какъ то и Европа сж населени отъ народы того индийскаго племени.

Сичкы тѣ знамянити учени Европѣйци сж дали на него пѣрвобытенъ народъ общо то народно имя *Aryas*—*Ирии* *) найшавши го въ самскрѣтанъ най-старѣ книжинѣхъ и съгласно сж удобрили и приѣмнѣли чи отъ тѣхъ е заселена пѣрво Европа, поради кое сж назвали и народи тѣ ѣ *индо-европѣй-скы народы* какъ то и ѣзыцы тѣ имъ *индо-европѣйскы ѣзыцы*. Ные доказа-хме чи имя то *Aryas* и *Българъ* е едно и исто имя, какъ то и единство то ѣзыка, принесено то земеописание, старо то вѣройсповѣдание и пр., штото съ пѣлно право казваме: чи наше то българско и въ общѣ *словенско* племѣ или по-право да кажиме *голѣмъ родъ*, най-напрѣдъ е достигнѣлъ и встѣпилъ въ европѣйскы тѣ прѣдѣлы. А направлены та кои то е слѣдовалъ въ при-селеня та си сж слѣдныя:

1) Едно направление, отдѣливше ся отъ тѣхъ стары жилишта, пѣдирь единъ многолѣтенъ исходъ минѣло е чрѣзь Малѣ-Азиѣ, прѣзь Вѣспора и Дарданелѣ, и населило е цѣлѣ Тракиѣ, въ обшѣрнѣхъ смысль, и простира-ло е населеня та си чѣкъ до Атлантѣчско то море. Отъ това отдѣлѣние мло-го сж остави и по разны мѣста Азиѣ, а имяно по Малѣ-Азиѣ въ Фригиѣ

*) По нашему *Ирии* е ублагозвучено то имя того народа, по-послѣдно отъ *Арии*.

и другадѣ. Гръциѣ, коѣ не е носила никакъ іоште това имя, населена е се отъ това първо отдѣлѣние българо-словенскаго рода.

Това племя или *гольмъ родъ* е познато въ еленскѣ тѣ старѣ повѣстность подѣ общто то и обшырно то народно имя Πελαγοῖ и Πελαγικά ἔθνη, кое имя не е друго освѣнь *Белги*—Българи, искривено [отъ] грѣцкы тѣ списатели на Πελαγοῖ, поради недостаткѣ тѣ іазыка имъ *).

Еленско то или *грѣцко то* малко племенце е изишло и то отъ хинданскы тѣ си първобытны жилишта, се заедно съ *гольмыи родъ* [българо-словенскы, нѣ то е вървѣло отдѣлно и на-стрѣны отъ Българо-Словены тѣ, се по лѣсисты тѣ мѣста, безъ да ся е смѣсвало тогава съ тѣхъ.

Имя то же *Елинъ* и *Гръкъ*, кои значѣтъ *горци*, дадено имъ е отъ *Българо-Словены тѣ*. **)

2) Едно друго направление е трѣгнало имянно отъ Бмалайскы тѣ подножья, дѣ живѣе и днѣсь іоште земеделецъ народъ носѣтъ имя то *Стѣйки* (сѣмаштии, орачи); то е слѣдовало приселеня та си прѣзъ севѣрны тѣ стрѣны, а имянно прѣзъ Каспійско то море, и вѣтѣпило е въ Европѣ, взѣвше разны направленья и достигше съ гольмѣмъ еднѣмъ чѣсть въ Молдо-Влахійскы тѣ прѣдѣлы, минѣвши Дунава и населивши ся по цѣлѣмъ Старѣ-Тракиѣ, смѣсивши ся съ по-първо то установено вѣкы по тѣхъ мѣста отдѣлѣние.

Това второ отдѣлѣние е познато въ старѣ тѣ повѣстность подѣ имя то *Саки*, *Жети*, *Маса-Жети*, кои имена нѣсѣ други освѣнь исто то имя *Стѣйки*, *Арии*, *Българи*, какъ то другадѣ го разіаснихме.

3) Трѣтѣе познато приселение е Кіпріоῖ или Кіпріеῖοι, кое не е друго освѣнь познато то имя на *Гебры тѣ* (Занди тѣ), прави тѣ потомци тоже на *Арии тѣ*. То гольмо отдѣлѣние, какъ то другадѣ казахме, дошло седемстотинъ години прѣды Хріста, отъ стрѣны тѣ на Каспійско то море, и населило ся по разны прѣдѣлы Европы, а имянно въ Старѣ Тракиѣ, една чѣсть же отъ него минѣли въ Малѣ-Азиѣ.

Тыя сѣ познати тѣ приселеня българо-словенскаго рода отъ Хиндистана въ Европѣ, кои не можѣтъ има никогы никакво си упровѣргание; зашто то ся основавѣтъ на общты тѣ удобрены изслѣдованя и начѣла отъ сичкы тѣ учены индивидуисты, іазыкоиспытатели, и любословцы на новѣ тѣ наукѣ сравнительнаго любословія. А тии начѣла сѣ: а) принесено то земеописание на стары тѣ народы отъ първы тѣ имъ жилишта въ новы тѣ имъ; б) принесено то вѣройсповѣданіе тоже отъ първы тѣ имъ жилишта въ новы тѣ; в) единство то днѣшнаго имъ іазыка съ старѣго имъ, іарзіанскаго.

Ныевъ настоящее си съчинение изложихме въ достѣ гольмѣмъ обшырность отъ сичкы тыя върху нашыи прѣдмѣтъ т. е. върху българско то най-старо бытіе, а найнеоборимое, чи докажахме и единство то на само имя *Argas*—*Арии*, съ имя то *Българи*.

————— (Слѣдова въ 2-тѣ Книгѣ).

*) Чи грѣцкы тѣ списатели много страны рѣчы писаны съ *б* сѣ писали съ *π*, върху това можеме наведи много примѣры. Отъчество то Александра македонскаго кое ся е съхранило и до днѣсь въ право то си найименование Бѣла или Бѣлица, тии сѣ го писали въ старостъ Πέλλα а днѣсь Μπέλητζα! тѣй и множество други.

**) Ные, какъ то и другадѣ казахме, шѣмъ говори обшырно върху той-зи прѣдмѣтъ.

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е.

Основни начяла за Българскѣ тѣ най-старѣ повѣстность. Уводѣ, разясняющѣ дѣ трѣба да ся иштѣтъ истинны тѣ начяла повѣстности всѣкаго народа, а имянно българскаго. Нѣколко рѣчи върху всемірнаѣ повѣстность. Упрѣдѣленіе повѣстности. Начяло повѣстности. Прѣдмѣти повѣстности. Источници повѣстности. Раздѣленіе повѣстности и мнѣніе върху неосновность тѣ лѣтоброения.

Българско то старонародно вѣройсповѣданіе. Уводѣ, разясняющѣ дѣ трѣба да ся ишти то.

Цѣло описаніе народнаго праздника Сура-Сива бога, празнуемаго въ общтѣ въ Българіѣ отъ народа, на 1-ы Іюварія въ день святаго Василия. Сравненіе на съхранены тѣ въ Българи тѣ обряды творимы въ той-зи празникъ съ индійскы тѣ вѣрванія въ Сива и обряды творимы тамъ и проч.

О древности българскаго іазыка. Уводѣ разясняющѣ зашто българскый іазыкъ е съхранилъ старыя крои първобытнаго іазыка, а други тѣ *Славянски* названи іазыци ся сѣ отстрѣнили отъ това прѣймѣшество. Начяло іазыка.

Основаніе то Ключа Българскаго іазыка. Разложеніе на рѣчь тѣ *іазыкъ*. Прѣймѣшество то надъ сичкы тѣ іазыцы въ това названіе на рѣчь тѣ *іазыкъ*.

Отрицательни тѣ чястици слова, нхно то начяло и истинно тълкуваніе отъ българскы іазыкъ. Самскрытскы рѣчи съ *а* отрицательно. Самскрытскы рѣчи съ *на* и *ни* отрицательни чястици. Самскрытскы рѣчи съ *вы* отрицательно. Гръцкы рѣчи съ *а* отрицательно. Българскы рѣчи съ *а* отрицательно. Съставъ и тълкуваніе то на буквѣ тѣ *а*, на слога *ны* и *вы*.

Древность та Българскаго іазыка въ обшырность доказана или нѣколко си отломки отъ стары тѣ заидскы богослужебны книги съ сравненіе то на българскы нашъ говоренъ и писменъ іазыкъ, какъ то и съ самскрытскы святъ іазыкъ.

Прѣймѣшество то българскаго іазыка надъ старо-еленскаго или истинный съставъ еленскаго іазыка въ обшырность доказано.

Кимбри или Кимерии. Първи тѣ потомци на Іриіаны тѣ, Гьбри тѣ, (рѣчь та *Гьбри* искривена отъ стары тѣ Гръцы на *Κίπροι*, а послѣ на *Κιμῆροι*) дошавшии нѣколко си вѣка прѣды Хріста отъ Севѣръ въ Българіѣ, смѣсивши же ся въ Тракиѣ съ по-прѣжны Іриіаны, кои сѣ были дошли

II

чрѣзь Малѣ-Азиѣ, а имянно чрѣзь Вѣспора и Дарданелѣ тамъ, подѣ позна-то то въ повѣстность тѣ имя *Пелазги*, сѣставили сѣ голѣммы народѣ Тра-кийскы, Българо-Словени тѣ, кого Иродотъ описва чи былѣ най-голѣмъ народѣ на свѣта послѣ Индийцы тѣ. Отъ тѣхъ е принесено и Заратово то вѣройс-повѣдание, какъ то и особны тѣ свойства заидскаго ꙗзыка, коимъ остатки-цѣли ся нахождѣтъ въ българскыи днѣсь народѣ и въ тѣхныи говоренѣ и пи-сменѣ ꙗзыкѣ.

I.

Обшырно разяснение врѣху имя то Frank=Фрѣжъ.

II.

Приписасмыи старѣ ꙗзыкѣ Келто-Кимбравъ или именованыи на прѣдѣ-лы, рѣкы, и собствены имянна прѣдводителейъ *Галлато-Фрѣжовъ*, какъ то и народны имянна на цѣлы племена, принадлежѣшты на тажъ народность, спорѣды историцы тѣ, сѣхранили гавно и живо значение то си въ нашѣ българскы ꙗзыкѣ.

III.

Старо то вѣройсповѣдание Келто-Кимбровъ или Друдизма, сѣхранены въ българскы тѣ народны вѣрваныи и обряды.

Старонародны българскы пѣсни, разяснѣюшти доста обшырно живота на Друды тѣ, жившый нѣкогашъ дѣйствительно по горы тѣ, усамены отъ обще-ство то народа, и отъ послѣ достигши за баснословны сѣштества, подѣ имя то, Змѣюве и Змѣйцы, Само-Диви, Горски-Диви, Юди и проч.

Разяснение то на десять подобны пѣсны.

IV.

Галати тѣ въ Българиѣ подѣ прѣдводительство то Брена и Болга (280 год. прѣды Хрѣста) и живо то възпомянание на тѣхъ сѣбытыи отъ днѣшны тѣ Българы.

V.

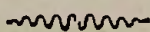
Тектосаги тѣ и Толисторои тѣ, имянна зѣты отъ историцы тѣ за на-родны, носили най-старо имя Belgarum=Българи.

Разборѣ врѣху народно то имя Българинѣ.

VI.

Народны българскы повѣстувательны памятници, потвѣрдѣюшти чи Българи тѣ древлѣ носили и имя то Кимбри или Кимерий и чи Бренѣ и Болгѣ были българскы царие.

Заключение въ кое ся начѣртавѣтъ положительно въ кратцѣ истинны тѣ начѣла на българско то най-старо бытие и въ общѣ на словенско то.

НѢКОЛКО СИ ГЛАВНИ ПОГРѢШНОСТИ ВЪ ПЕЧАТНИЦѢ ТЖ.

стрн.	ряд.	печатано.	читай.
6	18	cest	c'est
"	26	a l'avenir	à l'avenir
7	9	узиритьно	узаритьно.
"	30	Колистень	Калистенъ
9	4	най-ученни	най-учений
"	28	запитени	заштитени
1	31	друки	другы
10	5	Вѣди шѣ	Вѣди тѣ
2	29	нахождѣть	нахождѣть
1	37	европѣйскы	европѣйскы
3	18	осповни	основни
16	11	чѣковѣкъ	чѣловѣкъ
40	8	ѣмѣта	ѣмѣша
47	30	камень	каменъ
68	34	привите	правите
70	26	сѣтълина	свѣтълина
74	16	простонарооие	простонародие
80	28	из-тытамъ	из-мытамъ
88	34	сички шѣ	сички тѣ
98	5	българскыи	българскыи
159	22	Стогане	Стоіане
183	15	пего	него
"	21	де	да
184	29	вовори	говори
197	24	орачьво то	орачьство то
200	6	крѣвипролитны	крѣвопролитны
203	31	изваща ся	назваща ся
204	10	най-наче	най-паче
207	13	българскый	българскый
208	11	българскы	българскы

За краткость времени погрѣшности тѣ не ся приглѣдахъ въ точность.

чрѣзъ
то т
кийс
на с
повѣ
цѣл
сме

